

მშვიდობით, იარაღო!

რომანი

წიგნი პირველი

თავი I

იმ წელიწადს, ზაფხულის მიწურულში, სოფლად ვიდექით. ჩვენი სახლი გადასცქეროდა ველზე გაწოლილ მდინარესა და მინდვრის იქით აღმართულ მთებს. მდინარის გასწვრივ, რიყეზე, კენჭი და ხვინჭა ეყარა, მზეზე გამშრალი და გადათეთრებული. წყალი სწრაფი და ანკარა იყო, და კალაპოტში ლურჯი ჩანდა. სახლის წინ, შარაგზაზე, მიდიოდნენ და მიდიოდნენ ჯარის ნაწილები. მათგან დაყენებული მტვერი ფენა-ფენად ედებოდა ხეთა ფოთლებს, და თვით ხეებსაც მტვერი ეფინა. ფოთლებმა ადრე იწყეს ცვენა იმ წელიწადს და ჩვენ ვხედავდით მწყობრად მიმავალ ჯარს, მტვრის კორიანტელს, ნიავეთ აფარფატებულ ფოთოლთა ცვენას, გაჯგიმულ ჯარისკაცებს. მერე კი დაცარიელებულსა და მტვრისაგან გადათეთრებულ გზაზე ფოთლებიდა ეყარა.

ყანებითა და ხეხილის ბაღებით მოფენილ ველს გატიტვლებული, მურა მთები გადმოჰყუდებოდა. მთებში ბრძოლები იყო გაჩაღებული და ღამ-ღამობით ვხედავდით, როგორ ელავდა არტილერიის ცეცხლი: სიბნელეში ზაფხულის ელვა-ქუხილს მოგაგონებდათ, მაგრამ გრილი ღამეები იდგა და ქუხილის მოახლოების ნიშანწყალიც კი არ იგრძნობოდა.

სიბნელეში ზოგჯერ გვესმოდა, როგორ ჩაუვლიდნენ ჯარის ნაწილები ფანჯარას და როგორ მიათრევდნენ ტრაქტორები ზარბაზნებს. ღამღამობით მოძრაობა მატულობდა. განუწყვეტლივ მიედინებოდნენ ტყვია-წამლის ყუთებით დასაპალნებული ჯორები, ჯარისკაცებით გატენილი რუხი ავტომობილები; ტილოგადაფარებული დატვირთული საბარგო მანქანები უფრო მძიმედ მიდიოდნენ. დიდ ქვემეხებს დღისითაც მიათრევდნენ ტრაქტორებით, გრძელი ლულები მწვანე რტოებით და ტრაქტორებიც ფოთლოვანი ტოტებითა და ვაზით იყო დაფარული. ჩრდილოეთით ჩვენ გადავყურებდით მინდორს და წაბლნარს, რასაც, მდინარის გამოღმავე, მეორე მთა ესაზღვრებოდა. ბრძოლა ამ მთის ასაღებადაც გაჩაღებინათ, მაგრამ არაფერი გამოსდიოდათ. შემოდგომაზე, როცა წვიმები დაიწყო, წაბლის ხეებს სულ დასცვივდა ფოთლები, ტოტები გატიტვლდა და წვიმამ გააშავა. ვენახიც შეიფერთხა და განიდარცვა, ირგვლივ შემოდგომის სინოტივე, სირუხე და უსიცოცხლობა გამეფდა. მდინარეს ნისლი ებურა, მთებს _ ღრუბლის ჯანლი, საბარგო მანქანები ლაფს ატყლამუნებდნენ აქეთ-იქით, და ლაზადაში გახვეული ჯარისკაცებიც ამოგანგლულ-გალუმპულები მიაბიჯებდნენ: თოფები დასველებოდათ და

ქამრებზე გამობმული ორ-ორი ჩანთით, _ 6,5-მილიმეტრიანი ტყვიებით გატენილი ნაცრისფერი ტყავის ჩანთებით, _ სიარულის დროს ლაბადა ისე გამობეროდათ, ექვსი თვის ფეხმძიმეებს ჰგვანდნენ.

მსუბუქი რუხი მანქანები სწრაფად დასრიალებდნენ. შოფერს, ჩვეულებრივ, ოფიცერი უჯდა გვერდით, და უკანაც ოფიცრები ისხდნენ. ეს მანქანები საბარგოებზე უფრო მეტადაც ატყლაშუნებდნენ ლაფს, და თუ უკან მსხდომ ოფიცერთაგან ერთ-ერთი ძალიან ტანმორჩილი იყო, ორ გენერალს შორის მჯდარი, ისე პატარა, რომ სახესაც ვერ დაუნახავდი და მხოლოდ ვიწრო მხრებსა და ქუდს შენიშნავდით, ამასთან, მანქანაც თუ განსაკუთრებული სისწრაფით მიჰქროდა, _ ეს კაცი, ალბათ, მეფე იქნებოდა. იგი უდინში ცხოვრობდა და თითქმის ყოველდღე ჩაივლიდა ამ გზაზე, რათა ენახა საქმის ვითარება. საქმე კი ძალიან ცუდად იყო.

ზამთარი დადგა და გადაუღებელი წვიმები დაიწყო, წვიმებს კი ქოლერაც მოჰყვა. მაგრამ მალე მოგუდეს და, საბოლოოდ, მთელ ჯარში მხოლოდ შვიდი ათასი კაცი იმსხვერპლა.

თავი II

შემდგომმა წელმა ბევრი გამარჯვება მოიტანა. დაიპყრეს მინდვრის იქით აღმართული მთა და ფერდობზე შეფენილი წაბლნარი, გამარჯვებას მიაღწიეს მინდვრის გადაღმაც, სამხრეთით, პლატოზე. აგვისტოში ჩვენც გადავლახეთ მდინარე და გორიციამი დავბანაკდით. ჩვენს ეზოს ქვის გალავანი ერტყა, ეზოში შადრევანი ამოდიოდა და დაბურული ხეები იდგა, სახლის კედლებზე წითელი ცისვაზი მიეშვათ. ბრძოლები ახლა გადაღმა მთებში მიმდინარეობდა, დაახლოებით ერთი მილის მანძილზე. ქალაქი ძალიან ლამაზი იყო და ჩვენი სახლიც _ ძალიან კოპწია. ჩვენს უკან მდინარე ჩამოდიოდა. ქალაქი სულ უდავიდარაბოდ აიღეს, გადაღმა მთების აღება კი გაძნელდა. ძალიან გახარებული ვიყავი, რადგან, ეტყობოდა, ავსტრიელები ისევ აპირებდნენ ქალაქში დაბრუნებას, ოდესმე, ომს თუ მოეღებოდა ბოლო, ამიტომ დასანგრევად არც დაუბომბავთ, ისეცოტათი გაჰკრეს, სამხედრო წესით და რიგით. ხალხი ქალაქში დარჩა საცხოვრებლად, აქ იყო ჰოსპიტლები და კაფეები, მოსახვევებში არტილერია დაეყენებინათ, აქვე იყო ორი საროსკიპო _ ერთი ჯარისკაცებისათვის, ხოლო მეორე _ ოფიცრებისათვის. ზაფხულის მიწურულის გრილი ღამეები, ქალაქის გადაღმა მთებში ბრძოლები, ყუმბარებით დაცხრილული რკინის ხიდი, ბრძოლის შედეგად მდინარის პირას დანგრეული გვირაბი, მოედნის ირგვლივ ჩამწკრივებული ხეები და მოედნისაკენ მიმავალი ხეივანი, _ ეს ყველაფერი, და, აგრეთვე ისიც, რომ ქალაქში გოგონები იყო, ზოგჯერ ყინტორა, ტანმორჩილი მეფეც ჩაივლიდა თავისი ავტომობილით და, ამჯერად, სახეს გამოაჩენდა, რომელზედაც თხსავით ჩამოფშეკილი პატარა რუხი წვერი მოუჩანდა; ესა და აგრეთვე ერთბაშად გადაშლილი შინამოწყობილობა ბინისა, რომლის კედელიც ყუმბარას ჩემოენგრია, ეზოებსა და ზოგან ქუჩებში დაყრილი ღორღი და ბათქაში, ისიც, რომ კარსოში კარგად მიდიოდა საქმე, ეს ყველაფერი წლებადნელ შემოდგომას სავსებით განასხვავებდა შარშანდელისაგან. ომიც სულ სხვაგვარი გამხდარიყო.

ქალაქგარეთ, გორაკზე შეფენილი მუხნარი ერთიანად დაიღუპა. ზაფხულში, როცა ჩვენ ამ ქალაქში მოვედით, ტყე მწვანე დაგვხვდა, ახლა კი დამსხვრეული ხეები და ჯირკვბილა დარჩენილიყო, მიწა დაეთხარათ, ხოლო ერთ დღეს, შემოდგომის მიწურულს, როცა ნამუხნარზე გავედი, დავინახე, როგორ მიცურავდა გორაკის თავზე ღრუბელი. ძალიან სწრაფად მისრიალებდა და მზეც უსიცოცხლო ყვითელი გამხდარიყო, მერე ყველაფერი განაცრისფრდა, ცა მოქურუხდა, ღრუბელი მთაზე დაეშვა და ერთბაშად გავეხვიეთ შიგ _ ეს იყო თოვლი, ირიბად წამოუშინა, გატიტვლებული მიწა დაფარა, ჯირკვბილა ამოშვერილიყო ზევით, ზარბაზნებსაც თოვლი დასდებოდა და ტრანშეებს უკან ფეხსადგილებისაკენ მიმავალი ბილიკები გაკვალულიყო თოვლში.

უფრო მოგვიანებით, ქალაქში რომ ჩავედით, საროსკიპოს ფანჯრიდან შევყურებდი თოვას. ეს იყო ოფიცრების საროსკიპოს სახლი, მე მეგობართან ერთად ასტისა ვსვამდი, და შევეცქეროდი, როგორ მძიმედ და ხვავრიელად თოვდა _ ვგრძნობდით, რომ იმ წლის საქმე გათავებული იყო. მდინარის სათავეებისაკენ მთები ჯერაც არ აეღოთ. არც წყალგაღმა გორაკები იყო აღებული. საგაისოდ გადასდეს. ჩემმა მეგობარმა ქუჩაში პოლკის მღვდელი დაინახა, ფრთხილად მიაბიჯებდა თოვლ-ქყაპში. ფანჯრის მინაზე დაუკაკუნა. მღვდელმა ამოიხედა. დაგვინახა და გაგვიღიმა. ამოდით, ანიშნა ჩემმა მეგობარმა. მღვდელმა თავი გააქნია და გზა განაგრძო. იმ ღამეს, სასადილოში, სპაგეტის რომ მოვრჩით, რასაც დიდი ფაციფუცითა და სეროზულობით ვჭამდით (ჩანგალზე წამოგებულ სპაგეტის მაღლა ავწევდით, თეფშს ავაშორებდით, მერე კი ბოლოებით ჩავუშვებდით პირში, ან არადა პირს რომ მოვავლებდით, შესრუტვით ვყლაპავდით ხოლმე და მერე ჭილით შემოწულ მათარიდან ღვინოს ვაყოლებდით; ერთ ხელში გვეჭირა მათარაც და ჭიქაც _ მათარა ლითონის წკირზე იყო დამაგრებული და სალოკი თითით რომ გადმოვუწევდით ყელს, პირდაპირ ჭიქაში ვასხამდით სასიამოვნოდ მწკლარტე ლალისფერ ღვინოს)... ერთი სიტყვით, სპაგეტის რომ მოვრჩით იმ ღამეს, კაპიტანმა მღვდლის გამასხარავება დაიწყო.

მღვდელი ახალგაზრდა იყო და ხელად წითლდებოდა. მასაც ჩვენისთანა სამხედრო ფორმა ეცვა, ოღონდ ნაცრისფერ ტუნიკზე, გულის ჯიბესთან, შინდისფერი ხავერდის ჯვარი ეკრა. კაპიტანი ჩემი ხათრით რატომღაც ჩიქორთულად ლაპარაკობდა იტალიურს, ეგონა, ასე უფრო ადვილად გავიგებდი და ერთი სიტყვაც არ გამომეპარებოდა.

_ ხუცესი დღეს გოგოებთან, _ თქვა კაპიტანმა და მღვდელსა და მე შემოგვხედა. მღვდელმა გაიღიმა, წამოჭარხლდა და თავი გააქნია. მოსვენებას არ ამლევდა კაპიტანი.

_ არა? _ ჩაეკითხა კაპიტანი, _ დღეს ხუცესს გოგოებთან ვხედავ.

_ არა, _ მიუგო მღვდელმა. კაპიტნის ქილიკობა სხვა ოფიცრებსაც ართობდა.

_ ხუცესი გოგოებთან არა, _ არ ეშვებოდა კაპიტანი, _ ხუცესი მისდღემჩი არა გოგოებთან, _ განმიმართა მე. ჩემი ჭიქა აიღო და შეავსო, თან თვალებში შემომცქეროდა, მაგრამ არც მღვდელს აცილებდა მზერას.

_ ხუცესი თვითონვე ახერხებს ყოველდღე, ხუთით _ერთზე! _ ყველამ გადაიხარხარა, _გაიგეთ?
ხუცესი ყოველდღე თვითონვე, ხუთით _ ერთზე! _ ხელი ჩამოიქნია და გადაიხარხარა.
მღვდელმა ხუმრობაში ჩამოართვა.

_ პაპსა სურს, ავსტრიელებმა მოიგონ ომი, _ თქვა მაიორმა, _ ფრანც იოსები შეჰყვარებია. ფულიც
მისგანა აქვთ ავსტრიელებს. მე ათეისტი ვარ.

_ "შავი ღორი" არ წაგიკითხავთ? _ ჰკითხა ლეინტენანტმა, _ გიშოვით ერთ ცალს. იმ წიგნმა
შემირცია რწმენა.

_ ბილწი და ჭუჭყიანი წიგნია, _ თქვა მღვდელმა, _ ტყუილია, თქვენ ის არ გიყვართ.

_ ძალიან ძვირფასი წიგნია, _ მიუგო ლეინტენანტმა, _ სწორედ მღვდლების ამბები წერია. თქვენც
მოგეწონებათ, _ მე მომიბრუნდა.

მღვდელს გავუცინე და იმანაც გამიღიმა.

_ არ წაიკითხოთ, _ მითხრამან.

_ მე გიშოვით, _ შემპირდა ლეინტენანტი.

_ გონიერი კაცი ყველა ათეისტია, _ თქვა მაიორმა, _ მე არც მასონებისა მწამს რამე.

_ მე კი მწამს, _ მიუგო ლეინტენანტმა, _ კეთილშობილური ორგანიზაციაა.

ვიღაც შემოვიდა და გაღებულ კარებში დავინახე, როგორა თოვდა.

_ რაკი თოვლი მოვიდა, შეტევა აღარ იქნება, _ ვთქვი მე.

_ რაღა თქმა უნდა, _ მიპასუხა მაიორმა, _ ახლა უნდა აიღოთ შვებულეზა. მოივლით რომს,
ნეაპოლს, სიცილიას...

_ ამაღფიში წავიდეს, _ თქვა ლეინტენანტმა, _ მე მიგიწერთ ჩვენებთან ამაღფიში. საკუთარი
შვილივით შეგიყვარებენ.

_ პალერმოში წავიდეს.

_ კაპრიში უნდა წავიდეს.

_ ნეტა აბრუცოში წახვიდოდეთ და ჩვენებს ესტუმრებოდეთ კაპრაკოტაში, _ მითხრა მღვდელმა.

_ ყველგან თავის აბრუცის აჩრის! იქ ახლა ამაზე დიდი თოვლია. ამ კაცს გლეხების ნახვა რაში
ეპიტნავენა. კულტურისა და ცივილიზაციის ცენტრები მოინახულოს.

_ ლამაზ-ლამაზ გოგონებსაც შეხვდება. მე მოგცემთ ნეაპოლელი ქალების მისამართებს. ქორფა
გოგონები არიან _ დედებს დაჰყვებიან. ჰა, ჰა, ჰა!

კაპიტანმა ხელი გაშალა. ცერი მალა აზიკა, დანარჩენი თითები კი ერთმანეთს დააშორა _ ჩრდილები რომ გამოჰყავთ კედელზე, ისე. მართლაც დაეცამისი ხელის ჩრდილი კედელს. ისევ წაუჩიქორთულა.

_ ასე წახველი, _ ცერი მაჩვენა, _ და ასე მოხველი, _ ნეკზე მოიკიდა მეორე ხელი. ყველას გაეცინა.

_ შეხედეთ, _ თქვა კაპიტანმა. კვლავ გაშალა ხელი. სანთელმა ისევ გამოკვეთა მისი ჩრდილი კედელზე. აზიკილი ცერიდან დაიწყო და ყველა თითს თავისი სახელი გამოუგონა. შოტო-ტენენტე (ცერი), ტენენტე (სალოკი თითი), ცაპიტანო (შუათითი), მფგგორე (არათითი) და ტენენტე - ცოლონელლო (ნეკი). _ წახველით სოტო-ტენენტე! დაბრუნდით სოტო-ცოლონელლო!1

ხარხარი ატეხეს. ყველას მოეწონა კაპიტანის ხუმრობა. ახლა ისევ მღვდელს გადახედა და შეჰყვირა:

_ ხუცესი კი თვითონვე ყოველდამე, ხუთით _ ერთზე! _ ისევ გაიცინეს.

_ ახლავე აიღეთ შვებულება, _ მორჩია მაიორმა.

_ ნეტა შემეძლოს, გამოგყვეთ და ყველაფერი გაჩვენოთ, _ მითხრა ლეიტენანტმა.

_ როცა დაბრუნდებით, გრამოფონი გამოიყოფეთ.

_ კარგი საოპერო ფორფიტები წამოიღეთ.

_ კარუზო ჩამოიტანეთ.

_ კარუზო რათ გინდათ. ბღავის.

_ არ გინდა, იმსავით ბღაოდე?

_ ბღავის, ბღავის-მეთქი!

_ ნეტა აბრუცოში წახვიდოდეთ, _ მომიბრუნდა მღვდელი. სხვები ერთმანეთში ყაყანებდნენ. _ მშვენიერი სანადირო ადგილებია. ხალხიც მოგეწონებათ. სიცივე კია, მაგრამ მშრალი და სუფთა. ჩვენებთან დადგებოდით. მამაჩემი განთქმული მონადირეა.

_ აბა ჰე, _ თქვა კაპიტანმა, _ კახპებთან შევიდეთ, თორემ დაკეტავენ.

_ ღამე მშვიდობისა, _ გამოვემშვიდობე მღვდელს.

_ ღამე მშვიდობისა, _ მიპასუხა მან.

შვებულებიდან რომ დავბრუნდი, ისევ იმ ქალაქში ვიდექით. ირგვლივ გაცილებით უფრო მეტი ზარბაზნები დაედგათ. გაზაფხული მოვიდა. მიწდვრები გადამწვანებულიყო, ვაზებსაც მწვანე ლერწები წამოზრდოდა, გზისპირას ჩამწკრივებულ ხეებს პატარა ფოთლები გამოეღოთ და ზღვიდან ნიავე დაძრულიყო. ვხედავდი ქალაქს, გორას, გორაკზე აღმართულ ძველ ციხეს, გადაღმა მთებს, კალთებზემწვანებულ მურა მთებს. ქალაქშიაც უფრო მეტი ზარბაზნები ჩანდა, რამდენიმე ახალი ჰოსპიტალი გაეხსნათ, ქუჩაში შეხვდებოდით ინგლისელ მამაკაცებს, ზოგჯერ ქალებსაც; ყუმბარებს კიდეც რამდენიმე სახლი დაეზიანებინა. თბილოდა, ნამდვილი გაზაფხული იდგა. მე გავჰყევი ხეივანს, რომელსაც კედლიდან არეკლილი მზის სხივები ათბობდა. აღმოჩნდა, რომ ისევ იმ სახლში ვხოვრობდით და ყველაფერი ისეთივე ჩანდა, როგორც დავტოვე. კარები ღია დამიხვდა, კედელთან ჯარისკაცი ჩამომჯდარიყო გრძელ სკამზე და მზეზე იხუხებოდა. სანიტარული მანქანა გვერდის კარებთან იცდიდა, ხოლო შენობაში რომ შევედი, მარმარილოს იატაკისა და საავადმყოფოს სუნი მეცა. ჩემს არყოფნაში არაფერი შეცვლილიყო, გარდა იმისა, რომ ახლა გაზაფხული იდგა. დიდ ოთახში შევიჭყიტე და დავინახე, რომ მაიორი მაგიდას მისჯდომოდა, ფანჯარა ღია იყო და ოთახში მზის სხივები იღვრებოდა. მას არ დავუნახავარ და ვერ გადამეწყვიტა _ შევსულიყავი და მომეხსენებინა ჩემი დაბრუნების ამბავი, თუ ჯერ ზემოთ ავსულიყავი და გავსუფთავებულყავი. ისევ ზემოთ ასვლა გადავწყვიტე.

ლეიტენანტი რინალდისა და ჩემი საზიარო ოთახი ეზოს გადაჰყურებდა. ფანჯარა ღია იყო, ჩემი ლოგინი გაესწორებინათ და ნივთები კედელზე ეკიდა _ ჩამოგრძელებულ თუნუქის ბოხჩიანი აირწინალი და იმავე კოტაზე ჩამოკიდებული ფოლადის ჩაქანი. საწოლის ფეხთან ჩემი პატარა სკივრი იდგა, ხოლო სკივრზე ქონით გაპრიალებული ჩემივე საზამთრო ჩექმები ელაგა. საწოლებს შორის ეკიდა ჩემი რვაკუთხა ლულამოსევადებული ავსტრიული თოფი, რომელსაც კაკლის მუქი კონდახი ამშვენებდა. ახლავა გამახსენდა, რომ ტელესკოპის სამიზნე სკივრში მქონდა ჩაკეტილი. ლეიტენანტი რინალდი მეორე საწოლზე გამოტილიყო და ეძინა. მე რომ შევედი, გამოეღვიძა და ლოგინზე წამოჯდა.

_ ჩიაონ1 _ მომმართა მან, _ როგორ მოიარეთ?

_ დიდებულად.

ხელი ჩამოვართვით ერთმანეთს, იგი გადამეხვია და გადამკოცნა.

_ უჰ! _ შევძახე მე.

_ ჭუჭყიანი ხარ, _ თქვა მან, _ უნდა დაიბანო. სად იყავი, რა გააკეთე? ახლავე ჩამოყაჭე ყველაფერი.

_ სად არ ვიყავი _ მილანი, ფლორენცია, რომი, ნეაპოლი, ვილა-სან-ჯიოვანი, მესინა, ტაორმინა...

_ ასე გგონია, რკინიგზის განრიგს კითხულობდე! კაი დრო გაატარე?

_ ძალიან.

_ სად?

_ მილანო, ჩირენზე, ღომა, ნაპოლი...

_ კმარა. ახლა ის მითხარი, ყველაზე კარგი სად იყო?

_ მილანში.

1. იტალიელები ამ სიტყვით ესალმებიან ერთმანეთს.

_ ეს იმიტომ, რომ პირველი იყო. მაინც სად გადაეყარე? კავშირ? სად წაიყვანე? რა ქენი? ყველაფერი ჩამოყაჭე. დილაშდე გყავდა?

_ ჰო.

_ დიდი ამბავი! აქ ისეთი ლამაზი გოგონები გყავს ახლა! სულ ახლები, ფრონტი არც უნახავთ ჯერ.

_ დიდებულია.

_ არა გჯერა? დღესვე წავიდეთ და ნახავ. ქალაქშიაც გამოჩნდნენ ლამაზ-ლამაზი ინგლისელი გოგონები. ამჟამად მისს ბარკლი მიყვარს. გაგაცნობ. ალბათ, შევირთავ კიდეც მისს ბარკლის.

_ ახლა უნდა დავიბანო და ვუპატაკო. სამუშაო აღარაფერი გვაქვს?

_ რაც შენ წახვედი, თითების წაყინვის, სიყვითლის, გონორეის, თვითდაჭრილობის, ფილტვების ანთებისა და მაგარი დარბილი შანკრის მეტი არაფერი გამოჩენილა. კვირა არ გავა, რომ კლდის ჩამონატეხით არ დაშავდეს ვინმე. რამდენიმე ნამდვილი დაჭრილიცა გყავს. იმკვირია ომი განახლდება. ალბათ, განახლდება. ასე ამბობენ. რას იტყვი, კარგს ვიზამ, მისს ბარკლი რომ შევირთო... ომის შემდეგ, რა თქმა უნდა?

_ ნამდვილად კარგს იზამ, _ ვუთხარი მე და ტაშტი წყლით გავავსე.

_ ამაღამ ყველაფერს გაიმბობ, _ თქვა რინალდომ, _ ახლა კი ისევ წავუწვები და დავიძინებ _ დასვენებულ-გალამაზებული უნდა წარვუდგე მისს ბარკლის.

ტუნკა და პერანგი გავიხადე და წელზევით ცივი წყლით დავიბანე ტაშტში. მანამ პირსახოცით ვიხეღდი ტანს, ოთახი მოვათვალიერე. ფანჯარაშიაც გადავიხედე და მერე რინალდის დავხედე, ლოგინზე იწვა, თვალებდახუჭული. კარგი შესახედაობის ბიჭი იყო, ჩემი ხნისა, ამაღიელი. თავისი ხელობა_ქირურგობა_ძალიან უყვარდა და დიდი მეგობრებიც ვიყავით. იმდენი ვუყურე, რომ თვალები გაახილა.

_ ფული გაქვს?

_ მაქვს.

_ ორმოცდაათი ლირა მასესხე.

ხელები გავიმშრალე და კედელზე ჩამოკიდებული ტუნისის გულის ჯიბიდან საფულე ამოვიღე. რინალდომ ფული გამომართვა, ლოგინიდან არც კი წამოწეულა, ისე დაკეცა და შარვლის ჯიბეში ჩააცურა. გამიღმა, `მდიდარ კაცად უნდა მოვაჩვენო თავი მისს ბარკლის. შენ ჩემი გულითადი მეგობარი და ფინანსური მფარველი ხარ`.

_ დაიკარგე, ერთი!

იმ ღამეს მღვდლის გვერდით ვიჯექი სასადილოში. ძალიან ნაწყენი და გულნატკენი დამირჩა, რომ აბრუცისკენ არ შევუხვიე. მამისათვის მიწერა, ჩამოდისო, და თურმეჩემ დასახვედრად ემზადებოდნენ. მეც არა ნაკლებ დამწყდა გული, და თვითონვე ვერ მივმხვდარიყავი, რატომ არ ჩავედი აბრუციში. მე ხომ ნამდვილად მეწადა იქ წასვლა, და ვცადე ამეხსნა მისთვის, თუ როგორ გადაება ერთი დამაბრკოლებელი მიზეზი მეორეს, ასე რომ, საბოლოოდ, თვითონაც მიხვდა და დარწმუნდა, როგორ გულით მინდოდა აბრუციში წასვლა, თითქმის დავაშოშმინე. ბევრი ღვინო დავლიე, მერე სტრეგიანი ყავაც დავაყოლე და, შეზარხოშებული, იმის განმარტებას მოვჰყევი _ თუ როგორ ვერ გამოგვდის ხოლმე ის, რაც გულით გვწადიან, ვერასოდეს ვერ გამოგვდის.

ჩვენ ჩვენთვის ვლავარაკობდით, სხვები კი დავობდნენ. მინდოდა აბრუციში წასვლა, მაგრამ ისეთ ადგილებში არსად წავსულვარ, საცა გზები გაყინული და რკინასავით გამაგრებულია, საცა ყინვა ჭახჭახებს და სიმშრალე დგას, საცა მშრალ ხეშემა თოვლს კურდღლის ნაფეხურები აჩნია, საცა გლეხები ქუდს მოიშვლევენ ხოლმე, როგორც კი დაგინახავენ და ბატონს დაგიძახებენ, და საცა ნადირობაც დიდებულია. ასეთ ადგილებში არ წავსულვარ. მე წავედი იქ, სადაც კვამლით გამოვსებული კაფეები და ღამეებია, ოთახი თავდაყირა ტრიალებს და კედელს უნდა გაუშტერო თვალი, რომ გაჩერდეს... ლოგინში გატარებული ღამეები, სიმთვრალე, როცა იცი, რომ ეგ არის და ეგ _ სხვა აღარაფერი არსებობს, მერე უცნაური აღგზნებით გამოღვიძება და იმის ფიქრი _ ნეტა გვერდით ვინ მიწევსო, სიბნელეში ქვეყანა ისეთი არარეალური და აღმგზნებელია, რომ ისევ ბურანს მიჰყვები და აღარაფერი გენაღვლევა, იცი, რომ ეს არის და ეს, ეს არის და ეს, სხვა არაფერი, და არცა სწუხარ, რომ სხვა არფერია. უცებ ძალიან შეგაწუხებს რაღაცა და დაგეძინება. ზოგჯერ დილით გამოღვიძებ და ნახავ, რაც იყო, წასულა, ყველაფერი მეტისმეტად აშკარა, მძაფრი და ტლანქიჩანს, ზოგჯერ ფულის გადახდაზე დავაც. ხან ისევ სასიამოვნოდ გეჩვენება ყველაფერი, გული შვებთა გაქვს, თბილა, საუზმე, სადილი. ხანაც სასიამოვნო აღარაფერი დარჩენილა და გინდა, რაც შეიძლება ჩქარა გახვიდე ქუჩაში, მაგრამ კვლავ ისეთივე დღე იწყება და ისეთივე ღამე მოჰყვება. ვცადე ამეხსნა, თუ რა არის ღამე და რა განხვავებაა დღესა და ღამეს შორის, როგორ ყველაფრითა სჯობს ღამე, გარდა იმისა, რომ დღენათელი და ცივია, მაგრამ ვერ გამომივიდა, ახლაც ვერ გამომდის. თუ თქვენც გამოგიცდიათ ეს, ისედაც მიმიხვდებით. მას არ ჰქონდა გამოცდილი, მაგრამ მიმიხვდა, რომ გულით მეწადა აბრუციში წასვლა, ვერ წავედი, და მაინც მეგობრები დავრჩით. ბევრ რამეში ხვდებოდა ჩვენი გემოვნება ერთმანეთს, მაგრამ მაინც სხვადასხვა ვიყავით. მან მუდამ იცოდა ის, რაც მე არ ვიცოდი და რასაც, შესწავლის შემდეგ, მუდამ საიამოვნებით ვივიწყებდი. მაგრამ ეს შემდეგ გავიგე, მაშინ კი არ ვიცოდი. ისევ სასადილოში ვისხედით, სადილი უკვე დავამთავრეთ, დავა კი გრძელდებოდა. მე და მღვდელი რომ დავჩუმდით, კაპიტანმა იყვირა.

_ ხუცესმა მოიწყინა. უგოგონებოდ მოიწყინა.

_ ძალიან მხიარულად ვარ, _ თქვა მღვდელმა.

_ რა უგავს მხიარულს! ხუცესს უნდა, ავსტრიელებმა მოიგონ ომი, _ თქვა კაპიტანმა. სხვები უსმენდნენ. მღვდელმა თავი გააქნია.

_ არა, _ თქვა მღვდელმა.

_ ხუცესს არა სურს, რომ შეტევაზე გადავიდეთ. მართლა არ გინდა, რომ შეტევა დავიწყოთ?

_ არა. თუ ომია, შეტევაც უნდა იყოს.

_ უნდა იყოს. იქნება კიდევ!

მღვდელმა თავი დაუქნია.

_ მოეშვით ერთი, _ თქვა მაიორმა, _ მშვენიერი კაცია.

_ ყოველ შემთხვევაში, ამ საქმეში ეგ ვერაფერს გახდება, _ თქვა კაპიტანმა. ყველანი წამოვდექით და მაგიდას მოვშორდით.

თავი IV

დილით მეზობელ ბაღში განლაგებულმა ბატარეამ გამომადვიდა. ფანჯარაში მზე შემოსულიყო. ლოგინიდან ავდექი, ფანჯარას მივადექი და გადავიხედე. ბილიკებზე ხრეშისველი იყო და ბალახიც ნამიანი. ბატარეამ ორჯერ მისცა ბათქი, ორივეჯერ ჰაერი შეირხა, თითქოს ქარმა დაიქროლაო, ფანჯარა შეაზანზარა და პიჟამის კალთები ამიფრიალა. ზარბაზნები არ ჩანდა, ყუმბარები კი, ეტყობოდა, პირდაპირ ჩვენს თავზე გადადიოდა. არასასიამოვნო იყო, რომ ასე ახლოს ჰქონდათ ბატარეა განლაგებული, და იმითლა ვინუგეშებდით თავს, რომ დიდი ზარბაზნები არა ყოფილა. ისევ ბაღში ვიყურებოდი, როცა საბარგო მანქანის ხმა გავიგონე, ჩავიცვი და ქვევით ჩავედი, სამზარეულოში ყავა დავლიე და გარაჟისკენ გავემართე.

გრძლად გადაჭიმულ ფარდულქვეშ ათი მანქანა ჩაემწკრივებინათ. ეს იყო ნაცრისფრად შეღებილი, უზარმაზარი ფურგონების მსგავსი ბრტყელცხვირა სანიტარული მანქანები. ერთ-ერთ ასეთ მანქანას მექანიკოსები უტრიალებდნენ ეზოში. დანარჩენი სამი მთებში იყო, შესახვევ პუნქტებზე.

_ ერთხელაც არ მოუხვედრებიან ამ ბატარეისათვის? _ ვკითხე ერთ მექანიკოსს.

_ არა, შიგნორ თენენტე. გორაკი იფარავს.

_ საქმე როგორ მიდის?

_ არცთუ ისე ცუდად. ეს ერთი მანქანაა უვარგისი, სხვებს არა უშავს. _ მუშაობა შეწყვიტა და გამიღიმა, _ შვებულებაში იყავით?

_ ჰო.

ჯემპრზე ხელი გაიწმინდა და გაიჭყანა.

_ კაი დრო გაატარეთ?

სხვა მექანიკოსებმაც გაიცინეს.

_ მშვენიერი, _ ვუპასუხე მე, _ მანქანას რა მოუვიდა?

_ უვარგისია. ხან რა გაუფუჭდება და ხან რა.

_ ახლა რა სჭირს?

_ სალტეებს ვუცვლით.

მექანიკოსები იქვე დავტოვე, მუშაობაში გართულნი. მანქანა განძარცვულ-დამცირებული ჩანდა, რადგან მოტორი ახდილი იყო, ხოლო ნაწილები _ მიწაზე მიმოფანტული. ფარდულში შევედი და სხვა მანქანები დავათვალიერე, სათითაოდ. საკმაოდ სუფთად იყო შენახული, ზოგი ახლახან გაერეცხათ, დანარჩენებს მტვერი ედო. ყურადღებით გავსინჯე: საბურავები _ დასერილი, ან ქვებისაგან დაგლეჯილი ხომ არ არის-მეთქი. დაზიანებული არაფერი ჩანდა. ეტყობოდა, ტყუილუბრალოდ შევიწუხე თავი: აზრი არა ჰქონდა დათვალიერებას. მეგონა, რომ მანქანების მზადყოფნა, ცალკეული ნაწილების შოვნა, დაჭრილებისა და ავადმყოფების შეუფერხებელი ევაკუაცია შესახვევი პუნქტებიდან, მათი მთებიდან ჩამოყვანა, განმანაწილებელ პუნქტებში გატარება და მერე ქალაქში მთითებულ ჰოსპიტლებში დაბინავება მნიშვნელოვანწილად ჩემზე იყო დამოკიდებული. მაგრამ, ჩანდა, რომ სულ ერთი იყო _ იქ ვიქნებოდი თუ არა.

_ ბევრი დავიდარაბა დაგჭირდათ ნაწილების შოვნაზე? _ ვკითხე უფროსს მექანიკოსს.

_ არა, შიგნორ თენენტე.

_ საწვავის საწყოები სადა გაქვთ ახლა?

_ იქვე.

_ ძალიან კარგი, _ ვთქვი მე და სახლში შევბრუნდი, სასადილოში კიდევ ერთი ფინჯანი ყავა დავლიე. ყავა მონაცრისფრო იყო და შედედებულ რძით დამტკბარი. ფანჯარაში მშვენიერი გაზაფხულის დილა ჩანდა. ცხვრში უკვე იგრძნობოდა ის სიმშრალე, რაც მომავალი ცხელი დღის ნიშანია. იმ დღეს საგუშაგოები მოვიარე მთებზე და ქალაქში ნაშუადღევს დავბრუნდი.

ეტყობოდა, ჩემს არყოფნაში ყველაფერი უკეთ წარმართულიყო. როგორც ამბობდნენ, ბრძოლა მალე განახლდებოდა. ის დივიზია, რომელსაც ჩვენ ვემსახურებოდით, მდინარის სათავეებისკენ გადავიდოდა შეტევაზე, და მაიორმა მითხრა, შეტევის დროს საგუშაგოებს მიმიხედო. შემტევი

ნაწილები ხეობის თავში გადალახავდნენ მდინარეს და მთის კალთაზე გაიშლებოდნენ. მანქანების სადგომები, რაც შეიძლება, მდინარესთან ახლოს უნდა მოგვეწყო და შეგვენიღბა. ასეთი ადგილები, რა თქმა უნდა, ქვეით ჯარს უნდა შეერჩია, მაგრამ გამოირკვა, რომ მანქანის სადგომების შერჩევა ახლა ჩვენ გვექონდა დავალებული. ესეც ერთგვარი თავისმოტყუება იყო_თითქოს ჩვენც ვომობდით.

ერთიანად გამტვერილ-გაჭუჭყიანებული ვიყავი და დასაბანად ოთახში შევედი. რინალდი ლოგინზე ჩამომჯდარიყო და ჰუგოს ინგლისური გრამატიკა გაეშალა. ფორმაში გამოწყობილიყო, თავისი შავი ჩექმები ეცვა და თმა უპრიალებდა.

_ დიდებულია, _ თქვა მან, მე რომ დამინახა, _ მის ბარკლის სანახავად გამომყვები.

_ არა.

_ ჰო. გამომყვები და ეცდები, კარგი შთახეჭდილება მოახდინო მის ბარკლიზე.

_ კარგი, აგრე იყოს. ოღონდ დამიცადე, მანამ გავსუფთავდებოდე.

_ დაიბანე და წამოდი, მეტი არაფერი გინდა.

დავიბანე, თმა დავივარცხნე და წასასვლელად გავემზადეთ.

_ დამაცა, _ თქვა რინალდმა, _ ცოტა არ დავლიოთ? _ სკივრი გააღო და ბოთლი ამოაძვრინა.

_ სტრეგა არ გვინდა, _ ვთქვი მე.

_ არა, გრაპაა.

_ დაასხი.

ჭიქები გაავსო და ერთმანეთს მივუჯახუნეთ, სალოკი თითები გაშვერილი დაგვრჩა. ძალიან მაგარი იყო.

_ კიდევ?

_ დაასხი, _ ვუთხარი მე. მეორე ჭიქაც შევსვით. რინალდმა ბოთლი შეინახა და კიბეზე დავეშვით.

ქალაქის ქუჩებში ცხელოდა, მაგრამ მზე უკვე ჩადიოდა და ძალიან სასიამოვნო იყო.

ინგლისელების ჰოსპიტალი მოთავსებული იყო დიდ ვილაში, რომელიც გერმანელებს აეგოთ ომის წინ. მის ბარკლი ბაღში დაგვიხვდა. თან ახლდა მეორე მოწყალეების დაც. შორიდანვე შევნიშნეთ მათი თეთრი ფორმის ტანსაცმელი და პირდაპირ გავემართეთ. რინალდმა სამხედრო სალამი მისცა. მეც მივესალმე, მაგრამ უფრო თავშეკავებულად.

_ გამარჯობა, _ მითხრა მის ბარკლიმ, _ თქვენ იტალიელი არ უნდა იყოთ, ხომ?

_ არა.

რინალდი მეორე მედდას ელაპარაკებოდა. იცინოდნენ.

_ რა უცნაურია _ იტალიურ არმიაში სამსახური!

_ ეს ხომ ნამდვილი არმია არ არის, სანიტარული ნაწილია.

_ მაინც ძალიან უცნაურია. რაში დაგჭირდათ?

_ თვითონაც არ ვიცი, _ ვუპასუხე მე, _ ყველაფრის ახსნა შეუძლებელია.

_ ვითომ? მე კი მასწავლიდნენ, ყველაფერს თავისი მიზეზი აქვსო.

_ დიდებული საქმეა.

_ სავალდებულოა, მაინცდამაინც ასე ვილაპარაკოთ?

_ არა, _ მივუგე მე.

_ ძლივს არ მომეშვა გულზე!

_ ეს რა ჯოხი გიჭირავთ? _ ვკითხე მე.

მის ბარკლი მაღალი ქალი იყო. ეცვა თეთრი ტანსაცმელი, რომელიც შემოწყალეების დების ფორმად მივიჩნიე. ქერა იყო, ხორბლისფერი კანი და ნაცრისფერი თვალები ჰქონდა. ძალიან ლამაზი მომჩვენა. ხელში სათამაშო მათრახის მაგვარი წვრილი პალმის ჯოხი ეჭირა.

_ ეს ერთი ჭაბუკისა იყო, შარშან მოკლეს.

_ მაპატიეთ, რომ...

_ ძალიან კარგი ბიჭი იყო. ცოლად უნდა გავჰყოლოდი, სომში1 მოკლეს.

_ იქ ხომ ჯოჯოხეთი დატრიალდა.

_ თქვენც იყავით?

_ არა.

_ მე მიაშხეს, _ თქვა მან, _ აქ აბა, რა ომია, იმას რას შეედრება! ეს პატარა ჯოხი გამომიგზავნეს. დედამისმა გამომიგზავნა სხვა ნივთებთან ერთად, ესეც დაუბრუნეს.

_ დიდი ხნის დანიშნულები იყავით?

_ რვა წლისა. ერთად ვიზრდებოდით.

_ რატომ არ დაქორწინდით?

_ არ ვიცი, _ თქვა მან, _ სულელი ვიყავი. მისი ხატრით მაინც უნდა მივთხოვებოდი. მაგრამ მეგონა, მისთვისვე იქნებოდა ცუდი.

_ მესმის.

_ გყვარებით ვინმე?

_ არა, _ ვთქვი მე.

გრძელ სკამზე ჩამოვჯექით და შევხედე.

_ რა ლამაზი თმა გაქვთ! _ ვუთხარი მე.

_ მოგეწონათ?

_ ძალიან.

_ ერთი პირობა შექრა დავაპირე, როცა ის მოკვდა.

_ აჰ!

1 სომი (შომმე) _ აქ იგულისხმება მდინარე სომის მიდამოები ჩრდილო საფრანგეთში, სადაც პირველი მსოფლიო ომის დროს, 1916 წლის სექტემბერში, სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლა გაიმართა გერმანელებსა და საფრანგეთ-ინგლისის ჯარებს შორი. ეს იყო ერთ-ერთი ყველაზე მძვინვარე ბრძოლა მთელი პირველი მსოფლიო ომის განმავლობაში. სხვათა შორის, აქ გამოიყენეს პირველად ტანკები. (მთარგმნელის შენიშვნა).

_ მინდოდა რამე გამეკეთებინა მისთვის. ხომ იცით, არაფერს არაფრად ვაგდებდი. რომ მეგრძნო, რამე უნდა-მეთქი, არაფერს არ დავუჭერდი. ან ცოლად გავყვებოდი, ან ისე... ახლა მესმის ყველაფერი. მაშინ იგი ომში წასვლას აპირებდა, მე კი არაფერი გამეგებოდა.

ხმა არ გამიღია.

_ მაშინ არაფერი გამეგებოდა. მეგონა, მისთვის იქნებოდა ცუდი, ვაითუ ვერ აიტანოს-მეთქი, ვფიქრობდი, მერე კი მოკლეს და ყველაფერი გათავდა.

_ არა მგონია.

_ როგორ არა, _ თქვა მან _ ყველაფერი გათავდა.

რინალდის გადავხედეთ, რომელიც მეორე დას ელაპარაკებოდა.

_ რა ჰქვია?

_ ფერგიუსონი. ელენ ფერგიუსონი. თქვენი მეგობარი ექიმი უნდა იყოს, არა?

_ დიახ. ძალიან კაი ექიმა.

_ სასიამოვნოა. ფრონტის ხაზზე იშვიათად თუ გადაეყრები კარგ ექიმს. ესეც ხომ ფრონტის ხაზია?

_ ნამდვილად.

_ ეს სულელური ფრონტი, _ თქვა მან, _ ისე, ლამაზი კია აქაურობა. შეტევის დაწყებას აპირებენ?

_ დიახ.

_ მაშ, საქმე გაგჭენია. ახლა არაფერი არა გვაქვს სამუშაო.

_ დიდი ხანია მოწყალების დად მუშაობთ?

_ თხუთმეტის მიწურულში დავიწყე. ის წავიდა თუ არა ჯარში, მეც დავიწყე. რა სულელი ვიყავი, მეგონა ჩემს ჰოსპიტალში მოხვდებოდა, ხმლით დაჭრილი, თავმეხვეული. ან არადა ბეჭებში ტყვიით დაჭრილი. რაღაც რომანტიკული წარმომედგინა.

_ ეს მართლაც რომანტიკული ფრონტია, _ ვთქვი მე.

_ დიახ, _ თქვა მან, _ ხალხს ვერც კი წარმოუდგენია, რა ხდება საფრანგეთში. ეს რომ იცოდნენ, აღარც გაგრძელდებოდა ომი. ხმლით არ დაუჭრიათ, სულ ნაკუწ-ნაკუწ დაფლითეს.

ხმა არ გამიღია.

_ როგორ გგონიათ, სულ ასე უნდა გაგრძელდეს?

_ არა.

_ მაშ, რა შეაჩერებს?

_ სადმე გაიბზარება.

_ ჩვენ თვითონ გავიბზარებით. საფრანგეთში ვერ გავუძლებთ. ერთი სომისთანა ამბავი და ნამდვილად გავიბზარებით.

_ აქ ისეთი არაფერი მოგველის, _ ვთქვი მე.

_ ასე გგონიათ?

_ არა. შარშან კარგად წავგივიდა საქმე.

_ გაიბზარება, _ თქვა მან, _ ყველას მოელის ეს დღე.

_ გერმანელებსაც?

_ არა, _ თქვა მან, _ არა მგონია.

რინალდისა და მისს ფერგიუსონს მივუახლოვდით.

_ გიყვართ იტალია? _ რინალდი ეკითხებოდა ფერგიუსონს ინგლისურად.

_ აქ ძალიან კარგია.

_ ვერ გავიგე, _ რინალდომ თავი გააქნია.

_ აბზასტანზა ბენე1_გადავუთარგმნე მე. თავი გააქნია.

_ ეს არ არის კარგი. ინგლისი გიყვართ?

_ მაინცდამაინც არა, მე შოტლანდიელი ვარ.

რინალდომ მე შემომამტერა თვალები.

_ შოტლანდიელი გახლავს, ასე რომ შოტლანდია ურჩევია ინგლისს, _ ვუთხარი მე იტალიურად.

_ მერე და შოტლანდიაც ხომ ინგლისია.

ეს მისს ფერგიუსონს გადავუთარგმნე.

_ Pას ენცორე2, _თქვა მისს ფერგიუსონმა.

_ მართლა?

_ არც იქნება არასოდეს. არ გიყვარს ინგლისელები.

_ ინგლისელები არ გიყვართ? მისს ბარკლიც არ გიყვართ?

_ ეს სულ სხვაა. პირდაპირი მნიშვნელობით კი არ უნდა გაიგოთ ყველაფერი.

ცოტა ხნის შემდეგ გამოვეშვიდობეთ და წამოვედით. გზაში რინალდომ მითხრა:

_ ჩემზე უფრო შენ მოეწონე მისს ბარკლის. ამას ბევრი მტკიცება არა სჭირდება. მაგრამ ის პატარა შოტლანდიელიც ძალიან კარგია.

1 საკმაოდ კარგია (იტალ.).

2 ჯერ კიდევ არა (ფრანგ.).

_ ძალიან, _ ვთქვი მე. იმ გოგოსთვის სულაც არ შემიხედავს. _ მოგწონს?

_ არა, _ თქვა რინალდომ.

მეორე დღეს, საღამო ხანს, კვლავ წავედი მისს ბარკლის სანახავად. ბაღში აღარ დამიხვდა და გვერდის კარებისაკენ გავემართე, სადაც სანიტარულ მანქანებს მიაყენებდნენ ხოლმე. რომ შევედი, უფროსი მოწყალეების და შემომხვდა დამითხრა, მისს ბარკლი მორიგეაო.

_ ომია, ხომ იცით.

ვიცი-მეთქი, ვუპასუხე.

_ თქვენ ის ამერიკელი ხართ, იტალიის არმიაში რომ მსახურობს? _ მკითხა მან.

_ დიახ, ქალბატონო.

_ როგორ მოხვდით იქ? რატომ ჩვენთან არ წამოხვედით?

_ რა მოგახსენოთ. ახლა არ შეიძლება გადმოსვლა?

_ სამწუხაროდ, აღარ შეიძლება. ერთი მითხარით, რატომ მაინცდამაინც იტალიური არმია არჩიეთ?

_ იტალიაში ვიყავი, _ ვუპასუხე მე, _ თან იტალიურიც ვიცი.

_ აჰ, _ თქვა მან, _ მე ახლა ვსწავლობ. ლამაზი ენაა.

_ ამბობენ, ორ კვირაში შეისწავლებაო.

_ აჰ, არა, ორ კვირაში რას ისწავლი. აგერ რამდენიმე თვეა, ვცოდვილობ. შვიდი საათის შემდეგ მობრძანდით და ნახეთ, თუ გნებავთ. თავისუფალი იქნება. მაგრამ ნუ მოგვასევთ იტალიელებს.

_ არც ლამაზი ენის ხათრით?

_ არა. არც ლამაზი ენისა და არც ლამაზი მუნდირის ხათრით.

_ მშვიდობით ბრძანდებოდეთ.

_ A რივედერცი, თენენტე2 .

_ A რივედერცია, _ სამხედრო სალამი მივეცი. შეუძლებელია, კაცს იტალიელივით მისცე სალამი და უხერხულობა არ იგრძნო, ეტყობა, საექსპორტოდ არ გამოდგება.

ცხელი დღე იყო. მე მდინარის სათავისკენ შევჰყევი, ხიდწინა სიმაგრეების დასათვალიერებლად, პლავასთან. სწორედ იქიდან უნდა დაეწყოთ შეტევა. შარშან ამ ნაპირებზე გადასვლა შეუძლებელი იყო, რადგან პონტონისაკენ მხოლოდ ერთი გზა მიდიოდა და ისიც მთელი მილის სიგრძეზე, პირდაპირ ზარბაზნებისა და ტყვიამფრქვევების ცეცხლზე იყო მიშვერილი. თან ვიწროც იყო და შეტევის დროს საჭირო ტრანსპორტი ვერ გაიმართებოდა, ავსტრიელებს შეეძლოთ ნამდვილ სსსაკლად გადაეციათ. მაგრამ იტალიელებმა მდინარე გადალახეს და ცოტათი წინ წაიწიეს, მთელი მილნახევარი დაიჭირეს ავსტრიელების სანაპიროზე. საძაგელი ადგილი იყო და ავსტრიელებს არ უნდა დაენებებინათ მოწინააღმდეგისათვის იქ გამაგრება.

მაგრამ ეს ალბათ ორმხრივი დათმობა უფრო იყო, რადგან ქვემოთ ისევ მაგრად ეჭირათ ავსტრიელებს მეორე ხიდი. სანგრები მთის კალთაზე ჰქონდათ გათხრილი, იტალიელების ხაზიდან სულ რამდენიმე იარდის მოშორებით. ადრე აქ პატარა ქალაქი იყო გაშენებული, მაგრამ სულ დაფშენეს და დაანგრის. რკინიგზის სადგურის ნანგრევებია დარჩენილიყო და კიდევ ერთი შელენილი მუდმივი ხიდი, რომლის შეკეთება და გამოყენება აღარ შეიძლებოდა, რადგან ღია ადგილზე იყო და, როგორც ხელისგულზე, ისე მკაფიოდ მოჩანდა.

ვიწრო შუკას დავუყევი მდინარისაკენ, მანქანა შესახვევ პუნქტზე დავტოვე. გორაკის ძირში, გადავჭერი პონტონის ხიდი, რომელსაც მთის შვერილი იფარავდა, ქალაქის ნანგრევებზე გავედი და მთის კალთაზე გათხრილი სანგრები შემოვიარე. ყველანი ბლინდაჟებში ჩამძვრალიყვნენ. იქვე აღემართათ რაკეტები, რომლებითაც არტილერიისათვის უნდა ენიშნებინათ, მოგვეშველეთო, ანდა საერთოდ სიგნალად გამოეყენებინათ, ტელეფონის ხაზს თუ გადაჭრიდნენ. ჩამიჩუმი არ ისმოდა, ცხელოდა და ტალახი იდგა. მავთულხლართებიდან ავსტრიელების პოზიციებს გავხედე. კაცის ჭაჭანება არ იყო. ერთ-ერთ ბლინდაჟში ნაცნობ კაპიტანთან ერთად გადავჰკარი და უკანვე გამოვბრუნდი, ხიდზე გამოვლით.

უკვე ამთავრებდნენ ფართო შარაგზის გაყვანას, რომელიც მთასასჭრიდა და ზოგზაგით ეშვებოდა ხიდისაკენ. დაამთავრებდნენ და შეტევაც დაიწყებოდა. განზრახული ასე ჰქონდათ _ფრონტზე ყველაფერს ამ გზით მიზიდავდნენ, ხოლო ცარიელი საბარგოები, დაჭრილებით დატვირთული სანიტარული მანქანები, დასაერთოდ ყოველგვარი ტრანსპორტი უკან ძველი ვიწრო გზით დაბრუნდებოდა. შესახვევი პუნქტი გაღმა იყო, ავსტრიელების მხარეს, მთის ძირში, მეჯალამბრებს დაჭრილები პონტონის ხიდით უნდა გადმოეყვანათ. ასე გაგრძელდებოდა შეტევის დაწყების შემდეგაც. ჩემი ვარაუდით, ახალი გზის ბოლო ერთი მილი, თუ უფრო მეტიც, ჩავაკებაზე, პირდაპირ ავსტრიელების ცეცხლზე იყო მიშვერილი და დიდი უბედურება შეიძლებოდა დატრიალებულიყო. მაგრამ გამოვძებნე ადგილი, სადაც, უკანასკნელი სახიფათო გადასასვლელის გავლის შემდეგ, მანქანებს შევაფარებდით და პონტონის ხიდზე გამოყვანილ დაჭრილებს დაველოდებოდით. ახალი გზით გავლა მომინდა, მაგრამ ჯერ მოუთავებელი იყო. ფართო და კარგად ნაკეთები ჩანდა ეს გზა. ტყით შეფენილ მთის კალთას რომ გადახედავდი, შემეჩხრებულ ადგილებში, მისახვევ-მოსახვევებიც ლამაზი იყო. ჩვენს მანქანებს ისეთი მაგარი მუხრუჭები ჰქონდა, რომ დაქანებაზე არაფერი გაუჭირდებოდათ, მით უმეტეს იქითობისას ცარიელები იქნებოდნენ. უკან ვიწრო გზით დავბრუნდი.

ორმა კარაბინერმა გაგვიჩერა მანქანა. წინ ყუმბარა ჩამოვარდნილიყო და მანამ ჩვენ იქ ვიდექით, კიდევ სამი ყუმბარა ჩამოვარდა. სამოცდაჩვიდმეტ _ მილიმეტრიანი იყო და სტვენით გადაიქროლა ჰაერში, მერე ერთბაშად გასკდა, იელვა და გზა ნაცრისფერ კვამლში გაეხვია. კარაბინერებმა ნიშანი მოგვცეს _ წასვლა შეიძლებაო. აფეთქების ადგილს რომ მივუახლოვდით, გვერდი ავუარე ყუმბარისაგან გათხრილ პატარა ორმოებს. ფეთქებადი წამლისა და ახალდათხრილ თიხისა და ქვის სუნი მეცა. დავბრუნდი გორიციაში, ჩვენს ვილაში მივედი და შემდეგ, როგორც ვთქვი, მისს ბარკლის ვეწვიე, რომელიც იმ დროს მორიგეობდა.

სადილი სულმოუთქმელად ვჭამე და იმ ვილისაკენ გავსწიე, სადაც ინგლისელებს ჰოსპიტალი ჰქონდათ გამართული. მართლაც რომ ძალიან დიდი და ლამაზი შენობა იყო, ეხოშიაც მშვენიერი

ხეები იდგა. მისს ბარკლი გრძელსკამზე იჯდა, ბადში. მისს ფერგიუსონიც თან ახლდა. ეტყობოდა, გაუხარდათ ჩემი დანახვა. მალე მისს ფერგიუსონმა ბოდიში მოგვიხადა და გაგვეცალა.

_ მარტო დაგტოვებთ, _ თქვა მან, _ უჩემოდაც მშვენივრად გრძნობთ თავს.

_ ნუ წახვალ, ელენ, _ უთხრა მისს ბარკლიმ.

_ არა, მართლა უნდა წავიდე. წერილები მაქვს დასაწერი.

_ მშვიდობით, _ ვუთხარი მე.

_ მშვიდობით, მისტერ ჰენრი.

_ ისეთი რამე არ დაწეროთ, ცენზორი რომ შეაწუხოს.

_ ფიქრი ნუ გაქვთ. მე მარტო იმას ვწერ _ მშვენიერ ადგილას ვცხოვრობთ და იტალიელებიც მამაცი ხალხია-მეთქი.

_ მამ ორდენებით დაგიმშვენებენ მკერდს.

_ მაგას რაღა აჯობებს. მშვიდობით, ქეთრინ.

_ მეც მალე მოვალ, _ უთხრა მისს ბარკლიმ. მისს ფერგიუსონი სიბნელეში გაუჩინარდა.

_ მშვენიერი გოგონაა, _ ვთქვი მე.

_ ო, ძალიან კარგია. მედდად მუშაობს.

_ თქვენ არა ხართ მედდა?

_ აჰა, არა. მე _ V. A. D-ს1 რომ ეძახიან, ისა ვარ. ქვეყნის მუშაობა გვაქვს, მაგრამ კაცი არ გვენდობა.

_ რატომ?

_ როცა გასაკეთებელი არაფერია, არც გვენდობიან, ხოლო საქმე რომ გაჩნდება, იცოცხლე, ნდობას იჩენენ.

_ ვითომ რა განსხვავებაა?

_ მედდა ექიმივით არის. დიდი ხნის სწავლა სჭირდება. A. V. A. D.-ს კი ბევრი არაფერი უნდა.

_ მესმის.

_ იტალიელებს არ უნდოდათ ქალების ახლოს მიშვება ფრონტთან. ასე რომ, ჩვენს ნებაზე არა ვართ. გარეთ ვერ გამოვსულვართ.

_ მე ხომ მაქვს აქ მოსვლის უფლება?

_ რაღა თქმა უნდა. მართლა სენაკში კი არა ვართ გამომწყვდეულები.

_ მოდი, გადავივიწყოთ ომი.

_ ძნელი საქმეა. აქ ომს რა დაგავიწყებს?!

_ როგორმე დავივიწყოთ.

_ კარგი.

ერთმანეთს შევხედეთ სიბნელეში. ძალიან ლამაზი მომენტენა და მისი ხელი ავიღე. არ გამძალიანებია და ახლა წელზე მოვხვიე ხელი.

_ ნუ, _ თქვა მან. მე არ გამიშვია ხელი.

_ რატომ?

1 V. A. D. (Vოლუნტარყ Aიღ Dეპარტმენტ) _ მოქმედი არმიის დამხმარე მოხალისე ქალთა კორპუსი.

_ არ გინდა.

_ მინდა, _ ვუთხარი მე, _ ნუ დამიშლით.

სიბნელეში მისკენ გადავიხარე საკონცელად და უცებ რაღაც საშინლად ამეწვა. მწარედ გამაწნა სილა. ცხვირ-პირში მომხვდა და თვალებში დამცეცხლა.

_ უკაცრავად, _ თქვა მან. ვიგრძენი, რომ რაღაც უპირატესობა მივიღე.

_ ახი იყო ჩემზე.

_ ძალიან მწყინს, _ თქვა მან, _ მაგრამ თავი ვეღარ შევიკავე, რაღაც ისე უხერხულად მომეცენა _ თითქოს მორჩათუ არა სადამოზე საქმეს მოწყალების და, დრო იხელთა და... ტკენა კი არ მინდოდა. ხომ არ გეტკინათ?

სიბნელეში შემომცქეროდა და მათვალთვლებდა. გული მომდიოდა. მაგრამ წინასწარვე ვიყავი დაჯერებული, თითქოს ჭადრაკის ყოველი სვლა ადრევე მქონდეს მოფიქრებული.

_ ახი იყო ჩემზე, _ ვთქვი მე, _ სულაც არ მომდის გული.

_ საბრალო!

_ ხომ ხედავთ, რა სასაცლოდ მიდის ჩემი ცხოვრება. ინგლისურ ლაპარაკსაც კი ვეღარ ვახერხებ. თანაც ისეთი ლამაზი ხართ!

სახეში შევცვქეროდი.

_ რაში გჭირდებათ ამდენი სისულელის მოჩმახვა. აი პატიება გთხოვთ. შევრიგდით და ეგ არის.

გაიცინა. პირველად ვისმენდი მის სიცილს. სახეში ჩავაშტერდი.

_ ძალიან კარგი ხართ, _ თქვა მან.

_ სულაც არა.

_ ხართ. კარგი ხართ. მე თვითონვე გაკოცებდით, თუნებას მომცემთ.

თვალეში ჩავხედე, ხელი წელანდელივით შემოვხვით და ვაკოცე. მაგრად ვაკოცე და მივიხუტე, ვცადე მისი ტუჩების გახსნა, მაგრამ მჭიდროდ ჰქონდა მოკუმული. ჯერ კიდევ არ გადამყროდა გულიდან ბრაზი და რომ ჩავიხუტე, უცებ აცახცახდა. უფრო მაგრად მივიკარი მკერდზე, ვგრძნობდი მისი გულის ცემას, ტუჩები გაეხსნა, თავი უკან გადასწია, მხარზე დამაყრდნო და ატირდა.

_ ო, ჩემო ძვირფასო, _ თქვა მან, _ ხომ მუდამ კარგად მომექცევი.

რა უბედურებაა, _ გავიფიქრე გულში. თმაზე ხელი გადავუსვი და ბეჭებზე მოვუთათუნე. ტიროდა.

_ ხომ კარგად მომექცევი, ხომ? _ სახეში შემომხედა, _ ძალიან უცნაური ცხოვრება გვექნება.

ცოტა ხნის შემდეგ ვილის კარებისაკენ მივაცილებდი, ის ჰოსპიტალში შევიდა, მე კი გამოვბრუნდი. მივედი შინ და პირდაპირ ჩემი ოთახისაკენ გავსწიე. რინალდი თავის ლოგინში იწვა. შემომხედა.

_ მაშ, წინ მიდის საქმე, ჰა? მისს ბარკლისთან?

_ ჩვენ მეგობრები ვართ.

_ ამძუვნებული ძაღლივითა ხარ ატაცებული.

ვერ გავიგე, რისი თქმა სურდა.

_ ვისავითო?

ამიხსნა.

_ შენ კიდევ, იმისთანა ძაღლს ჰგავხარ...

_ კარგი გეყოფა, _ თქვა მან, _ ნულარ გამოვთათხავთ ერთმანეთს. _ გაეცინა.

_ ღამე ნებისა, _ ვთქვი მე.

_ ღამე ნებისა, ჩხუბისთავო.

ბალიში ვესროლე მის სანთელს და სიბნელეში დავექეი.

რინალდიმ სანთელი აიღო, აანთო და კითხვა განაგრძო.

თავი VI

საგუშაგოების დასათვალიერებლად ვიყავით წასული მთელი ორი დღე. როცა დავბრუნდი, ძალიან გვიან იყო, და მისს ბარკლი მეორე დილამდე აღარ მინახავს. ბაღში არ დამიხვდა, და, მანამ დაბლა ჩამოვიდოდა, ჰოსპიტლის კანცელარიაში ველოდებოდი. იმ ოთახში, რომელიც კანცელარიად ჰქონდათ გამოყენებული, კედლების გასწვრივ, ხის შეღებილ კვარცხლბეკებზე, მარმარილოს ბიუსტები იყო ჩამწკრივებული. კანცელარიის წინ, ვესტიბიულშიაც ბლომად იყო ასეთი ბიუსტები. როგორც ყველა მარმარილოს ქანდაკება, ესენიც ერთმანეთსა ჰგავდა, ქანდაკების დანახვაზე გული მომეწურება ხოლმე. ბრინჯაოსი კიდეც ჰო, მარმარილოს ბიუსტები კი მაშინვე სასაფლაოს გამახსენებენ. თუმცა ერთი კარგი სასაფლაოა პიზაში. ყველაზე უხეირო მარმარილოს ქანდაკებები გენუაშია. ეს იყო ვიღაც ძალიან მდიდარი გერმანელის ვილა და ქანდაკებები, ალბათ, კარგა ძვირიც დაუჯდა. საინტერესოა, ვისინახელავი იყო ან რამდენი გადაახდევინა. მიწოდდა გამერკვია, ოჯახის წინაპრები იყვნენ ესენი თუ სხვა ვინმეები, მაგრამ ყველას ერთნაირი კლასიკური იერი ედო, ვერაფერს ვერ გაუგებდი.

სკამზე ვიჯექი, ხელში ქუდი მეჭირა. გორიციაშიაც კი ლითონის ჩაქანის ტარებას გვავალეზდნენ, მაგრამ მოუხერხებელიც იყო და მეტისმეტად ბუტაფორიულიც ჩანდა იმ ქალაქში, საიდანაც მოსახლეობის ევაკუაცია არ მოეხდინათ. საგუშაგოზე რომ წავიდოდით, მხოლოდ მაშინ ვიხურავდი, და ინგლისური აირწინაღიც მიმქონდა. ახალი მიღებული გვექონდა ეს აირწინაღები თუ ნიღბები. მართლაც რომ ნიღბებსა ჰგავდა. ავტომატური პისტოლეტებიც უნდა გვეტარებინა, ექიმებსა და სახანაწილების ოფიცრებსაც კი გვავალეზდნენ ამას. სკამის ზურგს მიწოლილი, ახლაც ვგრძნობდი ჩემს პისტოლეტს. უპისტოლეტოდ თუ ნახავდნენ ვინმეს, მაშინვე დააკავებდნენ. რინალდი ტუალეტის ქაღალდით გამოტენიდა ხოლმე პისტოლეტის ბუდეს და ისე დადიოდა. მენამდვილს ვატარებდი და მანამ არ გავისროლე, შეიარაღებულადაც მიმაჩნდა თავი. ეს იყო 7,65-კალიბრიანი `ასტრა`. მოკლე ლულა ჰქონდა და გასროლის დროს ისე სხლტებოდა, რომ მიზანში მოხვედრებაზე ლაპარაკიც ზედმეტი იყო. სროლაში ვარჯიშის დროს სამიზნეზე დაბლა ვიღებდი ნიშანს და ვცდილობდი დამეოკებინა ამ ახირებული ლულის ცმუკვა, ხოლო როცა ოცი ნაბიჯიდან ერთი იარდის ფარგლებში ძლივს მოვახვედრე ტყვია, ჩემთვისაც აშკარა გახდა, რომ პისტოლეტის ტარება საერთოდ სისულელე იყო, მალე დავივიწყე კიდეც და წელზე მქონდა ჩამოკონწიალებული, აღარავითარ გრძნობას არ აღმიძრავდა, გარდა ოდნავი სირცხვილისა, როცა ინგლისელებს ან ამერიკელებს შევხვდებოდი. ვიჯექი ახლა სკამზე, კანცელარიის მორიგე ამრეხით გადმომხედავდა ხოლმე თავისი მერხიდან, მე კი მისს ბარკლის მოლოდინში ვათვალიერებდი მარმარილოს იატაკს, მარმარილოს ბიუსტებს და კედელზე მოხატულ ფრესკებს. უხეირო ფრესკები როდი იყო. ყველა ფრესკა კარგია, როცა საღებავი აიქერცლება და ცვენას იწყებს.

დავინახე, რომ ქეთრინ ბარკლი ვესტიბიულში შემოვიდა, და წამოვდექი. ისე მაღალი აღარ მქვენა, ჩემკენ მომავალი, მაგრამ ძალიან კარგი კი იყო.

_ სადამო მშვიდობისა, მისტერ ჰენრი.

_ გამარჯობა, _ ვუთხარი მე. კანცელარიის მორიგე თავისი მერხიდან გვისმენდა.

_ აქვე ჩამოვხდეთ თუ ბაღში გავიდეთ?

_ გავიდეთ. გარეთ უფრო გრილა.

ქეთრინი წინ გავუშვი და მე უკან მივჰყევი. მორიგემ თვალი გამოგვაყოლა. ხვინჯამოყრილ ბილიკზე რომ გავედით, მის ბარკლიმ მკითხა:

_ სად იყავით?

_ საგუშაგოების დასათვალიერებლად.

_ არ შეგემლოთ, ბარათით შეგეტყობინებნათ?

_ არა, _ ვუთხარი მე. _ ვერ მოვახერხე. მეგონა, მაშინვე დავბრუნდებოდი.

_ უნდა შეგეტყობინებნათ, ჩემო ძვირფასო.

შევუხვიეთ, ხეების ქვეშ გავჰყევით ბილიკს. ხელები დავუჭირე, შეჭერდით და ვაკოცე.

_ არ შეიძლება, სადმე წავიდეთ?

_ არა, _ თქვა მან, _ აქ ვისეირნოთ. რამდენი ხანია, აღარ მოსულხარ.

_ მესამე დღეა. მაგრამ ხომ დავბრუნდი!

მან შემომხედა.

_ და გიყვარვარ, არა?

_ ჰო.

_ აკი ასე მითხარი, მიყვარხარო, ხომ?

_ დიახ, _ ვიცრუე მე, _ მიყვარხარ.

პირველად ვუბნებოდი ამას.

_ და ქეთრინს დამიძახებ, ხომ?

_ ქეთრინს დაგიძახებ.

ცოტა კიდევ გავიარეთ და ხის ქვეშ შევდექით.

_ აბა, თქვი: `ღამით მე ქეთრინთან დავბრუნდი`.

_ ღამით მე ქეთრინთან დავბრუნდი.

_ ო, ჩემო ძვირფასო, ხომ მართლა დამიბრუნდი, ხომ დამიბრუნდი?

_ დავიბრუნდი.

_ ისე მიყვარხარ და ისე ძნელი იყო უშენობა! ხომ აღარ წახვალ?

_ არა. ყოველთვის დავიბრუნდები ხოლმე.

_ ო, როგორ მიყვარხარ. ისევ აქ დამადევი ხელი.

_ არც ამიღია მანდედან ხელი.

ჩემკენ მოვატრიალე, რათა კოცნის დროს სახეში ჩამეხედა. ვნახე, რომ თვალები დაეხუჭა. დახუჭული თვალები დავუკოცნე. ცოტა შერყეულია-მეთქი, ვიფიქრე. მერე რა, იყოს, რა მენადვლება. იმაზე აღარც დაფიქრებულვარ, თუ რა საქმეში ვეხვეოდი. მაინც ეს ჯობდა ყოველდამე ოფიცერთა საროსკიპო სახლში თრევას, საცა კისერზე ჩამოგეკონწიალებიან ქალები და სიყვარულის ნიშნად შენს ქუდს უკულმა ჩამოიფხატავენ ხოლმე თავზე. ცოტა ხნის შემდეგ კი სხვა ოფიცრებს უნდა გაჰყვნენ ზემოთ. ვიცოდი, რომ არ მიყვარდა ქეთრინ ბარკლი, არც ვფიქრობდი, ოდესმე შემეყვარებინა. ეს ბრიჯის თამაშსა ჰგავდა, ოღონდ სათამაშო კარტების ნაცვლად აქ სიტყვებს წარმოვთქვამდი. ბრიჯის მსგავსადვე, აქაც ისე უნდა დაგეჭირათავი, თითქოს ფულზე ან სხვა რამეზე თამაშობდი. რაზე იყო თამაში, კრინტიც არ დაძრულა. მეც რა მენადვლებოდა.

_ ნეტა სადმე წასვლა შეიძლებოდეს, _ ვთქვი მე. სხვა მამაკაცებისა არ იყოს, მეც ძალიან გამიძნელდა ამდენ ხანს ფეხზე დგომელა სიყვარულობის თამაში.

_ ვერსად ვერ წავალთ. _ თქვა მან. იგი ისევ დაუბრუნდა ამქვეყნიურ სინამდვილეს.

_ აქვე დავსხდეთ ცოტა ხანს.

ქვის ბრტყელ სკამზე ჩამოვჯექით და ქეთრინ ბარკლის ხელი ავიღე. ხელის მოხვევნა არ დამანება.

_ ძალიან დაიღალე? _ მკითხა მან.

_ არა.

ბალახს გაუმტერა თვალი.

_ ბინძური თამაში წამოვიწყეთ, ხომ ასეა?

_ რა თამაში?

_ თავს ნუ ისულელებ.

_ განგებ ხომ არ ვისულელებ?!

_ შენ კარგი ბიჭი ხარ, _ თქვა მან, _ და ცდილობ, რაც შეიძლება ლამაზად ითამაშო. მაგრამ მაინც ბინძური თამაშია.

_ ყოველთვის ხვდები სხვის ფიქრებს?

_ ყოველთვის ვერა. მაგრამ შენს ფიქრებს ვხვდები. რაში გჭირდება, თავი მომაჩვენო, თითქოს გიყვარვარ. მოვრჩეთ ამნაირ ლაპარაკს. რამე უნდა გეთქვა?

_ თუკი მართლა მიყვარხარ?!

_ რაში გვჭირდება სიცრუე. მშვენივრად ითამაშე შენ და არც არაფერი ცუდი მომხდარა. ხომ ხედავ, არც გიჟი ვარ და არც ხელიდან წასული. ცოტათი წამომივლის ხოლმე ზოგჯერ.

ხელზე ხელი მოვუჭერი.

_ ქეთრინ, ძვირფასო!

_ რა სასაცილოდა ჟღერს ახლა ეს `ქეთრინი`. სულ სხვადასხვანაირად გამოთქვამ. მაგრამ ძალიან კარგი ხარ. ძალიან კარგი ბიჭი ხარ.

_ ჩვენი მღვდელიც ამას გაიძახის.

_ ჰო, ძალიან კარგი ხარ. ხომ მოხვალ და მნახავ?

_ უსათუოდ.

_ ნულარ მეტყვი, მიყვარხარო, რა საჭიროა. ამჯერად ყველაფერი გათავდა. _ წამოდგა და ხელი გამომიწოდა, _ მშვიდობით.

კოცნა დავუპირე.

_ ნუ, _ თქვა მან, _ საშინლად დავიღალე.

_ მაინც მაკოცე, _ ვუთხარი მე.

_ საშინლად დავიღალე, ძვირფასო.

_ მაკოცე.

_ ძალიან გინდა?

_ ძალიან.

ერთმანეთს ვაკოცეთ, და იგი უცებ გამისხლტა.

_ მორჩა, მშვიდობით, ძვირფასო.

კარებამდე მივაცილე. შევიდა და ვესტობიული გაიარა. მსიამოვნებდა მისი სიარულის ცქერა. იგი დერეფანში გავიდა. მე შინსკენ გამოვბრუნდი. შეხუთული ღამე იყო და მთებში დიდი ბრძოლა ჰქონდათ. სან გაბრიელზე ხშირ-ხშირად იელვებდა ხოლმე.

ვილა როსას წინ შევდექი. დარაბები დაკეტილი იყო, მაგრამ შიგნიდან ხმაური გამოდიოდა. ვილაც მღეროდა. შინსკენ გავემართე. მანამ გავიხდიდი, რინალდიც მოვიდა.

_ აჰ, ასეა! _ თქვა მან, _ მაშ, კარგად ვერ მიდის საქმე. ბებიი ცოტათი არეულია.

_ სად იყავი?

_ ვილა როსაში. კაი ჭკუის სასწავლებელია, ბებიი. ერთად ვმღეროდით. შენ სად იყავი?

_ ინგლისელები მოვიწახლულე.

_ მადლობა ღმერთს, მე არ გადავეკიდე იმ ინგლისელებს.

თავი VII

მეორე დღეს, საღამო ხანს, მთის პირველი საგუმზაგოდან დავბრუნდი და მანქანა გავაჩერე სმისტიმენტოს 1 წინ, სადაც დაჭრილებსა და ავადმყოფებს საბუთების მიხედვით ანაწილებდნენ და საბუთებზევე აღნიშნავდნენ, თუ რომელ ჰოსპიტალში უნდა გაეგზავნათ. მანქანას მე თვითონ ვმართავდი, და საჭესთან დავრჩი, საბუთები შოფერმა წაიღო. საშინლად ცხელოდა, ცა გადაკრიალებული და ლურჯი იყო. გზა კი _ თეთრი და მტვრიანი. მე ფიატში ვიჯექი, მომალლოდ, და არაფერზე არა ვფიქრობდი. გზაზე პოლკმა ჩაიარა და მას გავაყოლე თვალი. ხალხი დასიცხულ-გაოფლიანებული იყო. ლითონის ჩაქანი ზოგს თავზე ეხურა, უმრავლესობას კი აბგაზე გამოეკრა. მეტისმეტად დიდი ჩაქანები იყო და ყურებზე ჰქონდათ ჩამოფხატული. ოფიცერთაგან ყველას ეხურა ჩაქანი, ოღონდ უფრო კოხტა და თავზე მორგებული. ეს იყო ბაზილიკატის ბრიგადის 2 ნახევარი. თეთრ-წითელი ზოლებიანი საყელოებით ვიცანი. პოლკმა რამდენი ხანია ჩაიარა, ჩამორჩენილებს კი, რომელთაც ფეხი ვერ აუბეს ამხანაგებს, ბოლო არ უჩანდა. ოფლში გაღვრილნი იყვნენ, მტვრიანნი და ქანცგაწყვეტილნი. ზოგი საცოდავი სანახავი იყო. უკანასკნელმა ჩამორჩენილმა რომ ჩაიარა, გზაზე კიდევ ერთი ჯარისკაცი გამოჩნდა. კოჭლობით მოდიოდა. შედგა და გზის პირას ჩამოჯდა. დაბლა ჩავედი და მივუახლოვდი.

_ რა მოგივიდათ?

შემომხედა, შემდეგ წამოდგა.

_ მივდივარ.

_ მანც, რა მოხდა?

_ ომია! ამისი...

_ ფეხზე რა დაგემართათ?

_ ფეხზე არაფერი. თიქარი მაწუხებს.

_ მანქანას რატომ არ გაჰყევით? _ ვკითხე მე, _ ჰოსპიტალში რად არ მიდიხართ?

_ არ მიშვებენ. ლეიტენანტი შარსა მდებს, ბანდაჟი ძალათი მოგიხსნიაო.

_ აბა, გამასინჯეთ.

1 ევაკოპუნქტი (იტალ.).

2 ბაზილიკატა ერთ-ერთი ოლქია იტალიის სამხრეთ ნაწილში.

_ უკვე გამოსულია.

_ რომელ მხარეს.

_ აქა.

ხელით გავუსინჯე.

_ დაახველეთ, _ ვუთხარი მე.

_ ვაითუ კიდევ უფრო ჩამომეზარდოს. დილას აქეთ ორჯერ გადიდდა.

_ მანქანაში ჩაჯექით, _ ვუთხარი მე, _ დაჭრილებს ქალაღებს რომ მივიღებ, მე თვითონ წაგიყვანთ თქვენს სანაწილში.

_ ძალათი გიქნიაო, მეტყვის.

_ ვერაფერსაც ვერ გეტყვის, _ ვუთხარი მე, _ ეს ხომ ჭრილობა არ არის, ალბათ ადრეც გქონდათ, არა?

_ ბანდაჟი რომ დავკარგე?!

_ ჰოსპიტალში გაგაგზავნიან.

_ არ შეიძლება თქვენთან დავრჩე, თენენტე?

_ არა, საბუთები არა მაქვს თქვენი.

შოფერი გამოვიდა და დაჭრილების საბუთები გამოიტანა.

_ ოთხი_ას ხუთში მიდის, ორი_ას ოცდათორმეტში.

ეს წყალგაღმა ჰოსპიტლები იყო.

_ თქვენ დაჯექით საჭესთან, _ ვუთხარი მე. თიაქრიან ჯარისკაცს მივეშველე და გვერდზე მოვისვი.

_ ინგლისური იცით? _ მკითხა მან.

_ რა თქმა უნდა.

_ ამ დაწყველილ ომზე რას იტყვით?

_ დიდი საძაგლობაა.

_ საძაგლობა და მერე როგორი! იესო მაცხოვარო, საძაგლობა და მერე როგორი!

_ ამერიკაში ყოფილხართ?

_ დიახ. პიტსბურგში. მაშინვე მივხვდი, რომ ამერიკელი იყავით.

_ რატომ, იტალიური მიჭირს?

_ მაინც მივხვდი, რომ ამერიკელი იყავით.

_ კიდევ ერთი ამერიკელი, _ თქვა შოფერმა იტალიურად და თიაქრიანს გადახედა.

_ უსათუოდ პოლკში უნდა მიმიყვანოთ, ლეინტენანტო?

_ უსათუოდ.

_ იმიტომ გეკითხებით, რომ უფროსმა ექიმმა იცის ჩემი თიაქრის ამბავი. ბანდაჟი განგებ მოვიხსენი და სადღაც ჯანდაბაში გადავაგდე, ფრონტზე აღარ მიკრავენ თავს-მეთქი.

_ ვიცი.

_ სხვაგან ვერ მიმიყვანთ სადმე?

_ ფრონტთან ახლოს რომ ვიყოთ, პირველ სამედიცინო პუნქტში მიგიყვანდით. მაგრამ აქ ზურგში ვართ, და საბუთები უსათუოდ საჭიროა.

_ ახლა რომ ისევ იქ დამაბრუნოთ, ოპერაციას გამიკეთებენ და აღარც მომაშორებენ ფრონტს.

მე ჩავფიქრდი.

_ სულ ფრონტზე ყოფნას თქვენც ხომ არ მოსურვებდით? _ მკითხა მან.

_ არა.

_ იესო მაცხოვარო, რა ჯანდაბაა ეს ომი!

_ მომისმინეთ, _ მივმართე მე, _ ჩამოდით მანქანიდან, თავი მიწაზე დაარტყით, კოპი გაგიჩნდებათ. უკან რომ დავბრუნდებით, გამოგივლით და ჰოსპიტალში წაგიყვანთ. ერთი წუთით შევჩერდეთ, აიღო!

გვერდზე მივაყენეთ მანქანა და შევჩერდით. ჩამოსვლა ვუშველე.

_ აქვე დაგიხვდებით, ლეიტენანტო, _ მითხრა მან.

_ ნახვამდის, _ ვთქვი მე. განვაგრძეთ გზა და თითქმის მთელი მილით უკან მოვიტოვეთ პოლკი. მერე ლანქერით ამღვრეული მდინარე გადავჭერით, რომელიც სწრაფად მიედინებოდა ხიდის ბურჯებს შორის, მინდორიც გადავკვეთეთ და დაჭრილები იმ ორ ჰოსპიტალს ჩავაბარეთ. აქეთობისას მე თვითონვე მივუჯექი საჭეს და ცარიელი მანქანა სწრაფად გამოვაქანე პიტსბურგელი ჯარისკაცისაკენ. ჯერ პოლკს ჩავუარეთ _ კიდევ უფრო დასიცხულსა და ზოზონით მომავალს, მერე _ ჩამორჩენილებს. ბოლოს სანიტარული კარეტა შევნიშნეთ გზაზე. ორმა კაცმა აიყვანა თიაქრიანი და კარეტაში ჩასვა. მისი გულისთვის დაბრუნებულიყვნენ. თავი გააქნია, რომ დამინახა. ჩაქანი მოხდოდა და თმის ძირები სისხლით შეჰღებოდა. ცხვირი გადატყავებოდა და გასისხლიანებულ ნაჭრილობებსა და თმას მტვერი დასდებოდა.

_ ხედავთ, რა კოპი დამაჯდა, ლეიტენანტო! _ დამიყვირა მან, _ რიღას მაქნისია. უკვე დაბრუნდნენ ჩემს წასაყვანად.

ვილაში რომ დავბრუნდი, ხუთი საათი იყო და შხაპის მისაღებად იქითკენ გავემართე, საცა მანქანებს რეცხავდნენ. მერე ჩემს ოთახში პატაკი შევადგინე. ღია ფანჯარასთან ვიჯექი, შარვალგაუხდელი და პერანგისამარა. ორ დღეში შეტევა დაიწყებოდა და პლავას უნდა ჩავსულიყავი მანქანებით. დიდი ხანია ამერიკაში წერილი აღარ გამეგზავნა და ვიცოდი, რომ უსათუოდ საჭირო იყო, მაგრამ ამდენი ხნის მიუწერლობის შემდეგ თითქმის შეუძლებელი გახდა დაწერა. მისაწერიც არაფერი მქონია. ძონა დი გუერრა-ს1 რამდენიმე ღია ბარათი გავაგზავნე, საიდანაც ყველაფერი ამოვშალე, გარდა კარგა ყოფნისა. ასე უფრო ჩქარა მიიღებდნენ. ეს ღია ბარათები ძალიან მოეწონებოდათ ამერიკაში _ უცნაური და უცხო იქნებოდა მათთვის. ომიც რაღაცნაირად უცნაური და უცხო იყო ამ ზონაში, მაგრამ მე მაინც კარგად მოფიქრებულადა და მკაცრად მჩვენებოდა იმ ომებთან შედარებით, რაც სხვა დროს ჰქონიათ ავსტრიელებთან. ავსტრიის არმია ნაპოლეონის გამარჯვებისათვის იყო შექმნილი. რომელიც გინდა ნაპოლეონისა. ნეტა ჩვენცა გვყოლოდა ნაპოლეონი, ჩვენ მხოლოდ II გენერალე ჩადორნა გვყავდა, ჩასუქებული და სვებედნიერი, და კიდევ Vიტტორიო Eმმანუელე2 ჩია, ყინტორა კაცი, რომელსაც თხის წვერები უცანცარებდა. გადაღმა არმიაში, მარჯვნივ, ჰერცოგი აოსტა იყო: ისეთი ლამაზი, რომ ვერც იფიქრებდი, მხედართმთავარიო, მაგრამ ვაჟკაცური შესახედაობა კი ჰქონდა. ბევრი ინატრებდა

იმას მეფედ. სწორედ რომ მეფეს ჰგავდა. მეფის ბიძა იყო და მესამე არმიას სარდლობდა. ჩვენ მეორე არმიაში ვიყავით. მესამე არმიაში ინგლისელთა რამდენიმე ბატარეაც შედიოდა. მილანში იმ ბატარეების ორ ინგლისელ არტილერიისტს შევხვდი. კარგი ბიჭები აღმოჩნდნენ და კაი სადამოც გავატარეთ. ზორზოხა ბიჭები იყვნენ, მორცხვი და მოხერხებული, თან, რასაც კი ნახავდნენ, ყველაფერი მოსწონდათ. ნეტა მეც ინგლისურ არმიაში მოვხვედრილიყავი. უფრო შინაურულად ვიქნებოდი. მაგრამ აქამდე, ალბათ, მომკლავდნენ. სანიტარულ

1 სამხედრო ზონა (იტალ.).

2 იტალიელი გენერალი ლუიჯი კადორნა (1850_1928) ვიტორიო ენანუელე, იგივე ვიტორ ემმანუელე_ იტალიის მეფე.

ნაწილში სულ სხვაა. თუმცა სანაწილშია არა ხარ დაზღვეული. აკი ინგლისური სანაწილის რამდენიმე შოფერიც მოკლეს. მაგრამ ვიცოდი, რომ მე არ მოვკვდებოდი. ამ ომში არ მოვკვდებოდი. ჩემთან არაფერი ესაქმებოდა. კინოში რომ ომებია, იმაზე მეტ საშიშროებად არ მომჩვენებია. მანც ვთხოვდი ღმერთს, მალე გათავდეს-მეთქი. იქნებ ამ ზაფხულსვე დამთავრდეს. იქნებ გაანადგურონ კიდეც ავსტრიელები, წინა ომებში მუდამ ანადგურებდნენ. ამ ომში რაღა მოუვათ? ფრანგებს უკვე ქანცი გასწყდათო, ყველა ამას გაიძახოდა. რინალდინაც თქვა, ფრანგი ჯარისკაცები აჯანყდნენ და ჯარი პარიზისკენ გაემართაო. მერე რა მოუვიდა_მეთქი, ვკითხე. დააბრუნესო, მიპასუხა. მინდოდა უომრად მოვხვედრილიყავი ავსტრიაში, მინდოდა შვარცვალდი მენახა, ჰარცის მთებში ავსულიყავი. ნეტა სად არის ეს ჰარცი? ბრძოლები ახლა კარპატებში წარმოებდა, სულაც არ მიმიწევდა იქითკენ გული. თუმცა საინტერესო კი იქნებოდა. ომი რომ არ იყოს, ესპანეთში წავიდოდი ახლა. მზე უკვე ჩადიოდა და თანდათანობით აგრილდა. ნავახშმევს ქეთრინ ბარკლი უნდა მომენახულებინა. მომინდა ახლა აქ ყოფილიყო, ჩემთან. ნეტა მილანში ვიყოთ ერთად. ივანშმებ კოვამი და მერე ჩამოხუთულ სადამოს, ვია მანცონისაკენ დაუყვები, ხიდს გადასჭრი, არხისკენ შეუხვევ და ქეთრინ ბარკლისთან ერთად სასტუმროსკენ გასწევ. იქნებ გამომყვეს კიდეც. იქნებ სწორედ იმ ჭაბუკად წარმომიდგინოს, რომელიც მას მოუკლეს. შევალთ სადარბაზო შესასვლელიდან, მეკარე ქუდს მოგვიხდის, მე მორიგის მაგიდას მივადგები და გასაღებს გამოვართმევ. იგი ლიფტთან დამელოდება, მერე ლიფტში შევალთ, ნელა დაიძრება ლიფტი, მიცოცავს ზევით, ყველა სართულთან გაიტკაცუნებს, აგერ ჩვენი სართულიც, ბიჭი კარს გვიღებს და გვერდზე გადგება, ქეთრინი გამოდის, მეც გამოვდივარ, დერეფანს დავუყვებით, გასაღებს კარის ჭუჭრუტანში შევყოფ, გავაღებ, ოთახში შევალთ, ტელეფონის მილს ავიღებ და დავურეკავ, რომ ყინულით სავსე ვერცხლის ვედროთი ერთი ბოთლი კაპრი ბიანკა მოგვიტანონ, დერეფანში ისმის ყინულის ჩხრიალი, ბიჭი კარებზე დააკაკუნებს, მე გავძახებ, მანდვე დადგი-მეთქი. იმიტომ, რომ საშინლად ცხელა და ტანსაცმელი უკვე გახდილი გვაქვს, ფანჯრები ღიაა, სახლების სახურავებს მერცხლები დაჰფრენენ, ხოლო როცა დაბნელდება და ფანჯარას მიადგები, პაწაწინა ღამურები დანავარდობენ სახლებსა და ხეებს შორის, ჩვენ კაპრის ვსვამთ, კარები ჩაკეტილი გვაქვს, ცხელა, მარტო ზეწარი დამთელი ღამე, და ჩვენ მთელი ღამე ერთმანეთი გვიყვარს იმ სიციხეში, მილანში. ასე უნდა მოხდეს. სწრაფად ვივახშმებ და ქეთრინ ბარკლის მოვინახულებ.

ბევრი იყბედეს ვახშამზე, მე ღვინო ვსვი, რადგან ძმები აღარ ვიქნებოდით, ცოტაოდენი რომ არ დამელია იმ დამეს. მთავარეპისკოპოს აირლენდზე ვესაუბრებოდი მღვდელს. ეტყობოდა, კეთილშობილი კაცი უნდა ყოფილიყო ეს ეპისკოპოსი. ვსაუბრობდით, თურა უკულმართად დაუტრიალდა ბედი, როგორ უსამართლოდ მოექცნენ. როგორც ამერიკელს, ამაში ცოტათი მეც მიმიძლოდა ბრალი, მაგრამ არაფერი გამეგებოდა მთელი ამ საქმისა, თუმცა თავს ისე ვიჭერდი, თითქოს ყველაფერი ვიცოდი. უზრდელობაში ჩამომერთმეოდა, არაფერი რომ არ მცოდნოდა ამ ამბებისა, რის თაობაზეც ასეთ ბრწყინვალე განმარტებას ვისმენდი დარაც, ეტყობოდა, გაუგებრობაზე იყო დაფუძნებული. მშვენიერი სახელი ჰქონია-მეთქი, გავიფიქრე, თანაც მინესოტელი იყო და კიდევ უფრო ლამაზი გამოდიოდა მისი სახელი _ აირლენდ მინესოტელი, აირლენდ უინსკონსინელი, აირლენდ მიჩიგანელი. ეშხს, მე მგონი, ის მატებდა, რომ სიტყვა აირლენდი ინგლისურ `აილენდივით` გამოითქმის¹. არა, ეგ რა მოსატანია. აქ უფრო მნიშვნელოვანი რაღაც იძალება. დიახ, მამაო. ჭეშმარიტად, მამაო. ალბათ, მამაო. არა, მამაო. ვინ იცის, იქნებ ასეც იყოს, მამაო. თქვენ უკეთ მოგეხსენებათ, მამაო. კარგი კაცი იყო მღვდელი, მაგრამ მოსაწყენი. ოფიცრები კარგები არა ყოფილან, მაგრამ მოსაწყენნი იყვნენ. მეფე კარგი იყო, მაგრამ მოსაწყენი. ღვინო ცუდი იყო, მაგრამ მოსაწყენი არ ყოფილა. კბილებს ემაღს აცლიდა და სასაზე ტოვებდა.

1 სლანდ _ კუნძული (ინგლ.).

_ ადგენ და ჩასვეს მღვდელი, _ თქვა როკამ, _ სამპროცენტთან ქალაქები უპოვეს. საფრანგეთში, რა თქმა უნდა. აქ ვინ ახლებდა ხელს. იფიცებოდა, ხუთპროცენტთანსა არაფერი გამეგებო. ეს ბეზიემი¹ მოხდა. მეც იქ ვიყავი მაშინ და გაზეთში რომ წავიკითხე ეს ამბავი, ციხეში მივვარდი, მღვდელი მაჩვენეთ-მეთქი, ვთხოვე. აშკარა იყო, რომ ქალაქები მოპარული ჰქონდა.

1 სამხრეთ საფრანგეთის პატარა ქალაქი.

_ ერთი სიტყვაც კი არა მჯერა, _ თქვა რინალდომ.

_ თქვენი ნებაა, _ მიუგო როკამ, _ მე მღვდლის გასაგონად ვყვები, ჭკუის სასწავლებელია. ეგეც ხომ მღვდელია, დააფასებს.

მღვდელმა გაიღიმა.

_ განაგრძეთ, _ თქვა მან, _ მე გისმენთ.

_ რალა სათქმელია, რომ ყველაფერი ვერ უნახეს, მაგრამ სამპროცენტთან რაც იყო, სულ მას აღმოაჩნდა, რაღაც ადგილობრივი ობლიგაციებიც, აღარ მახსოვს, რა ობლიგაციები იყო. ჰოდა,

მივედი ციხეში, _ნამდვილი ამბავი ახლა იწყება, _მივედი და მის საკანთან ავიტუზე. თითქოს აღსარებისთვის მივსულიყავი, ისე ვუთხარი _ `დამლოცე, მამაო, რამეთუ შეგიცოდავს შენ`.

ხარხარი ატყდა.

_ რაო, მერე? _ჰკითხა მღვდელმა.

როკამ ყური არ ათხოვა მღვდლის სიტყვებს და მე დამიწყო ამ ხუმრობის განმარტება. _ხომ მიხვდით, სად არის ამ ამბის ეშხი? _ეტყობოდა, მართლაც ძალიან სასაცილო ხუმრობა იყო, კარგად თუ გაიგებდი მთელ არსს. კიდევ დამისხეს ღვინო, და ახლა მე მოვეყევი ერთი ინგლისელი ჯარისკაცის ანეკდოტს, რომელიც შხაპის ქვეშ შეაგდეს. მერე მაიორი მოყვა თერთმეტი ჩეხოსლოვაკელისა და უნგრელი კაპრალის ამბავს. კიდევ დავლიე ცოტაოდენი და იმ ჟოკის ამბავს მოვეყევი, რომელმაც პენიანი იპოვა. მაიორმა თქვა, ერთი იტალიური ანეკდოტია, ჰერცოგის ცოლზე, რომელსაც მთელი დამეები არ ეძინაო. მღვდელი ადგა და წავიდა, და მე გავიხსენე ერთი ანეკდოტი კომივოიაჟორის შესახებ, რომელიც დილის ხუთ საათზე ჩავიდა მარსელში, როცა ცივი ქარი უბერავდა. მაიორმა მითხრა: ხმა გავარდა, რომ შენ სმა შეგძლებიაო. მე უარვკყავი ეს. მართალია, _ დაიჟინა მაიორმა, და, ბახუსის მადლმა, ახლავე შევამოწმებთ _ ნამდვილად ასეა თუ არაო. ოღონდ ბახუსს ნუ ფიცავ, ბახუსი ნუ გინდა-მეთქი. არა, სწორედ ბახუსო. ბასი ფილიპო ვინჩენცა უნდა ჩავსდით ღდინში და რასაც მე დავლევ, მაგასაც უნდა შევასვა-მეთქი. ბასიმ თქვა, ეგ რა შემოწმება იქნება, მე უკვე შენზე ორჯერ მეტი მაქვს დალეულიო. საზიზღარი სიცრუეა-მეთქი, მე ვუთხარი, და ბახუსი იქნება თუ არ იქნება ბახუსი, ფილიპო ვინჩენცა ბასია თუ ბასი ფილიპო ვინჩენცაა, სულ ერთია _ღვინოზე დღეს პირი არ დაუკარებია, და ბოლოს და ბოლოს მაგის სახელიც გამაგებინეთ-მეთქი. შენ რაღა გქვიაო, მკითხა _ ფრედერიკო ენრიკო თუ ენრიკო ფედერიკო? ჯანდაბამდის გზა ჰქონია ბახუსს, ვისაც ძალა შესწევს, იმან გაიმარჯვოს-მეთქი, და მაიორმა წითელი ღვინით შეგვივსო ტოლჩები. ნახევარი კი დავლიე და მეტი აღარ მომინდა. გამახსენდა, სადაც უნდა წავსულიყავი.

_ ბასიმ მაჯობა, _ ვთქვი მე, _ჩემზე ყოჩაღი ყოფილა. მე უნდა წავიდე.

_ მართლა უნდა წავიდე, _ თქვა რინალდიმ, _ პაემანი აქვს დანიშნული. მე ყველაფერი ვიცი.

_ უნდა წავიდე.

_ სხვა დროისთვის გადავდოთ, _ მითხრა ბასიმ, _ სხვა დროისთვის, როცა უფრო გამაგრდები.

მხარზე მომითათუნა ხელი. მაგიდაზე სანთლები ენთო. ოფიცრები ძალიან ბედნიერად გრძნობდნენ თავს.

_ დამე ნებისა, ბატონებო, _ ვთქვი მე.

რინალდიმ გამომაცილა. კარებთან შევდექით.

_ მთვრალი ნუ წახვალ.

_ მთვრალი არა ვარ, რინინ. მართლა გეუბნები.

_ ყავა მაინც დაგელეჭა.

_ სისულელეა.

_ მე თვითონ მოგიტან, ბები. შენ აქ გაიარ-გამოიარე.

დაბრუნდა და ერთი მუჭა მოხალული ყავის მარცვლები მოიტანა.

_ დადექე, ბები, ღმერთმა ხელი მოგიმართოს.

_ ბახუსმა, _ ვთქვი მე.

_ გამოგყვები.

_ ძალიან კარგადა ვარ.

ერთად გამოვედით ქალაქში, მე ყავას ვღეჭავდი. ინგლისელთა ვილის შესახვევთან რინალდი გამომემშვიდობა.

_ მშვიდობით, _ ვუთხარი მე, _ შენც წამოსულიყავი.

თავი გააქნია:

_ არა, _ თქვა მან, _ მე უფრო მსუბუქი გასართობები მიყვარს.

_ ყავისათვის მადლობელი ვარ.

_ მადლობადაც არ ღირს, ბები.

ხეივანს დავუყევი. გზის აქეთ-იქით ჩამწკრივებული კვიპაროსები მკაფიოდ და გამოკვეთილად ჩანდა. უკან მოვიხედე. რინალდი იდგა, მე მიყურებდა. ხელი დავუქნიე.

მისაღებ ოთახში ვიჯექი და ქეთრინ ბარკლის ველოდებოდი. ვესტიბულში ფეხის ხმა გაისმა. წამოვდექი, მაგრამ ქეთრინი არ აღმოჩნდა. მისს ფერგიუსონი იყო.

_ ჰალო, _ თქვა მან, _ ქეთრინმა დამაბარა, ძალიან ვწუხვარ, რომ ამდამ თქვენს ნახვა არ შემძლიაო.

_ სამწუხაროა. იმედი მაქვს, ავად არ იქნება.

_ ცოტა უქეიფოდ არის.

_ ვერ ეტყვით, რომ ძალიან მეწყინა?

_ ვეტყვი.

_ როგორ გგონიათ, ხომ არ აჯობებს, ხვალ დილით ვნახო.

_ მობრძანდით.

_ დიდი მადლობელი ვარ, _ ვთქვი მე. _ დამე ნებისა.

გამოვბრუნდი და ერთბაშად ვიგრძენი მარტოობა და სიცარიელე. არაფრად ვაგდებდი ქეთრინის ნახვას, გამოვთვერი და მისვლაც კინალამ დამავიწყდა, მაგრამ ნახვა რომ ვერ მომიხერხდა, უცებ სიმარტოვე ვიგრძენი.

თავი VIII

მეორე დილას გავიგეთ, რომ ღამით მდინარის სათავეებში შეტევას დაიწყებდნენ და ჩვენც იქით უნდა გავმგზავრებულიყავით ოთხი მანქანით. არავინ იცოდა, რა მოხდებოდა, თუმცა დიდის რიხით კი ლაპარაკობდნენ და ამჟღავნებდნენ თავიანთ სტრატეგიულ ცოდნას. მე პირველ მანქანაში ვიჯექი და ინგლისელთა ჰოსპიტალს რომ ჩავუარეთ, შოფერს მანქანა გავაჩერებინე. დანარჩენი მანქანები დაამუხრუჭეს. გადმოვხტი და შოფერს ვუთხარი, წასულიყვნენ _ თუ მანამდე ვერ დავეწეოდით, კორმონის გზაჯვარედინზე დაგვლოდებოდნენ. ჩქარი ნაბიჯით ავიარე ხეივანი და ვესტიბიულში მისს ბარკლი მოვიკითხე.

_ მორიგეა.

_ ერთი წუთით არ შეიძლება ვნახო?

მორიგე გაგზავნეს, რომელიც მალევე დაბრუნდა, მისს ბარკლისთან ერთად.

_ ამბის გასაგებად შემოვიარე, როგორ არის-მეთქი. მორიგეაო, მითხრეს და ვთხოვე, გამოეძახებინე.

_ მშვენივრად ვარ, _ თქვა მან, _ გუშინ, ალბათ, მზემ თუ დამკრა.

_ უნდა წავიდე.

_ ერთი წუთით გამოგაცილებ.

_ მართლა კარგად ხარ? _ ვკითხე მე, როცა გარეთ გამოვედი.

_ კარგად, ძვირფასო. დღეს მოხვალ?

_ ვერა. მივდივარ, პლავაზე ამაღამ დიდი სერი იქნება.

_ სერი?

_ არა მგონია, რამე სერიოზული მოხდეს.

_ როდისღა დაბრუნდები?

_ ხვალ.

რაღაც მოიხსნა ყელზე, უბიდან ამოაცურა და ხელში ჩამიღო.

_წმიდა ანტონია, _ მითხრა მან, _ ხვალ საღამოს მოდი.

_ შენ ხომ კათოლიკე არა ხარ?

_ არა, მაგრამ წმიდა ანტონი ყველას იფარავსო, გამიგონია.

_ შენი ხათრით გავუფრთხილდები. მშვიდობით.

_ ნუ, ნუ მემშვიდობები.

_ კარგი, აგრე იყოს.

_ ჭკუით იყავი, თავს გაუფრთხილდი. აჰ, აქ კოცნა როგორ იქნება, არ შეიძლება.

_ აგრე იყოს.

უკან მოვიხედე. იგი ისევ კიბეზე იდგა. ხელი დამიქნია, მე კოცნა გავუგზავნე. კიდეც დამიქნია ხელი, ამასობაში ხეივანს გამოვცდი, მანქანაში ჩავჯექი და დავიძარით. წმიდა ანტონი თეთრი ლითონის პატარა მედალიონში იდო. გავხსენი მედალიონი და წმიდანის გამოსახულება ხელისგულზე გადმოვაგდე.

_ წმიდა ანტონია? _ მკითხა შოფერმა.

_ ჰო.

_ მეცა მაქვს, _ მარჯვენა ხელი საჭეს უშვა, ღილი გაიხსნა და პერანგის უბიდან ასეთივე მედალიონი ამოაძრო.

_ ხედავთ?

მე ჩემი წმიდა ანტონი ისევ მედალიონში ჩავაბრუნე, წვრილი ოქროს ძეწკვი ერთმანეთს გადავაბი და გულის ჯიბეში ჩავიდე.

_ კისერზე არ იკიდებთ?

_ არა.

_ ჯობს ჩამოიკიდოთ. ისე რა აზრი აქვს.

_ აგრე იყოს. _ ვთქვი მე. ძეწკვი გავხსენი, კისერზე შემოვიბი და ისევ დავკეტე. წმიდანის ფორმის ტუნიკაზე ჩამომეკიდა, გარედან. საკინძი გავიხსენი და პერანგის უბეში ჩავაცურე. მივდოდით და ერთხანს ვგრძნობდი ლითონს მკერდზე. მერე გადამავიწყდა. დაჭრის შემდეგ აღარ მინახავს. ალბათ, რომელიმე შესახვევ პუნქტზე თუ შემხსნა ვინმემ.

ხიდი რომ გადავჭერთ, სისწრაფესაც ვუმატეთ, და მალე გზაზე სხვა მანქანების მტვერი შევნიშნეთ. მოსახვევში სამივე მანქანა გავარჩიეთ, პაწაწკინები ჩანდა, ბორბლებიდან მტვერი

გამოდოდა და ხეებს ედებოდა. წამოვეწიეთ, გავუსწართ და მთებისაკენ შევეუხვიეთ. მანქანების ქარავანში სიარული არაფერი ცუდი არ არის, წინა მანქანაში თუ ზიხარ. მეც კარგად მოვეწყვე შოფრის გვერდით და აქეთ-იქით ყურებას მოვწყვე. მთის ძირში მივდიოდით, მდინარის გასწვრივ, დარაც უფრო მაღლა და მაღლა იწევდა გზა, მით უფრო გამოკვეთილად მოჩანდა ჩრდილოეთის მთების მაღალი მწვერვალები, რომელთაც ისევ შემორჩენოდა თოვლი. უკან მოვიხედე და დავინახე, როგორ მოცოცავდა ის სამი მანქანა, რომელთაც ერთმანეთისაგან მტვრის კორიანტელი ჰყოფდა. დასაპალნებული ჯორების დიდ ქარავანს ჩავუარეთ. წითელ ფესდაკოსებული ჩალვადრები გვერდზე მოსდევდნენ ჯორებს. ესენი ბარსელიერები¹ იყვნენ.

1 ბარსელიერები _ მსროლელთა შენაერთები იტალიის არმიაში, დაარსებული, დაახლოებით, 1850 წელს, ვიქტორ ემანუელ II-ის მიერ. შემდგომ, უმთავრესად, მოტო-შენაერთებს ეძახდნენ ასე.

ჯორებს გარდა აღარაფერი შეგვხვედრია გზაში. ავიარეთ მთები და მერე გრძელ კალთაზე დავეშვიტ ტაფობისაკენ. გზის ორივე მხარეს ხეები იყო ჩამწკრივებული და მარჯვნივ, ხეების იქით, დაბლა, გამოჩნდა მდინარე _ ანკარა, თხელი და სწრაფი. კალაპოტი ვიწრო ჰქონდა ამ მდინარეს და ქვიშითა და კენჭებით მოფენილ ხევზე მიიკლავებოდა. ზოგან გაიშლებოდა კენჭების სარეცელზე და ათინათივით აციმციმდებოდა. ზედ ნაპირზე თვალი მოვკარი ღრმა ორმოებს, რომლებშიაც წყალი ცასავით ლურჯი ჩანდა. შევნიშნე აგრეთვე თაღებად გადებული ქვის ხიდები; გზიდან ამ ხიდებამდე საცალგებო ბილიკები იყო გაკვალული; ჩავუარეთ მინდორში აქა-იქ ამოშვერილ ყორეებსა და ქვის ქოხმახებს, რომელთაც სამხრეთის კედლის გასწვრივ მსხლის ხეები კანდელაბრებივით ჰქონდა შემომწკრივებული. დიდხანს მივდიოდით ამ გზით მინდვრის გასწვრივ, მერე კი შევეუხვიეთ და ისევ მთების კალთებს ავეყვეით. ათსნაირად დაკლავნილ-დაგრებილი და დაკიდული გზა იყო წაბლის ტყეში, მანამ ქედზე აივაკებდი. ზემოდან რომ გადახედავდი, შორს, დაბლა, მზეზე ლაპლაპებდა დაკლავნილი მდინარე, რომელიც ორ არმიასა ჰყოფდა. ქედის გაყოლებაზე გავჰყვეით ახალგაჭრილ მოკირწყლულ სამხედრო გზას, და ჩრდილოეთით, მზით საამურად გაბრწყინებულ მარადთოვლიანი მწვერვალების ძირში დავინახე გრძელად გაჭიმული ორი მთაგრეხილი _ მწვანე და ჩამუქებული. მერე, როცა ისევ დაიწყო შეღმართი, მესამე მთაგრეხილიც გამოჩნდა _ უცნაურად დანაოჭებული, ცარცივით თეთრი, მაღალი თოვლიანი მთები; ამ მთებს იქით, შორს, კიდევ მოჩანდა მთები, მაგრამ დანამდვილებით ვერ იტყოდი, მართლა მთები იყო თუ ასე გეჩვენებოდა. ეს იყო ავსტრიის მთები, ჩვენი მთები იმათ არ ჰგავდა. წრიულად უხვევდა გზა მარჯვნივ და ტყის სიმჩხერეში მე დავინახე დაკეცილი შარა, რომელიც დაბლა ეშვებოდა. ამ გზაზე მიედინებოდნენ ჯარის ნაწილები, საბარგო მანქანები, სამთო ზარბაზანაკიდებული ჯორები... ჩვენ გზის კიდეს მიყვებოდით და სადღაც უფსკრულში ვხედავდი მდინარეს, მდინარის გაყოლებაზე გაჭიმულ ლიანდაგსა და განძელებს, ძველ ხიდს, რომელზედაც რკინიგზის ხაზი გადიოდა, და მდინარის გაღმა შეფენილი პატარა ქალაქის ნანგრევებს. სწორედ ეს ქალაქი უნდა აგველო.

თითქმის ბნელოდა, როცა დაბლა დავეშვიტ და გავედით მთავარ გზაზე, რომელიც მდინარეს მიჰყვებოდა.

თავი IX

გზა გაჭედული იყო, და აქეთ-იქით ნექისა და ჩალის ჭილოფები გაეჭიმათ, ზემოდაც ასეთივე ჭილოფი იყო გადაფარებული, გეგონებოდა, ცირკში ან ველურების სოფელში შედიხარო. ფრთხილად გავიარეთ ეს ჭილოფების გვირაბი და გავედით გატიტვლებულ ადგილზე, სადაც ადრე რკინიგზის სადგური მდგარა. გზა აქედან მდინარის დონეზე უფრო ჩავარდნილი იყო და გზის გაყოლებაზე სულ სანგრები გაეთხარათ, ქვეითი ჯარი განლაგებულიყო ამ სანგრებში. მზე ჩადიოდა, და გაღმა ნაპირს რომ ავხედე, მთის თავზე ავსტრიელების სათვალთვალო აეროსტატები დავინახე, რომლებიც ახლა ჩრდილში მოქცეულიყო. მანქანები აგურის ქარხნის ნანგრევებს იქით დავაყენეთ. ქარხნის ღუმელები და რამდენიმე ღრმა ორმო შესახვევ პუნქტებად იყო მოწყობილი. ექიმთაგან სამს ვიცნობდი. მთავარმა ექიმმა მითხრა, შეტევა რომ დაიწყება და თქვენი მანქანები დაჭრილებით გაივსება, ამ შენობულ გზას გაჰყვებით, მთავარ გზაზე გახვალთ და, როცა აივაკებთ, საგუშაგო დაგხვდებათ, საიდანაც დაჭრილებს სხვა მანქანები წაიყვანსო. იმედი ჰქონდა, გზა არ ჩაიხერგებო. ეს ერთი გზა იყო აქა და იმიტომ შეენიბათ, რომ ავსტრიელები გაღმიდან ყველაფერს ხედავდნენ, აგურის ქარხნის ეზოში თოფისა და ტყვიამფრქვევებისაგან მდინარის შემადლებული ნაპირი გვიფარავდა. მდინარეზე ერთადერთი დაღეწილი ხიდი იყო. არტილერიის ცეცხლი რომ გაიხსნებოდა, მეორე ხიდს გადებასაც აპირებდნენ, ჯარის ნაწილი კი ფეხით გადაჭრიდა ფონს, იქ, სადაც მდინარე უხვევს. მთავარი ექიმი დაბალ-დაბალი, ულვაშაბზეკილი კაცი იყო. ლიბიის ომში მიეღო მონაწილეობა და მკერდზე ორი ჭრილობის ზოლი ეკრა. თუ კარგად დაგვიტრიალდა საქმე, ჯილდოზე წარგადგენო, შემჰპირდა. საქმე რომ კარგად წავა, მაგის იმედი კი მაქვს, მაგრამ თქვენ მეტისმეტ სიკეთეს იჩინებთ-მეთქი. მერე ვკითხე, დიდი სანგარი ხომ არსად იქნებოდა, რომ შოფრები მოგვეთავსებინა შიგ. ჯარისკაცი გამატანა, ეს გაჩვენებსო. გავჰყევი ჯარისკაცს და მართლაც მაჩვენა სანგარი. ძალიან კარგი იყო. შოფრები კმაყოფილი დამირჩნენ და იქვე დავტოვე. მთავარმა ექიმმა მთხოვა, აგერ კიდევ ორი ოფიცერი არის და ერთად დავლიოთო. რომი დავლიეთ და მეგობრულად შევეტკბეთ ერთმანეთს. გარეთ თანდათან ჩამობნელდა და მე ვიკითხე, შეტევას როდის დაიწყებენ-მეთქი. როგორც კი დაბნელდებაო. მიპასუხეს. შოფრებთან დავბრუნდი. ჩამსხდარიყვნენ სანგარში და მუსაიფი გაებათ. მე რომ მივედი, გაჩუმდნენ. თითო კოლოფი სიგარეტი დავურიგე, `მაკედონია`. ისე სუსტად იყო დატენილი, რომ თუთუნი ცვიოდა, და მანამ მოუკიდებდი, ბოლოები უნდა დაგერხინა. მანერამ თავისი სანთებელა გაჰკრა და ყველას მოუკიდა. ფიატის რადიატორსა ჰგავდა ეს სანთებელა. რაც მე გავიგე, შოფრებსაც ვუთხარი ყველაფერი.

_ საგუშაგო რატომ არ ვნახეთ აქეთობისას? _ იკითხა პასინიმ.

_ სწორედ იმ მოსახვევის გაღმა იყო, ჩვენ რომ მოვუხვიეთ.

_ დომხალივით აირევა ყველაფერი ამ გზაზე, _ თქვა მანერამ.

_გადმოგვაყრევინებენ ყველაფერს...

_რას იზამ.

_საჭმლის საქმე როგორღა იქნება, ლეინ ტენანტო? როცა დაიწყება, ჭამის თავი ვილას ექნება!

_ახლავე წავალ და გავიგებ, _ვთქვი მე.

_სულ აქ უნდა გვამყოფოთ, თუ შეგვიძლია გამოვიდეთ და თვალს წყალი დავალევინოთ?

_ჯობს აქვე დარჩეთ.

ისევ მთავარი ექიმის სანგარში დავბრუნდი. საცაა მოგვადგება სავლე სამზარეულო, მოვიდნენ შოფრები და თავიანთი წილი მიიღონ, მითხრა მაიორმა. ქვაბურები თუ არა აქვთ, მე მივცემო. მე მგონი, აქვთ-მეთქი. ვუპასუხე. შოფრებთან მივბრუნდი და შევატყობინე, როგორც კი მოიტანენ საჭმელს, მე თვითონვე მოგაკითხავთ-მეთქი. ნეტა ბრძოლის დაწყებამდე მოიტანდნენ, თქვა მანერამ. ისე გამოვედი, რომ ხმაც არ გაუღიათ. მექანიკოსები იყვნენ და ომი სძულდათ.

მანქანებისკენ გავსწიე და დავათვალიერე, მივიხედ-მოვიხედე, ირგვლივ რა ხდება-მეთქი, მერე ჩემს ოთხ შოფერს დავუბრუნდი სანგარში. მიწაზე ვისხედით, კედელს მიყრდნობილი, და ვაბოლებდით. გარეთ თითქმის ბნელოდა. სანგარში მიწათბილი და მშრალი იყო, მხარებით მივაწეე კედელს და კუნთები მოვადუნე.

_შეტევაზე ვინ უნდა გადავიდეს? _ იკითხა გავუცემი.

_ბარსელიერები.

_მარტო ბრესელიერები?

_მგონი.

_იქ იმდენი ჯარი არა ჰყავთ, რომ ნამდვილი შეტევა დაიწყონ.

_ალბათ, ყურადღება უნდათ მიიქციონ, ნამდვილ შეტევას კი სადმე სხვაგან დაიწყებენ.

_ჯარისკაცებმა თუ იციან მერე ეს?

_არა მგონია.

_მაგას ვინ ეტყვის, _თქვა მანერამ, _რომ გაიგონ, არც იბრძობლებენ.

_ისე იბრძობლებენ რომ... _ შენიშნა პასინიმ, _ბარსელიერები ტუტუცები არიან.

_მამაცი ჯარისკაცები არიან და დისციპლინიანი, _ვთქვი მე.

_ჯანიანი ხალხია, მხარბეჭიანი. მაგრამ ტუტუცები მაინც არიან.

_ გრენადერებიც რა წერწეტა ბიჭები არიან! _თქვა მანერამ. ეს ხუმრობით იყო ნათქვამი. ყველას გაეცინა.

_ თქვენც იქ იყავით, თენენტე, შეტევაზე რომ უარი თქვეს და ყოველი მეათე კაცი დაუხვრიტეს?

_ არა.

_ ასე იყო. ჩაამწკრივეს და ყოველი მეათე კაცი გამოუცხრილეს. კარაბინერებმა დახვრიტეს.

_ კარაბინერები! _ თქვა პასინიმ და მიწაზე გადააფურთხა. _ ეს გრენადერები ექვსი ფუტის სიმაღლისა არიან. უარი თქვეს შეტევაზე.

_ ყველა რომ უარს იტყოდეს, ომსაც ბოლო მოეღებოდა, _ თქვა მანერამ.

_ ეგ სულაც არ აწუხებდათ გრენადერებს. შეეშინდათ. ოფიცრები კარგი ოჯახიშვილები იყვნენ ყველანი.

_ ზოგი ოფიცერი მართო გავიდა.

_ ორ ოფიცერს არ უნდოდა წასვლა და სერჟანტმა იქვე მიახვრიტა.

_ ზოგი ნაწილი პირდაპირ წავიდა.

_ ვინც წავიდა, არც გაუმწკრივებიათ, მეათე-მეათე კაცის დასახვრეტად.

_ ერთი ჩემი მეზობელიც დახვრიტეს კარაბინერებმა, _ თქვა პასინიმ, _ მოსული ბიჭი იყო, კობტა, ნამდვილი გრენადერი. სულ რომში იყო, სულ ქალებში, სულ კარაბინერებში. _ გაიცინა, _ახლა ხიმტიანი გუშაგი უდგათ სახლის კარებთან და ველარავის უნახავს დედამისი და მამამისი. მამამ ყოველგვარი უფლება დაკარგა, ხმასაც კი ველარ მისცემს. კანონი აღარ იფარავს. ყველას შეუძლია წაჰგლიჯოს ქონება.

_ შიში რომ არ ჰქონდეთ _ ოჯახი ამისთანა დღეში ჩავარდებო, ერთიც კი არ წავიდოდა შეტევაზე.

_ ასეა. ალპიელები წავიდოდნენ, V. E1-ს ჯარისკაცები წავიდოდნენ. ზოგი ბარსელიერიც.

_ ბარსელიერებმაც ხომ მოჰკურცხლეს! ახლა ცდილობენ დაივიწყონ.

_ ამისთანა ყბედობის ნებას რატომ გვაძლევ, თენენტე? Eვვივა |ესერციტო!2_ ირონიულად თქვა პასინიმ.

1 V. E. _ ვიტორიო ემანუელის.

2 გაუმარჯოს არმიას (იტალ.).

_ პირველად ხომ არ მესმის თქვენი ლაპარაკი, _ ვთქვი მე, _ მაგრამ მანამ მანქანას მართავთ და წესიერად იქცევით...

_ ...და არც სხვა ოფიცრების გასაგონად ლაპარაკობთ, _ დაამთავრა მანერამ.

_ ჩემი რწმენით, ომი ბოლომდე უნდა მივიყვანოთ, _ ვთქვი მე, _ მხოლოდ ერთმა მხარემ რომ შეწყვიტოს ბრძოლა, ომს რა გაათავებს. უარესი იქნება, ბრძოლა რომ შევწყვიტოთ.

_ ამაზე უარესი რაღა უნდა იყოს, _ მოკრძალებით თქვა პასინიმ, _ ომზე უარესი რა იქნება?!

_ დამარცხება.

_ არა მგონია, _ ისევ ისეთივე მოკრძალებით თქვა პასინიმ, _ აბა, რა არის დამარცხება? შინ დაბრუნდები.

_ მტერი კი ფეხდაფეხ გამოგყვება. სახლს წაგართმევს, დებს მოგტაცებს.

_ არა მგონია, _ თქვა პასინიმ, _ ყველას ვერ უზამენ ამას. ყველამ თავისი თავი დაიცვას. დები სახლში გამოკეტოს.

_ ჩამოგახრჩობენ. გაგქაჩავენ და ისევ ჯარში გიკრავენ თავს. სანიტარულ მანქანაზე კი აღარ წამოგასკუპებენ _ ქვეითში გადაგაგდებენ.

_ ყველას ხომ არ ჩამოახრჩობენ!

_ უცხო სახელმწიფომ როგორ უნდა გაომოს, _ თქვა მანერამ, _ პირველივე ბრძოლაში შემოეფანტება ხალხი.

_ ჩეხებისა არ იყოს.

_ მე როგორც ვატყობ, არ იცით, რას ნიშნავს დამარცხება და იმიტომ გგონიათ ასე იოლი.

_ თენენტე, _ თქვა პასინიმ, _ აკი თქვენ თვითონვე დაგვრთეთ ლაპარაკის ნება. ახლა მოგვისმინეთ. ომზე უარესი რა შეიძლება იყოს. სანაწილეში ვერც კი წარმოგვიდგენია, რა არის ომი. მაგრამ როცა ხალხი წარმოიდგენს ომის მთელ საშინელებას, გვიანდა იქნება, ველარაფერს გახდება, რადგან უკვე ჭკუასაა ჰკარგავს. ზოგიერთი თავის დღეშიაც ვერ წარმოიდგენს ამ საშინელებას. ზოგს თავიანთივე ოფიცრებისა ეშინია. სწორედ ამისთანა ხალხისთვისაა ომი მოგონილი.

_ მეც ვიცი, რომ საშინელია, მაგრამ ბოლო ხომ უნდა მოვაბათ!

_ ვერ მოაბამთ ბოლოს. ომს ბოლო არა აქვს.

_ როგორ არა აქვს.

პასინიმ თავი გააქნია.

_ ომს გამარჯვებით ვერ მოიგებ. ვთქვათ, სან გაბრიელი ავიღეთ. ვთქვათ, კარსოც ავიღეთ, მონფალკონიცა და ტარიესტიც! მერე რა! ის გადაღმა მთები ხომ დაინახეთ დღეს? იქნებ იმათი ალებს იმედიც გქონდეთ! ავსტრიელებმა თუ დაანებეს ბრძოლას თავი, მაშინ მართლა ავიღებთ. ერთ-ერთმა მხარემ უნდა შეწყვიტოს ბრძოლა. ბარემ ჩვენ შევწყვიტოთ. ისინი თუ შემოვიდნენ იტალიაში, დაიღლებიან და უკანვე გაბრუნდებიან. თავიანთი ქვეყანა აქვთ. მაგრამ საქმე არა გაქვს _ უსათუოდ უნდა იომო!

_ ნამდვილი ორატორი ხართ.

_ ჩვენ ვფიქრობთ, ვკითხულობთ, გლებები კი არა ვართ. მექანიკოსები ვართ. თუმცა გლებებსაც აქვთ იმდენი ჭკუა, რომ ომისა არა ირწმუნონ რა. ყველას სძულს ეს ომი.

_ ქვეყანას განაგებს კლასი, რომელიც სულელია, არც ესმის რამე და თავისდღეშიაც ვერ გაიგებს. ამიტომაც არის ომი.

_ ომით მდიდრდება ის ხალხი.

_ უმრავლესობა არა, _ თქვა პასინიმ, _ მეტისმეტად სულელები არიან. ისე ომობენ, სისულელის გამო.

_ მოვკეტოთ, _ თქვა მანერამ, _ თენენტესთანაც კი არ შეიძლება ამდენი ყბედობა.

_ თენენტეს უყვარს ჩვენი ყბედობა, _ მიუგო პასინიმ, _ ჩვენს რჯულზე უნდა მოვაქციოთ.

_ ჰო, მაგრამ ახლა მაინც მოვკეტოთ, _ თქვა მანერამ.

_ საჭმელს გვადრისებენ, თენენტე? _ იკითხა გავუციმ.

_ ახლავე წავალ და ვნახავ, _ ვუთხარი მე.

გორდინი წამოდგა და გარეთ გამომყვა.

_ ხომ არაფერს დამავალეობთ, თენენტე? იქნებ შველა გინდოდეთ?

იმ ოთხში ყველაზე წყნარი კაცი იყო გორდინი.

_ თუ გინდათ, გამომყევით, _ ვუთხარი მე, _ ვნახოთ, რასა შვრებიან.

გარეთ ბნელოდა და პროჟექტორების გრძელი სხივები მთებზე დაცოცავდნენ. დიდი პროჟექტორები ჰქონდათ ფრონტზე, საბარგო მანქანებზე დადგმული. ზოგჯერ ფრონტის მახლობლად თუ გაივლიდი ღამით, შენშიწავდი გზიდან გადაყენებულ საბარგო მანქანას, იქვე შუქის მოსაწესრიგებლად მოფუსფუსე ოფიცერსა და დამფრთხალ ხალხს. ქარხნის ეზო გადავქერით და მთავარ შესახვევ პუნქტთან შევდექით. შესავლელში, გარედან, მწვანე ტოტები ჩამოეკიდებინათ და სიბნელეში ღამის ნიავი მზით დამჭნარ ფოთლებს აშრიალებდა. შიგნით სინათლე ენთო. მაიორი ყუთზე ჩამომჯდარიყო და ტელეფონით ლაპარაკობდა. ერთ-ერთმა სამედიცინო სამსახურის კაპიტანმა მითხრა, შეტევა საათით გადასდესო. ჭიქით კონიაკი

შემომთავაზა. მაგიდებს გადავხედე _ სინათლეზე ალაპლაპებული ინსტრუმენტები, ჯამები და საცობდაცული ბოთლები. გორდინი ჩემს უკან იდგა. მაიორი ტელეფონს მოშორდა.

_ახლავე დაიწყება. _ თქვა მან, _ ისევ გადმოუდევიათ.

გარეთ გავიხედე. ბნელოდა, ავსტიელების პროექტორების შუქით მთებზე დასრიალებდნენ, ჩვენს უკან. კიდევ ერთი წუთი სიწყნარე იყო, მერე კი ჩვენმა არტილერიამ ყველა ზარბაზნიდან გახსნა ცეცხლი.

_სავოია, _ თქვა მაიორმა.

_სუპისთვის მოვედით, მაიორო.

არ გაუგონია. გავუმეორე.

_ჯერ არ მოსულან.

დიდი ყუმბარა წამოვიდა და აგურქარხნის ეზოში გასკდა. კიდევ გასკდა ერთი, და წვრილი ხმით იცნობდი წვიმად წამოსულ აგურების ნამსხვრევებისა და ტალახის შხეფების მიწაზე ტყლაშუნს.

_სხვა რამე არა გაქვთ საჭმელი?

_ცოტოდენი პასტა ასცინტა,1 _თქვა მაიორმა.

1 მაკარონით დამზადებული კერძი (იტალ.).

_თუ გემეტებათ, წავიღებ.

მაიორმა მორიგეს უთხრა. მორიგე ცოტა ხნით მიეფარა თვალს კუთხეში და მალევე მობრუნდა, ხელში ეჭირა ლითონის ბადია, რომელშიაც გაცივებული მაკარონი ეყარა. გორდინის გადავეცი ბადია.

_ყველი არა გაქვთ?

მაიორმა უხალისოდ უთხრა რაღაც მორიგეს, რომელიც ისევ ჩაყურყუმელავდა სიბნელებში და თეთრი ყველის ნატეხი გამოიტანა.

_დიდი მადლობელი ვარ, ვუთხარი მე.

_სჯობს არ გახვიდეთ გარეთ.

შემოსასვლელთან რაღაც დადეს. ორი კაცი იყო, და ერთ-ერთმა შემოიხედა.

_შემოიყვანეთ _ უთხრა მაიორმა, _ რა მოგივიდათ? რაღას უდგახართ, _ გავიდეთ და ჩვენ თვითონ შემოვიყვანოთ?!

ერთი მეჯალამბრე მხრებში შეუდგა დაჭრილს, მეორემ კი ფეხებში მოჰკიდა ხელი და ისე შემოიყვანეს.

_ ტანსაცმელი გაუჭერთ, _ თქვა მაიორმა.

პინცეტით მარლის ნაჭერი აიღო. ორმა ექიმმა მაზარა გაიხადა.

_ თქვენ წადით, _ უთხრა მაიორმა მეჯალამბრეებს.

_ წავიდეთ, _ მივმართე მეც გორდინს.

_ სროლის დამთავრებამდე გორჩვენიათ დარჩეთ, _ თქვა მაიორმა, ისე რომ უკან არც მოუხედია.

_ მშივრები არიან, _ ვთქვი მე.

_ თქვენი ნებაა.

ეზო სირბილით გადავჭერთ. ყუმბარა ზედ მდინარის პირას გასკდა. კიდეც წამოვიდა ერთი ყუმბარა, მაგრამ მანამ ერთბაშად არ გასკდა, არ გაგვიგია. მიწას განვერთხეთ ორივენი, და აფეთქების გრიალ-ზრიალში გავარჩიეთ ჭურვის ნამსხვრევების ზუზუნი და ჩამოცვენილი აგურების ლაწანი. გორდინი წამოხტა და სანგრისკენ მოჰკურცხლა. მეც მივყევი. ხელში ყველი მეჭირა, რასაც გლუვ ზედაპირზე აგურის მტვერი დასდებოდა. სანგარში სამივე შოფერი დაგვიხვდა, ისევ კედელთან ისხდნენ და აბოლებდნენ.

_ აჰა თქვენ, პატრიოტებო, _ ვთქვი მე.

_ მანქანებს ხომ არაფერი მოსვლია? _ იკითხა მანერამ.

_ არაფერი.

_ დაფეთდით, თენენტე?

_ ცოდვა გამოტეხილი სჯობია, _ ვუპასუხე მე.

დანა ამოვიღე, გავხსენი, პირი გავუწმინდე და ყველს კანი გადავფხიკე. გავუციმ მაკარონიანი ბადია გამომიწოდა.

_ ჯერ თქვენ ჭამეთ, თენენტე.

_ არა, _ ვუთხარი მე, _ ძირს დადეთ და ერთად ვჭამოთ.

_ ჩანგლები არა გვაქვს.

_ ნეტა რა ჯანდაბად გინდათ! _ ვთქვი მე ინგლისურად.

ყველი წვრილ-წვრილად დაჭერი და მაკარონს მოვაყარე.

_ აბა, მიუსხედით, _ მივმართე მე. მიუსხდნენ და მე დამიწყეს ლოდინი.

თითები ჩავყავი მაკარონში და ამოვიღე. ბევრი ამომყვა, ერთმანეთზე გადაწებებული.

_ მალა ასწით, თენენტე.

მხრებს სიმალემდე ავწიე ხელი და გადაწებებული მაკარონები ჩაიწმინდა. პირისკენ წავიღე, ბოლოებს ტუჩები მოვაფლე, დავლექე, მერე ერთი ნაჭერი ყველი ავიღე, დავლექე, მერე ღვინოც დავაყოლე. დაჟანგული ლითონის გემო დაჰკრავდა. მათარა ისევ პასინის დავუბრუნე.

_ ამჭახებულა, _თქვა მან, _მალან დიდხანს იყო მათარაში. მანქანაში მედო.

ყველანი ჭამაში იყვნენ გართულნი. ნიკაპები ზედ ბადისთან მიეტანათ, თავი უკან გადაედრცათ დამაკარონის ბოლოებს ისრუტავდნენ. კიდევ გამოვივსე პირი მაკარონით, ყველი შევატანე და ღვინო მოვსვი. გარეთ რაღაც დაენარცხა და მიწა შეაზანზარა.

_ ოთხას ოციანია, ან ნაღმტყორცნი, _თქვა გავუციმი.

_ მთებში რა უნდა ოთხას ოციანს! _ვთქვი მე.

_ შკოდას დიდი ზარბაზნები აქვთ. მე ვნახე დათხრილი მიწა.

_ სამას ხუთიანებია.

ჭამა განვაგრძეთ. ხველა შემოგვესმა, შემდეგ ორთქლმავლის აძვრის დროს რომ იცის ხოლმე, ისეთი შიშინი, და ამას მოჰყვა აფეთქება, რამაც ისევ შეაზანზარა მიწა.

_ სიღრმე აკლია ჩვენს სანგარს, _თქვა პასინიმ.

_ ეს დიდი მორტირი იყო, სანგრებისა.

_ დიახ, სერ.

ყველი მოვიციციქე და ერთი ყლუპი ღვინოც დავაყოლე. კიდევ მომესმა ხველა, ამას მოჰყვა _ ჩუხ-ჩუხ-ჩუხ-ჩუხ, მერე ერთბაშად განათდა ყველაფერი, თითქოს ბრძმედის კარები გადახსნესო, წამოვიდა ღრიალი, ჯერ თეთრი, მერე თანდათანობით გაწითლდა და გაწითლდა, და გრიგალი დატრიალდა. ამოსუნთქვა ვცადე, მაგრამ სუნთქვა არ მეყო, თითქოს ჩემივე თავს მოვწყდი და წავედი, წავედი, წავედი, გრიგალმა ამიტაცა და დამატრიალა. სწრაფად მოვწყდი ჩემს თავს და ვიგრძენი, რომ მკვდარი ვიყავი, და სისულელეა, როცა ფიქრობენ _ მოკვდა და გათავდაო. მერე ამოვტივტივდი, მაგრამ წინ წასვლის ნაცვლად, სულ უკან და უკან მივსრიალებდი. ამოვისუნთქე და ისევ ჩემს თავს დავუბრუნდი. მიწა დაფლეთილი იყო და ჩემს თავთან დახეთქილი ხის კოჭი ეგდო. თავი მიტრიალებდა და ვიღაცის ტირილი მესმოდა. თითქოს შეჰკვივლა. განძრევა ვცადე, მაგრამ ვერ მოვახერხე. მესმოდა ტყვიამფრქვევებისა და თოფის სროლა მდინარის გაღმა და მთელი მდინარის გაყოლებაზე. უცებ ტკაცანმა გააყრუა იქაურობა და მე დავინახე, როგორ ასრიალდა და გასკდა ცაში მანათებელი ყუმბარები, როგორ თეთრად გადაეფინა იქაურობას, როგორ ავარდნენ შუშხუნები, მომესმა ნაღმების აფეთქება, ეს ყველაფერი ერთ წამში მოხდა, მერე კი გავიგონე, როგორ ჩაილაპარაკა ვიღაცამ იქვე, ჩემთან ახლოს, `მამამია, ოჰ, მამამია!~1 გავიჭიმე, დავიგრიხე, როგორც იქნა ფეხები გავითავისუფლე, გადავბრუნდი და ხელი მოვუსვი.

ეს იყო პასინი, და ხელი რომ მოვუსვი, იკივლა, ფეხები ჩემკენ ჰქონდა მოქცეული და სიბნელეში, იმ წამიერ გაელვებაზე, შევნიშნე, რომ მუხლებს ზევით სულ დაჩქვოდა. ცალი ფეხი სავსებით მოგლიჯა, მეორე კი მყესებსა და შარვლის ნაფლეთებზე ეკიდა და ცალკე ისე ძიგძიგებდა და იკრუნჩხებოდა, თითქოს სულაც არ ყოფილიყოს დაკავშირებული სხეულთან. მკლავზე იკბინა და ამოიკვნესა, `ოჰ მამა მია, მამა მია!~ მერე _ `Dიო ტე სალვე მარია. 2 Dიო ტე სალვე, მარია. ო, მაცხოვარო, ბარემ გამათავე. მამაო ზეციერო, ბარემ მომიღე ბოლო. მამა მია! მამა მია! ო, უწმინდესო მარია, ბარემ მომიღე ბოლო. გამათავე. გამათავე. გამათავე. ო, მაცხოვარო, სანატრელო ღვთიშობელო, გამათავე, ო-ო-ო!~ სუნთქა შეეკრა. `Mამა, მამა მია~. გაჩუმდა, მკლავის კბენას მოჰყვა, მოწყვეტილი ფეხი კი ისევ ძიგძიგებდა.

1 ო, დედაჩემო (იტალ.).

2 ღმერთი იყოს შენი შემწე, მარია (იტალ.).

_ Pორტა ფერიტი1 _ ვიყვირე მე და ხელები გავასავსავე. Pორტა ფერიტი - პასინისთან მიჩოჩება ვცადე, რათა ფეხებზე ტურნიკეტი დამედო, მაგრამ ვერ გავინძერი. ისევ ვცადე და ცოტათი გავანძირე ფეხები. ახლა უკან გადაწევა და იდაყვებზე დაყრდნობა შემეძლო. პასინი აღარ კვნესოდა. გვერდზე მოვუჯექი, ტუნიკა გავიხსენი და პერანგის კალთის მოხვევა ვცადე. ვერ მოვერიე და ისევ კბილით გავგლიჯე, რომ უფრო ადვილად გამეხია. მერე უცებ მისი ფეხსახვევები გამახსენდა, მე მატყლის წინდები მეცვა, პასინი კი სახვევებს ხმარობდა. შოფრები საერთოდ სახვევებით დადიოდნენ, მაგრამ პასინის ხომ ერთი ფეხილა შერჩა. შემოვხსენი სახვევები, მაგრამ ვნახე, რომ ტურნიკეტის დადება ზედმეტი იყო, პასინი უკვე მომკვდარიყო. გავსინჯე და დავრწმუნდი, რომ მართლაც გათავებულიყო. დანარჩენი სამის ამზავიც უნდა გამეგო. წამოვჯექი და თავში ისე გადაბრუნდა რაღაც, როგორც ტიკინას თვალი გადატრიალდება ხოლმე, და თვალეებს შიგნით დამცეცხლა. ფეხებზე სითბო და სისველე ვიგრძენი, ჩექმებიც გამითბა და დამისველდა შიგნიდან. მივხვდი, რომ დაჭრილი ვიყავი. წინ გადავიწიე და მუხლზე მოვისვი ხელი. მუხლი აღარ იყო თავის ადგილზე. ხელი ქვევით ჩავაცურე, წვივზე მომქცეოდა მუხლი. ხელი პერანგზე გავიწმინდე, ამასობაში ნელ-ნელა სინათლე წამოვიდა ქვევიდან, ფეხზე დავიხედე და საშინლად შემეშინდა. `ღმერთო, _ვთქვი მე, _ოღონდ აქედან გამიყვანე!~ მაგრამ ვიცოდი, რომ კიდევ სამი უნდა ყოფილიყო. სულ ოთხი შოფერი იყო. პასინი მოკვდა. სამნი დარჩნენ. ვილაც მხრებში შემომიღდა, მეორემ ფეხებში მომკიდა ხელი.

1 დაჭრილები წაიყვანეთ (იტალ.).

_ კიდევ სამნი არიან, _ ვთქვი მე, _ ერთი მოკვდა.

_ ეს მე ვარ, მანერა. საკაცისათვის წავედით, მაგრამ ვერ ვიპოვეთ. როგორა ხართ, თენენტე?

_ გორდინი და გავუცი სადღა არიან?

_ გორდინი პუნქტზეა, ჭრილობას უხვევენ. გავუცის თქვენი ფეხები უჭირავს. კისერზე მომხვიეთ ხელი, თენენტე. მძიმე ჭრილობა გაქვთ?

_ ფეხში. გორდინი როგორ არის?

_ კარგად. დიდი სასანგრე მორტირის ნაღმი იყო.

_ პასინი მოკვდა.

_ ვიცი. მოკვდა.

იქვე ახლოს ყუმბარა გასკდა. ორივენი განერთხნენ მიწას და მეც დამაგდეს.

_ უკაცრავად, თენენტე, _ თქვა მანერამ, _ კისერზე მომხვიეთ ხელი.

_ კიდევ რომ დამაგდოთ!

_ უცებ დავფეთდით.

_ ხომ არ დაიჭერთ?

_ ცოტათი გაკაწრულები ვართ.

_ მართვა თუ შეუძლია გორდინის?

_ საეჭვოა.

მანამ პუნქტთან მივალწევდით, ერთხელ კიდევ დამაგდეს.

_ ახ, თქვე ძალიშვილებო! _ შევყვირე მე.

_ გვაპატიეთ, თენენტე, _ თქვა მანერამ, _ მეტად აღარ დაგაგდებთ.

ბევრნი ვეყარეთ პუნქტის წინ, სიბნელეში. შეჰყავდათ დაჭრილები და გამოჰყავდათ. ფარდას რომ გადასწევდნენ, შესახვევ პუნქტში სინათლეს ვხედავდი. მკვდრები ცალკე ეყარა. ექიმებს მხრებამდე დაეკაპიწებინათ სახელოები და ყასბებივით დაწითლებულიყვნენ. საკაცები არ ჰყოფნიდათ. დაჭრილთაგან ზოგი კვნესოდა. უმეტესობას კი კრიჭა შეჰკროდა. პუნქტის შესასვლელთან საგანგებოდ მოწყობილი ფანჩატურის ფოთლებს ნიავი არხვედა და თანდათანობით უჭერდა ღამის სიცივე. მოდიოდნენ და მოდიოდნენ მეჯალამბრები, საკაცებს მიწაზე დადებდნენ, გაათავისუფლებდნენ და უკანვე ბრუნდებოდნენ. მივალწიეთ თუ არა პუნქტს, მანერამ ექთანს გამოიყვანა და ჩემი ორივე ფეხი შეახვევინა. იმდენი ჭუჭყი მოხვედრილა ჭრილობაში, რომ სისხლი ცოტა დაუკარგავსო, თქვა ექთანმა. როგორც კი მოვახელეთ, შეგიყვანთო. ისევ შიგ შებრუნდა. გორდინის მართვა არ შეუძლიაო, მითხრა მანერამ. მხარი შელეწია და თავშიაც დაჭრილაო. პირველად უფრო ყოჩაღად იყო, ახლა კი მხარი სულ გაშეშებოდა. აგურის კედელთან მიმჯდარიყო. მანერამ და გავუციმ დაჭრილებით დატვირთეს

მანქანა და წავიდნენ. თავისუფლად მართავდნენ. ინგლისელებიც მოვიდნენ სამიმანქანით, და თითო მანქანას ორ-ორი კაცი ახლდა. ერთი იმათი შოფერი მოვიდა ჩემთან, გორდინიმ მომიყვანა, რომელიც ერთიანად გაფთვრებულ-მოშვებულიყო. შოფერი ჩემკენ დაიხარა.

_ მძიმე ჭრილობა გაქვთ? _ მკითხა მან. მაღალი კაცი იყო, ლითონისჩარჩოიანი სათვალე ეკეთა.

_ ფეხში.

_ იმედია, სერიოზული არ იქნება. სიგარეტი ხომ არ გონდათ?

_ გმადლობთ.

_ ორი შოფერი დაგიკარგავთ.

_ დიახ. ერთი მოკლეს, მეორე კი, თქვენ რომ მოგიყვანათ, ის არის.

_ რა ოხერი ბედი ჰქონიათ. თქვანი მანქანები ხომ არ წავიყვანოთ?

_ სწორედ ეგ მინდოდა მეთხოვნა თქვენთვის.

_ კარგად მოვუვლით და მერე თქვენს ვილაში მივიყვანთ. ორას ექვსიდანა ხართ, არა?

_ დიახ.

_ მშვენიერი ადგილია. ადრეც მინახავხართ. ამერიკელიაო, თქვენზე მითხრეს.

_ დიახ.

_ მე ინგლისელი ვარ.

_ რას ამბობთ!

_ დიახ, ინგლისელი ვარ. იტალიელი გეგონეთ? ერთ-ერთ შენაერთში იტალიელებიც გვყავდა.

_ ჩვენს მანქანებს თუ წაიყვანთ, ძალიან კარგს იზამთ, _ ვუთხარი მე.

_ თვალისჩინივით გავუფრთხილდებით, _ იგი გაიჭიმა, _ ამ ყმაწვილს ძალიან უნდოდა, რომ თქვენ გამოგლაპარაკებოდით, _ მხარზე ხელი მოუთათუნა გორდინის. გორდინი შეტოკდა და გაიღიმა. ინგლისელმა სხაპასხუპით მიაყარა იტალიური:

_ საქმე მოგვარებულია. თქვენს თენენტე-ს ველაპარაკეთ. იმ ორ მანქანას ჩვენ წავიყვანთ. ფიქრი ნუ გექნებათ. _ უცებ მე მომიბრუნდა, _ რამეს ვიღონებთ და აქედან გაგიყვანთ. ექიმებს მოველაპარაკები. როცა წავალთ, თან წავიყვანთ.

დაჭრილებში ფრთხილად გაიკვლია გზა და შესასვლელისაკენ გაემართა. დავინახე, როგორ გადაიწია კარებში ჩამოფარებული საბანი, სინათლე გამოიჭრა. შოფერი ოთახში შევიდა.

_ თქვენ ეს კაცი მოგივლით, თენენტე, _ მითხრა გორდინიმ.

_ როგორ ხარ, ფრანკო?

_ არა მიშავს რა. _ გვერდში მომიჯდა. იმავე წუთში პუნქტის შესასვლელში ჩამოფარებული საბანი გადაიწია და ორი მეჯალამბრე გამოვიდა, მაღალი ინგლისელის თანხლებით. ჩემთან მოიყვანა ეს მეჯალამბრეები.

_ ეს არის ამერიკელი თენენტე, _ თქვა მან იტალიურად.

_ კიდევ დავიცდიდი, _ ვთქვი მე, _ ჩემზე უფრო მძიმე დაჭრილები არიან. მე კარგადა ვარ.

_ კარგით, კარგით. გმრობაზე ნუსდებთ თავს. _ მერე იტალიურად განაგრძო, _ ფრთხილად აიყვანეთ, ფეხებს მოერიდეთ. ძალიან სტკივა. პრეზიდენტ ვილსონის ღვიძლი შვილია. _ ამწიეს და შესახვევ პუნქტში შემიყვანეს. ყველა მაგიდაზე ოპერაციას აკეთებდნენ, ტანმორჩილმა მაიორმა გადმოგვიბღვრა. მიცნო და პინცენტი დამიქნია.

_ ჩა ვა ბიენ?

_ ჩა ვა1.

1 როგორ ხარ? _ არა მიშავს რა.

_ მე შემოვიყვანე. _ იტალიურადა თქვა მაღალმა ინგლისელმა. _ ამერიკელი ელჩის ერთადერთი შვილია. მანამ გათავისუფლდებოდეთ, აქ დაიცადის. მერე კი პირველივე გზაზე წავიყვან. _ ჩემკენ დაიხარა, _ ახლა თქვენს საბუთებს გავაკეთებინებ და უფრო დაჩქარდება საქმე. _ კარებთან თავი დალუნა და გავიდა. მაიორი პინცეტებს წმენდდა და თასში ყრიდა. მისი ხელების მოძრაობას ვადევნებდი თვალს. მერე შეხვევა დაიწყო. მეჯალამბრეებმა მაგიდიდან ჩამოიყვანეს დაჭრილი.

_ ამერიკელი ლეიტენანტი მოიყვანეთ, _ თქვა ერთ-ერთმა კაპიტანმა.

ამწიეს და მაგიდაზე დამაწვინეს. მაგარი და სრიალა იყო. ოთახში მძაფრი სუნი იდგა, წამლების სუნი და სისხლის სასიამოვნო სურნელი. შარვალი გამხადეს. სამედიცინო სამსახურის კაპიტანი თან მუშაობდა, თან ექთანს კარნახობდა: `მარჯვენა და მარცხენა ბარძაყის, მარჯვენა და მარცხენა მუხლის, მარჯვენა ტერფის ზერელე დაცხრილვა. მარჯვენა მუხლსა და ტერფში ღრმა ჭრილობა. თავის არეში დაფლეთილი ჭრილობები (გამსინჯა _ გტკივათ? ოჰ, ჯოჯოხეთურად!) სავარაუდოა თავისქალის გაბზარვაც. დაიჭრა ფრონტზე. _ ახლა მაინც არ გადაგცემენ საველე სასამართლოს განზრახ თვითდაჭრილობისგამო, _ თქვა მან, _ ცოტა კონიაკს არ მოსვამთ? მაინც როგორ მოხვდით? რამ აგტეხათ? თავის მოკვლა გინდოდათ! აბა ერთი, ანტიტეტანუსი, და ორივე ფეხზე ჯვარი დაუნიშნეთ. გმადლობთ. ახლა ცოტა გავწმინდოთ, გავბან და შეგიხვევთ. სისხლი მშვენივრად გიდედებათ.

ექთანმა თავი აიღო ქაღალდიდან. _ რისგანა აქვს ჭრილობა?

ექიმი_რთი დაიჭერთ?

მე (თვალი არც კი გამიხელა)_სასანგრო მორტირით.

ექიმი (რადაც ისეთი გააკეთა, რომ მწარედ მატკინა) _ნამდვილად?

მე (ვცდილობ წყნარად ვიწვე, სხეულში რომ დანა შედის, მუცელი თითქოს მითრთის)_მგონი.

ექიმი (რადაც იპოვა და დაინტერესდა) _მტრის ნაღმის ნამსხვრევები. თუ გინდათ, კიდევ გავსინჯავ ამ მხარეს, მაგრამ არ არის საჭირო. ახლა მალამო წავცხოთ და... აგიწვათ? ჯერ სადა ხართ, ტკივილი მერე იკითხეთ. ერთი ჭიქა კონიაკი მოუტანეთ. შოკი ტკივილს აყუჩებს. თუმცა ფიქრი ნუ გაქვთ, საშიში არაფერია, სისხლი თუ არ მოიწამლა. სისხლი კი ახლა იშვიათად იწამლება. თავი როგორა გაქვთ?

_ო, ღმერთო! _ვთქვი მე.

_თუ ასეა, ბევრს ნულარ დალევთ. იქნებ მართლაც გქონდეთ ბზარი და ანთება აღარ არის საჭირო. აქაც გტკივათ?

ოფლი დამასხა.

_ღმერთო დიდებულო! _ვთქვი მე.

_როგორც ვატყობ, მართლაც გაქვთ ბზარი. ახლა შეგიხვევთ, თავის ქიცინს ნუ მოჰყვებით.

შეხვევა დამიწყო. სწრაფად ამოდრავებდა ხელებს, სქლად და მაგრად შემიხვია. აჰა, მოვრჩი. ღმერთმა ხელი მოგიმართოს და Vივე ლა Fრანცე1.

1 გაუმარჯოს საფრანგეთს (ფრანგ.).

_ეს ამერიკელია, _უთხრა მეორე კაპიტანმა.

_მე კიდევ, ფრანგიო, მომიყურა. ფრანგულიც იცის,_თქვა კაპიტანმა, _ადრეც შემხვედრია. სულ ფრანგი მეგონა._ნახვარი ჭიქა კონიაკი გადაჰკრა. _აბა, უფრო სერიოზული შემოიყვანეთ და ანტიტეტანუსიც მომიშაადეთ._ხელი დამიქნია. ამიყვანეს. რომ გამოვყავდით, სახეზე საბაზი გადამეფარა. გარეთ ექთანმა ჩაიჩოქა ჩემთან.

_გვარი? _ალერსით მკითხა მან._სახელი? ხარისხი? სად დაიბადეთ? ნაწილი? კორპუსი?_და ასე შემდეგ. _სამწუხაროა, რომ თავშიაც დაუჭრიხართ, თენენტე, ახლა ალბათ უკეთა ხართ. ინგლისელების მანქანით გაგზავნით.

_გმადლობთ, კარგადა ვარ,_ვთქვი მე.

უკვე დამეტყო ის ტკივილი, ექიმმა რომ მითხრა, დაჩემთვის ყველაფერმა დაკარგა აზრი და მნიშვნელობა. ცოტა ხნის შემდეგ ინგლისელების სანიტარული მანქანა ჩამოდგა, საკაცეზე დამდეს, მაღლა ამწიეს და შემაცურეს. ჩემს გვერდით კიდევ იწვა ვიღაც საკაცეზე და მე ვხედავდი სახვევებიდან გამოჩრილ მის სანთელივით ცხვირს. ძალიან მძიმედ სუნთქავდა. ჩვენს ზემოთაც შეაცურეს ღვედის საკიდებზე საკაცეები. მაღალი ინგლისელი შოფერი მანქანას მოადგა და შემოიხედა.

_ ისე რბილად წავიყვან, რომ იმედი მაქვს, არ შეგაწუხებთ, _ თქვა მან. ვგრძნობდი, როგორ დაქოქა მოტორი, როგორ შეძვრა კაბინაში, როგორ მოუშვა მუხრუჭი და სიჩქარეში ჩართო. დავიძარით. წყნარად ვიწევი და ტკივილს არ ვებრძოდი.

აღმართს რომ მივადექით, უფრო მძიმედ წავიდა მანქანა, ზოგჯერ შეჩერდებოდა, მოსახვევებთან უკანაც დაიხევდა ხოლმე, მერე კი ისევ უმატა სისწრაფეს. ზევიდან რაღაცამ წვეთა დაიწყო. ჯერ ნელა და თანაბრად მაწვეთებდა, მერე კამარა ქნა. შოფერს გავძახე. მან გააჩერა მანქანა, მობრუნდა და სარკმელში შემოიჭყიტა.

_ რა მოხდა?

_ ჩემს ზემოთ სისხლის დენა დაეწყო დაჭრილს.

_ საცაა ავივაკებთ. მე მართო ვერ დავძრავ საკაცეს.

კვლავ დამრა მანქანა. სისხლი ისევ ისე მოწანწვარებდა. სიბნელეში ვერ გავარჩიე, რა ადგილას ატანდა ბრეზენტში. ვცადე, გვერდზე მივწეულიყავი, რომ წვეთები არ დამცემოდა. საცა ჩამოვიდა, სითბო ვიგრძენი პერანგთან, თანაც მეწებებოდა. სიცვივის ჟრუანტელი მივლიდა და ფეხიც ისე ამტკივდა, რომ გული ამერია. ცოტა ხნის შემდეგ უფრო ნელა იწყო სისხლმა დენა, მერე ისევ წვეთწვეთობით წამოვიდა და მე ვგრძნობდი და მესმოდა, როგორ ირხეოდა ზემოთ საკაცის ბრეზენტი _ ეტყობოდა, ის კაცი უფრო მოხერხებულად დაწოლას ცდილობდა.

_ როგორ არის? _ შემომძახა ინგლისელმა, _ თითქმის ავედით.

_ მგონი, მოკვდა, _ ვთქვი მე.

სულ უფრო და უფრო იშვიათად წვეთავდა, როგორც ყინულის ლოლუებს სწყდება ხოლმე მზის ჩასვლის შემდეგ წყლის წვეთები. მთაში ღამით ციოდა. ვაკეზე, საგუშაგოსთან, საკაცე ჩამოიღეს, სხვა შესდეს, და ჩვენ ისევ განვაგრძეთ გზა.

თავი X

საველე ჰოსპიტლის პალატაში მითხრეს _ ნაშუადღევს შენთან ვიღაც მნახველი მოვაო. ცხელი დღე იდგა და ოთახი ბუზებით იყო სავსე. მორიგე სანიტარმა ბუზების დასაფრთხობად ქაღალდი დაჭრა ზოლებად და ჯოხს მიაწება, საგველსავით. ვხედავდი, როგორ სხდებოდნენ ჭერზე

ბუზები. საგველას ქნევა რომ შეწყვიტა სანიტარმა და ჩაემინა, ისევ დაბლა ჩამოვიდნენ, და ახლა მე დავიწყე მოგერიება, ბოლოს ხელები სახეზე დავიფარე და მეც ჩამეძინა. საშინლად ცხელოდა, და რომ გამეღვიძა, ფეხები მექავებოდა. მორიგე გავაღვიძე და სახვევზე ზემოდან მინერალური წყალი დავასხმევი. ამან ლოგინიც დამიქამა და გამიგრილა. ვისაც გვეღვიძა, ხმამაღლა ვლაპარაკობდით პალატაში. ნასადილევს სიწყნარე იყო ხოლმე. დილით ყველა საწოლს ჩამოუვლიდნენ რიგრიგობით_სამი სანიტარი და ერთი ექიმი_ავადმყოფს ასწევდნენ და შესახვევ ოთახში გაიყვანდნენ, ხოლო მანამ ჭრილობებს შეგვიხვევდნენ, ლოგინის გასწორებასაც ასწრებდნენ. შესახვევ ოთახში გასვლა არცთუ მაინცდამაინც სასიამოვნო მოგზაურობა იყო. უფრო მოგვიანებით გავიგე, რომ ლოგინის გასწორება თურმე კაცის აუწევლადაც შეიძლებოდა. მორიგემ წყალი დამასხა, ლოგინი გაგრილდა და სასიამოვნო გახდა. ის იყო უნდა მეთქვა, რა ადგილას დაეფხანა ჩემთვის ტერფი, რომ ერთ-ერთმა ექიმმა რინალდი შემოიყვანა. სწრაფი ნაბიჯით შემოვიდა, დაიხარა და მაკოცა. შევნიშნე, რომ ხელთათმანები ეცვა.

_ რასა იქ, ბებიი? თავს როგორა გრძნობ? აი, რამოგიტანე... კონიაკის ბოთლი ეჭირა ხელში. მორიგემ სკამი მოუტანა და რინალდი დაჯდა, _ესეც და კარგი ამბებიც. გაჯილდოებენ. ვერცხლის მედლის მოცემას გიპირებენ, მაგრამ, ალბათ, ბრინჯაოზე მეტს ვერ მოახეებენ.

_ რისთვის მაჯილდოებენ?

_ მძიმე ჭრილობისათვის. თუ დაამტკიცა, რომ გმირობა აქვს ჩადენილი, ვერცხლისას მივცემთო. არადა ბრინჯაო ნაღია. დაწვრილებით მიაშბე, რა მოხდა. რამე გმირობა გამოიჩინე?

_ რის გმირობა, _ ვთქვი მე. _ ყველსა ვჭამდით, ნაღმი რომ გასკდა.

_ რას ჩმახავ! არ შეიძლება, რამე გმირობა არ გამოეჩინა_ან ადრე, ან შემდეგ. კარგად გაიხსენე.

_ არაფერი არ გამიკეთებია.

_ ზურგზე არავინ მოგიკიდა? გორდინი იმახის, რამდენიმე კაცი მოიკიდა და წაიყვანაო, მაგრამ შესახვევი პუნქტის მაიორს დაუყენია _ შეუძლებელიაო. ჯილდოს წარდგენაზე სწორედ იმან უნდა მოგიწეროს ხელი.

_ ვინ უნდა წამეყვანა, ვერ ვინძრეოდი!

_ ეგ არაფერი, _ თქვა რინალდომ.

ხელთათმანები წაიძრო.

_ როგორმე მოგიხერხებთ ვერცხლისას. იქნებ შეხვევაზე თქვი უარი და სხვას დაუთმე რიგი!

_ არცთუ ისე თავგამოდებით.

_ ეგ არაფერია. შენ ჭრილობაზე დაიხედე! ახლა მამაცობაც_სულ ფრონტის ხაზზე წასვლას რომ მოითხოვდი! თან საბრძოლო ოპერაციაც წარმატებით დამთავრდა.

_ მდინარე გადალახეს?

_ დიდებულად. ათასამდე ტყვე ჩაიგდეს. ბიულეტენში წერია ასე. არ წაგიკითხავს?

_ არა.

_ მე მოგიტან.

_ შესანიშნავი ცოლუბდე მაინ-ი1 იყო.

1 დარტყმა (ფრანგ.).

_ ისე როგორა ხართ?

_ შესანიშნავად. ყველანი კარგად არიან. საამაყოდ ჰყავხარ ყველას. კარგად მიაშბე, როგორ მოხდა. გული მეუბნება, რომ ვერცხლს მიიღებ. აბა ჰე, მიაშბე, ნურაფერს გამოტოვებ, _ცოტა ხნით ჩაფიქვდა, _ იქნებ ინგლისური მედალიც მოგცენ. ვიღაც ინგლისელი ყოფილა იქა. უნდა ვნახო ერთი და ვკითხო, რეკომენდაციას თუ გაგიწევს. იმასაც ექნება გამაფლობა. ძალიან გტკივა? დალიე. მორიგე, კორჰსადრობი მოიტანეთ. შენ უნდა გენახა, როგორ ამოვკვეთე ერთს სამი მეტრის წვრილი ნაწლავი. `ლანცეტში` დასაბეჭდია. მითარგმნე და `ლანცეტში` გავაგზავნი. რაც დღე გადის, უფრო და უფრო ვოსტატდები. ჩემი საწყალი ბეიბი! თავს როგორა გრძნობ? სად ჯანდაბაშია ეს კორჰსადრობი! ისე ყოჩაღად და წყნარად ხარ, რომ ლამის დავივიწყო, დაჭრილი-მეთქი. _ხელთათმანები საწოლის კიდეს ჩამოჰკრა.

_ კორჰსადრობი მოგიტანეთ, შიგნორ თენენტე, _თქვა მორიგემ.

_ ბოთლი გახსენით. ჭიქა მოიტანეთ. დალიე, ბეიბი. საწყალი თავი როგორა გაქვს? ვნახე შენი ქაღალდები, ბზარი არა გაქვს. ეგ შენი შესახვევი პუნქტის მაიორი ბეითალი ყოფილა და მეტი არაფერი. აბა, მე ვყოფილიყავი, ვერაფერსაც ვერ იგრძნობდი. ჩემს ხელში არავინაც არა გრძნობს ტკივილს. შევეჩვიე. რაც დრო გადის, სულ უკეთ და უმტკივნეულოდ ვაკეთებ. ბევრს ვყბედობ, მაგრამ მაპატიე, ბეიბი. ძალიანა მწყინს, ამ დღეში რომ გხედავ. აბა, გადაჰკარი. მშვენიერი კონიაკია. რატომ არ იქნება კარგი _თხუთმეტი ლირა ღირს. ხუთვარსკვლავიანია. პირდაპირ იმ ინგლისელთან წავალ აქედან, იქნებ მოგიხერხოს ინგლისური მედალი.

_ ასე ადვილად არ არიგებენ.

_ რა თავმდაბალი კაცი ხარ! მეკავშირე ოფიცერს გავგზავნი. ის გამონახავს ინგლისელებთან საერთო ენას.

_ მისს ბარკლი არ გინახავს?

_ მოგიყვან. ახლავე წავალ და მოგგვრი.

_ არ წახვიდე, _ ვუთხარი მე, _გორციის ამბები მითხარი. გოგოები როგორ არიან?

_ სადღა არიან გოგოები! აგერ ორი კვირა გადის, არ შეუცვლიათ. აღარც დავდივარ. სირცხვილია. სადაური გოგოებია _ ჩვენი ძველი ფრონტელი ამხანაგები არიან.

_ სულ აღარ დადიხარ?

_ ისე შევივლი ხოლმე, ახალი ხომ არაფერი მომხდარა-მეთქი. შორიახლოს დავდგები. შენს ამბავს მეკითხება ყველა. პირდაპირ სამარცხვინოა, იმდენ ხანს ამყოფებენ, რომ ლამის მეგობრები გავხდეთ.

_ ალბათ, აღარ უნდათ ქალებს ფრონტზე წასვლა.

_ რა სათქმელია. გოგოების მეტი რა ჰყავთ. მაგრამ ვერ მოუწესრიგებიათ. ზურგში მოფარებულ ვაჟბატონებს უნახავენ, იმათ უნდა ასიამოვნონ.

_ საბრალო რინალდი! _ ვთქვი მე, _ მარტოდმარტო გამოსიტუმრეს ფრონტზე და გოგოებსაც კი არ უგზავნიან!

რინალდიმ კიდევ დაისხა კონიაკი.

_ დალიე, ბები, არ გაწყენს.

დავლიე კონიაკი და სითბომ დამიარა მთელ ტანში. რინალდიმ კიდევ დაასხა. ცოტათი დამშვიდდა. ჭიქა ასწია. _ შენი მამაცური ჭრილობებისა იყოს. ვერცხლის მედალს გაუმარჯოს. ერთი ეს მითხარი, ბები, მთელი დღე რომ ამ სიცხეში წევხარ, არ ღიზიანდები?

_ ზოგჯერ.

_ ვერ წარმომიდგენია ასე წოლა. გავგიჟდებოდი.

_ ისედაც გიყი ხარ.

_ ნეტა მალე დაბრუნდებოდე. მომწყინდა ღამის თავგადასავლების შემდეგ შინ მარტოკა დაბრუნება. არც დასაცინია ვინმე, ფულსაც ვერავის ესესხები, არც ძმობილი და არც მეზობელი! ნეტა რაში გჭირდებოდა, რომ დაიჭერი.

_ მღვდელს დასცინე.

_ ერთი ეს მღვდელიც! მე, აბა, როდის დავცინი! კაპიტანი ამასხარავენს. მე მომწონს. მღვდელი თუ დაგჭირდეს, უსათუოდ ეს დაიბარე. აპირებს კიდევ შენს ნახვას. დიდი სამზადისი აქვს.

_ მიყვარს ეს მღვდელი.

_ ვიცი. ხანდახან ცოტა იმნარადაც მეჭვენება. ხომ იცი.

_ არაფერიც არ გეჭვენება.

_ მართლა გეუბნები. ხანდახან მეჭვენება ხოლმე ანეონის ბრიგადის პირველი პოლკისა არ იყოს.

_ წადი ერთი!

წამოდგა და ხელთათმანები ჩაიცვა.

_ ოჰ, როგორ მიყვარს შენი წვალეზა. იმ შენს მღვდელსა და ინგლისელ გოგოს რომ თავი დავანებოთ, ჩვენ ერთნაირი ხასიათი გვაქვს, ბებო.

_ სულაც არა.

_ როგორ არა. ნამდვილი იტალიური ხარ. გარედან სულ ცეცხლი და კვამლი, შიგნით კი_არაფერი. ამერიკულად თავს აჩვენებ მხოლოდ. ნამდვილი ძმები ვართ ჩვენ და ერთმანეთი გვიყვარს.

_ ჭკუით იყავი, მანამ დავბრუნდებოდე, _ ვუთხარი მე.

_ მისს ბარკლის გამოგოგზავნი. უჩემოდ უფრო კარგად ეწყობით ერთმანეთს. შენ უფრო წმინდა და ალერსიანი გამოდები.

_ წადი ერთი!

_ ნამდვილად გამოგოგზავნი. შენს ტურფა ცივ ქალღმერთს, ინგლისელ ქალღმერთს. ღმერთო დიდებულო, ამისთანა ქალს თაყვანი თუ არ ეცი, ისე რის მაქნისია. სხვად რად გამოდგება ინგლისელი ქალი!

_ შენ ყიამყრალი ხეპრე დაგო ხარ.

_ რაო?

_ ხეპრე უოპი!1

1 დაგო (დაგო) _ ანუ შავტუხა_ამერიკელები დაცინვით ეძახიან იტალიელებს, ესპანელებსა და პორტუგალიელებს. უოპი (წოპ) _ დაცინვით მიმართავენ იტალიელებს ამერიკაში.

_ უოპი. შენ თვითონვე ხარ გაყეყელებული... უოპი.

_ ხეპრე ხარ. ჩერჩეტი. _ შევატყვე, რომ ამ სიტყვამ გაამწარა, და აღარ მოვეშვი, _ უმეცარი, უვიცი, უვიცი ჩერჩეტი!

_ ხომ ასე? მაშ, ახლა თქვენი უმანკო ქალბატონების ამბავიც მოისმინე, თქვენი ქალღმერთების ამბავი. ქალს წაიყვან თუ ქალიშვილს, სულ ერთია, განსხვავება არაფერია. ოღონდ ქალიშვილს ეტკინება. ეს არის და ეს. _ ხელთათმანები საწოლზე დაატყაპუნა, _ და როცა ქალიშვილი გყავს, არც ის იცი_ნამდვილად ეამება თუ არა.

_ ნუ გამიბრაზდები.

_არ გავბრაზებულვარ. შენთვისვე მინდა კარგი და იმიტომ გეუბნები. ბევრი რომ არ იწვალო.

_სხვა არაფერი განსხვავებაა?

_არაფერი. მაგრამ მილიონობით შენისთანა რეგვენმა არ იცის ეს.

_კარგი ქენი, რომ გამაგებინე.

_ნუ წავეკიდებით ერთმანეთს, ბები. ძალიან მიყვარხარ. მაგრამ სისულელეს თავი უნდა დაანებო.

_რას ამბობ. შენსავით დავბრძენდები.

_ნუ გაბრაზდები, ბები. გაიცინე. კიდევ დალიე. მე კი უნდა წავიდე.

_კარგი ბიჭი ხარ, ძველი ხარ.

_აკი გითხარი, ერთნაირი ვართ-მეთქი. ჩვენ ფრონტელი ძმები ვართ. მაკოცე ამ წასვლის წინ.

_დოყლაპია ხარ.

_ტყუილია. ეგ არის, რომ უფრო მოსიყვარულე ვარ.

სულ ახლოს ვიგრძენი მისი სუნთქვა.

_ნახვამდის. მალე მოგნახულებ._ისევ მომშორდა მისი სუნთქვა._არ გინდა კოცნა და ნუ გინდა, არც გაკოცებ. შენს ინგლისელ გოგოს გამოგიგზავნი. ნახვამდის, ბები. კონიაკი საწოლქვეშ გაქვს. მალე მორჩი.

და წავიდა.

თავი XI

მღვდელი რომ მოვიდა, უკვე ბინდებოდა. სუპი ადრევე ჰქონდათ მოტანილი, მერე მათლაფები წაიღეს, და მე ვიწექი_ხან ჩამწვრივებულ საწოლებს გადავხედავდი, ხანაც საღამოს ნიავისაგან მოქანავე ხის კენწეროს, რომელიც ფანჯარაში მოჩანდა. ნიავი ფანჯარაშიც შემოდოდა და მოსაღამოებასთან ერთად აგრილდა კიდევ. ბუზები ჭერს მიჰკვროდა ახლა, აგრეთვე ზონრებზე ჩამოკიდებულ ელექტრონათურებს. სინათლეს მხოლოდ მაშინ ანთებდნენ, როცა დაჭრილს მოიყვანდნენ ღამით, ან რამეს თუ აკეთებდნენ პალატაში. ბინდბუნდს ისე მალე ცვლიდა ხანგრძლივი სიბნელე, რომ მე ძალიან ახალგაზრდად წარმომედგინა თავი: თითქოს ადრიან გავახშმეს და ლოგინში ჩაგაწვინეს. მორიგე გამოიარა საწოლებშორის და შეჩერდა. თან ვიღაც ახლდა. ეს იყო მღვდელი. უხერხულად იდგა ჩია, შავგვრემანი კაცი და რა ექნა, არ იცოდა.

_ როგორ ხართ? _ მკითხა მან. საწოლის ფეხთან რაღაც შეხვეული დადო.

_ არა მიშავს რა, მამაო.

რინა ლდისათვის მოტანილ საკამზე ჩამოჯდა და დაბნეულად გაიხედა ფანჯარაში. დაღლილი ჩანდა.

_ მხოლოდ ერთი წუთით მოვედი. უკვე გვიან არის.

_ არ არის გვიან. სასადილოში არ ერთობით?

გაიღიმა.

_ ისევ ისე მამასხარა ვებუნ, _ ხმაც დაღლილი ჰქონდა, _ მადლობა ღმერთს, ყველანი კარგად არიან.

_ ძალიან მიხარია, რომ კარგად გხედავთ, _ მითხრა მან, _ ტკივილები აღარ გაწუხებთ, ალბათ.

მეტისმეტად მოღლილი ჩანდა და რაღაც მეხამუშა, ადრე არ მენახა ასე.

_ აღარა.

_ თვალში მაკლიხართ, სადილობის დროს.

_ ნეტა მეც თქვენთან ვიყო. სასიამოვნო იყო ხოლმე თქვენთან მუსაიფი.

_ ცოტა რაღაცები მოგიტანეთ. _ თქვა და შეკრულა აიღო. _ ბაღე ქინქლებისათვის. ვერმუთი. ხომ გიყვართ ვერმუთი? და ინგლისური გაზეთები.

_ აბა, გახსენით.

გაუხარდა და გახსნა. ქინქლის ბაღე მე გამოვართვი. მან ვერმუთი შეატრიალა ჩემ დასანახად და მერე ძირს დადო, საწოლთან. ერთი ინგლისური გაზეთი ავიღე. ისე დავიჭირე, რომ ფანჯრიდან შემოსული მკრთალი შუქი მოხვედროდა, და სათაური გავარჩიე _ თჰე N ექვს ოფ ტჰე ჰორლდ.

_ სხვები ილუსტრირებულია, _ თქვა მან.

_ მთელი სიამოვნება იქნება ამათი წაკითხვა. სად იშოვეთ?

_ მესტრაში გავგზავნე კაცი. კიდევ გიშოვით.

_ რა კარგი ჰქენით, რომ მოხვედით, მამაო. იქნებ ერთი ჭიქა ვერმუთი დალიოთ.

_ გმადლობთ. შეინახეთ. თქვენთვის მოვიტანე.

_ ერთი ჭიქა მაინც დალიეთ.

_ კარგი. კიდევ მოგიტანთ.

მორიგემ ჭიქები მოიტანა და ბოთლი გახსნა. საცობი ჩაუტყდა და იძულებული გახდა, შოგვე ჩაეგდო. შევატყვე, რომ მღვდელს არ ესიამოვნა, მაგრამ მაინც თქვა. _ არა უშავს. რა მოხდა მერე!

_ თქვენი დღეგრძელობისა იყოს, მამაო.

_ თქვენს მორჩენას გაუმარჯოს.

ხელში ეჭირა ჭიქა და ერთმანეთს შევყურებდით. ადრე ტკბილი მუსაიფი ვიცოდით და დიდი მეგობრებიც ვიყავით, მაგრამ დღეს რაღაც ვერ ავაწყვეთ.

_ რა მოგივიდათ, მამაო, დაღლილი ჩანხართ!

_ დავიღალე, მაგრამ ამის უფლება არა მაქვს.

_ სიცხემ შეგაწუხათ?

_ არა. ჯერ გაზაფხულიც არ გასულა. გული მაქვს დამძიმებული.

_ ყელში ამოგივიდათ ხომ ეს ომი?!

_ არა, მაგრამ მძულს.

_ არც მე მსიამოვნებს მაინცადამაინც, _თავი გააქნია და ფანჯარაში გაიხედა.

_ თქვენ, აბა, რას გიშლით. თქვენ ვერც კი ხედავთ ომს. მომიტევეთ, განა არ მახსოვს, რომ დაჭრილი ხართ.

_ ეს შემთხვევის საქმეა.

_ ხომ დაჭრილი ხართ, მაგრამ მაინც ვერ ხედავთ, ვიცი. მე თვითონაც ვერ ვხედავ, მაგრამ ცოტათი ვგრძნობ.

_ რომ დავიჭერი, სწორედ იმ წუთში გვქონდა ლაპარაკი ამაზე, პასინი ლაპარაკობდა.

მღვდელმა ჭიქა დადგა. სხვა რაღაცაზე ფიქრობდა.

_ მე ვიცი იმათი ამბავი, იმიტომ რომ მეც ისეთივე ვარ, _ თქვა მან.

_ იმათ რა გიგავთ!

_ როგორ არა, ისეთივე ვარ.

_ ოფიცრები ვერაფერსაც ვერ ხედავენ.

_ ზოგი ხედავს. ზოგი ისეთი მგრძნობიარეა, რომ ჩვენზე უარეს დღეშია.

_ უმთავრესად ასეთები არიან.

_ საქმე ფული როდია, არც განათლება. აქ რაღაც სხვა ამბავია. პასინისთანა კაცს ფულიც მიეცო, განათლებაც _ ოფიცრობას მაინც არ ინდომებს. არც მე ვისურვებდი ოფიცრობას.

_ ხარისხით ხომ თქვენც ოფიცერი ხართ. მეც.

_ ეს სადაური ოფიცრობაა. თქვენ იტალიელიც კი არა ხართ. უცხოელი ხართ. მაგრამ ოფიცრებთან უფრო ახლოს დგახართ, ვიდრე უბრალო ჯარისკაცებთან.

_ რა განსხვავებაა?

_ ასე ადვილად ვერ აგიხსნით, მაგრამ არის ხალხი, რომელთაც ომი უნდათ. იტალიაშიც ბევრს ნახავთ ამისთანებს. ისეთებიც არიან, რომელთაც არა სურთ ომი.

_ მაგრამ ის პირველები გადაიბირებენ ხომ?

_ დიახ.

_ მე კიდევ ხელს ვუწყობ ამ საქმეს.

_ თქვენ უცხოელი ხართ, პატრიოტი.

_ მერე, ვისაც ომი არა სურს, რას აკეთებენ? არ შეუძლიათ თავიდან აიცილონ?

_ არ ვიცი.

ისევ გაიხედა ფანჯარაში. მესახეში შეეყურებდი.

_ ოდესმე თუ მოუხერხებიათ მაინც?

_ ორგანიზებულები არ არიან და ამიტომ ვერც ახერხებენ, ხოლო როცა ორგანიზაციას მოაწყობენ, ბელადები ჰყიდიან ხოლმე.

_ მაშ, უიმედო ყოფილა.

_ უიმედო არაფერია ქვეყნად. მაგრამ ზოგჯერ ვერ ვახერხებ, იმედია ვიყო. ყოველთვის ვცდილობ, მაგრამ ზოგჯერ არ გამომდის.

_ ოდესმე ხომ უნდა გათავდეს ომი!

_ მაგის იმედით ვსულდგმულობ.

_ რას იზამთ მაშინ?

_ თუ მოვახერხე, აბრუციში დავბრუნდები.

ერთბაშიად გაეხადრა შავგვრემანი სახე.

_ გიყვართ აბრუცი?

_ ძალიან.

_ მაშ, უსათუოდ უნდა წახვიდეთ.

_ ო, რა ბედნიერი ვიქნებოდი! ვიცხოვრებ ჩემთვის, მეყვარება ღმერთი და მასვე ვემსახურები.

_ ხალხის პატივისცემაც გექნებათ, _ ვთქვი მე.

_ პატივისცემაც მექნება. ვითომ რად არ უნდა მქონდეს?

_ უნდა გქონდეთ და გექნებათ კიდევ!

_ მაგას არ გეუბნებით. მაგრამ იქ, ჩემს სამშობლოში, ღვთის თაყვანისცემაროდი უკვირთ. ბინძურ ლაზღანდარობად არა აქვთ ქცეული.

_ მესმის.

შემომხედა და გაიღიმა.

_ გესმით, მაგრამ მაინც არ გიყვართ ღმერთი.

_ მართალია.

_ სულ არ გიყვართ? _ მკითხამან.

_ ღამით ხანდახან მეშინია ხოლმე მისი.

_ უნდა გიყვარდეთ.

_ საერთოდ, ცოტა ვინმე თუ მიყვარს.

_ არა, _ თქვა მან, _ უნდა გიყვარდეთ. იმ ღამეების ამბები რომ გიამბუნიათ ჩემთვის, ეს ხომ სიყვარული არ არის. ეს მხოლოდ ვნება და ავხორცობაა. როცა გიყვარს, გინდა მისთვის რამე გააკეთო, შეეწირო მას, ემსახურო.

_ მე არავინ არ მიყვარს.

_ შეგიყვარდებათ. ვიცი, რომ შეგიყვარდებათ. და ბედნიერი იქნებით მაშინ.

_ ისედაც ბედნიერი ვარ. მუდამ ბედნიერი ვყოფილვარ.

_ ეს სულ სხვაა. თუ თვითონვე არ გამოცადეთ, თავისდღეში ვერ გაიგებთ.

_ კეთილი, _ ვთქვი მე, _ თუ ოდესმე გამოცადე, თქვენც გაგაგებინებთ.

_ ძალიან მაგრად კი დავჯექი, და ენად გავიკრიფე, _ მართლა შეწუხდა.

_ რას ამბობთ. არ წახვიდეთ. ქალის სიყვარულზე რაღას იტყვით? ქალი რომ შემიყვარდეს, ეგეც ისეთივე გრძნობა იქნება?

_ მაგისას ვერაფერს გეტყვით. ჩემს დღეში არ მყვარებია ქალი.

_ არც დედა?

_ დედა, ალბათ, მიყვარდა.

_ ღმერთი თავიდანვე გიყვარდათ?

_ პატარაობიდანვე.

_ აჰა, _ აღარ ვიცოდი, რა მეთქვა, _ ჯერ ისევ პატარა ბიჭი ხართ, _ ვთქვი მე.

_ ბიჭი თუ ვარ, მამაოს რაღას მეძახით?

_ ისე, ზრდილობისათვის.

გაიღიმა.

_ მართლა უნდა წავიდე, _ თქვა მან, _ ჩემი დახმარება ხომ არაფერში გჭირდებათ? _ იმედით გადმომხედა.

_ არა. ისე, ვიმუშაოებდით.

_ ჩვენებს მოკითხვას გადავცემ თქვენგან.

_ ამ მშვენიერი საჩუქრებისათვის მადლობელი ვარ.

_ მაგდენიც არაფერი იყო.

_ კიდევ მნახეთ.

_ გნახავთ. ნახვამდის, _ ხელზე გადამისვა ხელი.

_ ნახვამდის, _ ვუთხარი მე იტალიურად.

_ ჩიაოუ, _ გაიმეორა მან.

ოთახში ბნელოდა და მორიგე, რომელიც ფერხით მუჯდა საწოლზე, მღვდლის გასაცვილებლად წამოდგა. ძალიან მიყვარდა ეს მღვდელი და იმედი მქონდა, რომ ოდესმე დაბრუნდებოდა თავის აბრუცში. ოფიცერთა სსსადილოში გაწამებული ჰყავდათ, მაგრამ ერთი საყვედურიც არ დასცდენია, და ახლა წარმოვიდგინე, როგორი გახდებოდა იგი თავის სამშობლოში. კაპრაკოტაში, _ ჩემთვის უამბნია, _ ქალაქის ბოლოს რომ პატარა მდინარე ჩადის, კალმახი იცისო. ღამდამოხით სალამურების დაკვრა აკრძალული აქვთ. სერენადებს მღერის ყმაწვილკაცობა, სალამური კი აკრძალულია. რატომ-მეთქი, ვკითხე. იმიტომ, რომ გოგოებისთვის არ ვარგა ღამდამოხით სალამურის მოსმენაო. გლეხები `დონ~ობით მოგმართავენ, და რომ შეგხვდებიან, მაშინვე ქუდს მოიშველენ. მამამისი მთელი დღეები სანადიროდაა გასული და ჯერს გლეხებთან ჭამს ხოლმე. ძალიან პატივს სცემენ სოფელში. უცხოელს თუ მოუწდა იმ მხარეში ნადირობა, მოწმობა უნდა წარადგინოს, რომ თავისდღეში დაჭერილი არ ყოფილა. გრან სასო დიტალიაში დათვებიც

ბევრია, მაგრამ ეს ძალიან შორს არის. აქვილა მშვენიერი ქალაქია. დამდამობით ზაფხულშიაც გრილა. გაზაფხული კი მთელს იტალიაში ყველაზე უკეთესი აბრუციში იცის. მაგრამ ყველაზე მომხიბლავი მაინც შემოდგომაა, წაბლნარში რომ წახვალ სანადიროდ. ფრინველი, რა ჯურისაც გინდა, გემრიელია, რადგან ყურძნით იკვებება. საუზმის წაღება არც კი დაგჭირდება, გლეხებს დიდ პატივად მიაჩნიათ, სახლში თუ დაეწვევი. ცოტა ხნის შემდეგ ჩამემინა.

თავი XII

პალატა გრძელი იყო და ხელმარჯვენოვ ფანჯრები ჰქონდა დატანებული, კუთხეში გამოჭრილი კარი კი პირდაპირ შესახვევ ოთახში გადიოდა. საწოლების ერთი მწკრივი, მათ შორის ჩემი საწოლიც, ფანჯრების მოპირდაპირე მხარეს იყო, კედლის გასწვრივ, მეორე მწკრივი კი – ფანჯრების ქვეშ, კედლის პირდაპირ. მარცხენა გვერდზე თუ დაწვებოდი, შესახვევი ოთახის კარებისთვის უნდა გეცქირა. ოთახის ბოლოს მეორე კარიც იყო, და ზოგჯერ იქიდანაც შემოდითყამდნენ, რათა არავის დაენახა მომაკვდავი, მარტო ექიმებისა და ექთანების პაჭიჭები და ფეხსაცმელები ჩანდა თეჯირქვეშ; ზოგჯერ, სულ ბოლოს, ჩურჩულსაც გაიგონებდი. მერე მღვდელი გამოვიდოდა, მომვლელი მამაკაცები კი ისევ შებრუნდებოდნენ თეჯირში და თავზე საბანწაფარებულ მკვდარს გამოიტანდნენ, ჩაატარებდნენ საწოლებშორის, დერეფანში, მერე ვინმე თეჯირს დაკეცავდა და გაიტანდა.

იმ დილით პალატის მაიორმა მკითხა, როგორ ატყობ _ ხვალ წასვლა თუ შეგეძლებაო. კი-მეთქი, ვუთხარი. მაშ, ადრიანად გაგამგზავრებთო. ჯობს ახლავე გადაგიყვანოთ, მანამ ძალიან ჩამოცხაო.

საწოლიდან რომ აგწევდნენ და შესახვევ ოთახში გადაგიყვანდნენ, ფანჯრიდან, ბაღში, ახალ საფლავებს შენიშნავდი. ბაღში გასასვლელ კართან ჯარისკაცი იჯდა და ჯვრებს აკეთებდა, ზედ აწერდა სახელს, ხარისხს და იმ კაცის პოლკის ნომერს, რომელიც აქ უნდა დაემარხათ. დაჭრილებიც აგზავნიდნენ ხოლმე საქმეზე ამ კაცს, ხოლო თავისუფალ დროს ავსტრიული ვაზნებისაგან სიგარეტის სანთებელას მიკეთებდა. ძალიან კარგი ექიმები გვყავდა და ხელმარჯვეებიც ჩანდნენ. მილანში ეწადათ ჩემი გაგზავნა, საცა რენტგენის მოწყობილობაც ჰქონდათ და, ნაოპერაციეზე, მექანო-თერაპიასაც მივიღებდი. მეც გულით მინდოდა მილანში წასვლა. ჰოსპიტლის გათავისუფლებასა და ჩვენს ღრმა ზურგში გაგზავნას აპირებდნენ, რადგან შეტევის დაწყებისთვის სჭირდებოდათ მთელი საწოლები.

საველე ჰოსპიტლიდან გამგზავრების წინ აღამეს რინალდი მოვიდა და თან ჩვენი მაიორი მოიყვანა. მილანში გაგზავნიანო, მითხრეს, ახალგახსნილ ამერიკულ ჰოსპიტალშიო. რამდენიმე ამერიკულ სანშენაერთს კიდევ ელოდნენ და ეს ჰოსპიტალი მათ უნდა მომსახურებოდა, აგრეთვე იტალიის არმიაში მყოფ სხვა ამერიკელებს. წითელ ჯვარში ბევრი ამერიკელი იყო. შეერთებულმა შტატებმა გერმანიას გამოუცხადეს ომი, ავსტრიას _ არა.

იტალიელებს სჯეროდათ, რომ ამერიკა ავსტრიასაც გამოუცხადებდა ომს. ამიტომ ძალიან განიცდიდნენ ყოველი ამერიკელის ჩამოსვლას, თუნდა წითელი ჯვრის ხაზით ჩამოსულიყო. რას იტყვი_პრეზიდენტი უილსონი ავსტრიას ომს არ გამოუცხადებსო, მკითხეს მე. სულ რამდენიმე დღის საქმეა-მეთქი, ვუპასუხე. რა გვექონდა გასაყოფი ავსტრიელებთან, მაგრამ თუკი გერმანიას გამოუცხადეთ ომი, ვითომ ავსტრიისათვის რად არ უნდა გამოგვეცხადებინა! თურქეთს თუ გამოუცხადებთო, მკითხეს. საეჭვოა-მეთქი, ვუპასუხე. თურქეთი ჩვენი ნაციონალური ჩიტიამეთქი. მაგრამ ეს ხუმრობა ისე ცუდად თარგმნეს და ისეთ საგონებელში ჩავარდნენ, რომ ხელაღვე დავსძინე - ალბათ, თურქეთსაც გამოუცხადებთ-მეთქი. ბულგარეთს? უკვე რამდენიმე ჭიქა კონიაკი გვექონდა გადაკრული და პირდაპირ მივახალე, ღვთით ბულგარეთსაც და იაპონიასაც-მეთქი. იაპონია ხომ ინგლისის მოკავშირეაო, მითხრეს. მერე რა, სისხლისმსმელი ინგლისელების დანდობა იქნება? იაპონელებს ჰავაის კუნძულებისკენ უჭირავთ თვალი. ჰავაი სად არის? წყნარ ოკეანეში. მერე იაპონელებს რა ესაქმებათ იქ? არაფერი, და არც აქვთ მისი დაპყრობის სურვილი, ეს ისე, ფუჭი ლაპარაკია-მეთქი. იაპონელები მშვენიერი პატარა ხალხია, ცეკვა და ღვინო უყვართ. ფრანგებისა არ იყოსო, დასძინა მაიორმა. ფრანგებს ნიკა და სავოია უნდა წავართვათ-მეთქი. კორსიკა და მთელი ადრიატიკის სანაპირო ჩვენი უნდა გახდესო, თქვა რინალდომ. იტალიამ რომის დიდება უნდა დაიბრუნოსო, განაცხადა მაიორმა. რომი არ მიყვარს-მეთქი, ვუთხარი. საშინლად ცხელა და რწყილებით არის სავსე. თქვენ კი გიყვართ რომი? მიყვარს. რომი ხალხთა დედაა. რა დამავიწყებს, როგორ წოვდა რომული ტიბრს! რაო? არაფერი. მოდი, ერთად წავიდეთ რომში. ამჟამვე წავიდეთ და ნულარც დავბრუნდებით. რომი ლამაზი ქალაქია. ხალხთა დედა და მამა, დავსძინე მე. ღომა_მდედრობითია, შენიშნა რინალდომ, მამა საიდან იქნება! მამ, მამა ვინლა არის, სული წმიდა? ღმერთს ნუ ჰგმობ! ღმერთს როდისა ვგმობ, გავიგო მინდა! შენ მთვრალი ხარ, ბეიბი. ვინ დამითრო? მე დაგათვრე, მითხრა მაიორმა. მე დაგათვრე, იმიტომ რომ მიყვარხარ და იმიტომაც რომ, ამერიკა ომში ჩაება. ჩაება კი არა, ჩაფლლო, ვთქვი მე. შენ ხვალ დილით წაგიყვანენ, ბეიბი, თქვა რინალდომ. რომში, ვთქვი მე. არა, მილანში, მილანში, თქვა მაიორმა, ბროლის სასახლეში, კოვაში, კამპარიში, ბიფში, გალერიაში. ბედნიერი ხარ. გრან-იტალიაში-მეთქი, ვთქვი მე, იქ ჟორჟს უნდა დავესესხო ფული. ლა სკალაში, თქვა რინალდომ. ლა სკალაში ივლი. ყოველღამე, ვთქვი მე. ყოველღამე ვერ აუხვალ, მითხრა მაიორმა. ბილეთები ძალიან ძვირია. პაპაჩემის სახელზე გამოვიწერ წარდგინებითს ჩეკს. რასა? წარდგინებითს ჩეკს_ან უნდა გადაიხადოს, ან ციხეში ჩამსვამენ. მისტერ კანინგჰემი მომიწყობს ამ საქმეს ბანკში. წარდგინებითი ჩეკით მიდგას სული. აბა, რა გული მისცემს პაპას, ციხეში ჩაასმევენოს თავისი პატრიოტი შვილიშვილი, რომელიც იტალიისს დღეგრძელობისათვის კვდება! გაუმარჯოს ამერიკის გარიბალდის, შესძახა რინალდომ. გაუმარჯოს წარდგინებითს ჩეკებს, ვთქვი მე. ძალიან ვხმაურობთ, თქვა მაიორმა. უკვე რამდენჯერ გვთხოვეს, ნუ იხმაურებთო. მართლა ხვალ მიდიხარ, ფედერიკო? აკი გითხარი, ამერიკულ ჰოსპიტალში გადაჰყავთ-მეთქი, უთხრა რინალდომ. ლამაზ მომვლელელებთან. საველე ჰოსპიტლების წვერიან მომვლელელებთან კი არა! ჰო, ჰო, თქვა მაიორმა, ვიცო, რომ ამერიკულ ჰოსპიტალში მიდის. ფეხებზე მკიდია მაგათი წვერები, ვთქვი მე. თუ ვინმეს ეხალისება წვერის მოშვება, მოუშვას. რატომ შენ არ უშვებ წვერს, შიგნორ მაგგიორე?1 აირწინაღს ვეღარ ჩამოვიცვამ. ჩამოვიცვამ. აირწინაღში ყველაფერი ჩაეტევა. მე ერთხელ წავარწყვიე კიდეც აირწინაღში. ძალიან ხმაღლა ნუ ლაპარაკობ, ბეიბი, მითხრა რინალდომ. ყველამ ვიცით, რომ ფრონტზე იყავი. ეჰ, ჩემო კარგო ბეიბი,

უშენოდ რა მეშველება! წავიდეთ, თქვა მაიორმა. გულისამაჩუყებელი ლაპარაკი იწყება. ყური მიგდე, შენთვის სიურპრიზი მაქვს. შენი ინგლისელი. იცი? აი, ინგლისელი გოგო, ყოველდამე რომ ნახულობდი ჰოსპიტალში! ისიც მოდის მილანში; ისა და მეორე გოგო ამერიკელების ჰოსპიტალში მოდიან. ამერიკიდან ჯერ არ ჩამოსულან მედლები. სწორედ დღეს ველაპარაკე მაგათი რიპარტო-ს2 თავს. ფრონტზე კი ძალიან ბევრი ჰყავთ ქალები. ნაწილს ზურგში აგზავნიან. ჰა, ბეიბი, რას იტყვი? კაი საქმეა, ხომ? დიდ ქალაქში იცხოვრებ, და შენი ინგლისელი გოგოც იქ გეყოლება ჩასახუტუნებლად. რატომ მე არ დავიჭერი? მაგასაც მოესწრები-მეთქი, მე ვუთხარი. წავედი, თქვა მაიორმა. ვსვამთ, ვხმაურობთ და ფედერიკოს ვაწუხებთ. ნუ წახვალთ. არა, უნდა წავიდეთ. ნახვამდის. კეთილი მგავრობა. კარგად იყავი. ჩიაოუ. ჩიაოუ. ჩიაოუ. მალე დაბრუნდი, ბეიბი. რინალდიმ მაკოცა. ლიზოლის სუნი აგდის. ნახვამდის, ბეიბი. ნახვამდის. კარგად იყავი. მაიორმა მხარზე დამკრა ხელი. ფეხაკრფით გავიდნენ. ვგრძნობდი, რომ საშინლად მთვრალი ვიყავი, მაგრამ მაინც დავიძინე.

1 ბატონო მაიორო (იტალ.).

2 რაზმი (იტალ.).

მეორე დილასვე გავემგზავრეთ მილანისაკენ და ორმოცდარვა საათში ჩავედი. საძაგელი მგზავრობა შეგვხვდა. მესტრეში არც კი ვიყავით მისული, რომ ასაქცევ გზაზე მოგვიხდა დიდი ხნის ლოდინი. ბავშვები მოდიოდნენ და ფანჯრებში იჭყიტებოდნენ. ერთი პატარა ბიჭი დავიჭირე და კონიაკზე გავგზავნე, მაგრამ დაბრუნდა დამითხრა, გრაპის მეტი ვერაფერი ვიშოვეო. ისევ გავაბრუნე გრაპისთვის, და, როცა მომიტანა, ხურდა მასვე ვაჩუქე, მე და ჩემი მეზობელი კი გამოვთვერით და ვიჩინცამდე აღარც გამიღვიძია. გამოვიღვიძე და პირდაპირ იატაკზე ამერია გული. ბევრი არაფერი დამიშავებია, რადგან ჩემზე ადრე ჩემმა მეზობელმაც არწყია იატაკზე. მერე ვიფიქრე, წყურვილით მოვკვდები-მეთქი. და ვერონაში ჯარისკაცს გავძახე, რომელიც ბაქანზე დადიოდა, წინ და უკან. მომიტანა წყალი. ჯორჯეტიც გავაღვიძე, _ ჩემი მეზობელი, ჩემთან ერთად რომ გამოთვრა, _ და მასაც შევთავაზე. მხრებზე გადამასხიო, მითხრა და ისევ ძილს მისცა თავი. ჯარისკაცი არაფრისდიდებით არ იღებდა ფულს, მერე კი ფორთოხალი მომიტანა. ვწუწნიდი ფორთოხალს, კანს ვაფურთხებდი და შევცქეროდი ჯარიკაცს, რომელიც ჩვენს გადაღმა, საბარგო ვაგონის წინ წრიალებდა. ცოტა ხნის შემდეგ მატარებელი შეინჯღრა და აიძრა კიდეც.

წიგნი მეორე

თავი XIII

ადრე დილა იყო, მილანში რომ ჩავედით. საბარგო სადგურზე გადმოგვტვირთეს. მე სანიტარულმა მანქანამ წამიყვანა ამერიკელების ჰოსპიტალში. საკაცეზე ვიწექი, მანქანაში, და ვერ გამეგო, ქალაქის რომელ ნაწილში მივდიოდით, მაგრამ საკაცე რომ გადმოიღეს, საბაზრო მოედანი შევნიშნე და იქვე ღვინის დუქანიც დავინახე _ კარი გაეღოთ და ვიღაც გოგო მტვერსა ჰგვიდა გარეთ. ქუჩას წყლითა რწყავდნენ და ადრიანი დილის სუნი იდგა. საკაცე მიწაზე დადეს და ჰოსპიტალში შევიდნენ. შვეიცარი გამოიყვანეს. ჭაღარაულვაშებიანი კაცი იყო, მეკარის ქუდი ეხურა და მოკლესახელოიანი კურტაკი ეცვა. საკაცე ლიფტში არ ეტეოდა და ბჭობა შეექნათ, _გადმოვსვათ საკაციდან და ისე ავიყვანოთ ლიფტით, თუ საკაციანად კიბეზე ავატაროთო. მე ვისმენდი მათ დავას. ლიფტით აყვანა გადაწყვიტეს. გადმომიყვანეს საკაციდან.

_ ფრთხილად, _ შევმახე მე, _ ფრთხილად მომკიდეთ ხელი.

ლიფტში ბევრნი შევექუდით ერთად და ფეხი რომ მოვხარე, საშინელი ტკივილი ვიგრძენი.

_ გამიმართეთ ფეხი, _ ვთქვი მე.

_ რანაირად, შიგნორ თენენტე, ადგილი არ არის.

ამის მთქმელ კაცს ხელით ვეჭირე და მე კისერზე მქონდა მისთვის მკლავი შემოხვეული. ნივრისა და წითელი ღვინის სუნი ასდიოდა და მისი სუნთქვა სახეში მცემდა.

_ წყნარად! _ უთხრა მეორემ.

_ წყნარად არა ვარ, ძალღიშვილო?!

_ წყნარად-მეთქი, _ ჩემი ფეხები რომ ეჭირა, იმ კაცმა გაუმეორა.

ლიფტის კარები დაიკეტა, და შვეიცარმა მეოთხე სართულის დილაკს დააჭირა თითი. გატანჯული სახე ჰქონდა ამ შვეიცარს. ლიფტი მძიმედ დაიძრა.

_ გაგიჭირდათ? _ ვკითხე ნივრის სუნიან კაცს.

_ არაფერია, _თქვა მან. სახეზე ოფლმა დაასხა და ღრუტუნებდა. ლიფტი ავიდა და გაჩერდა. ფეხები რომ ეჭირა ჩემი, იმ კაცმა კარები გააღო და გავიდა. აივანზე გამოვედით. აქ იყო სპილენძისსახელოვანი რამდენიმე კარი. ფეხები რომ ეჭირა ჩემი, იმ კაცმა ღილაკს დააჭირა თითი. შიგნით ზარის ხმა გაისმა. არავის არ გამოუხედავს. კიბეზე შვეიცარი ამოვიდა.

_ სად არიან? _ჰკითხეს მეჯალამბრეებმა.

_ არ ვიცი, _მიუგო შვეიცარმა, _ მაგათ დაბლა სძინავთ.

_ ამოიყვანე ვინმე.

შვეიცარმა ზარი დარეკა, დააკაკუნა, მერე კარი გააღო და შევიდა. როცა გამოვიდა, ერთი ხანშიშესული სათვალისანი ქალიც გამოჰყვა. გაწეწილი თმა თითქმის ჩამოშლოდა, მოწყალეების დის ფორმა ეცვა.

_ არ მესმის, _თქვა ქალმა, _იტალიური არ მესმის.

_ მე ვიცი ინგლისური, _ვუთხარი მე, _უნდათ, რომ სადმე აქ მომათავსონ.

_ არც ერთი ოთახი არა გვაქვს მზად, ჯერ არავის არ მოველოდით.

თმები აიკეცა და ბეცინივით შემომამტერდა.

_ აჩვენეთ რომელიმე ოთახი, სადმე დამაწვინონ.

_ არ ვიცი, _თქვა მან, _ჯერ ავადმყოფებს არ მოველოდით. როგორ უნდა შევიჩინოთ ოთახი, ისე_ალალბედზე!

_ სულ ერთია, რა ოთახიც უნდა იყოს, _ვუთხარი მე. მერე შვეიცარს მივუბრუნდი იტალიურად, _ ცარიელი ოთახი გამოძებნეთ.

_ სულ ცარიელი არ არის! _თქვა შვეიცარმა, _თქვენ პირველი ავადმყოფი ხართ. _ქუდი ხელში ეჭირა და ხანშიშესულ ქალს შესცქეროდა.

_ იწამეთ ღმერთი და სადმე დამაწვინეთ! _მოხრილ ფეხებში სულ უფრო და უფრო მივლიდა ტკივილი, და ვგრძნობდი, როგორ მიხრავდა ძვალს. შვეიცარი ოთახში შევიდა, ჭაღარა ქალის თანხლებით, და მალევე გამობრუნდა. _ გამომყევით, _თქვა მან. გამატარეს გრძელი დერეფანი და ფარდებჩამოშვებულ ოთახში შემიყვანეს. ახალი ავეჯის სუნი მეცა. აქ ედგათ საწოლი და დიდი, სარკიანი კარადა. ლოგინზე დამაწვინეს.

_ ზეწრებს ვერ გაგიფენთ, _თქვა ქალმა, _ზეწრები ჩაკეტილია.

მე ხმა არ გამიცია.

_ ჯიბეში ფული მაქვს, _ მივმართე შვეიცარს, _ დილით შეკრულ ჯიბეში.

შვეიცარმა ამოიღო ფული. მეჯალამბრეები საწოლთან იდგნენ, ქუდით ხელში.

_ ხუთ-ხუთი ღირა მაგათ მიეცით, ხუთიც თქვენ აიღეთ. საბუთები მეორე ჯიბეში მაქვს. შეგიძლიათ მედღას გადასცეთ.

მეჯალამბრეებმა სამხედრო სალამი მომცეს და მადლობა მითხრეს.

_ მშვიდობით, _ ვუთხარი მე, _ დიდი მადლობელი ვარ. _ კიდევ მომცეს სამხედრო სალამი და გავიდნენ.

_ ეს ჩემი საბუთებია, _ ვუთხარი მედღას, _ ავადმყოფობის ისტორიაც მანდ არის.

მედღამ აიღო ქაღალდები და გადაათვალიერა. სულსამი საბუთი იყო, ერთად დაკეცილი.

_ აღარ ვიცი, რა ვქნა, _ თქვა მან, _ იტალიურს ვერ ვკითხულობ, ექიმის განკარგულებაც თუ არ იქნა, ვერაფერს ვერ გავაკეთებ. _ ზღუქუნს მოჰყვა და ქაღალდები წინსაფრის ჯიბეში ჩაიწყო. _ ამერიკელი ხართ? _ ტირილით მკითხა მან.

_ დიახ. ეგ საბუთები მაგიდაზე დასდეთ, საწოლთან.

ოთახი ჩაბნელებული იყო და გრილოდა. ლოგინზე დაწოლილმა, იქითა მხარეს დიდი სარკე დავინახე, მაგრამ რა ირეკლებოდა ამ სარკეში, ეგ კი ვეღარ გავარჩიე. შვეიცარი საწოლთან იდგა. სასიამოვნო სახე ჰქონდა და ძალიან კეთილი ჩანდა.

_ წაბრძანდით, _ ვუთხარი მას, _ თქვენც შეგიძლიათ წაბრძანდეთ, _ მივმართე მედღას, _ თქვენი სახელი?

_ მისის უოკერ.

_ წაბრძანდით, მისის უოკერ. მგონი, დამეძინოს.

მარტო დავრჩი ოთახში. გრილოდა და ჰოსპიტლის სუნი სულაც არ იგრძნობოდა. ნაალი მაგრად გატენილი და სასიამოვნო დასაწოლი იყო, არც კი განვძრეულვარ, მშვიდად ვსუნთქავდი, ბედნიერი ვიყავი, რომ ტკივილმა მიკლო. ცოტა ხნის შემდეგ მომწყურდა. საწოლთან ზარი შევნიშნე და თითი დავაჭირე, მაგრამ არავინ შემოსულა. დამეძინა.

როცა გამოვიღვიძე, მივიხედ-მოვიხედე. დარბების ჭუჭრუტანებში მზე ატანდა. დავინახე დიდი კარადა, შიშველი კედლები და ორი სკამი. გაჭუჭყიანებულ სახვევებში გახვეული ფეხები საბნიდან გამოჩრილიყო. ვცდილობდი არ გამენძრია. მწყუროდა და ზარის ღილაკს მივწვდი. კარი გაიღო, გავიხედე და მოწყალეების და დავინახე. ახალგაზრდა და ლამაზი ჩანდა.

_ დილა მშვიდობისა, _ ვთქვი მე.

_ დილა მშვიდობისა, _ მითხრა მან და ლოგინთან მოვიდა, _ ექიმის გამოძახება ვერ მოვახერხეთ. კომოს ტბაზე წასულა. არავინ არ ელოდა ავადმყოფს დღეს. რა გაწუხებთ?

_ დაჭრილი ვარ. მუხლებსა და ტერფებში. თავის არეშიაც მაქვს ჭრილობა.

_ თქვენი სახელი?

_ ჰენრი, ფრედერიკ ჰენრი.

_ ახლავე დაგბანთ. შეხვევით კი ექიმის მოსვლამდე ვერ შეგიხვევთ.

_ აქ მისს ბარკლი ხომ არ არის?

_ არა. მაგისტანა გვარი არ გამიგონია აქ.

_ ის ქალი ვინღა იყო, ჩემს მოყვანაზე რომ ატირდა?

მოწყალების დას გაეცინა. _ მისის უოკერი. ღამის მორიგე იყო და ჩასძინებოდა. არავის არ მოელოდა. _ თან ვლაპარაკობდით და თან ტანთ მხდიდა. როცა სულ გამხადა _ სახვევებზე ხელი არ უხლია _ დამბანა, ძალიან ნაზად და ფაქიზად. ერთბაშად ვიგრძენი შვება. თავი შეხვეული მქონდა, მაგრამ სახვევს ირგვლივ სულ მომბანა ყველაფერი.

_ სად დაგჭრეს?

_ იზონცოში, პლავას ჩრდილოეთით.

_ სად არის ეგ?

_ გორიციის ჩრდილოეთით.

მივხვდი, რომ ეს სახელწოდებები არაფრისმეტყველი იყო მისთვის.

_ ძალიან გტკივათ?

_ არა. ახლა არც ისე.

თერმომეტრი ჩამიღო პირში.

_ იტალიელები ილღიაში იჩრიან ხოლმე, _ ვუთხარი მე.

_ ნუ ლაპარაკობთ.

თერმომეტრი რომ ამოიღო, დახედა და დაბერტყა.

_ რამდენი მაქვს?

_ ავადმყოფს არ ეუბნებიან.

_ მითხარით.

_ თითქმის ნორმალურია.

_ ერთხელაც არ ამწევია სიცხე. ფეხები კი ჟანგიანი რკინებითა მაქვს გამოტენილი.

_ როგორ თუ გამოტენილი?

_ რა არ არის შიგნადმის ნამსხვრევები, ძველი ლურსმნები, საწოლის ზამბარები და ათასი ჯანდაბა!

თავი გააქნია და გაიღიმა.

_ ერთი ნამცეციც რომ გქონდეთ რამე, მაშინვე ანთებითი პროცესი დაგეწყებოდათ და სიცხეც აიწევდა.

_ კარგი, თქვენ თვითონვე ნახავთ, რა აღმოჩნდება, _ ვუთხარი მე.

ოთახიდან გავიდა და დილანდელი მოხუცი მედდა შემოიყვანა. ამწიეს და ისე მარჯვედ გამიშალეს ლოგინი, რომ აღფრთოვანებული დავრჩი. პირველად ვნახე ასეთი რამ.

_ ჰოსპიტალს ვინ განაგებს?

_ მისს ვან კამპნი.

_ რამდენი მედდა გყავთ?

_ ორნი ვართ.

_ სხვას არ ელოდებით?

_ კიდეც უნდა ჩამოვიდნენ.

_ როდის ჩამოვლენ?

_ არ ვიცი. ამდენი შეკითხვები არ შეიძლება ავადმყოფისთვის.

_ მე ხომ ავადმყოფი არა ვარ, _ ვთქვი მე _ დაჭრილი ვარ.

ლოგინის გასწორებას მორჩნენ. ახლა ქვეშაც სუფთა გაქათქათებული ზეწარი მეგო და ზემოდანაც მეხურა მეორე ასეთი ზეწარი. მისის უოკერი გავიდა და პიჟამა შემომიტანა. ჩამაცვეს და ძალიან მესიამოვნა სუფთა ჩასაცმელი.

_ დიდი სიკეთე მიყავით, _ ვთქვი მე. მოწყალების დამ, რომელსაც მისს გეიჯს ეძახდნენ, გადიკისკისა. _ წყალს ვერ დამალევიანებთ?

_ რატომაც არა. მერე შეგიძლიათ ისაუზმოთ კიდეც.

_ საუზმე არ მინდა. არ შეიძლება ფარდები გადახსნათ?

ოთახი ჩაბნელებული იყო და ფარდები რომ გადასწიეს, ერთბაშად თვალისმომჭრელი მზის სინათლე დადგა, დავინახე აივანი, აივნის იქით კი კრამიტის სახურავები და ბუხრის მიწები. სახურავებს მიღმა მოჩანდა თეთრი ღრუბლები და ძალიან ლურჯი ცა.

_ არ იცით, როდის ჩამოვლენ სხვა მედდები?

_ რას კითხულობთ? ჩვენ კარგად ვერ გივლით?

_ თქვენ დიდი სიკეთემიყავით.

_ ღამის ჭურჭელი ხომ არ გინდათ?

_ ვცდი მაინც.

ამწიეს და დამსვეს, მაგრამ თქვენც არ მომიკვდეთ! მერე ვიწეკი და აივანს გავყურებდი.

_ ექიმი როდის უნდამოვიდეს?

_ როცა დაბრუნდება. ჩვენ უკვე დავურეკეთ კომოს ტბაზე.

_ სხვა ექიმი არ არის?

_ ჩვენი ჰოსპიტლის ექიმი ის არის.

მისს გეიჯმა წყლით სავსე სურა და ჭიქა შემოიტანა. სამი ჭიქა დავლიე ზედიზედ, მერე ისინი წავიდნენ. ერთხანს ფანჯარაში ვიყურებოდი, მერე კი ისევ ჩამეძინა. ცოტა წავისაუზმე, ხოლო ნაშუადღევს ჩემს სანახავად მოვიდა მისს ვან კამპენი, ჰოსპიტლის გამგებელი. არ მოვეწონე და არც მე მომეწონა. ტანმორჩილი ქალი იყო და მეტისმეტად ეჭვიანი, თავი ისე მაღლა ეჭირა, რომ მის მდგომარეობას სულაც არ შეეფერებოდა. კითხვა კითხვაზე დამაყარა და, ეტყობოდა, სამარცხვინოდ თვლიდა, რომ მე იტალიის არმიაში ვმსახურობდი.

_ სადილზე ცოტა ღვინო არ შეიძლება? _ ვკითხე მე.

_ თუ ექიმი გამოგიწერთ, კი.

_ ექიმის მოსვლამდე?

_ არც ერთი წვეთი.

_ როგორ გგონიათ, ნამდვილად მოვა?

_ ჩვენ დავურეკეთ კომოს ტბაზე.

ის წავიდა და ოთახში მისს გეიჯი შემობრუნდა.

_ უხეშად რატომ ელაპარაკეთ მისს ვან კამპენს? _ მკითხა მან, როცა ყველაფერი ძალიან მარჯვედ გამიკეთა.

_ უნებურად მომივიდა. მაგრამ ძალიან გაბღინძული ჩანს.

_ ძალიან თავგასული და ტლანქიაო, თქვენზე თქვა.

_ სულაც არა. მაგრამ უეჭიმო ჰოსპიტალი რის მაქნისია?

_ მოვა. უკვე დაურეკეს კომოს ტბაზე.

_ იქ რას აკეთებს? ცურავს?

_ არა. კლინიკა აქვს.

_ რატომ სხვა ექიმს არ აიყვანენ?

_ ჩუ, ჩუმად. ჭკუით იყავით და მალე მოვა.

შვეიცარი მოვახმობინე, და როცა მოვიდა, იტალიურად ვუთხარი _ ეყიდა ჩემთვის ერთი ბოთლი ჩინცანო, ღვინის დუქანში, მათარით ქიანტი და საღამოს გაზეთები. წავიდა და გაზეთში შეხვეული მომიტანა, რაც დავაბარე. გავახსნევი, საცობები ამოვადრობინე და ღვინო და ვერმუთი საწოლქვეშ შევადგმევი. მარტო დავრჩი, აღარავინ შემოსულა. ვიწევი ლოგინში და გაზეთებს ვათვალიერებდი _ ფრონტის ამბებს, მოკლული ოფიცრების სიას და მათსავე ჯილდოებს, მერე ხელი დაბლა ჩავაცურე და ჩინცანოს ბოთლი ამოვიღე, ცივი ფსკერით მუცელზე დავიდე, ცოტას მოვსვამდი და ისევ ისე დავიდებდი, ბოთლისაგან წრეები დამაჩნდა მუცელზე, გავყურებდი სახურავებს და ვხედავდი, როგორ თანდათანობით ღამდებოდა. ვხედავდი როგორ წრიულად დასრიალებდნენ მერცხლები, როგორ დანავარდობდნენ სახურავებს ზემოდან მესკიები, და ნელ-ნელა ვწრუპავდი ჩინცანოს. მისს გეიჯმა ჭიქით გოგლიმოგლი მომიტანა. ის რომ შემოვიდა, ვერმუთის ბოთლი საწოლის უკან გადავდე.

_ მისს ვან კამპენმა ცოტაოდენი ხერესი ჩავგასხმევი უოგ, _ მითხრა მან, _ ნუ მოექცევით ტლაქად. ახალგაზრდა აღარ არის და ჰოსპიტლის გამგებლობა დიდი თავსატეხი საქმეა. მისს უოკერიც მოხუცებულია და ვერაფერს ეხმარება.

_ დიდებული ქალია, _ ვთქვი მე, _ დიდი მადლობა გადავცით ჩემგან.

_ ახლა წავალ და ვახშამს მოგიტანთ.

_ არ გინდათ, _ ვუთხარი მე, _ არა მშია.

სინი შემომიტანა და საწოლის მაგიდაზე დადო. მადლობა ვუთხარი და ვახშამი ცოტა მოვციცქენე. მერე სულ ჩამობნელდა გარეთ და ვხედავდი, როგორ მოძრაობდნენ ცაზე პროექტორების სხივები. კარგა ხანს ვადევნებდი თვალს, მერე კი ჩამეძინა. მაგრად მეძინა, მხოლოდ ერთხელ გამომეღვიძა შიშისაგან ოფლში გაღვრილს, ისევ დავიძინე და ვცადე, აღარ დავბრუნებოდი ნახულ სიზმარს. გათენებამდე კარგა ხნით ადრე გამეღვიძა. მესმოდა მამლების ყვილი და მანამ გათენდებოდა, აღარც დამიძინია. საშინლად დავიქანცე და როცა კარგად გათენდა, ისევ დამეძინა.

თავი XIV

ოთახში მაგრად აჭერდა მზე, როცა გამოვიღვიძე. მომეჩვენა, თითქოს ისევ ფრონტზე ვიყავი და ლოგინში გავიზმორე. ფეხები მეტკინა, დავხედე გაჭუჭყიანებულ სახვევებს დამაშინვე გამახსენდა, სად ვიყავი. ზარის ღილაკს მივწვდი. დერეფანში ზარის წკრიალი გაისმა, მერე გავიგონე, როგორ წამოვიდა ვიღაც რეზინისლანჩიანი. ეს იყო მისს გეიჯი, მზის სინათლეზე უფრო ხანშიშესული ჩანდა, და აღარც ისეთი ლამაზი მეჩვენა.

_ დილა მშვიდობისა, _ თქვა მან, _ წუხელ კარგად გეძინათ?

_ დიახ. მადლობელი ვარ, _ ვუთხარი მე, _ პარიკმახერს ვერ დაუძახებთ?

_ წელან შემოვედი თქვენს საწახავად და, მძინარეს, აი ეს გეჭირათ ხელში.

კარადა გამოაღო და ვერმუთის ბოთლი გამოიტანა. თითქმის ცარიელი იყო.

_ მეორე ბოთლიც აქ შევინახე, საწოლქვეშ რომ გქონდათ, _ მითხრა მან _ ჭიქა რატომ არ მომატანინეთ?

_ ვაითუ, დალევა არ დამანებოს-მეთქი.

_ ის კი არა და, მეც დავლევდი თქვენთან ერთად.

_ კაი გოგო ყოფილხართ.

_ მარტო სმა გაწყენთ, _ მითხრა მან, _ ნულარ დალევთ მარტო.

_ აღარ დავლევ.

_ თქვენი მეგობარი მისს ბარკლი ჩამოვიდა.

_ მართლა?

_ ჰო, მე არ მომწონს.

_ მოგეწონებათ. ძალიან კარგი ქალია.

თავი გააქნია.

_ დარწმუნებული ვარ, კარგი იქნება. ცოტათი ვერ გადმოიწევით აქეთ? ასე. საუზმისათვის მოგამზადებთ. _ ჩვრით, საპნითა და თბილი წყლით დამბანა. _ მხარი წამოსწიეთ, _ მითხრა მან, _ ასე.

_ პარიკმახერს საუზმემდე ვერ დაუძახებთ?

_ახლავე გავუფზავნი შვეიცარს._გავიდა და ისევ შემობრუნდა._მოსაყვანად წავიდა, _თქვა მან და ჩვარი წყლიან ჯამში ჩააგდო.

შვეიცარმა პარიკმახერი მომიყვანა. ორმოცდაათი წლის კაცი იქნებოდა, უღვაშებაზზეკილი. მისს გეიჯი მორჩა საქმეს და წავიდა, პარიკმახერმა გამსაპნა და პარსვა დაიწყო. იდგა გაბღენძილი და მპარსავდა, ლაპარაკისაგან თავს იკავებდა.

_რატომ ხმას არ ამოიღებთ, ახალი ამბები არ იცით?_კვითხე მე.

_რა ამბები?

_რაც გინდა იყოს. ქალაქში რა ამბავია?

_ომია, _ყველგან მტრის ყურია.

მე ავხედე.

_თავს ნუ აქნევთ, _მითხრა და პარსვა განაგრძო. _მაინც არაფერს ვიტყვი.

_რა მოგივიდათ? _კვითხე მე.

_მე იტალიელი ვარ. მტერთან ლაპარაკს ვერ ვეწყობი.

მეც მოვეშვი. თუ გიჟია, რაც ადრე დავაღწევ თავს მის სამართებელს, მით უკეთესი. ერთხელ დავაპირე, კარგად შემეთვალაიერებინა.

_ფრთხილად, _მითხრა მან, _ბასრი სამართებელი მაქვს.

საქმეს რომ მორჩა, გადავუხადე, რაც ეკუთვნოდა და ნახევარი ლირა ზედმეტი ვაჩუქე. უკანვე დამიბრუნდა ფული.

_არ ავიღებ. მართალია, ფრონტზე არ ვიმყოფები, მაგრამ იტალიელი ვარ.

_ჯანდაბას შენი თავი!

_თქვენის ნებართვით, _ მითხრა და სამართებელი გაზეთში შეახვია. წავიდა და სპილენძის ხუთი მონეტა პატარა მაგიდაზე დამიტოვა. ზარი დავრეკე. მისს გეიჯი შემოვიდა.

_შვეიცარს დაუმახეთ, თუ არ დაიზარებთ.

_ახლავე.

მოვიდა შვეიცარი. სიცილს ძლივს იკავებდა.

_ეს პარიკმახერი გიჟი ხომ არ არის?

_არა, სინიორინო, შეცდომა მოსვლია, კარგად ვერ გაუგონია, თქვენზე რომ ვუთხარი - ავსტრიელი ოფიცერი მოჰყურებია.

_ოჰ! _წამოვიძახე მე.

_ჰა, ჰა, ჰა, _გადაიხარხარა შვეიცარმა, _კაი სეირი იყო! ერთი კიდეც რომ გაენძრია თავიო..._სალოკი თითი ყელზე გამოისვა.

_ჰა, ჰა, ჰა, _ვეღარ იკავებდა სიცილს, _ავსტრიელი არ არის-მეთქი, რომ ვუთხარი... ჰა, ჰა, ჰა...

_ჰა, ჰა, ჰა, _დავუცაცხანე მე, _კაი სეირი კი იქნებოდა, ყელი რომ გამოელაღრა. ჰა, ჰა, ჰა.

_აჰ, სინიორინო, რასა ბრძანებთ. ისე შეეშინდა ავსტრიელებისა, რომ... ჰა, ჰა, ჰა.

_ჰა, ჰა, ჰა, _გამოვაჯავრე მე, _წადით ახლა აქედან.

გავიდა. დერეფნიდან მესმოდა მისი სიცილი. მერე ფეხის ხმა გავიგონე დერეფანში. კარებისაკენ გავიხედე _ ქეთრინ ბარკლი იყო.

ოთახში შემოვიდა და ჩემს ლოგინთან გაჩერდა.

_გამარჯობა, ძვირფასო! _ თქვა მან. ძალიან ქორფა და ლამაზი ჩანდა. ამისთანა ლამაზს ჯერაც არავის შევხვედრივარ-მეთქი, გავიფიქრე.

_გამარჯობა! _ ვუპასუხე. დავინახე თუ არა, მაშინვე მივხვდი, რომ მიყვარდა. გული გადამიქანდა. კარებისაკენ გაიხედა, და როცა დარწმუნდა, არავინააო, ლოგინზე ჩამომიჯდა, გადმოიხარა და მაკოცა. მკერდზე მივიკარი, ვაკოცე და ვიგრძენი, როგორ უცემდა გული.

_ ჩემო საყვარელო, ხომ კარგი ქენი, რომ ჩამოხვედი?

_ ჩამოსვლა არ ყოფილა მაინცადამაინც ძნელი, შენ აქ დარჩენა იკითხე.

_ უნდა დარჩე, _ ვუთხარი მე, _ო, რა კარგი ხარ! _ გიჟივით ვიყავი. არა მჯეროდა, რომ იგი ნამდვილად ჩემთან იყო და გულში მყავდა ჩაკრული.

_ ნუ, _ მითხრა მან, _ჯერ კარგად არა ხარ.

_ კარგადა ვარ. მოდი.

_ არა. ჯერ ჯანზე არა ხარ.

_ ვარ. როგორ არა ვარ. კარგად ვარ. მოდი, ძვირფასო.

_ გიყვარვარ?

_ ნამდვილად მიყვარხარ. ლამის გამაგიჟო. მოდი, ძვირფასო.

_ გესმის, როგორ ცემს ჩვენი გულუბი?

_ გულუბს რა თავში ვიხლი. შენ მინდიხარ. ლამის ჭკუიდან შემშალო!

_ მართლა გიყვარვარ?

_ რას დაგაჟინია ეგ სიტყვები. მოდი, საყვარელო, საყვარელო ქეთრინ.

_ კარგი, მაგრამ მხოლოდ ერთი წუთით.

_ ერთი წუთით იყოს, _ ვუთხარი მე, _ კარები დაკეტე.

_ არ შეიძლება. შეუძლებელია.

_ მოდი. ნუღარ მელაპარაკები. მოდი, ძვირფასო.

ქეთრინი სასთუმალთან მეჯდა, სკამზე. დერეფნის კარები ღია იყო. სიგიჟემ გაიარა და ისე კარგად ვგრძნობდი თავს, როგორც არასოდეს.

მან მკითხა:

_ ახლა ხომ გჯერა, რომ მიყვარხარ?

_ ო, ჩემო საყვარელო, _ ვუთხარი მე, _ უნდა დარჩე. ვერსადაც ვერ გადაგიყვანენ. გაგიჟებით მიყვარხარ.

_ ძალიან უნდა გავფრთხილდე. ეს სიგიჟე იყო. როგორ შეიძლება!

_ ღამით შეგვიძლია.

_ დიდი სიფრთხილე გვმართებს, სხვების დასანახად ფრთხილად უნდა იყო.

_ კარგი, ფრთხილად ვიქნები.

_ უსათუოდ. ჩემო საყვარელო, ხომ გიყვარვარ? გიყვარვარ?

_ ნუღარ გამიმეორებ. შენ არც კი იცი, რა მომდის, მაგას რომ მეტყვი.

_ კარგი. აღარ გეტყვი. აღარ გაგაღიზიანებ. ახლა უნდა წავიდე, ჩემო საყვარელო, ნამდვილად უნდა წავიდე.

_ მალე დაბრუნდი.

_ როგორც კი მოვახელთებ, დავბრუნდები.

_ ნახვამდის.

_ ნახვამდის, საყვარელო.

წავიდა. ღმერთმა ხომ იცის, სულაც არ მიფიქრია მისი შეყვარება. საერთოდ არავისი შეყვარება არა მნდომია. მაგრამ ამასაც ხედავს ღმერთი, რომ შემეყვარდა, და ახლა ვიწეკი მილანის ჰოსპიტალში, თავში ათასნაირი ფიქრი მიტრიალებდა, მაგრამ დიდებულ გუნებაზე კი ვიყავი. ბოლოს ოთახში შემოვიდა მისს გეიჯი.

_ექიმი მოდის,_თქვა მან,_კომოს ტბიდან დარეკა.

_როდის მოვა?

_სადამო ხანს.

თავი XV

სადამომდე აღარაფერი მომხდარა. ექიმი ჩია, წყნარი კაცი იყო. ეტყობოდა, ომს შეეწუხებინა. ფოლადის პატარა ნამსხვრევები თავშეკავებულ ზიზღით ამომაცალა ბარძაყებიდან. ადგილობრივი ანესთეზია გამოიყენა, რასაც `გაყინვას` ეძახიან ხოლმე_ერთიანად გაყინავს ქსოვილებს და მანამ საექიმო საცეცი, ლანცეტი თუ სკალპელი გაყინულ ნაწილზე ღრმად არ წასულა, ტკივილი სულაც არ გაწუხებს. ავადმყოფი ამკარადა გრძნობს, სად თავდება ეს გაყინული ფენა, და მალე ექიმს აღარ ეყო მოხდენილი თავშეკავება და თავაზიანობა, სჯობს რენტგენი გამოვიყენოთო, განაცხადა. საცეცით ვერას გავხდებითო.

რენტგენის კაბინეტი ისპედალე მაგგიორე-სთან 13ქონდათ მოწყობილი და იქაური ექიმი მარჯვე, მკვირცხლი და გულმხიარული კაცი გამოდგა. ისე დაგიჭერდნენ მხრებით, რომ შენ თვითონვე შეგეძლო დაგენახა სხეულში შეჭრილი მსხვილი ნამსხვრევები, ანუ `უცხო სხეულები`. სურათებს მერე გამოგზავნიდნენ. ექიმმა მთხოვა, უბის წიგნაკში თქვენი სახელი და გვარი, პოლკის ნომერი და სხვა სამახსოვრო რამე ჩამიწერეო. ყოველგვარი `უცხო სხეული`_სიმახინჯე, სისაძაგლე და მხეცობააო, განაცხადა მან. ავსტრიელები ძალიან ვილები არიანო. რამდენი გყავთ მოკლული? ერთიც არ მომეკლა, მაგრამ გულით მინდოდა მესიამოვნებინა და, ვინ მოსთვის-მეთქი, ვუთხარი. მისს გეიჯი მახლდა თან, ექიმმა ხელი შემოჭხვია და თქვა_კლეოპატრაც კი ვერ მოვა ამასთან სილამაზითო. გაიგო? კლეოპატრა ეგვიპტის დედოფალი იყო ძველად. ღმერთმანი, ნამდვილად სჯობს კლეოპატრას. სანიტარული მანქანით დავბრუნდით ჩვენს პატარა ჰოსპიტალში და ბევრი აყვან-გადაყვანის შემდეგ ისევ ზემოთ აღმოჩნდი, ჩემს ლოგინში. სურათები იმავე სადამოს გამოგზავნეს. ექიმი შეგვპირდა, ღვთის მადლმა, ამაღამვე გამოგზავნიო, და შეასრულა კიდეც. ქეთრინ ბარკლიმ მაჩვენა ეს სურათები. წითელ კონვერტებში იყო ჩაწყობილი, კონვერტებიდან იღებდა და ერთად ვსინჯავდით სინათლეზე.

1 მთავარი ჰოსპიტალი (იტალი).

_ეს შენი მარჯვენა ფეხია,_თქვა მან და სურათი ისევ კონვერტში ჩადო. _ესეც _მარცხენა.

_ეს სურათები მომამორე და შენ მოდი ჩემთან, ლოგინში,_ვუთხარი მე.

_არ შემიძლიან, _თქვა მან,_ერთის წუთით შემოვირბინე, სურათების საჩვენებლად.

წავიდა და მე ლოგინში დავრჩი. შეხუთული საღამო იყო და ამდენი წოლით გული მერეოდა. შვეიცარი გავგზავნე გაზეთებზე, რაც კი შეგხვდეს, იყიდე-მეთქი.

მანამ დაბრუნდებოდა, ოთახში სამი ექიმი შემოვიდა. დაკვირვებული ვარ, როცა ექიმს სამედიცინო გამოცდილება არ ჰყოფნის, უსათუოდ სხვებთან მოთათბირებასა და კონსულტაციას არჩევს. აპენდიქსის ამოკვეთა თუ არ ძალუმს ხეირიანად, ისეთ ექიმთან გაგაგზავნის, ვინც გლანდების ამოკვეთაში არ არის გაწაფული. ამისთანა ექიმები იყვნენ ესენიც.

_ ეს ყმაწვილი გახლავთ, _თქვა იმ თავაზიანმა ჰოსპიტლის ექიმმა.

_ გამარჯობა, _ მითხრა წვერმოშვებულმა წოწოლა ექიმმა. მესამე ექიმს წითელ კონვერტებში ჩადებული რენტგენის სურათები ეჭირა და ხმა არ გაუღია.

_ მოვხსნათ? _ იკითხა წვერიანმა ექიმმა.

_ რა თქმა უნდა. სახვევები მოხსენით, გეთაყვა, _უთხრა ჰოსპიტლის ექიმმა მისს გეიჯს. მისს გეიჯმა მომხსნა სახვევები. ფეხებზე დავიხედე. საველე ჰოსპიტალში რომ ვიწეცი, ჰამბურგულ ბივმტექსსა ჰგავდა, არცთუ მაინცადამაინც ახალ დაბეგვილს. ახლა კი ქერქი დასდებოდა, მუხლი შემუპებულიყო და გათეთრებულიყო, ნაკუთალები ჩამჭყლეტოდა, ოღონდ დაჩირქებით არ დამჩირქებოდა.

_ ძალიან სუფთაა, _თქვა ჰოსპიტლის ექიმმა, _ სუფთა და კარგი.

_ ჰემ, _თქვა წვერიანმა ექიმმა. მესამე ექიმმა ჰოსპიტლის ექიმის ზურგსუკნიდან გადმომხედა.

_ მუხლი მოხარეთ, გეთაყვა, _ მითხრა წვერიანმა ექიმმა.

_ ვერა ვხრი.

_ არტიკულაცია გავსინჯოთ? _ იკითხა წვერიანმა ექიმმა. სახელოზე მას, სამი ვარსკვლავის გვერდით, ზოლიც ეკრა. ეს იმას ნიშნავდა, რომ კაპიტანი იყო.

_ რა თქმა უნდა, _თქვა ჰოსპიტლის ექიმმა. ორმა მათგანმა ფრთხილად აიღო ჩემი ფეხი და მოხრა სცადეს.

_ მტკივა, _ ვთქვი მე.

_ ვიცი, ვიცი. ცოტა კიდევ, ექიმო.

_ კმარა. მეტად აღარ იხრება, _ ვთქვი მე.

_ ნაწილობრივი არტიკულაცია, _ თქვა კაპიტანმა. გაიჭიმა. _ აბა, ერთი კიდევ მიბოძეთ ეგ სურათები, ექიმო. _ მესამე ექიმმა ერთი სურათი მიაჩეჩა. _ არა. მარცხენა ფეხისა.

_ სწორედ მარცხენა ფეხია, ექიმო.

_ მართალი ბრძანდებით. უკუღმა შემხედდავს. _ შეაბრუნა სურათი. მეორესურათს დიდხანს ჩაშტერებოდა. _ ხედავთ, ექიმო? _ ნამსხვრევი აჩვენა, რომელიც სინათლეზე მომრგვალებულად და მკაფიოდ იყო გამოკვეთილი. კარგა ხანს სინჯავდნენ.

_ ერთი რამ კი შემძლია ვთქვა, _ განაცხადა წვერიანმა კაპიტანმა, _ დროის საქმეა. სამი თვე. ეგების ექვსიც.

_ რა თქმა უნდა. სინოვიალური სითხე ხომ უნდა დაგროვდეს.

_ რა თქმა უნდა, დროის საქმეა. მანამ ნამსხვრევის ირგვლივ კაფსული არ გაკეთდება, ამისთანა მუხლის გახსნას ვერ ვიკისრებ.

_ მეც გეთანხმებით, ექიმო.

_ ექვსი თვე რა ამბავია? _ ვთქვი მე.

_ ექვს თვეში კაფსული გაკეთდება და მერე საშიში აღარ იქნება მუხლის გახსნა.

_ არა მჯერა, _ ვთქვი მე.

_ არ გინდათ მუხლი შეინარჩუნოთ, ყმაწვილო?

_ არა.

_ რაო?

_ მინდა, რომ ახლავე მომკვეთოთ, _ ვთქვი მე, _ და ზედ კაუჭა გამოაბათ.

_ ვერ გავიგე, რას ამბობთ? კაუჭა?

_ ხუმრობს, _ თქვა ჰოსპიტლის ექიმმა, და მხარზე თავაზიანად დამკრა ხელი, _ რასაკვირველია, ფეხის შენარჩუნება უნდა. ძალიან ყოჩაღი ყმაწვილი გახლავთ. სიმამაცისათვის ვერცხლის მედალზეა წარდგენილი.

_ სულითა და გულით გილოცავთ, _ მითხრა კაპიტანმა, ხელი ჩამომართვა, _ მე ისღა შემძლია ვთქვა, რომ საალაღბედოდ თუ არ გვინდა გავიხადოთ საქმე, სულ ცოტა ექვსი თვე მაინც უნდა დავიცადოთ, მანამ ასეთ მუხლს გავხსნიდეთ. თქვენ, რა თქმა უნდა, ნება გაქვთ, ჩვენი მოსაზრება არ გაიზიაროთ.

_ მადლობას მოგახსენებთ, _ ვუთხარი მე, _ თქვენს მოსაზრებას დიდად ვაფასებ.

კაპიტანმა საათს დახედა.

_ წასვლის დროა, _ თქვა მან, _ ყოველგვარ სიკეთეს გისურვებთ.

_ მეც ყოველგვარ სიკეთეს გისურვებთ და მადლობას მოგახსენებთ, _ ვთქვი მე. მესამე ექიმს ჩამოვართვი ხელი, ჩაპიტანო Vარინი _ ტენენტე Eნზყ. და სამივენი გავიდნენ ოთახიდან.

_ მისს გეიჯ_გავძახე მე. იგი შემოვიდა._ჰოსპიტლის ექიმსა სთხოვეთ ერთი წუთით.

შემოვიდა, და, ლოგინთან გაჩერდა, ხელში ქუდი ეჭირა.

_ ჩემი ნახვა გინდათ?

_ დიახ. არ შემიძლია, ექვსი თვე ვუცადო ოპერაციას. ღმერთო ჩემო, როდისმე წოლილხართ, ექიმო, ექვსი თვე ლოგინში?

_ სულ ლოგინში არ იქნებით. პირველად მზეს მიუფიცხებთ ხოლმე ჭრილობას. მერე ყავარჯნებზე შედგებით.

_ ექვსი თვე ლოდინი, და მერე ოპერაცია?

_ საალაღბედოდ თუ არ გვინდა გავიხადოთ საქმე, ასე უნდა მოვიქცეთ. ნამსხვრევებმა კაფსულები უნდა გაიკეთონ, სინოვიალური სითხეც დაგროვდება. მერე საშიში აღარ იქნება მუხლის გახსნა.

_ თქვენ თვითონ ნამდვილად გჯერათ, რომ ამდენი ხანი დამჭირდება ცდა?

_ თუ გვინდა, საალაღბედოდ არ გავიხადოთ საქმე!

_ ეს სამედიცინო სამსახურის კაპიტანი ვინ არის?

_ გამოჩენილი მილანელი დასტაქარია.

_ კაპიტნის ხარისხი რომ აქვს?

_ ჰო, მაგრამ გამოჩენილი დასტაქარია.

_ სწორედ რომ ვერ ვანდობ მუხლს საჯიჯგნად ვიღაც კაპიტანს. ხეირიანი ვინმე რომ იყოს, აქამდე მაიორობას მისცემდნენ. ვიცი, რასაც ნიშნავს, ეგ თქვენი კაპიტნობა!

_ დიდებული დასტაქარია, მაგასავით ვერავის ვენდობი.

_ არ შეიძლება, სხვა დასტაქარმაც ნახოს?

_ თქვენი ნებაა. მე პირადად კი დოქტორ ვარელას მივენდობოდი.

_ სხვა დასტაქარს ვერ გამოიძახებთ?

_ ვალენტინისა ვთხოვ.

_ ეგ ვინლა არის?

_ ოსპედალე მაგგიორე-ს დასტაქარია.

_ კეთილი. ძალიან დამავალებთ. ხომ გესმით, ექიმო, ექვსი თვე რა გამამღებინებს ლოგინში!

_ ლოგინში არ იქნებით. ჯერ მზის აბაზანებს მიიღებთ. მერე მსუბუქ ვარჯიშს დაიწყებთ. ამასობაში კავსულიც გაიზრდება და ოპერაციას გაგიკეთებთ.

_ ჰო, მაგრამ, ექვს თვეს ვერ დავიცდი.

ექიმმა თავისი მოხდენილი თითები გაშალა და გაიღიმა.

_ ფრონტზე დაბრუნება გეჩქარებათ?

_ რატომაც არა!

_ დიდებული საქმეა, _ თქვა მან, _ კეთილშობილი კაცი ყოფილხართ. _ დაიხარა და თავაზიანად მაკოცა შუბლზე. _ ვალენტინის გამოვიძახებ. ნუ ინერვიულებთ. ჭკუით იყავით.

_ ცოტას ხომ არ დალევდით? _ მივმართე მე.

_ არა, გმადლობთ. ალკოჰოლს ვერ ვეწყობი.

_ ერთი ჭიქა! _ შვეიცარს დავურეკე, ჭიქებს მოვატანინებ-მეთქი.

_ არა. გმადლობთ. მელოდებიან.

_ ნახვამდის, _ ვუთხარი მე.

_ ნახვამდის.

ორისაათის შემდეგ ოთახში შემოვიდა ექიმი ვალენტინი. ძალიან ჩქარობდა და ულვაშების ბოლოები ზემოთ აბუკოდა. მაიორის ხარისხი ჰქონდა, მზეზე გარუჯულიყო და ერთთავად იცინოდა.

_ რანაირად მოახერხეთ, როგორ შეიჭრა ეს საძაგლობა? _ მკითხა მან, _ აბა სურათები ვნახო. აჰა, გასაგებია. ისე, ჯანზე ვაცივითა ხართ! ეს ლამაზი ქალიშვილი ვინდაა? თქვენი გოგოა? მაშინვე მივხვდი. საძაგლობა არ არის ეს ომი?! აქა გტკივათ? ყოჩაღ! დამაცათ _ სულ ახალს დაგამსგავსებთ. აქ თუ გტკივათ? მეც რომ გეკითხებით! რა ხალხია ეს ექიმები, არ იქნება, რომ არ გატკინონ! აქამდერი თი გამკურნალობდნენ? ამ გოგომ იცის იტალიური? უნდა ისწავლოს. მშვენიერი გოგოა. მე ვასწავლი. ნეტა მეც ავად გამხადა და აქ დამაწვინა! მაგრამ არა, ყოველ მშობიარობაზე უსასყიდლოდ მოვარჩენ. ესმის ჩემი ლაპარაკი? ისეთ კარგ ბიჭს გაგიჩენს! მასავით ქერა იქნება. მაშ ასე. ესეც ასე! რა დიდებული გოგოა! ჰკითხეთ ერთი, ვახშამზე არ დამიწვევა. არა, არ წაგართმევთ. გმადლობთ. დიდი მადლობელი ვარ, მისს. ესეც ასე!

_ რაც მინდოდა, ყველაფერი გავიგე, _ ბეჭებზე მომითათუნა ხელი, _ ნულარ შეიხვევით.

_ ცოტას არ დალევთ, ექიმო?

_ ცოტასო? ბევრსაც დავლევ. სადა გაქვთ?

_ კარადაში. მისს ბარკლი გამოიღებს.

_ თქვენი დღევრძელობისა იყოს. თქვენ გაგმარჯოთ, მისს. რა მშვენიერი გოგოა! მე მოგიტანთ ამაზე კარგ კონიაკს. _ ულვაშები მოიწმინდა.

_ როგორ ფიქრობთ, როდის შეიძლება ოპერაციის გაკეთება?

_ ხვალ დილითვე. ხვალამდე არ იქნება. კუჭ-ნაწლავი უნდა გაისუფთავოთ. უნდა დაიბანოთ. თქვენს ბებრუხანას ვნახავ დაბლა და ყველაფერს ვეტყვი. ნახვამდის. ხვალ გნახავთ. ამაზე კაი კონიაკს მოგიტანთ. კარგად კი ხართ მოწყობილი. ნახვამდის. ხვალამდე. კარგად გამოიძინეთ. მე ადრინადად მოვალ.

კარებში რომ გადიოდა, ხელი დამიქნია, ულვაშები ზემოთ ჰქონდა აბზეკილი, გარუჯულ სახეზე ღმილი გადაჰფენოდა. მკლავზე ქობაშემოვლებული ვარსკვლავი ეკერა _ მაიორი იყო.

თავი XVI

იმ ღამით ღამურა შემოფრინდა ოთახში აივნის ღია კარებიდან, საიდანაც ჩვენ ქალაქის სახურავებზე ჩამოწოლილ ღამეს გავცქეროდით. ოთახში ბნელოდა, მხოლოდ ღამის მკრთალი შუქი აღწევდა ქალაქიდან და ღამურა სულაც არ დამფრთხალა, ისე დასრიალებდა ჩვენს პალატაში, თითქოს გარეთ ყოფილიყო. ვიწექით და შევეყურებდით, ალბათ ვერ გვხედავდა, რადგან გასუსული ვიყავით. როცა ისევ გაფრინდა გარეთ, პროჟექტორი ანთეს, ჩვენ შევეყურებდით პროჟექტორის სხივს, რომელიც ცასა სერავდა, მერე ჩააქრეს და ისევ სიბნელე ჩამოწვა. ღამით ქარი ამოიჭრა და მეზობელი სახლის სახურავიდან სახენიტო ზარბაზნებს არტილერისტთა ლაპარაკი გავიგონეთ. ციოდა და ლაზადები მოისხეს. უცებ ვიფიქრე, ამ შუაღამეს არავინ შემოვიდეს-მეთქი, და ავწრიალდი, მაგრამ ქეთრინმა მითხრა, ყველას სძინავსო. ერთი პირობა ჩავთვლიმა, და როცა გავიღვიძე, ქეთრინი აღარ იყო, დერეფანში გავიგონე მისი ფეხის ხმა. გააღო კარი, ლოგინში ჩამიწვა, და ფიქრინუ გაქვსო, მითხრა _ ქვემოთ ჩასულიყო, თურმე ყველას ეძინა. მისს ვან კამპნის კარებს მიაყურადა და გაიგონა, როგორ ფშვინავდა ძილში. გაღეტები ამოიტანა, ვილოღნებოდით და ვერმუთს ვაყოლებდით. საშინლად გვშიოდა, მაგრამ ქეთრინმა მითხრა, დილას მანც ყველაფერი უნდა გამოგისუფთავოთო. რომ ინათლა, ისევ ჩამეძინა, ხოლო როცა გავიღვიძე, ქეთრინი უკვე წასულიყო. ქორფა და ლამაზი მეჩვენა. მოვიდა, ლოგინზე ჩამომიჯდა. მანამ მე თერმომეტრი მქონდა გარჯობილი პირში, მზეც ამოვიდა და ჩვენ ვიგრძენით სახურავებზე დაფრქვეული ნამის სურნელი, მერე მეზობელი სახურავიდან, საცა არტილერისტები იყვნენ განლაგებული, ყავის სუნიც მოვიდა.

_ ნეტა სასიეროდ გასვლა შეგვეძლოს, _ თქვა ქეთრინმა, - ბორბლებიანი სავარძელი რომ მოგვცა, მე თვითონ გაგიყვანდი.

_ სკამზე როგორღა დავჯდები?

_ მოვახერხებდით როგორმე.

- _ პარკში გავიდოდით და სუფთა ჰაერზე ვისაუზმებდით, _ შეღებილი კარისკენ გავიხედე.
- _ მაგრამ ჯობს საქმეს მივხედოთ, _ თქვა მან, _შენს მეგობარ ექიმ ვალენტინის მომზადებული უნდა დახვდე.
- _ ხომ დიდებული კაცია?
- _ მე არ მომეწონა მანცადამანც. მაგრამ, ეტყობა, ძალიან კარგი ექიმია.
- _ კიდევ ჩამიწევი ლოგინში, ქეთრინ, საყვარელო, _ვუთხარი მე.
- _ არ შემიძლია. ერთად არ ვიყავით მთელი ღამე?!
- _ ამაღამაც შეგიძლია იმორიგეო?
- _ ალბათ. ოღონდ შენ აღარ გექნება ჩემი თავი.
- _ კი მექნება.
- _ არა, არ გექნება. არ გამოგიცდია ოპერაცია და არ იცი, რა დღეში იქნები.
- _ მშვენივრად ვიქნები.
- _ გულის რევა დაგეწყება და აღარც გაგახსენდები.
- _ მაშ, ახლა მოდი.
- _ არა, _თქვა მან, _ახლა შენს ტემპერატურას ჩავხაზავ, გენაცვალე, და მერე უნდა მოგამზოდო.
- _ ალბათ, არ გიყვარვარ, თორემ მოხვიდოდდი.
- _ რა სულელი ხარ! _ მაკოცა, _ ჩახაზვასაც მოვრჩი. ერთხელაც არ აუწევია სიცხეს. მშვენიერი ტემპერატურა გაქვს.
- _ შენ კი ყველაფერი მშვენიერი გაქვს.
- _ ო, რას ამბობ. მართლამშვენიერი ტემპერატურა გაქვს. ვამაყობ შენი ტემპერატურით.
- _ ალბათ, ჩვენს შვილებსაც კარგი ტემპერატურა ექნებათ.
- _ მე კი მგონია, რომ საშინელი ტემპერატურა ექნებათ.
- _ მაინც, როგორ უნდა მომამზადო ვალენტინის დასახვედრად?
- _ ბევრი არაფერი უნდა, მაგრამ ძალიან უსიამოვნო საქმეა.
- _ ნეტა შენი გასაკეთებელი არ იყოს!
- _ მე კიდევ, პირიქით - არ მინდა, სხვამ დაგაკაროს ხელი. სულელი ვარ. გავცოფდები, სხვა რომ შეგეხოს.

_ ფერგიუსონსაც არ დაანებებ?

_ ფერგიუსონს და გეიჯს მით უფრო, და იმას კიდევ, რა გვარია?

_ უოკერი?

_ ჰო. რაში სჭირდებათ ამდენი მედლა. დაჭრილები თუ არ მოიყვანეს. სადმე გადაგიყვანენ. უკვე ოთხი მედლა ჰყავთ.

_ ალბათ, კიდევ მოიყვანენ. დიდი ჰოსპიტალია, მედლები სჭირდებათ.

_ ნეტა მართლა მოიყვანდნენ. რა მეშველება, აქედან რომ გადამიყვანონ. გადამიყვანენ კიდევ, დაჭრილები თუ არ მოემატნენ.

_ მაშინ მეც წავალ.

_ რას სულელობ. შენი წასვლა როგორ იქნება. ოღონდ ჩქარა მორჩი, ჩემო ძვირფასო, და ერთად წავიდეთ სადმე.

_ მერე?

_ მერე ომიც გათავდება, ალბათ. სულ ხომ არ იქნება?

_ მოვრჩები, _ ვთქვი მე, _ ვალენტინი მომარჩენს.

_ ამისთანა ულვაშა კაცი მოგარჩენს, აბა რას იზამს! ოღონდ, ეთერს რომ დაგაყნოსინებენ, ძვირფასო, ჩვენს სიყვარულზე არ იფიქრო, სხვა რამეზე იფიქრე. იმიტომ, რომ ათას რამეს წამოაბოდებენ ხოლმე ამ დროს.

_ მაშ, რაზე ვიფიქრო?

_ რაზედაც გინდა. ოღონდ ჩვენზე ნუ იფიქრებ. შენს ახლობლებზე იფიქრე. თუნდაც ვინმე სხვა გოგოზე.

_ არა.

_ თუ ეს არ გინდა, ილოცე. ყველას მოეწონება.

_ იქნებ სულაც არ წამომაბოდოს.

_ ვინ იცის, ზოგის სულაც არ აბოდებს.

_ მეც არ ვიბოდებ.

_ ნუ ტრაბახობ, საყვარელო. შენი ჭირიმი, ნუ იტრაბახებ. ისეთი კარგი ხარ, რომ ტრაბახი არ გიხდება.

_ კრინტსაც არ დავძრავ.

_ ისევ ტრახახობ, ძვირფასო. ხომ იცი, რომ ტრახახი არა გჭირდება. როცა გეტყვიან, ღრმად ისუნთქეო, მაშინვე ლოცვა წამოიწყე, ან ლექსი თქვი, ან სხვა რამე. კარგი ბიჭიც იქნები და მეც ვიამაყებ შენით. თუმცა, ისედაც ვამაყობ შენით. ისეთი მშვენიერი ტემპერატურა გაქვს და პატარა ბიჭივით გძინავს, ბალიშზე გაქვს ხელი შემოხვეული და გგონია, რომ ეს ბალიში მე ვარ. თუსხვა გგონია? ვინმე იტალიელი ეშხიანი გოგო?

_ შენა მგონიხარ.

_ რა თქმა უნდა. ო, როგორ მიყვარხარ და ვალენტინიც ისე მოგორჩენს მაგ ფეხს! კიდევ კარგი, რომ იმ დროს არ ვიქნები.

_ შენ ხომ ღამით იმორიგეეებ.

_ ჰო, მაგრამ შენთვის სულ ერთი იქნება.

_ აბა, ნახე.

_ აჰა, ძვირფასო. ახლა შიგნითაც და გარეთაც სულ გასუფთავებული ხარ. ერთი ეს მითხარი, სულ რამდენი ქალი გყვარებია?

_ არც ერთი.

_ არც მე?

_ შენ როგორ არა.

_ ჩემს გარდა კიდევ რამდენი?

_ არც ერთი.

_ ისე რამდენთან... როგორ ამბობთ ხოლმე?... რამდენთან ყოფილხარ?

_ არავისთანაც არა!

_ მატყუებ.

_ არა-მეთქი.

_ კარგსა შვრები. მომატყუე ხოლმე. ასე მირჩევენია. ლამაზები იყვნენ?

_ არავისთანაც არ ვყოფილვარ.

_ აგრე, ძალიან მომხიბლავები იყვნენ?

_ არც კი ვიცი, რას მეკითხები.

_სულ ჩემი ხარ. საკუთრივ ჩემი. და არავისი არ ყოფილხარ ჩემამდე. თუმცა რას დავეძებ, კიდევ რომ გყოლოდა ვინმე. არავისიც არ მეშინია. ოღონდ მეწუ მიხსენებ. კაცი რომ ქალთან არის, როდის ეუბნება ის ქალი, რამდენი უნდა გადაიხადო?

_არ ვიცი.

_რა თქმა უნდა, არ იცი. მიყვარხარო, არ ეფიცება? მითხარი, მანტერესებს.

_თუ კაცსაც ეამება, ეფიცება კიდევ.

_კაცი თუ ეუბნება, მიყვარხარო? მითხარი, გენაცვალე. ამას დიდი მნიშვნელობა აქვს.

_თუ მოეპრიანა, ეტყვის კიდევ.

_შენ ხომ არასოდეს გითქვამს? მართალი მითხარი.

_არა.

_მართლა არა? ნუ მომატყუებ.

_არა, _ვიცრუე მე.

_მართლაც არ იტყოდი, _თქვა მან, _ვიცი, რომ არ იტყოდი. ო, როგორ მიყვარხარ, ძვირფასო!

მზე უკვე ზემოდან დასცქეროდა სახურავებს და მე დავინახე მზით გაბრწყინებული გუმბათები ტაძრისა. გასუფთავებული ვიყავი შიგნითაც და გარეთაც, და ექიმს ველოდებოდი.

_მაშ ასე, არა? _თქვა ქეთრინმა, _რაც კაცს უნდა, ქალიც იმას ამბობს, არა?

_ყოველთვის არა.

_მე კი მუდამ ასე ვიზამ. რაც შენ გაგიხარდება, იმას ვიტყვი, რაც შენ გესიამოვნება, იმას გავაკეთებ, და შენც სხვა აღარავინ მოგიხარდება, ხომ? _გაბრწყინებული თვალებით შემომხედა. _რაც შენ მოგეუბნება, იმას გავაკეთებ, რაც გენდომება, იმას ვიტყვი, და მუდამ გეყვარები, ხომ?

_ჰო.

_ახლა ხომ მზად ხარ საოპერაციოდ, მითხარი, რა გესიამოვნება?

_ისევ მოდი ჩემთან.

_კარგი, მოვალ.

_ო, ჩემო სიყვარულო, სიყვარულო, სიყვარულო, _ვთქვი მე.

_ხომ ხედავ, რასაც კი მოისურვებ, ყველაფერს გავაკეთებ, _მითხრა მან.

_შენ ჩემი ლამაზი გოგო ხარ.

- _ ვაითუ არა ხარ ჯერ ჩემით კმაყოფილი!
- _ ჩემი ლამაზი გოგო ხარ.
- _ რასაც შენ მოისურვებ, მეც ის მინდა. მე უკვე აღარ ვარსებობ. რასაც შენ მოისურვებ!..
- _ ჩემო საყვარელო.
- _ მოგწონვარ? ხომ მოგწონვარ? სხვა ქალები ხომ აღარ გინდა?
- _ არა?
- _ ხომ ხედავ! მოგწონვარ. რაც კი მოგინდება, ყველაფერს გაგიკეთებ.

თავი XVII

ოპერაციის შემდეგ რომ გავიღვიძე, ვნახე _ არ გავმქრალვარ. საერთოდ არა ჰქრები თურმე ამ დროს. გახრჩობს მხოლოდ. სიკვდილს კი არა ჰგავს, გაზით დახრჩობასავით მოგდის, ისე რომ აღარაფერსა გრძნობ, მერე კი ასე გგონია, ნამთვრალევი ვარო, ოღონდ ღებინების დროს ნაღველი ამოგდის ერთთავად, და შვებასაც არა გგვრის. საწოლის ბოლოში სილის პარკები დავინახე, რომლებიც თაბაშირში გახვეულ ფეხებზე მქონდა მობჯენილი. რამდენიმე ხნის შემდეგ მისს გეიჯი შევნიშნე.

- _ როგორა ხართ? _ მკითხა მან.
- _ უკეთ, _ ვთქვი მე.
- _ პირდაპირ სასწაული დატრიალდა თქვენს მუხლზე.
- _ რამდენ ხანს მოუწდა?
- _ ორ საათ-ნახევარს.
- _ რამე სისულელე ხომ არ წამომიროშავს?
- _ არაფერი. ნუ ლაპარაკობთ, წყნარად!

გული მერეოდა, ქეთრინი მართალი გამოდგა _ ვისაც უნდა ემორიგევნა ღამით, ჩემთვის ერთი იყო.

ჩემს გარდა, კიდევ სამი ავადმყოფი იწვა ჰოსპიტალში. ერთი, წითელ ჯვარში მომუშავე, ციებიანი გაწლიკული ჯორჯიელი ბიჭი; ასევე გამხდარი ნიუ-იორკელი კობტა ყმაწვილი, რომელსაც მალარიაც სჭირდა და სიყვითლევც, და, მესამე, მშვენიერი ჭაბუკი, რომელსაც ავსტრიული ყუმბარის საცობის სამახსოვროდ წაღება გადაეწყვიტა და თურმე ამოდრობა სცადა. ეს იყო შრაპნელი, რასაც ავსტრიელები მთებში ხმარობდნენ ხოლმე.

მოწყალების დებს ძალიან შეუყვარდათ ქეთრინ ბარკლი, რადგან მზად იყო მთელი ღამეები ემორიგევა. მალარიიან ხალხს ბევრი არა სჭირდებოდა რა, ყუმბარის ამფეთქებელი ყმაწვილი კი დაგვიმეგობრდა, და ძაან თუ არ გაუჭირდებოდა, ზარს არ დარეკავდა. ასე რომ, როგორც კი მოახელთებდა ქეთრინი, სულ ერთად ვიყავით. მეც ძალიან მიყვარდა და იმასაც ვუყვარდი. ვიძინებდი დღისით, ხოლო როცა არ გვეძინა, წერილებსა ვწერდით ერთმანეთს და ფერგიუსონს ვატანდით. მშვენიერი გოგო იყო ეს ფერგიუსონი. მისი თავგადასავლისა ბევრი არაფერი გამოიგია _ მხოლოდ ის ვიცოდი, რომ ერთი ძმა ორმოცდამეთორმეტე დივიზიაში ჰყავდა, მეორე _ მესოპოტამიაში, და ქეთრინ ბარკლისთან ძალიან მეგობრულად იყო.

_ ჩვენს ქორწილზე ხომ მოხვალთ, ფერგი? _ ვკითხე ერთხელ.

_ თქვენ არ დაქორწინდებით.

_ დავქორწინდებით.

_ არა, არასოდეს.

_ რატომ?

_ დაქორწინებამდე იჩხუბებთ.

_ ერთხელაც არ გვიჩხუბია.

_ მოესწრებით.

_ არც ვიჩხუბებთ.

_ მაშ, მოკვდებით. ან იჩხუბებთ, ან მოკვდებით. ყველას ასე მოსდის და არავინ არ ქორწინდება.

ხელში ვწვდი.

_ ხელი გამიშვით, _ თქვა მან, _ მე არა ვტირი. იქნებ კარგადაც დაგვირგვინდეს თქვენი საქმე! ოღონდ გახსოვდეთ _ ცუდი არაფერი შეამთხვით. მაგას რომ რამე მოუვიდეს, მოგკლავთ.

_ არაფერიც არ მოუვა.

_ ვნახოთ. იმედი მაქვს, ყველაფერი კარგად დატრიალდება. ახლა ხომ ტკბილად ხართ?

_ შესანიშნავად.

_ ჰოდა, ნურც წაიჩხუბებთ, ნურაფერ უსიამოვნებას ნუ მიაყენებთ.

_ არასდიდებით.

_ მაშ, ესეც გახსოვდეთ - არ მინდა, რომ მერე ომის ბაღლები შერჩეს ხელში.

_ რა მშვენიერი გოგო ხართ, ფერგი!

_ მშვენიერს რა მიგავს! ნუ მეპირფერებით. ფეხი როგორა გაქვთ?

_ მშვენივრად.

_ თავი? _ ხელი დამადო კეფაზე. ასე გეგონებოდათ, დაბუჩებულ ფეხზე შეგახეს ხელიო.

_ თავს სულაც არ შევუწუხებოვარ.

_ ამისთანა კოჰმა კაცი შეიძლება გამოათაყვანოს კიდეც. სულ არ გაწუხებთ?

_ არა.

_ იღბლიანი კაცი ხართ. წერილი მზადა გაქვთ? დაბლაჩავდივარ.

_ აჰა, წერილი.

_ უთხარით, რომ ღამის მორიგეობას ცოტა ხანს თავი დაანებოს. ძალიან იქანცება.

_ კარგი, ვეტყვი.

_ მე ვიმორიგეებდი, მაგრამ არ მანებებს. სხვებს უხარიათ, ეს რომ მორიგეობს იმათ მაგივრად. ცოტა ხანი უნდა დაასვენოთ.

_ ძალიან კარგი.

_ მისს ვან კამპენმა უკვე დაიწყო თქვენზე ჯუჯღუნის, შუადღემდე სძინავსო.

_ მაგისგან არც მიკვირს.

_ კარგი იქნება, როგორმე აიძულოთ და ამ ერთხანს არ ამორიგეოთ ღამღამობით.

_ მეც ეს მინდა.

_ რაში გეტყობათ. მაგრამ თუ მართლა დაიყოლიებთ, თქვენი პატივისმცემელი ვიქნები.

_ უსათუოდ დავიყოლიებ.

_ არა მჯერა. _ ბარათი წაიღო და გავიდა. ზარი დავრეკე, მალე მისს გეიჯი შემოვიდა.

_ რამე გინდოდათ?

_ თქვენთან ლაპარაკი მინდოდა. როგორ გგონიათ, მისს ბარკლიმ ცოტა ხნით არ უნდა დაანებოს თავი ღამით მორიგეობას? ძალიან დაიღალა. მაინც რატომ შეხვდა ამდენი ხნით ღამის მორიგეობა?!

მისს გეიჯმა შემომხედა.

_ მე ხომ თქვენი მეგობარი ვარ, _ მითხრა მან, _ რაში გჭირდებათ ჩემთან ამისთანა ლაპარაკი!

_ ვერ გავიგე, რას ამბობთ.

_ თავს ნუ ისულებლეთ. განა თქვენ თვითონ არ გინდოდათ ეს?!

_ ვერმუთს არ დალევთ?

_ რატომაც არა. და წავალ კიდეც, _ კარადიდან ბოთლი გამოიღო და ჭიქა მოიტანა.

_ თქვენ ჭიქა აიღეთ, _ ვუთხარი მე, _ მე კი ბოთლით მოვსვამ.

_ თქვენ გაგიმარჯოთ! - თქვა მისს გეიჯმა.

_ რაო, მისს ვან კამპენმა, დილით გვიან იღვიძებო?!

_ აღარ გაათავა ჯუჯღუნნი. პრივილეგიურ პაციენტს გეძახით.

_ ჯანდაბამდის გზა ჰქონია!

_ ცუდი ქალი კი არ არის, _ თქვა მისს გეიჯმა, _ ბებერია და ბუზღუნა. თქვენ თავიდანვე არ მოეწონეთ.

_ ჰო.

_ მე კი მომწონხართ. და მეგობრადაც მიგულებთ. არ დაგავიწყდეთ.

_ ძალიან კარგი გოგო ხართ.

_ არა. კარგი ვინც არის, ვიცი. მაგრამ მე თქვენი მეგობარი ვარ. ფეხი როგორა გაქვთ?

_ მშვენივრად.

_ მინერალურ წყალს მოვიტან და დაგასხამთ, ალბათ გექავებათ თაბაშირის ქვეშ. გარეთ ცხელა.

_ დიდებული გოგო ხართ.

_ ძალიან გექავებათ?

_ არა. მშვენივრად მაქვს.

_ სილის პარკებს გაგისწორებთ, - თქვა მან, _ მე თქვენი მეგობარი ვარ.

_ ვიცი.

_ არაფერიც არ იცით. მაგრამ გაიგებთ, როცა იქნება.

სამ დამეს ადარ უმორიგეებია ქეთრინ ბარკლის, და მერე ისევ მოვიდა. თითქოს დიდი მოგზაურობის შემდეგ შევხვედროდეთ ერთმანეთს.

თავი XVIII

დიდებული იყო ის ზაფხული. ფეხზე წამოდგომა რომ შევიძელი, ჩავსხდებოდით ხოლმე ეტლში, და ბაღში გავისეირნებდით. მახსოვს ის ეტლი, ზანტად მავალი ცხენი, კოფოზე წამოქდარი მეეტლის ზურგი და პრიალა ცილინდრი, და ჩემს გვერდზე მჯდარი ქეთრინ ბარკლი. ხელი თუ მოგვიხდებოდა ერთმანეთისთვის, _ ოდნავაც რომ გაკვროდა ჩემი ხელი მისას, _ მაშინვე ვინთებოდით. მერე და მერე, ყავარჯენზე რომ შევედექი, სადილად ბიფში დავდიოდით, ან გრან იტალიაში და გარეთ ვაშლევენებდით სუფრას. ოფიციატები შედიოდნენ და გამოდიოდნენ, გამვლელებიც მიდი-მოდიოდნენ, სუფრაზე შუქფარიანი სანთელი იდგა. ბოლოს გადავწყვიტეთ, ყველას გრან იტალია ჯობსო, და ჯორჯიც, _ იქაური მეტროტელი, _ მუდამ გვინახავდა მაგიდას. კარგი ოფიციატი იყო და კერძების შერჩევას მასვე ვანდობდით, ჩვენ კი ვისხედით და შევეყურებდით ხალხს, ბნდბუნდში ჩაძირულ გალერეას და ერთმანეთს. ვსვამდით ყინულიან ვედროში ჩაცვივებულ მშრალ თეთრ კაპრის, თუმცა ადრე სხვაც ბევრი ღვინო გავსინჯეთ _ ფრეზა, ბარბერა და ტკბილი თეთრი ღვინოები. ომიანობის გამო, ღვინის ოფიციატები არ ჰყოლიათ რესტორანში და ჯორჯი მორცხვად გაიღიმებდა ხოლმე, ფრეზისნაირ ღვინოს რომ მოვითხოვდით.

_ აბა, რა უნდა იყოს ის ქვეყანა, საცა ღვინოს ხენდროს გემო აქვს?! - თქვა მან.

_ ვითომ რატომ? _ იკითხა ქეთრინმა, _ მშვენირადა ჟღერს.

_ თქვენ თუ გნებავთ, გასინჯეთ, ქალბატონო, _ უთხრა ჯორჯმა, _ მაგრამ ნება მომეცით, ტენენტესთვის ერთი ბოთლი მარგო წამოვიღო.

_ მეც გავსინჯავ, ჯორჯ.

_ ვერ გირჩევთ, სერ. ხენდროს გემოც კი არა აქვს.

_ ეგებ ჰქონდეს, _ თქვა ქეთრინმა, _ და დიდებულებს იქნება

_ მაშ, მოვიტან, _ გვითხრა ჯორჯმა, _ და ქალბატონი, რომ გასინჯავს, უკანვე წავიღებ.

ვარაფერიშვილი ღვინო გამოდგა. ჯორჯისა არ იყოს, ხენდროს გემოც კი არა ჰქონდა. ისევ კაპრის დავუბრუნდით. ერთხელ ფულზე ქესატად ვიყავი და ჯორჯს ვესესხე ასი ლირა.

_ მერე რა მოხდა, თენენტე, _ თქვა ჯორჯმა, _ ეგ რა გასაკვირია, ფული ვის არ შემოჰკლებია. თუკი დაგჭირდეთ ან თქვენ, ან ქალბატონს, მე ყოველთვის გიშოვით...

ნასადილევს გალერეას დავუყვებოდით. ჩავუვლიდით ხოლმე სხვა რესტორნებსა და რკინის ფარდაჩამოშვებულ მაღაზიებს და პატარა ფარდულთან შეჩერდებოდით, საცა სენდვიჩებს ჰყიდდნენ _ლორისა და სალათის სენდვიჩი, თითოს სიგრძე დაბრწყინებულ ფუნთუშებზე დაწყობილი სარდალა-პალუხი... თან მოგვექონდა და ღამით ვჭამდით ხოლმე, როცა მოგვემოდებოდა. მერე გალერეის შესასვლელთან, ტაძრის პირდაპირ, ღია ეტლში ჩავსხდებოდით და ჰოსპიტლისაკენ გავწევდით. ჰოსპიტლის კარებთან შვეიცარი გამოვიდოდა და ასვლას მშველოდა. მეეტლეს გასამრჯელოს გადავუხდინე და ლიფტით ავიდოდით. ქეთრინი ადრე გამოვიდოდა ლიფტიდან _ მედლები დაბლა ცხოვრობდნენ, _ მე კი სულ მაღლა ავიდოდი და ჩემი ყავარჯნებით დერეფანს დავუყვებოდი. ხან მაშინვე გავიხდინე და ლოგინში ჩავწევებოდი. ხანაც აივანზე გავიდოდი. ფეხს მეორე სკამზე ჩამოვდებდი და, ქეთრინის მოლოდინში, სახურავების თავზე მოსრიალე მერცხლებს შევყურებდი. ქეთრინი რომ მოვიდოდა, ასე მეგონა, დიდი ხნის მგზავრობიდან დაბრუნდა-მეთქი, ყავარჯნებზე შევდგებოდი, ხელში ბადიებს დავიჭერდი და დერეფანში გავყვებოდი; მანამ ავადმყოფებთან მოითავებდა თავის სააქმეს, კარებთან ველოდებოდი, ზოგჯერ შიგაც შევყვებოდი, _ ეს იმაზე იყო დამოკიდებული, მეგობრობა გვქონდა ამ ავადმყოფთან თუ არა. საქმეს რომ მორჩებოდა, ჩემი ოთახის აივანზე დავსხდებოდით. მერე მე ლოგინში ჩავწევებოდი, ხოლო როცა ყველა დაიძინებდა და ქეთრინიც დარწმუნდებოდა, აღარავინ დამიძახებსო, ისიც მოვიდოდა. თმის ჩამოშლა მიყვარდა მისთვის, ის კი გაუნძრევლად იჯდა ლოგინზე. ზოგჯერ, მანამ მისი თმის ჩამოშლით ვიყავი გართული, ერთბაშად გადმოიხრებოდა და მაკოცებდა; მე თმის სარჭებს დავადრობდი, ზეწარზე დავყრდი, და შევყურებდი წყნარად მჯდომარეს, თმა ჩამოშლაზე ჰქონდა; ბოლოს ორ უკანასკნელ სარჭსაც გამოვადრობდი და სულ ჩამოიშლებოდა, მაშინ თავს დამადებდა და თმა ერთიანად დაგვფარავდა, თითქოს კარავში ვყოფილიყავით შეყუჟულნი, ან ჩანჩქერში მოვხვედრილიყავით.

საოცრად ლამაზი თმა ჰქონდა. ზოგჯერ ვიწექი და თვალს ვერ ვაშორებდი _ როგორ იწნავდა გაღებულ კარებიდან შემოსულ სინათლეზე, და ღამითაც კი ისე უბრწყინავდა თმა, როგორც მდინარე აელვარდება განთიადის მოახლოებისას. დიდებული სახე და ტანი ჰქონდა და ასევე დიდებული და საოცრად რბილი კანი. ვიწექით ერთად და თითხ ხან დაწვებდა და შუბლზე ვუცაცუნებდი, ხან თვალის უპეებზე, ხან ნიკაპსა და ყელზე, თან კი ვამბობდი _ `ჰოი, როგორ როიალის კლავიშებივით სრიალებს!~ ახლა ისიც მომისვამდა ხელს ნიკაპზე და იტყოდა, `პირდაპირ ზუმფარის ქაღალდით სრიალაა, როიალის კლავიშებზე თუ გადაატარებ`.

_ გჩხვლეს?

_ არა, ძვირფასო, ისე დაგცინე.

დიდებული იყო ის ღამეები, და ერთმანეთის უბრალო შეხებითაც კი ბედნიერები ვიყავით. ბევრ დიდ სიხარულთან ერთად, მრავალი პატარ-პატარა ამბებით გამოვხატავდით სიყვარულს და სხვადასხვა ოთახში რომ ვიყავით, ვცდილობდით, ჩვენი ფიქრი შთაგვეგონებინა ერთმანეთისათვის. ზოგჯერ მართლაც აგვიხდებოდა, ალბათ იმიტომ, რომ ბოლოს და ბოლოს, ერთნაირი საფიქრალი გვქონდა.

ერთმანეთს ვეტყოდით ხოლმე _ ქეთრინი რომ მოვიდა, სწორედ იმ დღეს ვიქორწინეთო, და ვითვლიდით, რამდენი თვე გავიდა ჩვენს ჯვრისწერიდან. მართლაც მინდოდა ჯვარის დაწერა, მაგრამ ქეთრინი ამბობდა, ახლა ჩვენ რომ ვიქორწინოთ, აიღებენ და სადმე გადამიყვანენ; უბრალო ფორმალობას გამოვეკიდებით და ერთმანეთს კი დავშორდებითო. თუ ვიქორწინებდით, იტალიური კანონების მიხედვით უნდა გვექორწინა, ამას კი საშინელი ფორმალობა სჭირდებოდა. არადა, ბავშვზე ფიქრი მაწუხებდა და უმთავრესად სწორედ ამიტომ მინდოდა ჯვრის დაწერა; მაგრამ ჩვენ მაინც დაქორწინებულად მიგვაჩნდა თავი და დიდად აღარც შევწუხებულვართ, გულში მიხაროდა კიდევ, რომ ჯვარდანაწერები არ ვიყავით. მახსოვს, ერთხელ ღამით ამაზე ვლაპარაკობდით და ქეთრინმა მითხრა _ 'აქ აღარ გამაჩერებენ, გენაცვალე'.

_ იქნებ გაგაჩერონ.

_ არ გამაჩერებენ. შინ დამითხოვენ და ომის გათავებამდე ვეღარც ვნახავთ ერთმანეთს.

_ შევებულებით ჩამოვალ.

_ შევებულება მოტლანდიაში ჩასვლა-დაბრუნებას მოუნდება. ეგეც რომ არ იყოს, ვერ მიგატოვებ. რა ყრია მაგ ჯვრისწერაში? ისედაც ჯვარდანაწერილები არა ვართ?! მეორედ ხომ არ უნდა მოგთხოვდე?!

_ მე შენთვის მინდოდა.

_ მორჩა, 'მე' და 'შენ' აღარ არსებობს. მე და შენ უკვე ერთი ვართ. რამ გაგვყო?!

_ მე მეგონა, ქალებს ყოველთვის დაქორწინება უნდოდათ!

_ უნდათ კიდევ. მაგრამ ჩვენ ხომ დაქორწინებულები ვართ. მე შენი ცოლი ვარ. არა ვარ კარგი ცოლი?

_ დიდებული ცოლი ხარ.

_ ხომ ხედავ, საყვარელო, მე ერთხელ უკვე გამოვცადე, რაც ყოფილა ჯვრისწერის ლოდინი.

_ მაგას ნუღარ გავიხსენებთ.

_ ხომ იცი, რომ შენს მეტი არავინ მიყვარს. რაში გენაღვლება, ვინმეს თუ ვუყვარდი!

_ თუკი მენაღვლება!

_ ნეტა რა გაქვს საეჭვიანო - შენ ყველაფერი მიიღე, ის კი მკვდარია.

_ ჰო, მაგრამ მაინც არ მინდა გახსენება.

_ საბრალო ბიჭი! მე ხომ ვიცი, რომ ყოველწაირ ქალთან ყოფილხარ, რატომ მე არ მაწუხებს?

_ არ შეიძლება, საიდუმლოდ ვიქორწინოთ? ვაითუ რამე მომივიდეს, ან ბავშვი გაგჩნდეს...

_ ან ეკლესიაში უნდა იქორწინო, ან სამოქალაქო კანონების მიხედვით. საიდუმლოდ ჩვენ უკვე ვიქორწინეთ. მორწმუნე რომ ვიყო, მაშინ, რატომა უნდა, დიდი მნიშვნელობა ექნებოდა ამას ჩემთვის. მაგრამ მე ხომ მორწმუნე არა ვარ.

_ წმინდა ანტონი შენ არ მომეცი!

_ ეს ბედისწერის საქმე იყო. მეც ვიღაცამ მომცა.

_ მაშ, შენ არაფერი გაწუხებს?

_ შენთან დაშორების მეტი არაფერი. შენა ხარ ჩემი სარწმუნოება. შენა ხარ ჩემი ყველაფერი.

_ ძალიან კარგი. როცა მეტყვი, მაშინ ვიქორწინოთ.

_ ისე ლაპარაკობ, საყვარელო, თითქოს ცდილობ, პატიოსანი ქალი გამომიყვანო. მე პატიოსანი ქალი ვარ. თუკი მართლა ბედნიერი ხარ და ამყობ ჩემით, ეს არაფერი სამარცხვინო არ არის. ხომ ბედნიერი ხარ?

_ თუ არ მიმატოვებ და სხვას არ გაჰყვები.

_ არა, ძვირფასო. არასოდეს არ მიგატოვებ და არც არავისთან წავალ. ასე მეგონა, ყოველგვარი საშიშელება დაგვატყდებოდა-მეთქი თავს, მაგრამ შენ ეს ნუ შეგაწუხებს.

_ არც მაწუხებს. მაგრამ მე გაგიჟებით მიყვარხარ, შენ კი ადრე სხვა გიყვარდა.

_ მერე რა მოუვიდა იმას?

_ მოკვდა.

_ რომ არ მომკვდარიყო, შენ არც შეგხვდებოდი; მე მოღალატე არა ვარ, საყვარელო. ათასინაკლი მაქვს, მაგრამ ძალიან ერთგული ვარ. თავსაც კი მოგაბეზრებ ჩემი ერთგულებით.

_ მალე ფრონტზე უნდა დავბრუნდე.

_ რაღა წინასწარ მოვიწამლოთ ფიქრი! ხომ ხედავ, რა ბედნიერი ვარ, გენაცვალე, დროსაც დიდებულად ვატარებთ. დანატრულებული ვიყავი ბედნიერებას და შენ რომ შეგხვდი, ლამის ჭკუა დავკარგე. ლამის კი არა, ალბათ მართლაც დავკარგე ჭკუა. მაგრამ ახლა ხომ ბედნიერები ვართ და ერთმანეთი გვიყვარს. რაღას ვიშხამავთ ამ ბედნიერებას! ხომ ბედნიერი ხარ? ხომ? იქნებ რამე არ მოგწონს ჩემი? რითი გაგახარო? გინდა თმა ჩამოვიშალო? გინდა მეთამაშო?

_ მინდა, და მოდი დაწექი.

_ ახლავე. ჯერ ავადმყოფები ვნახო.

ასე გადიოდა ზაფხული. გამორჩეულად არ მახსოვს, რა დღეს რა მოხდა. საერთოდ კი ცხელოდა და გაზეთები გამარჯვებებით იყო გადაჭრელებული. ძალიან ჯანმრთელი ვიყავი და ჭრილობები მალე შემიხორცდა; ყავარჯენზე შედგომიდან დიდი ხანი არ გასულიყო, რომ ყავარჯენიც გადავაგდე და ჯოხი დავიჭირე. მერემუხლის მოსახრელად ოსპედალე მაგგიორე-ში დავიწყე მკურნალობა, _ მექანოთერაპია, იისფერი სხივები, მასაჟი და აბაზანები. ნასადილევს დავდიოდი ხოლმე, მერე კი კაფეში შევივლიდი, ვსვამდი და გაზეთებს ვკითხოლობდი. ქალაქში არ დავეხეტებოდი: კაფედან პირდაპირ ჰოსპიტლისკენ მიმიწევდა გული. ერთადერთი ჩემი სურვილი ქეთრინის ნახვა იყო. ვცდილობდი, როგორმე მომეკლა დანარჩენი დრო. დილით, უფრო ხშირად, მეძინა ხოლმე, ნასადილევს კი ზოგჯერ დოღზე წავიდოდი და იქიდან მერე_მექანოთერაპიაზე. ხანდახან ინგლისურ-ამერიკულ კლუბშიაც შევივლიდი, ფანჯარასთან ტყავის დიდ სავარძელში ჩავჯდებოდი და ჟურნალებს ვკითხოლობდი. ყავარჯენები რომ გადავაგდე, მას შემდეგ ჩვენი ერთად გამოსვლა აღარ იქნებოდა: მედდისათვის უხერხული იყო მართლდმართო ყიალი ისეთ ავადმყოფთან, ვისაც გარეგნულად არავითარი დახმარება არა სჭირდებოდა. ასე რომ ნაშუადღევს იშვიათად ვხვდებოდით ერთმანეთს. თუმცა ხანდახან მაინც ვახერხებდით სადმე ერთად სადილს, როცა ფერგიუსონიც გამოგვეყვებოდა. მისს ვან კამპენი შეურთდა იმას, რომ ჩვენ დიდი მეგობრები ვიყავით, რადგან ქეთრინი ძალიან შველოდა საქმეში. ვარაუდობდა, ძალიან კარგი ოჯახიშვილი არის ქეთრინიო, და ამან მოუბრუნა მისკენ გული. ოჯახიშვილობას დიდ ყურადღებას აქცევდა, თვითონაც გამოჩენილი გვარიშვილი იყო. თანაც, იმდენი საქმე ჰქონდა ჰოსპიტალში, რომ ვეღარ იცლიდა. ცხელი ზაფხული იყო და ბევრი ნაცნობი მყავდა მილანში, მაგრამ შებინდებოდა თუ არა, ჰოსპიტლისკენ მივემურობოდი. ფრონტი კარსოსკენ მიიწევდა, პლავის გაღმა კუკი აიღეს და ახლა ბაინზიცას პლატოს უტევდნენ. დასავლეთის ფრონტზე ასე კარგად ვერ იყო საქმე. ეტყობოდა, დიდხანს გაჭიანურდებოდა ომი. ჩვენც ვიყავით უკვე ჩაბმული ომში, მაგრამ, ჩემი აზრით, კიდევ ერთი წელი იქნებოდა საქირო, მანამ საკმაო ჯარს გადმოვიყვანდით და საომრად გავწვრთნიდით. მომავალ წელს ცუდი პირი უჩანდა, თუმცა იქნებ კარგადაც დატრიალებულიყო საქმე. იტალიის არმიამ აურაცხელი ხალხი დაკარგა. ვერ წარმომედგინა _ ასე როგორ უნდა გაგრძელებულიყო. თუნდა სულ დაეპყროთ ბაინზიცის პლატო და მონტ სან გაბრიელი, იმათ უკან კიდევ რამდენი მთა რჩებოდათ ავსტრიელებს! მე ვხედავდი ამ მთებს. უმაღლესი მწვერვალები სულ იმათ ეპყრათ. კარსოს მიმართულებით, მართალია, წინ მიიწევდნენ, მაგრამ დაბლა, ზღვის გაყოლებაზე სულ ჭაობი და ჭყანტობი იყო. ნაპოლეონი ვაკეზე ერთიანად გაანადგურებდა ავსტრიელებს, მთებში კი არასდიდებით არ გაუმართავდა ბრძოლას. დაბლა ჩამოიტყუებდა და ვერონასთან გაანადგურებდა. დასავლეთის ფრონტზე არავინ არავის არ ანადგურებდა. ეტყობა, არც ერთი მხარე არ გამოდის ომიდან გამარჯვებული. იქნებ სულაც არ გათავდეს. იქნებ ეს მეორე ასწლიანი ომი გამოდგეს. გაზეთი ისევ თაროზე დავდე და კლუბიდან გამოვედი. ფრთხილად დავეშვი კიბეზე და ვია მანცონას დავუყევი. გრან ოტელთან მოხუც მეიერსსა და მის ცოლს შევხვდი, დოლიდან დაბრუნებულები, ეტლიდან გადმოდიოდნენ. ქალს მკერდი გამობერილი ჰქონდა და

შავი სტავრის კაბა ეცვა. მოხუცი კაცი დაბალი იყო, უღვაშები გათეთრებოდა და ძლივს დაცოცავდა ჯოხით.

_ როგორა ხართ? როგორ გიკითხოთ? _ ქალმა ხელი ჩამომართვა.

_ ჰელო! _ მომართა მეიერსმა.

_ როგორი დოდი იყო?

_ მშვენიერი. მართლაც რომ დიდებული. სამჯერ მოვიგე.

_ თქვენი საქმეები როგორაა? _ ვკითხე მეიერსს.

_ კარგად. ერთი მოვიგე.

_ მაგის საქმეებისა მისდღემში არაფერი ვიცი, _ თქვა მისის მეიერსმა, _ ერთხელაც არ მეტყვის.

_ კარგად არის, _ თქვა მეიერსმა. ცდილობდა გულითადი ყოფილიყო. _ თქვენც უნდა წამოხვიდეთ დოღზე. _ ლაპარაკის დროს ისეთი შთაბეჭდილება გრჩებოდათ, თითქოს თქვენ არც გიყურებდათ, ანდა სხვა ვინმე ეგონეთ.

_ უსათუოდ წამოვალ, _ ვუთხარი მე.

_ ჰოსპიტალში მოგინახულებთ, _ მითხრა მისის მეიერსმა, _ რაღაც უნდა მოვუტანო ჩემს ბიჭუნებს. თქვენ ხომ ჩემი ბიჭუნები ხართ, ჩემი კარგი ბიჭუნები.

_ ძალიან გაუხარდებათ თქვენი ნახვა.

_ კარგი ბიჭები არიან. თქვენც კარგი ხართ. თქვენც იმათსავით მიყვარხართ.

_ ახლა უნდა დავბრუნდე, _ ვთქვი მე.

_ სიყვარულით მომიკითხეთ ჩემი ბიჭუნები. ბევრი რამეები მაქვს მოსატანი. საუცხოო მარსალა და ნამცხვრები.

_ კარგად ბრძანდებოდეთ, _ ვუთხარი, _ ძალიან გაუხარდებათ თქვენი ნახვა.

_ კარგად იყავით, _ მითხრა მეიერსმა, _ შემოიარეთ ხოლმე გალერეაში. ჩემი მაგიდა იცით, სადაც დგას. მუდამდღე იქა ვართ. _ ზევით ავუყევი ქუჩას. ქეთრინისთვის რამე მინდოდა მეყიდა კოვაში. შოკოლადის კოლოფი ვიყიდე და მანამ გოგონა ქალაქში მიხვევდა, დახლს მივადექი. ორი ინგლისელი დარამდენიმე მფრინავი იჯდა იქა. მარტინი შევსვი, მარტოკამ, ფული გადავიხადე, კოლოფი გამოვართვი გოგონას, გამოვბრუნდი და ჰოსპიტლისკენ გამოვსწიე. ლა სკალას შესახვევთან, პატარა ბარის წინ ნაცნობები შევნიშნე _ ვიცე-კონსული, ორი ყმაწვილი კაცი, რომლებიც სიმღერას სწავლობდნენ, და ეტორე მორეტი, სანფრანცისკოელი იტალიელი, რომელიც ახლა იტალიის არმიაში მსახურობდა. მეც მათ შევუერთდი და დავლიეთ. ერთ-ერთ მომღერალს რაღვ სიმონსი ერქვა, მაგრამ სცენაზე ენრიკო დელ კრედოს გვართ გამოდიოდა. როგორ მღეროდა, არ ვიცი, მაგრამ მუდამ ფაცფუცობდა და რაღაც დიდი ამბების მოლოდინში

იყო. მსუქანი გახლდათ და პირისახე მაღაზიაში ნადები საქონელივით გამოხუნებოდა, ასე გეგონებოდა, თივის ციება სჭირსო. პიაჩენციდან ახლახან დაბრუნებულიყო. `ტოსკაში` ემღერა თურმე იქა, და დიდებულადაც.

_ თქვენ კი ერთხელაც არ მოგისმენიათ ჩემი სიმღერა.

_ აქ როდის იმღერებთ?

_ შემოდგომაზე ლა სკალაში გამოვალ.

_ სანადლეოს ჩამოვალ, რომ სკამებს ესვრიან, - თქვა ეტორემ, _ არ გაგიგიათ, როგორ დაუშინეს მოდენაში სკამები?

_ მტკნარი სიცრუეა.

_ დაუშინეს და დაუშინეს. იქ არ ვიყავი! მეც ვესროლე ბარე ექვსი სკამი.

_ ფრისკოელი ვოპი ხარ!

_ იტალიურს ამტვრევს, _ განაგრძო ეტორემ, _ საცა უნდა გამოვიდეს, ყველგან სკამებს ესვრიან.

_ პიაჩენცის თეატრისთანა საძაგლობას მთელს ჩრდილო იტალიაში ვერაფერს ნახავ, _ თქვა მეორე ტენორმა, _ თუ დამიჯერებთ, ერთი უბადრუკი ქოხია და მეტი არაფერი. _ ამ ტენორს ედგარ საუნდერსი ერქვა, და სცენაზე ედუარდო ჯოვანის გვართ გამოდიოდა.

_ ნეტა იქ ვყოფილიყავი და მენახა, როგორ გესროდნენ სკამებს, _ თქვა ეტორემ, _ თქვენ ხომ იტალიურად მღერით.

_ ჩერჩეტი არ არის! _ თქვა ედგარ საუნდერსმა, _ სკამების დაშენის მეტი ველარაფერი მოუგონია.

_ თქვენ რომ გამოდიხართ სცენაზე, ხალხს მეტი მართლაც ველარაფერი მოუგონია, _ თქვა ეტორემ, _ მერე ჩახვალთ ამერიკაში და ყურებს უჭედავთ ყველას _ ლა სკალაში ტრიუმფით მიგვიდესო. პირველივე ნოტის შემდეგ გამოგადებენ ლა სკალადან.

_ მე ვმღერი ლა სკალაში, _ თქვა სიმონსმა, _ ოქტომბერში `ტოსკაში` გამოვდივარ.

_ თუ ასეა, ჩვენც ხომ უნდა წავიდეთ, მავ? _ მიმართა ეტორემ ვიცე-კონსულს, _ დამცველები დასჭირდებათ.

_ იქნებ ამერიკული არმია მივიდეს და დაიცვას, _ თქვა ვიცე-კონსულმა, _ მეტს აღარ დალევ, სიმონს? შენ არ დალევ, საუნდერს?

_ მოიტა, _ უთხრა საუნდერსმა.

_ შენზე ამბობენ, ვერცხლის მედალს აძლევენო, _ მითხრა ეტორემ, _ როგორ წარგადგინეს, რა დამსახურებისათვის?

_ მე თვითონ არ ვიცი. არც ის ვიცი, მამლევენ თუ არა.

_ უსათუოდ მიიღებ. ჰოი, ბიჭო, რა მამაცი ეგონები კოველ გოგონებს! იფიქრებენ, ორასი ავსტრიელი ეყოლება მოკლული, ან არადა მთელ სანგარს ტყვედ ჩაიგდებდაო. მართალი თუ გინდათ, ჩემი ჯილდოები ძალიან გამომადგა.

_ რამდენი ჯილდო მიიღე, ეტორე? _ ჰკითხა ვიცე-კონსულმა.

_ რაც კი ჯილდო არსებობს, _ მიუგო სიმონსმა, _ ომი მაგისტრის მოუგონიათ.

_ ორჯერ ბრინჯაოზე წარმადგინეს და სამჯერ ვერცხლზე, _ თქვა ეტორემ, _ მიიღებთ კი მხოლოდ ერთიმივიღე.

_ სხვები სადღა დაიკარგა? _ ჰკითხა სიმონსმა.

_ ოპერაცია ვერ დამთავრდა წარმატებით, _ მიუგო ეტორემ, _ ოპერაცია თუ ჩაიშალა, მედლებს აღარ იმეტებენ.

_ რამდენჯერ დაიჭერი, ეტორე?

_ სამჯერ დავიჭერი მძიმედ. სამი ჭრილობის ზოლი მაქვს, ხედავთ? _ სახელო მოატრიალა. შავ ფონზე ვერცხლისფერი პარალელური ზოლები ჰქონდა ამოქარგული, მხრიდან რვა გოჯით დაბლა.

_ შენც ხომ გაქვს ერთი, _ მომიბრუნდა ეტორე, _ მართალი თუ გინდათ, ძალიან კაი საქმეა ეს ზოლები. მედლებსაც მირჩვენია. რას ამბობ, ბიჭო, სამი ასეთი ზოლი ხუმრობა საქმეა! ჯერ მართო ერთის მისაღებად ისეთი ჭრილობა უნდა გქონდეს, რომ სამი თვე ჰოსპიტალში იწვე.

_ ჭრილობა სადა გაქვს, ეტორე? _ ჰკითხა ვიცე-კონსულმა.

ეტორემ სახელო აიწია.

_ აი, _ ღრმა, წითელი ნაიარევი გვიჩვენა. _ ერთიც წვივზე, მაგრამ ახლა ვერ გაჩვენებთ, ჯერ არ შემიხსნია, და ტერფში. ძვალი დამიღპა ფეხში და ახლაც ყარს. ყოველ დილას ვიჩიქნი და ამომაქვს ხოლმე ნამცეცები, და ერთთავად ყარს.

_ რითი დაგჭრეს? _ ჰკითხა სიმონსმა.

_ ხელყუმბართ. კარტოფილის საბეგავს რომ ჰგავს. ნახევარი ფეხი სულ ჩამომაცალა. კარტოფილის საბეგავი ხომ გინახავს? _ მე მომიბრუნდა.

_ რა თქმა უნდა.

_ დავინახე კიდეც, როგორ ისროლა ძალიშვილმა, _ თქვა ეტორემ, _ მაშინვე დამანარცხა მიწაზე, და გავთავდი-მეთქი, ვიფიქრე, მაგრამ დიდი ვერაფერიშვილია ეს კარტოფილის საბეგავი. გადმოვიღე თოფი და იქვე გავაგორე ის ძალიშვილი. თოფი მუდამ თან დამაქვს, ოფიცერი არ ვეგონო-მეთქი.

_ შესახედავად რა კაცი იყო? _ ჰკითხა სიმონსმა.

_ ეს ერთიღა შერჩენოდა, _ თქვა ეტორემ, _ ვერ გამიგია, რატომ მესროლა. მგონი, ერთი სული ჰქონდა, მანამ ისროდა. ნამდვილი ბრძოლა ალბათ არც ენახა. იქვე გავაგორე ძალიშვილი.

_ რომ ესროლე, მაშინ რა სახე ჰქონდა? _ ჰკითხა სიმონსმა.

_ საიდან მეცოდინება, _ მიუგო ეტორემ, _ მუცელში მოვარტყი. თავში რომ დავუმიზნო, ვაითუ ვერ მოვახვედრო-მეთქი.

_ რამდენი ხანია, ოფიცერი ხარ, ეტორე? _ ვკითხე მე.

_ ორი წელი. ახლა კაპიტნობას ველი. შენ კი რამდენი ხანია ლეინტენანტი ხარ?

_ მესამე წელიწადია.

_ კაპიტნობას ვერც ეღირსები, იმიტომ რომ იტალიური არ იცი ხეირიანად, _ თქვა ეტორემ, _ ლაპარაკს კი ახერხებ, მაგრამ წერა და კითხვა არ იცი კარგად. კაპიტნობას განათლებასჭირდება. რატომ ამერიკულ არმიამი არ გადახვალ?

_ იქნებ გადავიდე კიდეც.

_ ნეტა, მეც გადამიყვანა! რამდენს იღებს, მაკ, ამერიკელი კაპიტანი?

_ დანამდვილებით ვერ გეტყვი, ისე კი, მე მგონი, ორას ორმოცდაათ დოლარს.

_ ო, იესო მაცხოვარო, ორას ორმოცდაათი დოლარით რას არ ვიზამ! ჩქარა გადადი, ფრედ, ამერიკულ არმიამი. იქნებ მეც მომიხერხო გადაყვანა.

_ კეთილი.

_ იტალიურად კარგად ვუძღვები ჯარს, ინგლისურადაც ადვილად შევეჩვევი.

_ გენერლობასაც მიაღწევ, _ უთხრა სიმონსმა.

_ არა, მაგდენი არ ვიცი. გენერალმა ქვეყნის რამე უნდა იცოდეს. თქვენისთანა ვაჟბატონებისთვის ომი არაფერია, მაგრამ თქვენი ჭკუის პატრონი უბრალო კაპრალობასაც ვერ ეღირსება.

_ მადლობა ღმერთს, არა მჭირდება, _ თქვა სიმონსმა.

_ იქნებ დაგჭირდეს, თქვენისთანა მუქთახორებიც თუ გაიწვიეს. ჰოი, ბიჭო, ჩემს ოცეულში მომცა თქვენი თავი! და მაკიც აგერ. შიკრიკად გაგიხდიდი, მაკ.

_ კაი ბიჭი კი ხარ, ეტორე, _ უთხრა მაკმა, _ მაგრამ ვაი რომ მილიტარისტიც იქნები.

_ მანამ ომი დამთავრდებოდეს, პოლკოვნიკი გავხდები, _ თქვა ეტორემ.

_ თუ არ მოგკლეს.

_ ვერ მომკლავენ, _ ცერთა და სალოკი თითით საყელოზე ვარსკვლავებს მისწვდა, _ ნახეთ, რა ვქენი? სიკვდილს რომ ახსენებს ვინმე, იმ წუთში ვერსკვლავზე უნდა იტაცო ხელი.

_ წავსულვართ, სიმ, _ თქვა საუნდერსმა და წამოდგა.

_ წავიდეთ.

_ ნახვამდის, _ ვთქვი მე, _ მეც უნდა წავიდე. _ ბარის საათზე ექვსს თხუთმეტი აკლდა. _ ციოოო, ეტორე.

_ ჩიოოო, ფრედ, _ მიპასუხა ეტორემ, _ ძალიან სასიხარულოა, რომ ვერცხლის მედალს მიიღებ.

_ მივიღებ კი?

_ უსათუოდ მიიღებ, ფრედ. ყური მოგვარი, უსათუოდ მიიღებსო.

_ აბა, ნახვამდის, - ვთქვი მე, _ არაფერ ფათურაქს არ გადაეყარო, ეტორე.

_ ჩემი დარდინუ შეგაწუხებს. არა ვსვამ და არ დავწანწალებ. ღვინოს ვარ გადაყოლილი თუ ქალებს?! მშვენივრად ვიცი, რა არის ჩემთვის კარგი.

_ ნახვამდის, _ ვთქვი მე, _ მიხარია, რომ კაპიტნად დაგაწინაურებენ.

_ დიდი ლოდინი არ დამჭირდება. ბრძოლით დავიმსახურებ. ეს შენც კარგად იცი. სამი ვარსკვლავი, გადაჯვარედინებული ხმალი და ზედ გვირგვინი. აი, რა ბიჭი გახლავართ.

_ ბედნიერად.

_ ბედნიერად. ფრონტზე როდის დაბრუნდები?

_ მალე.

_ გნახავ მანამდე.

_ ნახვამდის. ყოჩაღად იყავი.

შესახვევს დავუყვები: ასე უფრო მოკლედ გადავჭრიდი და ჰოსპიტალს მეორე მხრიდან მივადგებოდი. ოცდასამისა იყო ეტორე. ბიძა ზრდიდა სან-ფრანცისკოში და ომმა ტორინოში მოუსწრო დედ-მამასთან სტუმრად ჩამოსულს. ჰყავდა ერთი და, რომელიც მასთან ერთად გაეგზავნათ ამერიკაში, ბიძასთან, და წელს პედაგოგიურ სასწავლებელს ამთავრებდა. ისეთი აღიარებული გმირი გახლდათ ეს ეტორე, რომელიც ყველას თავს აბეზრებს ხოლმე. ქეთრინი ვერ იტანდა.

_ ჩვენც გვყავს გმირები, _ თქვა ქეთრინმა, _ მაგრამ წყნარად არიან, თავისთვის.

_ ნეტა რას გვიშლის!

_ მართალი ხარ, თითქოს არაფერს გვიშლის, მაგრამ მეტისმეტად გაბღენძილია და თავს გვაბეზრებს, ყელში ამოგვდის, მეტი აღარ შეიძლება.

_ მეც მაბეზრებს თავს.

_ მე მამშვიდებ მაგითი, ძვირფასო. მაგრამ რა საჭიროა! წარმომიდგენია, ფრონტზე რა იქნება, ალბათ სასარგებლო საქმესაც აკეთებს, მაგრამ მაგისტანა ბიჭბუჭებს ვერ ვიტან.

_ ვიცი.

_ შენ გინდა, დამამშვიდო, და ვცდილობ კიდევ, კარგად ვიყო განწყობილი, მაგრამ საზიზღარი ლაწირაკია, მართლაც რომ საზიზღარი.

_ ამ საღამოს მეუბნებოდა, კაპიტნობას მივიღებო.

_ სასიხარულოა, - თქვა ქეთრინმა, _ კმაყოფილი იქნება.

_ არ გაგიხარდება, მე რომ დიდი ხარისხი მივიღო?

_ არა, გენაცვალე. მე მხოლოდ იმისთანა ხარისხს ვინატრებ, რომ კარგ რესტორნებში შეგვიშვან. მეტი არ მინდა.

_ მაგისტანა ხარისხი ხომ მაქვს და ეგ არის!

_ მშვენიერი ხარისხი გაქვს. მაგაზე მეტი არ მინდა. თავში აგივარდება. ო, რა კარგია, რომ გაბღენძილი არა ხარ. ცოლად მაინც გამოგყვებოდი, მაგრამ რა მოსვენებულია ადამიანი, როცა გაბღენძილი ქმარი არა ჰყავს.

აივანზე ვმუსაიფობდით. მთვარის ამოსვლის დრო იყო, მაგრამ ქალაქში ნისლი იდგა და მთვარე აღარ გამოჩენილა, ცოტა ხანში კი წამოჟინჯულა და ოთახში შევედით. ნისლი წვიმად იქცა, მალე კი ისე წამოუშინა, რომ ჩვენ გვესმოდა წვიმის თქარათქური სახურავზე. წამოვდექი და კარებთან მივედი, ოთახში წვიმა ხომ არ შემოდის-მეთქი, არ შემოდიოდა, და ღიადვე დავტოვე კარი.

_ კიდევ ვინ ნახე? _ მკითხა ქეთრინმა.

_ მისტერ და მისის მეიერსი.

_ კაი ახირებული ხალხია.

_ როგორც ამბობენ, მისტერ მეიერსი ციხეში მჯდარა. მაგრამ გამოუშვიათ - თავისუფლად მოკვდესო.

_ ეს კი ბედნიერად ცხოვრობს მილანში, არა?

_ ბედნიერებისა რა მოგახსენო.

_ ციხესთან შედარებით, რაც უნდა იყოს, ბედნიერებაა.

_ მისის მეიერსი საჩუქრების მოტანას აპირებს.

_ დიდებული საჩუქრები მოაქვს ხოლმე. შენც მისი კარგი ბიჭუნა ხარ?

_ ჰო, ერთ-ერთი კარგი ბიჭუნა.

_ მაგისი კარგი ბიჭუნები ხართ ყველანი, _ თქვა ქეთრინმა, _თავისი კარგი ბიჭუნები ყველაფერს ურჩევნია. წვიმს, გესმის?

_ მაგრად წვიმს.

_ ხომ მუდამ გეყვარები?

_ მუდამ.

_ წვიმა ხომ არ შეუშლის ხელს?

_ არა.

_ რა კარგია! მეშინია წვიმის.

_ რატომ?

ჩამოეძინა. გარეთ მოდიოდა და მოდიოდა კოკისპირული წვიმა.

_ არ ვიცი, ძვირფასო. მუდამ მეშინოდა წვიმისა.

_ მე კიდევ მიყვარს.

_ წვიმაში სიარული მეც მიყვარს. მაგრამ სიყვარულისთვის ცუდის მომასწავებელია.

_ მე მუდამ მეყვარები.

_ მეც მეყვარები, _ წვიმაშიაც, თოვლშიაც... სეტყვაშიაც... რა არის ხოლმე კიდევ?

_ არ ვიცი. თვალები მეღულება.

_ დაიძინე, საყვარელო, მეშენ მუდამ მეყვარები, რაც მიინდა უნდა მოხდეს.

_ წვიმისა მართლა გეშინია?

_ შენთან თუ ვარ, არა.

_ მაინც რატომ გეშინია?

_ არ ვიცი.

_ მითხარი.

_ ნუ ჩამაცვივდები.

_ მითხარი.

_ არა.

_ მითხარი.

_ კარგი, გეტყვი. იმიტომ მეშინია, რომ ზოგჯერ მკვდარს წარმოვიდგენ ჩემს თავს წვიმაში.

_ კარგი, ერთი!

_ ხან შენც მომეჩვენები წვიმაში მკვდარი.

_ ეგ უფრო ახლოა ჭკუასთან.

_ არაფერიც. მემოგივლი და გაგიფრთხილდები. ნამდვილად! თავის თავს ვერაფერს უშველის კაცი, თორემ!..

_ კარგი, ერთი, თუ ღმერთი გწამს. სულაც არ მინდა, გაგიჟდე და შოტლანდიელი გახდე, ამაღამ. ისედაც მალე უნდა დავშორდეთ ერთმანეთს.

_ რა გაეწყობა, თუკი მართლა გიჟი და შოტლანდიელი ვარ. გავჩუმდები. ეგ სისულელეა და მეტი არაფერი.

_ ნამდვილად სისულელეა.

_ სისულელეა. ნამდვილი სისულელე. სულაც არ მეშინია წვიმისა. არ მეშინია წვიმის. ო, ო, ღმერთო, ნეტა მართლა არ მეშინოდეს!

იგი ტიროდა. მე დავამშვიდე და გაჩუმდა. გარეთ კი წვიმდა და წვიმდა.

თავი XX

ერთ დღეს, ნასადილევეს, დოღზე წავედით. თან გამოგვყვა ფერგიუსონი და კროუელ როჯერსი_ აი, ის ბიჭი, ყუმბარა რომ აუფეთქდა და თვალეებში დაიჭრა. მანამ ქალები ტანსაცმელს გამოიცვლიდნენ, მე და კროუელი ლოგინზე ვისხედით, მისსავე ოთახში, სპორტული ფურცელი გვეჭირა და წარსული დოღის შედეგებსა და მომავალ შეჯიბრებაში გამარჯვებულთა სავარაუდო სიას ვათვალიერებდით. კროუელს თავი შეხვეული ჰქონდა და დოღისა მაინცადამაინც არა სცხელოდა, მაგრამ სადოღე ფურცლებს მუდამ კითხულობდა და, უსაქმურობის გამო, ცხენებს ადევნებდა თვალს. საძაგელი ცხენები ყოფილათ, ამბობდა, მაგრამ უკეთესება იქ არა ჰყოლიათ. მოხუც მეიერსს შეუყვარდა ეს ჭაბუკი და რჩევას აძლევდა ხოლმე. მეიერსი თითქმის ყოველ დოღზე იგებდა, მაგრამ სხვისთვის რჩევის მიცემა არ უყვარდა, რადგან ეს ფასსა სცემდა. დიდი

ყალთაბანდობა ხდებოდა დოღზე. სხვადასხვა ქვეყნის ჰიპოდრომებიდან გამოპანდურებულ ხალხს იტალიაში მოეყარა თავი და ახლა აქ დებულობდა მონაწილეობას. მეიერსმა კარგი რჩევა იცოდა, მაგრამ მე არ მიყვარდა კითხვა, რადგან ხშირად არ გვიპასუხებდა, ამკარად ეტყობოდა, უჭირდა თქმა, თუმცა თავს, რატომღაც, მოვალედ რაცხდა, ჩვენთვის ყველაფერი ეთქვა, მით უმეტეს კროუელს უფრო ხალისიანად ეუბნებოდა. კროუელს თვალები ჰქონდა დაზიანებული, განსაკუთრებით ცალი თვალი, მეიერსსაც აწუხებდა თვალები და ამიტომ შეიყვარა ეს ჭაბუკი. ცოლს ერთხელაც არ ეტყოდა მეიერსი, სანამლეოს რომელ ცხენზე ვდებო, და ქალიც ხან იგებდა, ხან აგებდა. უფრო ხშირად აგებდა, და სულმოუთქმელად ტიტინებდა.

ღია ეტლით გავემგზავრეთ სან სიროსკენ. მშვენიერი დღე იყო, გადავჭერით პარკი, გავცდით ტრამვას ხაზს, ქალაქი უკან მოვიტოვეთ და მტვრიან გზაზე გავედით.

გზაში გვხვდებოდა რკინის ღობემომოვლებული ვილები, მოუვლელობისაგან გადაზარდული დიდი ბაღები, პატარ-პატარა არხები, რომლებშიაც წყალი მირაკრაკებდა, და მტვრით დაფარული გადამწვანებული ბოსტნები. მოშორებით ჩანდა ფერმერების სახლები, სარწყავი არხებით დასერილი აბიზინებული ველები და ჩრდილოეთით აღმართული მთები. დოღის გზა ეტლებით იყო გაჭედული, კონტროლიორმა უბილეთოდ შეგვიშვა, რადგან სამხედრო ფორმა გვცვავა. ჩამოვედით ეტლიდან, პროგრამები ვიყიდეთ, წრე გადავჭერით, რბილ მდელოს გავყევით და პადდოკს მივადექით. ძველი, ხის ტრიბუნები იყო, ტრიბუნების ძირში და თავლების გაყოლებაზე ბილეთების სალაროები ჰქონდათ მოწყობილი. დობესთან ჯარისკაცებს მოეყარათ თავი. პადდოკი თითქმის გაეცხო ხალხს. დიდი ტრიბუნის უკან, ხეების ქვეშ, ცხენებს დაატარებდნენ. ნაცნობებს შევხვდით, ფერგიუსონსა და ქეთრინს სკამები ვუშოვეთ და ცხენების თვალიერება დავიწყეთ.

მეჯინიბებს აღვირშიჩაველოთ ხელი და თავდახრილ ცხენებს დაწალიკებულად დაატარებდნენ. ერთი წაბლა ცხენი იყო, კროუელმა დაიჟინა, ნამდვილად შედებილიაო. კარგად რომ დავაკვირდით, ჩვენც გვეჭაშნიკა მისი აზრი. გამოიყვანეს ეს ცხენი და შეკაზმვის ზარიც დაირეკა. პროგრამას გადავხედეთ. მეჯინიბეს რომ მკლავზე ნომერი ეწერა, იმის მიხედვით გავიგეთ, რომ ეს იყო შავი ლაფშა, სახელად _ჯაპალაკი. დოღი დანიშნული იყო ისეთი ცხენებისათვის, რომელთაც შეჯიბრებაში ათას ლირაზე მეტი არასოდეს არ მოეგოთ. ქეთრინი დარწუნებული იყო, რომ ცხენს ფერი შეცვლილი ჰქონდა. ფერგიუსონი ამბობდა, გადაჭრით ვერ იტყვი ამასო. მე საეჭვოდ მიმაჩნდა. გადავწყვიტეთ ამ ცხენზე გვეთამაშა, და ას ლირას ჩამოვედით. კროუელი ბილეთების შესამენად წავიდა, ჩვენ კი შევყურებდით ჟოკებს, რომელთაც ერთი წრე კიდევ დაარტყეს ხეებქვეშ, მერე კი გამოვიდნენ დანელი ჭენებით გამართნენ სტარტისაკენ.

ჩვენ ტრიბუნაზე ავედით დოღის საყურებლად. მაშინ სან სიროში ზონარი არა ჰქონიათ სტარტზე _ თვითონ სტარტერმა გაამწკრივა ცხენები, _ შორიდან სულ პაწაწინები ჩანდნენ, _ მერე თავისი გრძელი მათრახი გაატყლაშუნა და ცხენები ადგილს მოწყდნენ. ჩავვიქროლეს. წაბლა ცხენი დაწინაურდა, ხოლო მოსახვევში კარგა მანძილით მოიტოვა უკან დანარჩენები. მე დურბინდით ვუყურებდი და ვხედავდი, როგორ გამწარებით ცდილობდა ჟოკი ცხენის შეკავებას, მაგრამ ვერ დაუჭირა თავი, დაროცა მოსახვევს შემდეგ გაიპირდაპირეს, წაბლა ცხენმა ბარე თხუთმეტი

ტანით გაუსწრო დანარჩენებს, მერე ფინიშის ხაზს რომ გასცდნენ, კიდევ მთელი ერთი წრით გაუსწრო.

_ რა დიდებულია, _ თქვა ქეთრინმა, _ სამი ათას ლირაზე მეტს მივიღებთ. ბრწყინვალე ცხენი ჩანს.

_ იმედია, ფულის გაცემამდე არ გადაუვა საღებავი, _ თქვა კროუელმა.

_ მართლაც რომ მშვენიერი ცხენია, _ თქვა ქეთრინმა, _ ნეტა, მისტერ მეიერსიც მაგაზე ჩამოვიდა სანაძლეოს?

_ მოიგეთ? _ გავძახე მეიერსს. მან თავი დამიქნია.

_ მე კი ვერა, _ მითხრა მისი მეიერსმა, _ თქვენ რომელზე ჩამოდიხართ სანაძლეოს, ბავშვებო?

_ ჯაპალაკზე.

_ მართლა? თითოში ოცდახუთმეტს აძლევენ მაგაზე.

_ ფერთ მოგვეწონა.

_ მე კიდე არა. ძაან ბეხრეკი მომიქვენა. არ მირჩიეს მაგაზე სანაძლეოს ჩამოსვლა.

_ ბევრს ვერაფერს მიიღებთ, _ თქვა მეიერსმა.

_ ერთზე ოცდათხუთმეტია, _ ვუთხარი მე.

_ ბევრს არაფერს მოგვემენ, _ გაიმეორა მეიერსმა, _ ბოლო წუთში დიდ თანხას ჩამოვიდნენ მაგაზე.

_ ვინ?

_ კემპტონი და მისი ამფსონები. აბა, ნახეთ! ორმაგსაც კი ვერ მიიღებთ.

_ მაშ, სამი ათასი ლირა ვერ მიგვიღია, _ თქვა ქეთრინმა, _ მიტომაც არ მიყვარს ეგ ყალთაბანდური დოდი!

_ ორას ლირას მივიღებთ.

_ ორასი ლირა ბედენაა! რას წაგვადგება. მე სამი ათასის იმედი მქონდა.

_ ყალთაბანდობა და საზიზღრობაა, _ თქვა ფერგიუსონმა.

_ რალა თქმა უნდა, _ თქვა ქეთრინმა, _ ყალთაბანდობა რომ არ იყოს, მაგაზე არც ჩამოვიდოდით სანაძლეოს. მაგრამ ძალიან კი მესიამოვნებოდა სამი ათასი ლირა.

_ დაბლა ჩავიდეთ, წყალი დავლიოთ და გავიგოთ, რამდენს იძლევიან, _ თქვა კროუელმა.

დავეშვით დაბლა, მივადექით იმ დაფას, საცა ნომრებს აკრავდნენ ხოლმე, ამ დროს ზარმაც დარეკა და ჯაპალაკზე 18.50 გამოაკრეს. ეს იმის მომასწავებელი იყო, რომ ორმაგზე ნაკლებს იძლეოდნენ.

ზარში შევედით, დიდი ტრიბუნის ქვეშ, და თითო ჭიქა სოდიანი ვისკი დავლიეთ. აქ ორ ნაცნობ იტალიელსა და ვიცე-კონსულ მაკადამსს გადავეყარეთ. ისინი გამოგვეყვნენ ზემოთ. იტალიელები პირდაპირ თავაზიანობის განსახიერება იყვნენ. მაკადამსმა ქეთრინთან გააბა მუსაიფი, ჩვენ კი დაბლა ჩავედით სანაძლეოს დასადებად. სალაროსთან მისტერ მეერსი იდგა.

_ ჰკითხე ერთი, რომელზე თამაშობს, _ ვუთხარი კროუელს.

_ რომელზე ჩამოდიხართ, მისტერ მეიერს? _ ჰკითხა კროუელმა. მეიერსმა პროგრამა ამოიღო და ფანქრით აჩვენა ნომერი ხუთი.

_ ჩვენც რომ მაგაზე ჩამოვიდეთ, ხომ არ გეწყინებათ? _ ჰკითხა კროუელმა.

_ მიდით, მიდით. ოღონდ ჩემს ცოლს ნუ ეტყვი, მე რომ გასწავლეთ.

_ ცოტას არ დალევთ? _ ვკითხე მე.

_ არა, გმადლობთ. არა ვსვამ.

ჩვენ ასი ლირა ხუთ ნომერზე დავდეთ, მეორე ასი _ ორმაგ მოსაგებზე და თითო ჭიქა სოდიანი ვისკი კიდევ დავლიეთ. ძალიან კარგ გუნებაზე ვიყავი და ორი იტალიელი კიდევ შემოვიერთეთ, მათთანაც დავლიეთ და ისევ ქალებთან დავბრუნდით. ეს იტალიელებიც ძალიან თავაზიანები აღმოჩნდნენ, წინათ შეხვედრილ იმ ორ იტალიელს არაფრით არ ჩამოუვარდებოდნენ. მათი თავაზიანობის გამო ერთხანს ადგილზე დაჯდომაც ვერ მოვახერხეთ. ბილეთები ქეთრინს გადავეცი.

_ რომელი ცხენია?

_ არ ვიცი, მისტერ მეიერსის ამორჩეულია.

_ სახელიც არ იცით?

_ არა. პროგრამაში ნახე. მეხუთე ნომერი უნდა იყოს.

_ საოცარია _ როგორ მიენდობი ხოლმე კაცს, _ მითხრა მან. მეხუთე ნომერმა მოიგო, მაგრამ ფული არაფერი შეგვხვედრია. მისტერ მეიერსი გაბრაზდა.

_ ორას ლირას უნდა ჩამოხვიდე, რომ ოცი მოიგო, _ თქვა მან, _ ათში თორმეტი ლირა. წვალეზადაც არ ღირს. ჩემმა ცოლმა ოცი ლირა წააგო.

_ მეც ჩამოგყვები დაბლა, _ მითხრა ქეთრინმა. იტალიელები მაშინვე წამოდგნენ. დაბლა დავეშვით და პადდოკზე გავედით.

_ მოგწონს აქ? _ მკითხა ქეთრინმა.

_კი, მგონი, მომწონს.

_ არა უშავს რა, _ თქვა ქეთრინმა, _ მაგრამ ამდენ ნაცნობს ვერ ვიტან, ჩემო კარგო.

_ არც იმდენია.

_ ჰო მაგრამ, ეს მეიერსები, ეს ბანკის მოხელეც, თავისი ცოლ-შვილით...

_ ეგ მინაღდებს ხოლმე ჩემს წარდგინებითს ჩეკებს, _ ვუთხარი მე.

_ ეგ რომ არ იყოს, სხვა გაგინაღდებდა. ეს ოთხი ბიჭი ხომ აუტანელია.

_ ჩვენც აქ დავდგეთ და ღობიდან ვუყუროთ დოღს.

_ ძალიან კარგი იქნება. და ისეთ ცხენზე ჩამოვიდეთ სანაძლეოს, სულაც რომ არ ვიცოდეთ, რას წარმოადგენს, და მისტერ მეიერსიც არ ჩამოდიოდეს იმაზე.

_ აგრე იყოს.

ავირჩიეთ ცხენი, რომელსაც `ჩემი სინათლე` ერქვა და ხუთში მეოთხე მოვიდა. მივაწექით ღობეს და შევეყურებდით ცხენების ქროლვას; ყრუ თქარათქური გაჰქონდათ, როცა ჩაგვივლიდნენ. შორს მთები მოჩანდა, ხოლო ხეებსა და მინდვრებს მიღმა _ მილანი.

_ გაცილებით უფრო წმინდადა ვგრძნობ აქ თავს, _ თქვა ქეთრინმა. ცხენები უკანვე ბრუნდებოდნენ, სველი და გაქაფულები. მხედრები უალერსებდნენ და ხეებისკენ მიჰყავდათ, იქ უნდა ჩამომხტარიყვნენ.

_ არ გინდა, დავლიოთ? ოღონდ აქვე, თან ცხენებსაც ვუცქიროთ.

_ ახლავე მოვიტან, _ ვუთხარი მე.

_ ბიჭი მოგვიტანს, _ თქვა ქეთრინმა. ხელი ასწია და თავლებს გვერდით რომ ბარი იყო, `პაგოდა`, იქიდან მაშინვე მოირბინა ბიჭმა. მრგვალ რკინის მაგიდას მოვუსხედით.

_ არ გირჩევნია, მარტო რომ ვართ?

_ როგორ არა, _ ვუთხარი მე.

_ ერთად რომ ვიყავით ყველანი, საშინელ მარტოობას ვგრძნობდით.

_ აქ დიდებულია, _ ვთქვი მე.

_ ძალიან. მართლაც მშვენიერი გასართობია.

_ ლამაზია.

_ გუნება კი არ გაგიფუჭო, ძვირფასო. როგორც მოგინდება, მაშინვე წავიდეთ ზევით.

_ რას ამბობ? _ ვუთხარი მე, _ აქ ვისხდეთ და ვსვათ. მერე ქვევით დავუყვეთ, დაბრკოლებათა გადალახვას ვუყუროთ.

_ რა კარგი ხარ! _ მითხრა მან.

ერთხანს მართო ვიყავით, მერე კი სხვებთან შეხვედრა გვესიამოვნა კიდევ. დიდებული დრო გავატარეთ.

თავი XXI

სექტემბერში პირველი გრილი ღამეები დაიჭირა, მერე დღისითაც აგრილდა, ბაღში ფოთლებს სიყვითლე შეეპარათ, დამივხვდით, რომ ზაფხული გასულიყო. ფრონტზე ძალიან ცუდად მიდიოდა საქმე, სან გაბრიელის აღებაც ვერ მოახერხეს. ბაინზიცას პლატოზე უკვე შეეწყვიტათ ბრძოლა და თვის შუა რიცხვებში სან გაბრიელის მისადგომებზედაც შეწყვიტეს. ვერა და ვერ აიღეს. ეტორე ფრონტზე დაბრუნდა. ცხენები რომში წაასხეს და დოლი მორჩა. კროუელიც რომში წავიდა, იქიდან ამერიკაში უნდა გაეგზავნათ. ქალაქში ორჯერ მოაწყვეს ომის საწინააღმდეგო აჯანყება, ტურინშიაც მაგარი აჯანყებები იყო. ვიღაც ინგლისელმა მაიორმა მითხრა კლუბში, ბაინზიცას პლატოზე და სან გაბრიელთან იტალიელებმა ას ორმოცდაათი ათასი კაცი დაკარგესო. ამას გარდა, კარსოშიაც დაკარგეს ორმოცი ათასი. ვსვამდით და ის მელაპარაკებოდა. წლეულს მორჩა ბრძოლები და იტალიელებმა იმოდენა მოკბიჩეს, რომ დაღეჭვას ვერ მოახერხებენო. ფლანდრიაში შეტევის საქმე ცუდად დატრიალდა. თუ ასე აჟღერებენ ხალხი, როგორც ახლა, ამ შემოდგომაზე, გაისისთვის მოკავშირეებს ქანცი გასწყდებათო. ქანცი უკვე გაწყვეტილი გვაქვს, მაგრამ, მანამ ამას შევიგნებდეთ, კიდევ არა უშავს რა. ქანცი უკვე ყველასა გვაქვს გაწყვეტილი. საქმე ის არის, არ უნდა გამოტყდე ამში. გამარჯვებულებს ის ქვეყანა დარჩება, ვინც ყველაზე გვიან გამოტყდებაო. კიდევ დავლიეთ. რომელიმე შტაბში ხომ არ მუშაობთ? არა. ის თურმე

შტაბში მუშაობდა. სისულელეა ყველაფერიო. ორნი ვისხედით კლუბში, ტყავის დიდ სავარძელში გადაწოლილნი. ჩექმები საგულდაგულოდ გაეპრიალებინა. კოხტა ჩექმები ეცვა. ყველაფერი სისულელეაო, თქვა. დივიზიებისა და ცოცხალი ძალის მეტი არაფერი ახსოვთ. თავს იკლავენ დივიზიების შევსებისთვის, და როგორც კი შეავსებენ, მაშინვე ჟლეტენ. ყველა ქანცგაწყვეტილია. ბრძოლებს გერმანელები იგებენ. ჯარი მყავსო, მაგათ უნდა თქვან! ძველ ჰუნებს ვინ შეედრება ომში! მაგრამ იმათაც გასწყდათ ქანცი, ყველას გაგვწყდა. რუსებზე ვკითხე. იმათაც გასწყდათო. ამას თქვენ თვითონვე ნახავთ მალეო. ავსტრიელებსაც გასწყდათ ქანცი. ჰუნების რამდენიმე დივიზია თუ მიიღეს, კიდევ არა უშავთ. როგორა გგონიათ, ამ შემოდგომაზე შეტევას ხომ არ დაიწყებენ-მეთქი. უსათუოდ დაიწყებენო. იტალიელებს ქანცი გასწყდათ. ეს უკვე ყველამ იცის. ძველი ჰუნი გადასერავს ტრენტინოს, ვიჩენცასთან რკინიგზას გადაგვიჭრის, და მერე უყაროს იტალიამ კაკალი. ეს ხომ თქვესმეტშიაც სცადეს-მეთქი. მაშინ გერმანელები არ ახლდნენო. ეგ კია-მეთქი. მაგრამ მაინც არა მგონია, ასე მოიქცნენ, ეს მეტისმეტად მარტივი ხერხია, უფრო რთულს რასმე მოიგონებენ და საბოლოოდ გასწყდებათ კიდევ ქანციო. უნდა წავიდე, ჰოსპიტალში უნდა დავბრუნდე-მეთქი. 'ნახვამდის, _ ვუთხარი მე და მხიარულად დავუმატე, _ ყოველივე კარგს გისურვებთ'. _ მისი პესიმისტური შეხედულებანი სავსებით ეწინააღმდეგებოდა მისსავე მხიარულ ბუნებას.

საპარიკმახეროში შევიარე, გავიპარსე დამერე ჰოსპიტლისაკენ გავსწიე. ფეხი უკვე ისე კარგად მქონდა, თითქოს დიდი ხნის ნამკურნალევი ყოფილიყოს. სამი დღის წინ შემოწმებაზე ვიყავი. სულ რამდენიმე პროცედურა დამრჩა ოსპედალე მაგგიორე-ში, და მოვრჩებოდი კიდევ მკურნალობას. მივყვებოდი გვერდის ქუჩას და ვცდილობდი, არ მეკოჭლა. საჩრდილობელს შეფარებული მოხუცი კაცი სილუეტებსა ჭრიდა. შეჭერდი და ცქერა დავუწყე. ორი გოგონა ედგა და იმათი სილუეტები გამოჰყავდა, თავი გვერდზე გადაეღრცა, გოგონებს გადახედავდა და სწრაფად ამოდრავებდა ხოლმე მაკრატელს. გოგონები კისკისებდნენ. მანამ თეთრ ქაღალდზე დააწებებდა, ჯერ მე მაჩვენა სილუეტები და მერე ქალიშვილებს გადასცა.

_ ხომ კარგია, _ მე მომმართა, _ თქვენც ხომ არ ისურვებდით, თენენტე?

გოგონები წავიდნენ, ათვალერებდნენ თავიანთ სილუეტებს და იცინოდნენ. ემხიანები იყვნენ. ერთი მათგანი ღვინის დუქანში მუშაობდა, ჰოსპიტლის მახლობლად.

_ აგრე იყოს, _ ვუთხარი მე.

_ ქუდი მოიხადეთ.

_ არა. ქუდიანად.

_ ისე ლამაზი აღარ გამოვა, _ მითხრა მოხუცმა, _ თუმცა _ სახე გაეზადრა, _ უფრო მხედრული კი იქნება.

ჭრიდა შავ ქაღალდს, მერე შუაზე გახლიჩა, შავი პროფილები მუყაოზე დააწება და გადმომცა.

_ რამდენი მოგართვათ?

_ არაფერი, _ ხელი გააქნია, _ ეს ისე გაგიკეთეთ.

_ თუ ღმერთი გწამთ, _ სპილენძის ფულები ამოვიღე, _ გამიხარდება.

_ რასა ბრძანებთ. ეგ მეჩემი გულის გასახარად გავაკეთე. თქვენს გოგოს აჩუქეთ.

_ დიდი მადლობელი ვარ, ნახვამდის.

_ ნახვამდის.

ჰოსპიტალში დავბრუნდი. წერილები დამახვედრეს _ ერთი ოფიციალური, და სხვები ისე. სამი კვირის შვებულებას მამლევდნენ გამოსაჯანსაღებლად, და მერე ფრონტზე უნდა დავბრუნებულიყავი. კიდევ გადავიკითხე ყურადღებით. ნამდვილად ასე იყო. შვებულება ოთხი ოქტომბრიდან ჩამეთვლებოდა, იმ დღეს მიმთავრდებოდა მკურნალობა. სამი კვირა _ ოცდაერთი დღეა. ესე იგი, ოცდახუთი ოქტომბერი გამოდის. ჰოსპიტალში დავიბარე, ცოტას გავივლი-მეთქი, და სავახშმოდ რესტორანისაკენ გავსწიე, იქვე ჰოსპიტალთან ახლოს. მაგიდასთან წერილები გადავიკითხე და ჩორრიერე ძელლა შერრა გადავათვალერე. ერთი წერილი პაპაჩემისაგან იყო, შინაურობის ამბებსა მწერდა, პატრიოტული დარიგებებით მამხნევებდა და ორასი დოლარის ჩეკსა და გაზეთის ამონაჭრებს მიგზავნიდა. მეორე ჩვენი მღვდლისა იყო _ ძალიან მოსაწყენი წერილი. შემდეგ ერთი ნაცნობი მფრინავისა, რომელიც საფრანგეთის ავიაციამი მსახურობდა და თურმე ძალიან მხიარულ წრეში მოხვდა, სწორედ თავიანთი დროსტარების ამბებსა მწერდა. რინალდისგანაც მივიღე პატარა ბარათი _ კიდევ რამდენ ხანს უნდა იყო მილანში დაბუდებული, ახალი რა ამბებიაო? გრამოფონის ფირფიტები წამომიღეო, მთხოვდა და სიასაც მიგზავნიდა. ვახშამზე პატარა ბოთლი ქიანტი გამოვცალე, მერე ყავაც დავაყოლე ერთი ჭიქა კონიაკით, გაზეთი გადავიკითხე, წერილები ჯიბეში ჩავიწყვე, გაზეთი მაგიდაზე დავტოვე და გამოვედი. ჰოსპიტალში რომ დავბრუნდი, ჩემს ოთახში ტანსაცმელი გავიხადე, პიჟამა და ხალათი ჩავიცვი, აივნის ღია კარებზე ფარდა ჩამოვშვი, ლოგინზე ჩამოვჯექი და ბოსტონური გაზეთების კითხვას შევუდექი, რომლებიც მისის მეიერსმა მოუტანა ჰოსპიტალში თავის ბიჭუნებს. ჩიკაგო-უაითსოკსის გუნდმა ამერიკული ლიგის პრიზი მიიღო, ხოლო ეროვნულ ლიგაში ნიუ-იორკ-ჯაიანტსი მიდიოდა წინ. ბეიზ რუთი ახლა ბოსტონის გუნდში თამაშობდა. გაზეთები მოსაწყენი იყო, ამბები წვრილმან და გადამჟავებული, საომარი ინფორმაცია _ ერთიანად მოძველებული. ამერიკული ამბების სულ საწვრთნელ ბანაკებს შეეხებოდა. კიდევ კარგი, საწვრთნელ ბანაკში არა ვყოფილვარ. ბეისბოლის ამბების მეტი არაფერი წაიკითხებოდა გაზეთებში, ხოლო ეს მე ოდნავაც არ მაინტერესებდა. როცა ერთბაშად ბევრი გაზეთი გაქვს, ვერანაირად ვერ წაიკითხავ ინტერესით. მაინცდამაინც ახალი გაზეთები არ მოგვდიოდა, მაგრამ მაინც ვკითხულობდი. ამერიკა თუ მართლა ჩაება ომში, ნეტამთავარ სპორტულ საზოგადოებებს თუ დახურავენ-მეთქი, გავიფიქრე. ალბათ, არა. აგერ ომია, და მილანში მაინც გახურებული დოლი აქვთ. საფრანგეთში აღარ ატარებენ დოლს. ჩვენი ჯაპალაკი სწორედ იქიდან ჩამოიყვანეს. ქეთრინი ცხრა საათამდე არ გამოვიდოდა სამორიგეოდ. როცა მოვიდა, მისი ფეხის ხმა გავიგონე, თვალის კი შევაველე დერეფანში. სხვა ოთახები შემოიარა და ბოლოს ჩემთან შემოვიდა.

_ დღეს დავიგვიანე, ძვირფასო, _ მითხრა მან, _ იმდენი საქმე გამომიჩნდა! როგორა ხარ?

ვუამბე გაზეთში წაკითხულიცა და ჩემი შვებულების ამბავიც.

_ რა კარგია! _ თქვა მან, _ სად უნდა წახვიდე?

_ არსადაც არ წავალ. აქვე მინდა დავრჩე.

_ რა სისულელეა! აირჩიე რამე ადგილი და მეც წამოვალ.

_ როგორ მოახერხებ?

_ არ ვიცი. როგორმე მოვახერხებ.

_ რა კარგი გოგო ხარ!

_ სულაც არა! მაგრამ როცა არაფერს კარგავ, ცხოვრება არცთუ ისე ძნელი მოსაწყობია.

_ ვერ გავიგე, რას ამბობ.

_ არაფერს. იმას ვფიქრობდი, რა პატარა ჩანს-მეთქი ახლა ის დაბრკოლებანი, რაც ადრე გადაულახავი გვეგონა.

_ მე მაინც მგონია, რომ ძნელი მოსაგვარებელი იქნება.

_ არა, გენაცვალე. თუ საჭირო შეიქნა, სულაც მივატოვებ ყველაფერს. მაგრამ საამისოდ არ გაგვიხდება საქმე.

_ საით გავემგზავროთ?

_ რას დავებებ, საცა შენ გინდოდეს. საცა არავის ვიცნობთ.

_ შენთვის სულ ერთია?

_ სულ ერთი. არაფერს არ დავიწუნებ.

დამაბული და შეწუხებული ჩანდა.

_ რა მოგივიდა, ქეთრინ?

_ არაფერი. არაფერიც არ მომსვლია.

_ რაღაც მოგივიდა.

_ არა-მეთქი. ნამდვილად არაფერი.

_ ვიცი, რომ რაღაც მოგივიდა. მითხარი, გენაცვალე. ჩემთან ყველაფერი ითქმება.

_ არაფერი.

_ მითხარი.

- _ არ მინდა. ვაითუ შეგაწუხო და გაწყენინო.
- _ სულაც არა.
- _ დარწმუნებული ხარ? მე კი არა მწყინს, მაგრამ შენ რომ გეწყინოს!
- _ შენ თუ არა გწყინს, არც მე მეწყინება.
- _ მაინც ვერ გეტყვი.
- _ მითხარი.
- _ უსათუოდ უნდა გითხრა?
- _ უსათუოდ.
- _ ბავშვი უნდა გამიჩნდეს, საყვარელო. თითქმის სამი თვეა, ხომ არ გეწყინა? ჰა, ხომ არა? ნუ გეწყინება, საყვარელო. არ უნდა გეწყინოს.
- _ არც მწყენია.
- _ მართლა?
- _ რაღა თქმა უნდა.
- _ რა არ ვცადე, რა არ ვიღონე, მაგრამ ვერაფერს გავხდი.
- _ სულაც არ მწყენია.
- _ ვერაფერი ვერ მოვახერხე, ჩემო კარგო, და აღარც შევწუხებულვარ. ნურც შენ შეწუხდები, ნუ დაღონდები.
- _ მე მხოლოდ შენ გამო ვწუხვარ.
- _ მეც მაგას გეუბნები _ ჩემზე ნუ შეწუხდები-მეთქი. ბავშვები მუდამ იბადებიან. ვის არა ჰყავს ბავშვი. ეს ჩვეულებრივი ამბავია.
- _ რა მშვენიერი ხარ!
- _ მშვენიერს რა მიგავს. მაგრამ ნუ შეგაშფოთებს ეს, გენაცვალე! ვეცდები, არ შეგაწუხო. განა არ ვიცი, რომ აგაფორიაქე, მაგრამ აქამდე ხომ კარგი გოგო ვიყავი?! ხომ არაფრით შემიწუხებია?
- _ არა.
- _ არც ახლა შეგაწუხებ. შენ თვითონ ნუ შეწუხდები. თუმცა წუხარ და ეგ არის. ნუ, ნუ დაღონდები. ცოტას არ დალევი, გენაცვალე? მაშინვე გამხიარულდები.
- _ არა, ისედაც მხიარულადა ვარ. შენ კი მშვენიერი გოგო ხარ.

_ აბა, რა მშვენიერი ვარ! მაგრამ სადმე თუ წამიყვან, ყველაფერს მოვაგვარებ. ისეთი კარგი იქნება ოქტომბერი! დიდებულ დროს გავატარებთ, და მუდამდღე მოგწერ ხოლმე წერილს, ფრონტზე რომ წახვალ.

_ შენ სად იქნები?

_ ვერ გადამიწყვეტია. მაგრამ კარგ ადგილს შევარჩევ. ყველაფერზე ვიზრუნებ.

დავჭმდით, ხმა აღარ ამოგვიღია. ქეთრინი ლოგინზე მეჯდა, მე შევეყურებდი, ერთმანეთს კი არ მივკარებივართ. ჩვენ-ჩვენთვის ვისხედით, თითქოს ვინმე შემოსულიყო ოთახში და შევეცხვებინეთ. ხელი გამოსწია და ჩემი ხელი აიღო.

_ ხომ არ გამიბრაზდი, საყვარელო?

_ არა.

_ მახეში გაბმულად ხომ არა გრძნობ თავს?

_ ცოტათი კი, მაგრამ შენს გამო _ არა.

_ ჩემს გამო ხარ-მეთქი, არც მიფიქრია. რამ გაგასულელა! საერთოდ ხომ არ გრძნობ-მეთქი მახეში თავს?

_ ბიოლოგია ყოველთვის მახეა.

უცებ სადღაც გადაიკარგა, ისე რომ არც განძრეულა და ხელიც არ წაუღია.

_ არ არის კარგი სიტყვა _ ეს `ყოველთვის`.

_ მაპატიე.

_ არაფერია! მაგრამ ჯერ ხომ არც ბავშვი მყოლია და არც არავინ მყვარებია. სულ იმის ცდაში ვიყავი, როგორც შენ გესიამოვნებოდა, ისე გამეკეთებინა ყველაფერი... შენ კი `ყოველთვისო`, მომახალე.

_ მოდი სულ მოვიჭრი ენას, _ შევთავაზე მე.

_ ო, ჩემო ძვირფასო! _ ისევ ისე დამიბრუნდა, _ ყურს ნუ ათხოვებ ჩემს სიტყვებს, _ კვლავ ერთად ვიყავით და ის შეცბუნებაც გაქრა, _ ჩვენ ხომ ერთი არსება ვართ, უკულმართად რად უნდა ველაპარაკოთ ერთმანეთს!

_ მართალი ხარ.

_ მაგრამ ასე მოსდით ხოლმე. ერთმანეთი უყვართ, უკულმართ ლაპარაკს დაიწყებენ, წაიკიდებიან და უცებ აღარ არიან ერთი არსება.

_ ჩვენ არ წავეკიდებით ერთმანეთს.

_ არც უნდა წავეკიდოთ, რადგან ჩვენ მხოლოდ ორნი ვართ მთელი ქვეყნის წინააღმდეგ. ჩვენ რომ ერთმანეთში რამე მოგვივიდეს, დავიღუპებით, მაშინვე გაგვეჭავენ.

_ ხელსაც ვერ გვახლებენ, - ვთქვი მე, _ შენ ისეთი მამაცი ხარ! მამაცებს ცუდი არაფერი მოსდით.

_ ხომ კვდებიან!

_ მხოლოდ ერთხელ.

_ ეგ არ ვიცოდი. შენ ვინ გითხრა?..

_ ლაჩარი ათასჯერ მოკვდება, მამაცი კი მხოლოდ ერთჯერ!

_ რა თქმა უნდა. ვინ თქვა ეს?

_ არ ვიცი.

_ ალბათ, თვითონ ლაჩარი იყო, _ თქვა მან, _ ლაჩრების ამბავი კარგად იცოდა, მამაცებზე კი წარმოდგენაც არა ჰქონია. მამაცი ორი ათასჯერ მოკვდება, თუ განათლებულია. ოღონდ არ ამბობს ამას.

_ აბა, რა გითხრა. მამაცი გულში არ ჩაგახედებს.

_ მიტომაც არის მამაცი.

_ მცოდნე ადამიანივით ლაპარაკობ.

_ მართალი ხარ, ჩემო ძვირფასო. ახია ჩემზე.

_ შენ მამაცი ხარ.

_ არა, _ თქვა მან, _ ნეტა კი ვიყო!

_ მე არა ვარ მამაცი. განა არ ვიცი, რაცა ვარ. დრო ბევრი მქონდა თავის შესაცნობად. მოზურთალივით მომდის _ ორას ოცდაათჯერ დაარტყამს წელიწადში და იცის, რომ მეტი არ შეუძლია.

_ რა მოზურთალია ასეთი, ორას ოცდაათჯერ რომ დაარტყამს? კარგი მოთამაშე ყოფილა!

_ პირიქით. ყოვლად საშუალო თავდასხმელია, ბეისბოლში.

_ მაგრამ მაინც თავდასხმელი ჰქვია, _ მიჩხვლიტა ქეთრინმა.

_ ვატყობ, რომ სიამაყეში ერთმანეთს ვერ გავექცევით, _ ვთქვი მე, _ მაგრამ შენ მამაცი ხარ.

_ არა. ოღონდ იმედი კი მაქვს, ოდესმე გავხდები-მეთქი.

_ ჩვენ ორივენი მამაცები ვართ, _ ვთქვი მე, _ ცოტას დავლევ თუ არა, ძალიან მამაცი ვხდები.

_ ჩვენ დიდებული ხალხი ვართ, _ თქვა ქეთრინმა. კარადიდან კონიაკი და ჭიქა გამოიღო და მომიტანა, _ დალიე, საყვარელო, _ მითხრა მან, _ შენ ძალიან კარგად მოიქეცი.

_ არ მინდა რაღაც.

_ ერთი ჭიქა მაინც.

_ კარგი. _ წყლის ჭიქაში ცოტა კონიაკი ჩავასხი და დავლიე.

_ ასე, _ თქვა მან, _ მე ვიცი, რომ კონიაკი გმირების სასმელია. მაგრამ მეტისმეტი არ უნდა მოგივიდეს.

_ ომი რომ დამთავრდება, სად ვიცხოვრებთ?

_ ალბათ, მოხუცების თავშესაფარში, _ თქვა მან, _ მთელი სამი წელიწადი ბალღით მიამიტი ვიყავი და მეგონა, ომი შობა დღეს დამთავრდებოდა. ახლა კი, ჩვენი შვილი რომ ლეიტენანტი გახდება, მაშინ დამთავრდება მგონია.

_ იქნებ გენერალი გახდეს.

_ ასწლიან ომად თუ იქცა, ლეიტენანტიც გახდება და გენერალიც.

_ შენ არ დალევი?

_ არა. შენ მუდამ გახალისებს სასმელი, მე კი თავბრუს მახვევს.

_ ჯერაც არ დაგილევია კონიაკი?

_ არა, ჩემო ძვირფასო. მე ძველებური ცოლი ვარ.

იატაკისკენ დავიხარე ბოთლისათვის და კიდეც დავისხი.

_ უნდა წავიდე და შენს თანემემამულეებს მივხედო, _ თქვა ქეთრინმა, _ მანამ დავბუნდებოდე, ალბათ გაზეთებს წაიკითხავ.

_ უსათუოდ უნდა წახვიდე?

_ ან ახლა, ან მოგვიანებით.

_ სჯობს ახლავე წახვიდე.

_ მალე დავბუნდები.

_ გაზეთების წაკითხავს მოვასწრებ, _ ვთქვი მე.

დამით აცივდა და მეორე დღეს წვიმა წამოვიდა. ისპედალ მაგგიორე-დან წამოსული, მაგარ წვიმაში მოვხვდი და გალუმპული დავბრუნდი ჰოსპიტალში. ჩემი ოთახის აივანზე სულ წყალი იდგა და წვიმა კარის მიწებსაც სცემდა. ტანსაცმელი გამოვიცვალე და კონიაკი მოვსვი, მაგრამ არ მესიამოვნა. მთელი ღამე ცუდად ვიყავი და დილით კი, ნასაუზმევს, გული ამერია.

_ საეჭვო არაფერია, _ თქვა ჰოსპიტლის დასტაქარმა, _ აბა, ერთი თვალეში ჩახედეთ, მისს.

მისს გეიჯმა ჩამხედა თვალეში. მერე სარკეში ჩამახედეს. სულ გადაყვითლებული ვიყავი. სიყვითლე მჭირდა. ორი კვირა ვიავადმყოფე. ასე რომ, შვებულება ერთად ვეღარ გავატარეთ. პალანცაში ვაპირებდით წასვლას, ლაგო მაჯიორეზე. მშვენიერი სამყოფია იქ შემოდგომით, როცა ფოთლებს სიყვითლე შეეპარება. სასეირნო ადგილებიც ბევრია და შეგიძლია კალმახიც დაიჭირო ტბაში. სტრეზას ისა სჯობია, რადგან ხალხი ნაკლები იცის პალანცაში. მილანიდან სტრეზას წასვლა ისე ადვილია, რომ, როცა უნდა ჩახვიდე, სულ ნაცნობებითაა სავსე. ზედ პალანცასთან ერთი მშვენიერი სოფელია _ მოუსვამ ნიზებს და მეთევზეთა კუნძულებს მოივლი, ყველაზე დიდ კუნძულზე რესტორანი აქვთ გამართული. მაგრამ ვერ წავედით.

ერთ დღეს, სიყვითლით რომ ვიყავი ავად, მისს ვან კამპენი შემოვიდა ოთახში, კარადა გამოაღო და ცარიელი ბოთლები ნახა. ის წუთი იყო, შვეიცარს გავატანე ბოთლები დაბლა, ალბათ მისს ვან კამპენმა თვალი მოჰკრა და სხვა ბოთლების სანახავად მოვიდა. უმთავრესად ვერმუთის ბოთლები იყო, აგრეთვე მარსალასი და კაპრისა, ქიანტის დაცლილი მათარები და რამდენიმე კონიაკის ბოთლი. შვეიცარმა პირველად ვერმუთის უფრო დიდ-დიდი ბოთლები და ქიანტის შემოწნული მათარები შეარჩია, კონიაკის ბოთლები კი შემდეგისთვის მოიტოვა. სწორედ კონიაკის ბოთლები დახვდა მისს კამპენს და აგრეთვე ქიუმელის ერთი ბოთლი, რომელსაც დათვის გამოსახულება ჰქონდა. განსაკუთრებით ამ დათვა-ბოთლმა გააცოფა. გამოიღო. დათვი უკანა ფეხებზე ჩაცუცქულიყო და წინა თათები მაღლა აეტატებინა. შუშის თავში საცობი ჰქონდა დამაგრებული, ხოლო ფსკერზე _ შუშის რამდენიმე სრიალა ღილი. გამეცინა.

_ ქიუმელის ბოთლია, _ ვთქვი მე, _ ყველაზე საუკეთესო ქიუმელი ამ დათვა-ბოთლებში ასხია ხოლმე. რუსეთიდან მოაქვთ.

_ სულ კონიაკის ბოთლებია, არა? _ იკითხა მისს ვან კამპენმა.

_ ყველას ვერა ვხედავ, _ ვუპასუხე მე, _ კონიაკისა იქნება.

_ რამდენი ხანია, ამას ჩადიხართ?

_ მე თვითონ ვყიდულობდი და მომქონდა, _ ვთქვი მე, _ იტალიელი ოფიცრები მესტუმრებიან ხოლმე ხშირად და კონიაკით ვუმასპინძლები.

_ თქვენ თვითონ არ დაგილევიათ? _ მკითხა მან.

_ მეც ვსვამდი.

_კონიაკი! _ თქვა მან, _კონიაკის თერთმეტი დაცლილი ბოთლი და ეს დათვის წვენი.

_ქიუმელი.

_ახლავე გამოვზაფნი ვინმეს და წავაღებინებ. მეტი აღარა გაქვთ ცარიელი ბოთლები?

_ამჯერად არა.

_მე კიდევ მეცოდებოდით, სიყვითლე შეეყარა-მეთქი. რა ღირსი ხართ შეცოდებისა!

_მადლობელი ვარ.

_ფრონტზე წასვლა რომ არ გინდათ, ამისთვის ვერ დაგძრახავთ. მაგრამ უფრო ჭკვიანურ რამეს მოიფიქრებდით, ალკოჰოლით სიყვითლის შეყრა სად თქმულა!

_რითიო?

_ალკოჰოლით-მეთქი. მშვენივრად გაიგონეთ. _ ხმა არ გამიღია._კიდევ თუ არ მოიგონეთ რამე, ვაითუ ისევ ფრონტზე გიკრან თავი, როცა სიყვითლე გაგივლით. არა მგონია, რომ ძალათი შეყრილ სიყვითლისათვის შვებულება მოგცენ.

_არა გგონიათ?

_არა.

_გეგონიათ ოდესმე სიყვითლე, მისს ვან კამპენ?

_მე თვითონ არა, მაგრამ ბევრი მინახავს.

_ხომ დაკვირვებხართ, როგორი სასიამოვნოა ავადმყოფებისათვის?

_ფრონტს, ალბათ, მაინც სჯობია.

_მისს ვან კამპენ, _ მივმართე მე, _გინახავთ ოდესმე კაცი, ჯარიდან გათავისუფლებისათვის მუცელში წიხლებს იზელდეს?!

ვითომ არც გაეგონოს ჩემი შეკითხვა. ან ასე უნდა მოქცეულიყო, ან არადა ოთახიდან გასულიყო. ოთახიდან გასვლას კი არ ისურვებდა, რადგან თავიდანვე შემძულა და ახლადამიეცა ბოდმის გადმონთხევის საშუალება.

_ბევრი მინახავს, ფრონტის ასაცილებლად რომ დაუსახიჩრებია თავი.

_ეგ სხვა საქმეა. მაგისტანა ხალხს მეც შევხვედრივარ. მე თქვენ გკითხეთ _ ისეთი კაცი თუ გინახავთ, რომელიც ჯარიდან გათავისუფლებისათვის მუცელში წიხლებს იზელდეს-მეთქი. ეს დაახლოებით იგივეა, რაც სიყვითლე, და მჯერა, რომ ქალთაგან ცოტა ვინმეს თუ გამოუცდია ეს. ამიტომაც გკითხეთ, ოდესმე სიყვითლე თუ გჭირვებიათ-მეთქი, მისს ვან კამპენ. მინდოდა..._მისს ვან კამპენი ოთახიდან გავიდა. ცოტა ხნის შემდეგ მისს გეიჯი შემოვიდა.

_ რა უთხარით ასეთი მისს ვან კამპენს? გაცოფებულია.

_ სხვადასხვა განცდები შევადარეთ ერთმანეთს. მე ვივარაუდე, რომ მას თავის დღეში არ გამოუცდია მშობიარობა და...

_ რამ გაგასულელათ! _ მითხრა გეიჯმა, _ ოთხში ამოგიღებს.

_ უკვე გამამრო ტყავი, _ ვუთხარი მე, _ შვებულება დამაკარგვინა. თუ მოახერხა, სავლეს სასამართლოსაც გადამიცემს. ყველაფერს იკადრებს.

_ თავიდანვე აგითვალწუნათ, _ თქვა მისს გეიჯმა, _ ახლა რა მოხდა?

_ სიყვითლე განგებ შეიყარე ლოთობით, რომ ფრონტზე არ წასულიყავიო.

_ ფუჰ! _ შესძახა მისს გეიჯმა, _ ხატზე დავიფიცებ, რომ წვეთიც არ ჩაგიკარებიათ პირში. ამას ყველა დაიფიცებს.

_ ბოთლები ნახა.

_ ათასჯერ მითქვამს, ბოთლები გადავყაროთ-მეთქი. ახლა სადა ყრია?

_ კარადაში.

_ ჩემოდანი გაქვთ?

_ არა. ზურგჩანთაში ჩაყარეთ.

მისს გეიჯმა ზურგჩანთაში ჩაალაგა ბოთლები. _ შვეიცარს გავატან, _ თქვა მან და კარების კენ გაემართა.

_ მოითმინეთ, _ თქვა ოთახში შემოსულმა მისს კამპენმა, _ მე თვითონ წავიღებ, _ თან შვეიცარი ახლდა, _ ეს ბოთლები გაიტანეთ! ექიმს უნდა ვაჩვენო, როცა საქმის შინაარსს მოვახსენებ.

დერეფანში გავიდა. შვეიცარმა ზურგჩანთა წაიღო. იცოდა, რაც იყო შიგ.

შვებულება დავკარგე, მეტი არ აფერი მომხდარა.

თავი XXIII

იმ დამეს, როცა მე ფრონტზე უნდა დავბრუნებულიყავი, შვეიცარი გავგზავნე, რათა ტურინიდან მომავალ მატარებელში ერთი ადგილი დაეჭირა ჩემთვის. მატარებელი შუალამისას გადიოდა, მაგრამ მილანში თერთმეტის ნახევრისათვის უნდა შემოსულიყო და, ამჯრამდე, სადგურში მდგარიყო. შემოსულ მატარებელს სადგურშივე უნდა დახვედროდი, თორემ ისე ადგილს ვერ იმოვიდი. შვეიცარმა თან წაიყვანა ერთი თავისი მეგობარი, შვებულებაში მყოფი

მეტყვიამფრქვევე, რომელიც ახლა თერძთან მუშაობდა. იმედი ჰქონდა, რომ ორივენი როგორმე მიმოვიდნენ ერთ ადგილს. საბაქნო ბილეთებისათვის ფული მივეცი და ბარგიც გავატანე: ერთი დიდი ზურგჩანთა და ორი საველე ჩანთა.

დაახლოებით ხუთ საათზე ჰოსპიტალში ხალხს გამოვეთხოვე და ქალაქში გავედი. ბარგი შვეიცარმა ჩაიტანა თავის სადგომში. მე დავუბარე, სადგურში შუალამზე ცოტა ხნით ადრე ვიქნებ-მეთქი. შვეიცრის ცოლმა შიგ ნორინო მიწოდა და ატირდა. მერე თვალები მოიწმინდა, ხელი ჩამომართვა და ხელახლა ატირდა. მხარზე ხელი მოვუთათუნე და კიდევ ატირდა. ეს ქალი წინდებს მიკვმსავდა ხოლმე. ჩამრგვალეული, დაბალი, ჭაღარა დედაკაცი იყო, ბედნიერი სახე ჰქონდა. როცა ატირდა, ასე გეგონებოდათ, მთელი სახე დაეფუშაო. მოსახვევამდი მივედი, ღვინის ბარში შევედი და იქ დავიწყე ლოდინი, ფანჯრიდან ვიყურებოდი. გარეთ ბნელოდა, ციოდა და ნისლი იდგა. ყავისა და გრაპის ფული გადავიხადე და, ფანჯრიდან გაჭრილ შუქზე, ქუჩაში მიმავალ ხალხს დავუწყე ცქერა. ქეთრინი დავინახე და ფანჯარაზე დავაკაკუნე. შემოიხედა, დამინახა და გამიღიმა. შესაგებებლად წამოვდექი. ლურჯი ლაბადა ეცვა და ფაფუკი ფეტრის ქუდი ეხურა. ერთად გამოვედით ტროტუარზე, ღვინის დუქნებს ჩავუარეთ, ბაზრის მოედანი გადავჭერით, ზევით ავუხვიეთ, თალი გავიარეთ და ტაძრის მოედანზე გამოვედით. მოედანს ტრამვაის ხაზი სერავდა, ხოლო გადაღმა ტაძარი იყო აღმართული, რომელიც ნისლში თეთრი და სველი ჩანდა. გადავჭერით ტრამვაის ხაზი. ხელმარცხნივ _ მაღაზიების განათებული ვიტრინები და გალერეის შესასვლელი ჩანდა. მოედანზე სქლად იწვა ნისლი და, ტაძარს რომ მივადექით, ახლოდან ძალიან დიდი გამოჩნდა, ქვის კედლები კი _ სველი.

_ გინდა, შევიდეთ?

_ არა, _ თქვა ქეთრინმა. გზა განვაგრძეთ. ერთ-ერთი დიდი კონტრსამაგრის ქვეშ ჯარისკაცს გოგო შეეყვანა, გვერდზე ჩავუარეთ. მჭიდროდ მიჰკროდნენ კედელს და ჯარისკაცს თავისი ლაბადა შემოეხვია გოგოსათვის.

_ ჩვენს დღეში არიან, _ ვთქვი მე.

_ არავინაც არ იქნება ჩვენს დღეში, _ მიპასუხა ქეთრინმა.

_ სადმე წასასვლელი მაინც ჰქონდეთ.

_ თუნდა ჰქონდეთ, რა ბედენაა.

_ არ ვიცი. ყველას უნდა ჰქონდეს თავშესაფარი.

_ აგერ, ტაძარი აქვთ, _ თქვა ქეთრინმა.

ის იყო ტაძარს ჩავუარეთ. მოედნის ბოლოში გავედით და ტაძარს გამოვხედეთ. ლამაზი ჩანდა ნისლში. ტყავულობის მაღაზიასთან ვიდექით. ვიტრინაში გამოეწყობთ საცხენოსნო ჩექმები, ზურგჩანთა და სათხილამურო ფეხსაცმელები. ცალ-ცალკე ეწყო ყველაფერი: ზურგჩანთა შუაში,

ჩექმები და ფეხსაცმელები კი აქეთ-იქით. ტყავი შავი და გაპრიალებული ჩანდა, როგორც ნახმარი უნაგარი. გაპრიალებულ ტყავზე ელექტრონის სინათლე ბზინავდა.

_ როცა იქნება, ჩვენც ვიცურავებთ თხილამურებით.

_ კიდევ ორი თვე და მიურენში სათხილამურო სეზონი გაიხსნება, _ თქვა ქეთრინმა.

_ ჩვენც ავდგეთ და იქ წავიდეთ.

_ წავიდეთ, _ თქვა მან. სხვა ვიტრინებსაც ჩავუარეთ და მოსახვევში მოვბრუნდით.

_ ერთხელაც არ მივლია აქეთ.

_ მე კი სულ ამ გზით დავდიოდი მთავარ ჰოსპიტალში.

ვიწრო შუკა იყო და ჩვენ მარჯვენა მხარეს მივდიოდით. ბევრი ხალხი გვხვდებოდა ამ ნისლში. მაღაზიების ვიტრინები ყველგან განათებული იყო. ერთ ვიტრინაში დახვავებული ყველი დავინახეთ. იარაღების მაზაღიასთან შევდექი.

_ ერთი წუთით შემყევი, იარაღი უნდა ვიყიდო.

_ რა იარაღი?

_ პისტოლეტი.

შევედით. ქამარი შევიხსენი და პისტოლეტის ცარიელ ბუდესთან ერთად დახლზე დავდე. დახლში ორი ქალი იდგა, რამდენიმე პისტოლეტი გადმოიღეს.

_ უნდა მოვარგო, _ ვთქვი მე და ბუდე გავხსენი. ნაცრისფერი ტყავის ბუდე იყო, ხელზე მქონდა ნაყიდი, ქალაქში სატარებლად.

_ კარგი პისტოლეტები აქვთ? _ იკითხა ქეთრინმა.

_ თითქმის ყველა ერთნაირია. შეიძლება ეს გავსინჯო? _ ვკითხე გამყიდველ ქალს.

_ აქ ადგილი არა მაქვს, რომ გაგასროლინოთ, _ მითხრა მან, _ მაგრამ ძალიან კარგია. არ წააგებთ.

ჩახმახი შევაყენე და ფეხი გამოვუშალე. ზამბარა მკვრივი იყო, მაგრამ კარგად მუშაობდა. დავუმიზნე და კიდევ გამოვუშალე ფეხი.

_ ნახმარია, _ თქვა ქალმა, _ ერთ ოფიცერსა ჰქონდა, ბრწყინვალე მსროლელი იყო.

_ თქვენთან ჰქონდა ნაყიდი?

_ დიახ.

_ მეორედ როგორღა ჩავივარდათ ხელში?

_ იმ ოფიცრის ადიუტანტმა მოიტანა.

_ იქნებ ჩემიც აქ იყოს, _ ვთქვი მე, _ რა ღირს?

_ ორმოცდაათი ლირა. მუქთია.

_ კარგი. ორი სათადარიგო მჭიდვე მომეცით და ერთი კოლოფი ვაზნებიც გამოაყოლეთ.

დახლიდან გამოიღო მჭიდვებიცა და ვაზნებიც.

_ ხმალი არ გჭირდებათ? _ მკითხა მან, _ ნახმარი ხმლები მაქვს, ძალიან იაფად.

_ ფრონტზე მივდივარ, _ ვუთხარი მე.

_ ჰოო, მაშინ რაღად გინდათ ხმალი, _ თქვა მან.

ვაზნებისა და პისტოლეტის ფული გადავიხადე, მჭიდვები გავტენე და პისტოლეტი ცარიელ ბუდეში ჩავდე. მერე ქამარი შემოვირტყი. პისტოლეტის სიმძიმემ ქამარი დაჭიმა. რაც უნდა იყოს, სამხედრო პისტოლეტი მაინც სხვა არის-მეთქი, გავიფიქრე. ვაზნებს ყოველთვის იშოვოს კაცი.

_ ახლა თავით _ ფეხებამდე შეიარაღებული ვარ, _ ვთქვი მე, _ წასვლამდე ეს ერთიღა საქმე მქონდა მოსაგვარებელი. ჰოსპიტალში რომ მოვდიოდი, მაშინ ამაცალა ვიღაცამ ძველი პისტოლეტი.

_ კარგი მაინც გამოდგებოდეს, _ თქვა ქეთრინმა.

_ სხვა არაფერი გნებავთ? _ მკითხა ქალმა.

_ მგონი, აღარაფერი.

_ პისტოლეტს ზონარიც ახლავს, _ თქვა ქალმა.

_ ვნახე. _ ქალს უნდოდა, კიდევ გაესაღებინა რამე.

_ სასტვენნი არა გნებავთ?

_ მგონი, არა.

ნახვამდისო, გვითხრა ქალმა, დაჩვენც ქუჩაში გამოვედით. ქეთრინმა ვიტრინაში შეიჭყიტა. ქალმა გამოგვხედა და თავი დაგვიქნია.

_ ეს პატარა სარკეები რის მაქნისია, ხის ჩარჩოებში?

_ ჩიტების მისატყუებლად ხმარობენ. მინდორში გაიტანენ და ატრიალებენ. როგორც კი დაინახავენ ტოროლები, გამოექანებიან ხოლმე, და იტალიელები ხოცავენ.

_ მოხერხებული ხალხია, _ თქვა ქეთრინმა, _ თქვენთან არ ხოცავენ ტოროლებს, ამერიკაში?

_ შემთხვევით თუ მოახვედრებენ!

ქუჩა გადავჭერთ და მეორე მხარეს გადავედით.

_ ცოტა მოვმჯობინდი, _ თქვა ქეთრინმა, _ როცა გამოვედით, ძალიან ცუდად ვიყავი.

_ ერთად როცა ვართ, მუდამ კარგად ვართ ხოლმე.

_ სულ ერთად ვიქნებით.

_ ჰო, ოღონდ შუალამისას უნდა წავიდე.

_ ამაზე ნუ ფიქრობ, ძვირფასო.

აღმა შევუყევით ქუჩას. ნისლში სინათლეები ყვითელი ჩანდა.

_ არ დაიღალე? _ მკითხა ქეთრინმა.

_ შენ?

_ მე კარგად ვარ. სასიამოვნოა ასე სიარული.

_ ოღონდ ძალიანაც ნუ გავაგრძელებთ.

_ არა.

მოსახვევამდი მივედით და შევუხვით. ამ შუკაში ბნელოდა. შეჭერდი და ქეთრინს ვაკოცე. როცა ვკოცნიდი, მხრებზე მისი ხელი ვიგრძენი. ჩემი ლაბადა გაშალა და თვითონაც შიგ შემოიყუჟა. დიდ კედელს მივეყუდეთ ქუჩაში.

_ სადმე წავიდეთ, _ ვთქვი მე.

_ წავიდეთ, _ მითხრა ქეთრინმა. გავყევით შუკას და ფართო ქუჩაზე გავედით, რომელსაც გვერდზე არხი მისდევდა. გაღმა აგურის სახლები იდგა. ქუჩის ბოლოში ტრამვაი დავინახე, რომელიც ხიდზე გადადიოდა.

_ ხიდთან ეტლს შევხვდებით, _ ვთქვი მე. ვიდექით ხიდზე, ნისლში გახვეულები, და ეტლს ველოდით. ხალხით გაჭედდილმა ტრამვას რამდენიმე ვაგონმა გაიარა. მერე ეტლმაც ჩავვიქროლა, მაგრამ ვიღაც იჯდა შიგ. ნისლი თანდათანობით წვიმად იქცა.

_ ბარემ წავიდეთ _ ან ტრამვით, ან ფეხით, _ თქვა ქეთრინმა.

_ ახლავე გამოივლის, _ ვუთხარი მე, _ აქ ხშირად დადის.

_ აჰა, მოდის კიდევ, - თქვა მან.

მეეტლემ ცხენი გააჩერა და საანგარიშო ლითონი გადასწია. ეტლი გადახურული იყო და მეეტლეს აწვიმდა. მისი გაპრიალებული ცილინდრი წვიმაში ლაპლაპებდა. უკანა სავარძელში ჩავსხედით, გადახურულ ეტლში ბნელოდა.

_ რა უთხარი, სად წავიდეთო?

_ სადგურზე. სადგურის პირდაპირ სასტუმროა და იქ მივიდეთ.

_ ასე მიგვიღებენ სასტუმროში? უზარგოდ და უყველაფროდ.

_ მიგვიღებენ, _ ვთქვი მე.

სადგურში მისვლამდე კარგა ხანს ვიარეთ შუკა-შუკა იმ წვიმაში.

_ არ ვისადილოთ? _ მკითხა ქეთრინმა, _ თითქოს მშია.

_ ნომერში ვისადილოთ.

_ გამოსაცვლელი არაფერი მაქვს. ღამის პერანგიც კი არ წამომიღია.

_ ვიყიდოთ, _ ვუთხარი მე და მეეტლეს გავძახე:

_ ვია მანცონიზე გაგვიყვანე. _ მეეტლემ თავი დამიქნია, მოსახვევში მარცხნივ შეუხვია. დიდ ქუჩაზე რომ გავედით, ქეთრინმა მაღაზიებს დაუწყო თვალიერება.

_ აი აქა, _ თქვა ქეთრინმა. ეტლი გავაჩერებინე, ქეთრინი ჩამოხტა, ტროტუარი გადაჭრა და მაღაზიაში შევიდა. მე ეტლში ვიჯექი და ველოდი. წვიმა, და მე ვგრძნობდი სველი ქუჩისა და წვიმით გაწაფული ცხენის ორთქლის სუნს. მალე ქეთრინიც მოვიდა, _ რაღაც შეხვეული მოიტანა, _ და გზა განვაგრძეთ.

_ რა უყაირათო ვარ, არა? _ თქვა მან, _ მაგრამ ძალიან კოხტა ღამის პერანგია.

სასტუმროსთან რომ მივედით, ქეთრინს ვთხოვე, ცოტა ხანს ეტლში დამელოდე-მეთქი, მე კი გამგესთან შევედი მოსალაპარაკებლად. ოთახები თავზესაყარი ჰქონდათ. გამოვბრუნდი, მეეტლე გავისტუმრე დამე და ქეთრინი ერთად შევედით სასტუმროში. ბრჭყვიალადილებიანმა პატარა ბიჭმა შეკრულა წაიღო. ლიფტთან გამე დაგვხვდა და თავი დაგვიხარა. ლიფტი სულ წითელი პლუშითა და ბრინჯაოთი იყო აჭრელებული. გამეც ამოგვევა ზემოთ.

_ მუსიოსა და მაღამს სადილი არ მოვართვით ნომერში?

_ დიახ, იქნებ მენიუ გამოგვიგზავნოთ, _ ვუთხარი მე.

_ ალბათ, რამეს დავუკვეთავთ _ ფრინველს ან სუფლეს? არა?

ლიფტმა ტკაცუნ-ტკაცუნით აიარა სამი სართული, კიდევ ერთხელ გაიტკაცუნა და გაჩერდა.

_ რა ფრინველი გექნებათ?

_ ხოხობიცა გვაქვს, ტყის ქათამიც.

_ ტყის ქათამი იყოს, _ ვუთხარი მე. დერეფანში გამოვედით. ნოხი გაცვეთილი იყო. ჩავუარეთ მრავალ კარს. მერე გამე შეჩერდა და ერთ-ერთი ნომერი გააღო.

_ ეს გახლავთ. მშვენიერი ოთახია.

ბრჭყვიალაღილებიანმა პატარა ბიჭმა შეკრულა მაგიდაზე დადო, ოთახის შუაგულში. გამგემ ფარდები გადახსნა.

_ახლა მენიუს გამოგიგზავნით, _თქვა მან, თავი დაგვიკრა და გავიდა.

ფანჯარასთან მივედი და გადავიხედე, მერე ზონარი ჩამოვწიე და სქელი პლუმის ფარდები ჩამოვაფარე. ქეთრინი ლოგინზე იჯდა, თვალი ბროლის შანდალისთვის გაშტერებინა. ქული მოეხადა და სინათლეზე თმა უბრწყინავდა. ერთ-ერთ სარკეში თავისი თავი დაინახა და თმისკენ წაიღო ხელი. მე დანარჩენ სამ სარკეში შევეყურებდი მას. მოწყენილი ჩანდა. ლაბადა გაეძრო და პირდაპირ ლოგინზე დაეგდო.

_რა მოგივიდა, საყვარელო?

_ჩემს დღეში არ გამიფიქრია, კახპა ვარ-მეთქი. _თქვა მან. ფანჯარასთან მივედი, ფარდა გადავწიე და გავიხედე. არ მეგონა, ასე თუ წავიდოდა საქმე.

_სადაური კახპა შენა ხარ!

_ვიცი, ძვირფასო. მაგრამ მაინც არ არის კარგი, ამას რომ გაიფიქრებ. _მშრალი და სუსტი ხმა ჰქონდა.

_ამაზე უკეთეს სასტუმროს ვერ მოვძებნიდით, - ვთქვი მე. ფანჯარაში გადავიხედე. მოედანს სადგურის სინათლეები ეცემოდა. ქუჩაში ეტლები დაქროდა, ბაღში ხეები დავინახე. სასტუმროდან გაჭრილი შუქი ნაწვიმარ ტროტუარს ანათებდა. `ემშაკმა დალახვროს! - გავიფიქრე მე, _ახლა ჩხუბი იქნება?!~`

_მოდი ჩემთან, საყვარელო, _მითხრა ქეთრინმა. სიმშრალე უკვე გაჰქრობოდა ხმაში, _მოდი, საყვარელო. მე ისევ კარგი გოგო გავხდი.

ლოგინს გავხედე. ქეთრინი იღიმებოდა.

მივედი, გვერდზე მივუჯექი და ვაკოცე.

_ჩემი კარგო გოგო!

_რა თქმა უნდა, შენი ვარ.

ნასადილევის კიდევ უფრო გამოგვიკეთდა ხასიათი, მერე კი სულ კარგ გუნებაზე დავდექით და ცოტა ხანში სასტუმროს ნომერი ჩვენს ნამდვილ სახლად იქცა. ჩემი ოთახი, ჰოსპიტალში, ხომ ნამდვილი სახლი იყო ჩვენი, და ახლა ეს ნომერიც ჩვენი სახლი გახდა.

სადილობის დროს ქეთრინს ჩემი ტუნუკა ჰქონდა მოსხმული. ძალიან მოშივებულები ვიყავით, სადილიც გემრიელი მოგვიტანეს და თითო ბოთლი კაპრი და სანტ ესტეფი დავლიეთ. თითქმის სულ მე შევსვი, ქეთრინმა ცოტა მოსვა და შესანიშნავ გუნებაზე დადგა. სადილად მოგვართვეს ტყის ქათამი, კარტოფილის სუფლეთი, წაბლის პიურე, სალათი და დესერტად საზაიონი.

_ მშვენიერი ოთახია, _ თქვა ქეთრინმა, _ კოხტა და კარგი. თავიდანვე აქ უნდა აგველო ბინა.

_ სასაცილო ოთახია, მაგრამ კარგია.

_ დიდებული საქმეა გარყვნილება, _ თქვა ქეთრინმა, _ ვინც ამას მისდევს, ალბათ გემოსაც ატანს. წითელი პლუმი მართლაც დიდებულია. უკეთეს ვერც ინატრებ. სარკები ხომ პირდაპირ თვალს იტაცებს.

_ შენ ჩემი მშვენიერი გოგონა ხარ!

_ არ ვიცი, გამოღვიძება როგორი იქნება დილით ამისთანა ოთახში. ისე კი მართლაც რომ ბრწყინვალეა. _ კიდევ დავისხი სანტ ესტეფი.

_ ნეტა მართლა ჩავადენინა რამე დიდი ცოდვა, _ თქვა ქეთრინმა, _ რასაც ჩვენ ვაკეთებთ, ყველაფერი უბრალოდ და უბიწოდ მიწვენება. არა მჯერა, ცუდს რასმე ვაკეთებდეთ!

_ შენ დიდებული გოგო ხარ.

_ მაგრამ მშია, საშინლად მომშივდა.

_ რა მშვენიერი, უბრალო გოგონა ხარ! _ ვუთხარი მე.

_ უბრალო გოგო ვარ. შენს გარდა ვერავინ მიხვდა ამას.

_ ერთხელ, პირველად რომ შევხვდით ერთმანეთს, მთელი დღე ვოცნებობდი _ როგორ წავიდოდით ჩვენ ერთად სასტუმრო კავურში და როგორ გავატარებდით იქ დროს.

_ რა თავხედობაა! მაგრამ ეს ხომ კავური არ არის!

_ არა. იქ ვინ მიგვიშვებდა.

_ როცა იქნება, მიგვიშვებენ. აი, რა განსხვავებაა ჩვენს შორის, ძვირფასო. მე არაფერზე არ მიფიქრია, არასოდეს.

_ სულ არაფერზე?

_ ცოტა რამეზე, - თქვა მან.

_ ოჰ, რა საყვარელი გოგონა ხარ!

კიდევ დავისხი ერთი ჭიქა ღვინო.

_ მე სულ უბრალო გოგო ვარ, _ თქვა ქეთრინმა.

_ პირველად ასე არ მეგონა. გიჟია-მეთქი, ვფიქრობდი.

_ ცოტათი მართლაც ვიყავი გიჟი. მაგრამ სულ მთლად წყალწაღებული გიჟი კი არა. ხომ არ შეგაშინე მაშინ, ძვირფასო?

_ დიდებულია ეს ღვინო, _ ვთქვი მე, _ ყოველგვარ სიგლახეს დაგავიწყებს.

_ მართლაც რომ მშვენიერია, _ თქვა ქეთრინმა, _ მაგრამ მამაჩემს საშინელი ნიკრისი შეჰყარა.

_ გყავს მამა?

_ ჰო, _ მიპასუხა ქეთრინმა, _ ნიკრისი აქვს. შენ არასოდეს არ მოგიწევს მასთან შეხვედრა. შენ არა გყავს მამა?

_ არა, _ ვუთხარი მე, _ მამინაცვალი მყავს.

_ მე მომეწონება?

_ არც შენ მოგიწევს მასთან შეხვედრა.

_ ჩვენ ისედაც კარგადა ვართ, _ თქვა ქეთრინმა, _ სხვა აღარაფერი მაინტერესებს. ისეთი ბედნიერი ცოლი ვარ!

ოფიციალტი შემოვიდა და სუფრა აალაგა. ცოტა ხანში სულ გავიტრუნეთ და წვიმის ხმაღა გვესმოდა. ქვევით, მოედანზე, მანქანამ დააყვირა:

ვებდაფებ მოგვდევს ეტლი დროისა,

ყურში ჩაგვესმის მისი გრიალი.

ვთქვი მე.

_ მახსოვს ეს ლექსი, _ თქვა ქეთრინმა. _ მარველისაა. მაგრამ გოგოზეა დაწერილი, რომელიც კაცთან ცხოვრებას გაურბოდა.

გონება სავსებით ნათელი და დაწმენდილი მქონდა, და უბრალო, ყოველდღიურ ამბებზე ლაპარაკი მომინდა.

_ სად მოიმშობიარებ?

_ არ ვიცი. ყველაზე უკეთეს ადგილს შევარჩევ.

_ მაინც როგორ მოაწყობ ამას?

_ ჩინებულად. შენ ფიქრინუ გაქვს, ძვირფასო. მანამ რომი გათავდებოდეს, ვინ იცის, რამდენი ბავშვი გაგვიჩნდება!

_ წასვლის დრო მოახლოვდა.

_ ვიცი. შეგიძლია თქვა _ უკვე დროაო.

_ რას ამბობ!

_ მამ ნულარ ცმუკავ. აქამდე კარგი იყავი, ახლა კი რაღაც აწრიალდი.

- _ ადარ ვიზამ. ხშირად მომწერ ხოლმე?
- _ ყოველდღე. თქვენს წერილებს ხომ არ კითხულობენ?
- _ ინგლისურისა ბევრი არა გაეგებათ რა და ვერაფერს დაგვიშავენ.
- _ არეულად დავწერ ხოლმე განგებ, _ მითხრა ქეთრინმა.
- _ ძალიანაც ნუ აურევ.
- _ ცოტათი აურ-დავურევ.
- _ ვაი, რომ წასვლის დროც მოვიდა.
- _ რა გაეწყობა, ჩემო კარგო.
- _ მიმძიმს ჩვენი მშვენიერი სახლის დატოვება.
- _ მეც.
- _ მაგრამ უნდა წავიდეთ.
- _ წავიდეთ. ჩვენ ხომ ჯერ დიდი ხანი არ გაგვიტარებია სახლში.
- _ გავატარებთ.
- _ როცა დაბრუნდები, კოხტა სახლს დაგახვედრებ.
- _ იქნებ ახლავე დავბრუნდე.
- _ ფეხი რომ გაგიკაწრონ ცოტათი!
- _ ან ყურის ბიბილო.
- _ არა, ყურს ხელს ნუ ახლებენ.
- _ ფეხმა რაღა დაგიშავა?
- _ ფეხში ხომ ისედაც დაგჭრეს ერთხელ!
- _ უნდა წავიდეთ, საყვარელო.
- _ წავიდეთ. ჯერ შენ გადი.

ლიფტით ჯარ დავეშვებულვართ, კიბეს დავუყევით. ნოხი გაცვეთილი იყო კიბეზე. სადილის ფული მაშინვე გადავიხადე, როცა მოიტანეს, და ჩვენი ოფიცინტი ახლა კარებთან იჯდა, სკამზე. წამოხტა და თავი დაგვიკრა, მერე კანტორაში გამომყვა და მენომრის ქირა გადავიხადე. სასტუმროს გამგებელმა თავში ისე მიმიღო, როგორც კაი მეგობარი, და წინასწარ არასდიდებით არ აიღო ფული, ხოლო დაბლა რომ ჩავიდა, სიფრთხილე იხმარა და ოფიცინტი დასვა კარებში, ქირის გადაუხდელად არ გაიპაროსი. ალბათ, გაუკეთეს ასეთი ოინი, მეგობრებმაც კი. ომის დროს რამდენ მეგობარს გაიჩენ კაცი!

ოფიცინტს ვთხოვე, ეტლი დაეჭირა ჩვენთვის. ქეთრინის შეკრულა გამომართვა, ქოლგა აიღო და წავიდა. ფანჯარაში დავინახეთ, როგორ გადაჰქრა ქუჩა ამ წვიმაში. ჩვენ კანტორაში ვიდექით და ფანჯარაში ვიყურებოდით.

_ როგორა ხარ, ქეთ?

_ მეძინება.

_ მე კი გამოვლენჩდი და მშია.

_ საჭმელი არაფერი გაქვს?

_ მაქვს საველე ჩანთაში.

ეტლი ჩამოდგა. ცხენს თავი ჩაექინდრა წვიმაში. ოფიცინტი გადმოხტა, ქოლგა გახსნა და სასტუმროსაკენ გამოემართა. კარებში შევეგებეთ, ქოლგაში შევიყუჩეთ და სველ ტროტუარზე გავედით. არხში წყალი მიდიოდა.

_ თქვენი შეკრულა ეტლის სავარძელში დევს, _ გვითხრა ოფიცინტმა. მანამ ჩავსხდებოდით, იგი ქოლგით იდგა იქვე, დამე ფული ვაჩუქე.

_ დიდი მადლობელი ვარ. ბედნიერი მგზავრობა! _ მოგვამახა მან.

მეეტლემ სადავეები აიღო და ცხენი დაიძრა. ქოლგას შეფარებული ოფიცინტი შეტრიალდა და სასტუმროსკენ გაემართა. ჩვენ ქვევით ჩავუყევით ქუჩას, მერე მარცხნივ შევუხვიეთ, და მარჯვენა მხრიდან მივადექით სადგურს. ფანართან, ზედ წვიმაში, ორი კარაბინერი იდგა. სინათლე ქუდეზე ეცემოდათ. სადგურის სინათლეების შუქზე წვიმა წმინდა და გამჭვირვალე ჩანდა. უცებ აბუზული მებარგე გამოძვრა.

_ არ მინდა, _ ვუთხარი მე, _ გმადლობთ. არა მჭირდებათ. ისევ შეაფარა თავი სადგურის თაღებს. ქეთრინისკენ მივბრუნდი. ეტლის ჩარდახი უჩრდილავდა სახეს.

_ ჩვენც აქვე გამოვეთხოვოთ ერთმანეთს.

_ არ შემოვიდე?

_ არა.

_ ნახვამდის, ქეთ.

_ ჰოსპიტლის მისამართი უთხარი.

_ ახლავე.

მეეტლეს ვუთხარი, სად უნდა მიეყვანა ქეთრინი. თავი დამიქნია.

_ ნახვამდის, _ ვთქვი მე, _ თავსაც გაუფრთხილდი და პატარა ქეთრინსაც.

_ ნახვამდის, ძვირფასო.

_ ნახვამდის, _ ვუთხარი მე.

წვიმაში გადმოვედი და ეტლიც დაიძრა. ქეთრინმა გადმოიხედა და სინათლეზე მისი სახე დავინახე. იღიმებოდა და ხელს მიქნევდა. ეტლი აღმა შეუყვავა ქუჩას. ქეთრინმა თაღებისაკენ მანიშნა ხელით. მივიხედე. ის ორი კარაბინერი იდგა. მივხვდი, ალბათ მანიშნა, წვიმაშინ ნუ დგახარო. შევედი თაღებში და თვალი ეტლს გავაყოლე, რომელმაც მოსახვევში შეუხვია. მერე გავიარე სადგურის შენობა და მატარებელს მივადექი.

შვეიცარი ბაქანზე წრიალებდა და მეძებდა. ვაგონში შევეყევი, ხალხი გავარღვიე, გამოჭედილი კუპეს კარები შევადე და კუთხეში მიყუჩული მეტყვიამფრქვევე დავინახე. ჩემი ჩანთები საბარგო ბადეში ეწყო, კედელზე. დერეფანიც ხალხით იყო გაჭედილი და კარები რომ შევადეთ, კუპეში მყოფებმა ჩვენ მოგვაშტერეს თვალი. ადგილები არა კმაროდა მატარებელში, და ყველა მტრულად იყო განწყობილი. მეტყვიამფრქვევე წამოდგა და ადგილი დამითმო. ვიღაცამ მხარზე დამკრა ხელი. მივიხედე. არტილერიის კაპიტანი იყო, წოწოლა კაცი. ლოყაზე წითელი ნაიარევი აჩნდა. მინის კარებში დაინახა ყველაფერი და ახლა კუპეში შემოვარდა.

_ რა ამბავია? _ ვკითხე მე. მოვბრუნდი და სახეში მივაშტერდი. ჩემზე მაღალი იყო, და ჩაჩქანის ჩრდილი სახეს უწვრილებდა, სულ ახალი ჭრილობა ჰქონდა, და უპრიალებდა. კუპეში ვინც კი იყო, ყველა ჩვენ შემოგვაშტერდა.

_ სადაური წესია, _ თქვა მან, _ ჯარისკაცს რომ ადგილს აჭერინებთ, სად გაგონილა?

_ ახლა გაიგონეთ!

ნერწყვი გადაყლაპა, შევნიშნე, როგორ აუთამაშდა ხვანჩი. მეტყვიამფრქვევე იქვე იდგა. დერეფნიდანაც იყურებოდნენ მინის კარებში. კუპეში კრინტი არავის დაუძრავს.

_ რა უფლებს ძალით?! თქვენზე ორი საათით ადრე ვარ მოსული!

_ მაინც რა გინდათ?

_ ადგილი.

_ მეც მინდა.

სახეში მივშტერებოდი და ვგრძნობდი, რომ კუპეში ყველანი მე მიბღვერდნენ. არც დამიძრახავს. მართალი იყო ეს კაცი. მაგრამ მე დაჯდომა მინდოდა. კრინტსაც არავინ სძრავდა.

‘ჯანდაბას’, გავიფიქრე გუნებაში.

– დაჯექით, შიგნორ ჩაპიტანო, – ვუთხარი მე. მეტყვიამფრქვევე ჩამოეცალა და წოწოლა კაპიტანი დაჯდა. შემომხედა. გაწამებული სახე ჰქონდა. მაგრამ ადგილი მას დარჩა. ‘ჩემი ბარგი წამოიღეთ’, ვუთხარი მეტყვიამფრქვევეს. დერეფანში გამოვედი. მატარებელი გაჭედილი იყო და ვიცოდი, რომ ადგილის ძებნა წყლის ნაყვა იქნებოდა. შვეიცარსა და მეტყვიამფრქვევეს ათ-ათი ლირა ვაჩუქე. დაბლა ჩავიდნენ და მატარებელს ჩაუარეს, ფანჯრებში იყურებოდნენ, მაგრამ ადგილი ვერსად ნახეს.

– იქნებ ბრემიაში ჩავიდეს ვინმე, – თქვა შვეიცარმა.

– უფრო მეტი ამოვა, – უპასუხა მეტყვიამფრქვევემ. გამოვემშვიდობე, ხელი ჩამოვართვი და წავიდნენ. ორივეს გაუფუჭდა გუნება. ყველანი ფეხზე ვიდექით, დერეფანში, როცა მატარებელი დაიძრა. ფანჯრიდან ფარნებსა და ისრებს გავყურებდი. ისევ წვიმდა, მალე ფანჯრები ერთიანად დასველდა და უკვე აღარაფერი ჩანდა. რამდენიმე ხნის შემდეგ იატაკზე მოვიკეცე, დერეფანში, და წავიძინე. საფულე, რომელშიაც საბუთები და ფული მქონდა, წინასწარ ამოვიღე და შარვლისა და პერანგის ქვეშ შევინახე, ბარძაყთან. მთელი ღამე მეძინა, მხოლოდ ბრემიასა და ვერონაში გამომეღვიძა. ამ სადგურებში კიდევ ამოვიდა ხალხი, და მაშინვე დამეძინა. ერთ საველე ჩანთაზე თავი მედო, მეორეზე მკლავები მქონდა მოხვეული, ხალხი ადვილად გადამალაჯებდა, თუკი ვინმე საგანგებოდ არ მოინდომებდა ფეხის დაბიჯებას. მთელი დერეფანი ხალხით იყო მოფენილი, იატაკზე ეძინათ. დანარჩენები ფანჯრის ღვედებს ჩამოჰკიდებოდნენ, ზოგიც კარებს მიჰყუდებოდა. მუდამ გაჭედილი იყო ეს მატარებელი.

წიგნი მესამე

თავი XXV

დადგა შემოდგომა, ხეები ერთიანად დატიტვლდა, გზები ატალახდა. მე უდინიდან საბარგო მანქანით მივდიოდი გორიციაში. გზაში სხვა საბარგო მანქანებიც გვხვდებოდა, და მე მიდამოს ვათვალიერებდი. თუთის ხეები დატიტვლებულიყვნენ, მინდვრებს მურა ფერი დასდებოდა. გზაზე, ნაპირის გასწვრივ ჩამწკრივებულ განძარცულ ხეებიდან ჩამოცვენილი დამჰქნარი და სველი ფოთლები ეყარა. მუშებს გადმოჰქონდათ ხეების ქვეშ დაზვიანული ღორღი და დათხრილი ორმოებში ყრიდნენ, გზას ასწორებდნენ. გამოჩნდა ქალაქი, ქალაქს გადაღმა ნისლი ჩამოწოლილიყო და მთები გადაეჭრა. მდინარეზე გადავედი და შევნიშნე, რომ წყალი

ადიდებულიყო. წვიმდა მთაში. შევედით ქალაქში, ფაბრიკებს ჩავუქროლეთ, მერე სახლებსა და ვილებს გავცდით და შევნიშნე, რომ ჩემს არყოფნაში ბევრი სახლი დაენგრიათ. ვიწრო შუკაში ჩვენ შევხვდით ინგლისური წითელი ჯვრის მანქანას. შოფერს კეპი ეხურა, გაცქინტული და მზეზე გარუჯული სახე ჰქონდა. ვერ ვიცანი. დიდ მოედანზე რომ გავედით, მანქანიდან ჩამოვხტი ქალაქის მერის სახლის წინ. შოფერმა ზურგანთა მომაწოდა, ბეჭებზე მოვიგდე, საველე ჩანთები ზედ გამოვაბი და ჩვენი ვილისაკენ გავსწიე. ეს არ ჰგავდა შინ დაბრუნებას.

მივევებოდი ხვინჭამოყრილ სველ ბილიკს და ჩვენს ვილას გავცქეროდი, ხეებს იქით. ფანჯრები სულ დაეკეტათ, მხოლოდ კარი იყო ღია. შევედი. მაიორი მაგიდასთან იჯდა ცარიელ ოთახში, კედლებზე რუკები და გადაბეჭდილი ქაღალდები იყო გაკრული.

_ჰელო! _ მომმართა მან, _ როგორა ხარ? _ უფრო შებერებული და გამოფიტული ჩანდა.

_ კარგად ვარ, _ ვუპასუხე მე, _ აქ როგორ მიდის საქმეები?

_ ყველაფერი გათავდა, _ თქვა მან, _ ჩანთები მოიხსენი და დაჯექი.

ჩანთები იატაკზე დავყარე, ქუდი ზურგანთაზე დავდე. კედელთან სკამი ავიღე და მეც მაგიდასთან დავჯექი.

_ სამაგელი ზაფხული იყო, _ თქვა მაიორმა, _ სულ გამომჯობინდი?

_ სულ.

_ ჯილდოები თუ მიიღე?

_ მივიღე. კარგი ჯილდოებია, მადლობელი ვარ.

_ აბა, ვნახოთ.

ლაზადა გადავიხსენი და ორი ლენტი ვაჩვენე.

_ მედლები არ მიგიღია კოლოფებით?

_ არა. მარტო საბუთები მომცეს.

_ მედლებს უფრო მოგვიანებით მიიღებ. მეტი დრო სჭირდება.

_ მე რა დავალებას მომცემთ?

_ მანქანები წასულია. ექვსი მანქანა გავგზავნეთ ჩრდილოეთით, კაპორეტოში. კაპორეტო ხომ იცი?

_ ვიცი, _ ვუთხარი მე. მომაგონდა პატარა თეთრი ქალაქი, რომელსაც მინდორში ედგა სამრეკლო. სუფთა, კოპწია ქალაქი იყო. მოედანზე მშვენიერი შადრევანი ამოჩუხჩუხებდა.

_ იქ მუშაობენ. ბევრი ავადმყოფი გვყავს იქა. ბრძოლები დამთავრდა.

_ სხვები სადღა არიან?

_ ორი მთაშია, ოთხი კი ისევ ბაინზიცაში. დანარჩენი ორი სანშენაერთი კარსოშია, მესამე არმიას ახლავს.

_ მე რა გავაკეთო?

_ თუ ასე გულით გინდა, წადი და ის ოთხი მანქანა ჩაიბარე ბაინზიცაში, ჯინოს შეენაცვლე, დიდი ხანია იქ არის. მას უკან, მგონი, აღარც ყოფილხარ იქა.

_ არა.

_ ცუდი საქმე შეგვემთხვა. სამი მანქანა დავკარგეთ.

_ გავიგე.

_ ჰო, რინალდიმ მოგწერა.

_ რინალდი სადღაა?

_ აქვეა, ჰოსპიტალში. დიდი ჯაფა დაადგა ზაფხულ-შემოდგომაზე.

_ მჯერა.

_ ძალიან გაგვიჭირდა, _ თქვა მაიორმა, _ ვერც კი წარმოიდგენ, როგორ გაგვიჭირდა. ხშირად მიფიქრია შენზე _ იღბლიანი ყოფილა, რომ მაშინვე დაიჭრა-მეთქი.

_ მართლაც.

_ გაისად კიდევ უფრო უარესი იქნება, _ თქვა მაიორმა, _ იქნებ ახლაც კი გადმოვიდნენ შეტევაზე. ასე ამბობენ, მაგრამ რაღაც არა მჯერა. რაღა დროსია. მდინარე ხომ ნახე?

_ ჰო, ადიდებულია წყალი.

_ არა მგონია, შეტევაზე გადმოვიდნენ _ უკვე წვიმები დაიწყო. მალე თოვლსაც დადებს. შენი თანამემამულეები როგორღა არიან? კიდევ ჩამოვლენ ამერიკელები?

_ ათმილიონიან არმიას ამზადებენ.

_ ნეტა, ცოტანი მაინც მოხვდებოდნენ ჩვენთან. მაგრამ ფრანგები რას დაგვანებებენ! აქამდე ვინ მოუშვებს. მამ, ასე. ამაღამ აქ დარჩები, დილაზე კი პატარა მანქანას გაჰყვები და ჯინოს გამოგზავნი. ვინმემეგზურსაც გაგაყოლებ. ჯინო ყველაფერს აგისხნის. კანტიკუნტი სროლა კიდევ არის იქ, მაგრამ საერთოდ უკვე დაცხრა. ბაინზიცაში გავლა მოგენატრებოდა.

_ ძალიან. მიხარია, რომ ისევ თქვანთანა ვარ, შიგნორ მაგგიორე _ გაეღიმა.

_ კარგი კაცი ხარ, მაგას რომ ამბობ. მომასავათა ამ ომმა. ერთი აქედან წამიყვანა, არა მგონია, დაბრუნება მომენატროს.

_ ნუთუ ასე გაგიჭირდათ?

_ ძალიან. ვერც კი წარმოიდგენ, ისე გაგიჭირდა. წადი, დაიბანე, და შენი მეგობარი რინალდი ნახე.

ჩანთები წამოვიღე და მაღლა ავედი. რინალდი ოთახში არ დამიხვდა, მისი ნივთები კი იქ ელაგა. ლოგინზე ჩამოვჯექი, ფეხსახვევი მოვიხსენი და მარჯვენა ფეხსაცმელი წავიძვრე. მერე წამოვწექი. დავიღალე და მარჯვენა ფეხი წამომტკივდა. სისულელე იყო ცალფეხგახდილი დაწოლა. ისევ წამოვჯექი, მეორე ფეხსაცმელიც შევიხსენი, ძირს დავაგდე და საბანზე გავიშლართე. დახურულ ოთახში სული მეხუთებოდა, მაგრამ ისე ვიყავი გასავათებული, რომ წამოდგომისა და ფანჯრის გაღების თავი აღარ მქონდა. ჩემი ნივთები ერთ კუთხეში მიელაგებინათ. გარეთ ბნელდებოდა. ვიწექი ლოგინზე, ქეთრინზე ვფიქრობდი და რინალდის ველოდი. გადაწყვეტილი მქონდა, ლოგინში ჩაწოლამდე არ მეფიქრა ხოლმე ქეთრინზე, მაგრამ ახლა დადლილი ვიყავი, საქმეც არაფერი მქონდა, ამიტომ ვიწექი და მასზე ვფიქრობდი. რინალდი რომ მოვიდა, მაშინაც ქეთრინზე ვფიქრობდი. ისევ ისეთი იყო რინალდი, ოღონდ ცოტათი გამხდარიყო.

_ ო, ბები, _ შესძახა მან. ლოგინზე წამოვჯექი. მომვარდა, გვერდზე მომიჯდა და მკლავები მომხვია. _ ჩემი კარგი ბები! _ ბეჭებზე დამკრა ხელი, მე მკლავები დავუჭირე.

_ ჩემი ბები, _ თქვა მან, _ აბა, მაჩვენე მუხლი.

_ შარვალი უნდა გავიხადო.

_ გაიხადე, ბები. აქ სულ ჩვენი ხალხია. მაინტერესებს, რა გაგიკეთეს.

წამოვდექი, შარვალი გავიხადე და სახვევი მოვიხსენი მუხლზე. რინალდი იატაკზე დაჯდა და ფრთხილად მომიხარა ფეხი. თითები იარაზე გადაუსვა, ცერები მუხლის თავზე შეაერთა და ნაზად დამაწვა.

_ მეტს აღარ იხრება?

არა.

_ პირდაპირ ბოროტმოქმედებაა შენი აქ გამოგზავნა. მანამ სულ არ მოიხრებოდა, უნდა ემკურნალათ.

_ ახლა გაცილებით უკეთესად მაქვს. კუნძვიტ მქონდა გაშემებული.

ცოტათი კიდევ მოხარა რინალდომ. მემის ხელებს დავყურებდი, დასტაქრის მარჯვე ხელები ჰქონდა. ზევიდან დავხედე თავის კორტოხზე, მზინავი თმა შუაზე ჰქონდა გაყოფილი. მეტისმეტი მოუვიდა მოხრა.

_ უჰ! _ შევძახე მე.

_ მექანოთერაპიით მკურნალობა უნდა განაგრძო, _ თქვა რინალდომ.

_ გაცილებით უკეთა მაქვს.

_ ვიცი, ბები. ამეებისა მე შენზე მეტი გამეგება. _ წამოდგა და ლოგინზე დაჯდა, _ ოპერაცია კარგად გაუკეთებიათ. _ მორჩა ფეხის გასინჯვას. _ ახლა მიაშბე.

_ რა უნდა გაიშბო, _ ვუპასუხე მე, _ წყნარად ვიყავი.

_ რა დაოჯახებული კაცივით ლაპარაკობ, _ მითხრამან, _ რა მოგივიდა?

_ არაფერი, _ ვუთხარი მე, _ შენ თვითონ რა მოგივიდა?

_ მომსპო და გამათავა ამ ომმა, _ თქვა რინალდომ, _ გული მომიწურა, _ ხელები მუხლზე შემოიჭდო.

_ ოჰო! _ ვთქვი მე.

_ ვითომ რაო, არ შეიძლება ადამიანური გრძნობები მომერიოს?

_ არა. ვატყობ, კაი დრო გიტარებია. მიაშბე.

_ მთელი ზაფხული და შემოდგომა მოცლა არა მქონია. ჩემი ხელი არ გაჩერებულა. სხვების საქმესაც მე ვაკეთებდი. რაც კი მძიმე საქმე გამოჩნდებოდა, სულ მემომიგდებენ ხოლმე. ღმერთმანი, ბები, ჩინებული დასტაქარი ვხდები.

_ კარგადა ჟღერს.

_ შენ გგონია, ბევრსა ვფიქრობ. არა, ღმერთმანი, არა. ისე ვაკეთებ ოპერაციებს.

_ ასე სჯობს.

_ მაგრამ ახლა ყველაფერი გათავდა, ბები. ოპერაციებს აღარ ვაკეთებ და, ასე მგონია, ჯოჯოხეთში ვარ-მეთქი. საშინელი ომია, ბები. უნდა დამიჯერო, მე რომ გეტყვი. ცოტათი მაინც გამამხიარულე. გრამოფონის ფირფიტები ჩამომიტანე?

_ ჩამოგიტანე.

ყუთში მქონდა ჩაწყობილი და ზურგანთაში მედო, მაგრამ ისე ვიყავი დაღლილი, რომ ამოდების თავი არა მქონდა.

_ შენ ხომ კარგ გუნებაზე ხარ, ბები?

_ მეც ჯოჯოხეთი მიტრიალებს გულში.

_ საშინელი ომია, _ თქვა რინალდომ, _ მაგრამ დავეხსნათ. დავლიოთ და ხელადვე გავმხიარულდებით. ქარს გავატანოთ ფერფლი.

_ სიყვითლე მჭირდა, ვერ დავლევ.

_ო, ბები, რა იყავი და რა დაბრუნდი! სერიოზული გამხდარხარ, მტკივან ღვიძლიანი. აკი გითხარი, ომი საშავლობაა-მეთქი. ნეტა რაში გვჭირდება, რას ავიხირებთ ხოლმე?!

_დავლიოთ, ჯანი გავარდეს. დათრობით არ დავთვრებით, მაგრამ ცოტა მაინც დავლიოთ.

რინალდი პირსაბანთან მივიდა, ორი ჭიქა და კონიაკი მოიტანა.

_ავსტრიული კონიაკია, _ თქვა მან, _ შვიდვარსკვლავიანი. მეტი არც არაფერი დაგვხვედრია სან გაბრიელში.

_შენც იყავი იქა?

_არა. აქედან ფეხი არ მომიცვლია. სულ აქ ვიყავი, ოპერაციების კეთებაში გართული. შეხედე, ბები, შენი კბილისგამოსარეცხი ჭიქა. შენს მოსაგონებლად ვინახავდი.

_თუ იმისთვის, რომ კბილების გამოწმენდა გაგხსენებოდა!

_არა, მე ჩემი მაქვს. ამ ჭიქით კი ვიხსენებდი, როგორა ცდილობდი შენ დილაობით კბილებიდან ვილა როზას მორეცხვას, როგორ იკურთხებოდი და ასპირინს როგორ ყლაპავდი, კახპებს როგორ აგინებდი. რამდენს ამ ჭიქას დავინახავ, იმდენი გამასხენდება, როგორ ცდილობდი შენ კბილის ჯაგრისით სინდისის განწმენდას. _ლოგინს მიუახლოვდა, _ აბა, მაკოცე და შემომფიცე, რომ სერიოზული აღარ იქნები.

_ვერ ეღირსები ჩემს კოცნას. მაიმუნი ხარ.

_გიცნობ, გიცნობ! შენ ხომ კაი ანგლო-საქსონელი ბიჭი ხარ. გიცნობ, შენ ხომ სინდისის ქეჯნა გაწუხებს ხოლმე. კიდევ ვნახავ, ჩვენი ანგლო-საქსონელი ბიჭი თავისი კბილის ჯაგრისით როგორ ჩამორეცხავს საროსკიპო სახლს.

_კონიაკი დამისხი.

ჭიქები მივაჯახუნეთ და შევსვით. რინალდი დამცინოდა.

_ახლა დაგათრობ, შენს ღვიძლს ამოგაცილი. საღ იტალიურ ღვიძლს ჩაგისვამ და ისევ კაცად გაქცევ.

ჭიქა გავუწოდე, რომ კიდევ ჩაესხა კონიაკი. გარეთ უკვე სავსებით ბნელოდა. ჭიქით ხელში, ფანჯარასთან მივედი და გამოვადე. წვიმას გადაეღო. გარეთ ცოდა და ხეები ნისლში გახვეულიყო.

_კონიაკი არ გადაღვარო ფანჯარაში, _ მომამახა რინალდომ, _შენ თუ არ შეგძლია დალევა, აგერ მომეცი.

_დაიკარგე, ერთი! _უთხარი მე. მესიამოვნა რინალდის ნახვა. მთელი ორი წელი სულ ჩემს გამოჯავრებაში იყო და ეს ძალიან მსიამოვნებდა. მშვენივრად გვესმოდა ერთმანეთისა.

_ დაქორწინდი? _ გადმოძახა თავისი ლოგინიდან. მე ფანჯარასთან ვიდექი, კედელს მიყრდნობილი.

_ ჯერ არა.

_ გიყვარს?

_ ჰო.

_ ის ინგლისელი გოგო?

_ ჰო.

_ საწყალი ბიჭი. მასაც ნამდვილად უყვარხარ?

_ აბა რა!

_ მე გეკითხები, სიყვარული თუ დაგიმტკიცა-მეთქი.

_ მოკეტე!

_ გავჩუმდები. თვითონვე ნახავ, რა თავაზიანი კაცი ვარ. მაინც როგორ გამოგადგა?..

_ რინინ! _ ვუთხარი მე, _ თუ ღმერთი გწამს, გაჩუმდი. თუ გინდა, რომ ჩემი მეგობარი იყო, გაჩუმდი.

_ სულაც არ მინდა შენი მეგობარი ვიყო, მე უკვე ვარ შენი მეგობარი.

_ მაშ, გაჩუმდი.

_ კარგი.

მივედი და გვერდზე მოვუჯექი რინალდის. ჭიქა ხელში ეჭირა და იატაკს ჩამტერებოდა.

_ ახლა ხომ გესმის, რინინ?

_ ო, რა თქმა უნდა. რაც თავი მახსოვს, სულ წმიდა გრძნობებს ვეჯახები ხოლმე. შენთვის აქამდე მაინცადამაინც არ შემინიშნავს. ეტყობა, შენცა გქონდა ეს წმიდა გრძნობები, _ ისევ იატაკს ჩამტერებოდა.

_ შენ არა გაქვს?

_ არა.

_ სულ არა?

_ არა.

_ არც დედაშენისა და შენი დის მიმართ?

- _ არც შენი დის მიმართ, _ უცებ მომახალა რინალდომ. ორივეს გაგვეცინა.
- _ ძველი ზეკაცი ყოფილხარ, _ ვუთხარი მე.
- _ იქნებ ვეჭვიანობდე! _ თქვა რინალდომ.
- _ სად შენ და სად ეჭვიანობა!
- _ მე სულ სხვა რამეს გეუბნები. ცოლშვილიანი მეგობრები თუ გყავს?
- _ მყავს, _ ვუპასუხე მე.
- _ მე არა მყავს, _ თქვა რინალდომ, _ ისეთი არა მყავს, ერთმანეთი რომ უყვარდეთ.
- _ რატომ?
- _ ვერ მიტანენ.
- _ რათა?
- _ მე ხომ გველი ვარ. ცნობადი გველი.
- _ ცოტა გერევა. ცნობადი ხე იყო.
- _ არაფერიც! გველი იყო. _ ცოტათი გამხიარულდა.
- _ როცა ღრმა-ღრმა აზრებს არა ჰყავხარ შეპყრობილი, გაცილებით უკეთესი ხარ, _ ვუთხარი მე.
- _ მე შენ მიყვარხარ, ბები, _ თქვა მან, _ ხელად მიჩხვლეტ ხოლმე, როგორც კი დიდი იტალიელი მოაზროვნე გავხდები. მაგრამ ბევრი რამე ვიცი და ვერ კი გამომითქვამს. შენზე მეტი ვიცი.
- _ მართალი ხარ.
- _ მაგრამ უფრო კაი ცხოვრება შენ გექნება. სინდისის ქეჯნის მიუხედავად, უფრო ტკბილად იცხოვრებ.
- _ არა მგონია.
- _ ჰო. ნამდვილად ასეა. მე კი ახლავე ასე მომდის _ როცა ვმუშაობ, მხოლოდ მაშინ ვარ კარგად, _ ისევ იატაკს ჩააშტერდა.
- _ გაგივლის.
- _ არა. ორი რამე მიყვარს კიდევ: ერთი ჩემს საქმიანობასა ვნებს, მეორე კი, დიდი-დიდი, თხუთმეტი-ოცდაათი წუთი მეყოს. ზოგჯერ ამდენიც არა.
- _ ზოგჯერ ამაზე გაცილებით ნაკლები.

_ იქნებ წარმატებებსაც მივაღწიე, ბები. შენ ხომ არ იცი. მაგრამ მაინც ეს ორი რამ, და ჩემი მუშაობა შემრჩა.

_ სხვა რამეებსაც შეიძენ.

_ არა. შეძენა არ იქნება. რაცა გვაქვს, სულ დაბადებიდან გვაქვს დაყოლილი, ახალს არაფერს ვსწავლობთ, არც არაფერს ვიძენთ. ცხოვრებას უკვე დასრულებულები ვიწყებთ. ბედი შენი, რომ ლათინად არ დაიბადე.

_ `ლათინი` არ არსებობს, არის მხოლოდ აზროვნება `ლათინური`. ძან კი მოგაქვს თავი შენი ნაკლოვანებებით. _ რინალდიმ ამომხედა და გაიცინა.

_ კმარა, გავათავოთ, ბები. დამქანცა ამდენმა ფიქრმა. _ დაღლილი ჩანდა, როცა შემოვიდა, _ სადილის დრო მოახლოვდა. ძალიან გამიხარდა შენი დაბრუნება. შენ ჩემი საუკეთესო მეგობარი და ფრონტელი ძმა ხარ.

_ ფრონტელი ძმები როდის სადილობენ? _ ვკითხე მე.

_ ახლავე წავიდეთ. ერთი კიდევ დავლიოთ შენი ღვიძლის სადღეგრძელო.

_ წმიდა პავლესი არ იყოს.

_ გემლება. იქ ღვინო და კუჭია ნახსენები. კუჭის ხათრით ცოტა მოსვი.

_ თუ კიდევ გაქვს ბოთლში, რისი ხათრისთვისაც გინდოდეს, დამალევინე.

_ შენს სატრფოს გაუმარჯოს, _ თქვა რინალდიმ. ჭიქა ასწია.

_ გაუმარჯოს.

_ მორჩა, ცუდად აღარ ვახსენებ.

_ თავს ძალას ნუ დაატან.

სულ გამოსცალა კონიაკი.

_ სუფთა გული მაქვს, _ თქვა მან, _ შენისთანა გული მაქვს, ბები. მეც გავიჩენ ერთ ინგლისელ გოგოს. მართალი თუ გინდა, პირველად მე გავიცანი შენი გოგო, მაგრამ ცოტათი ჩემზე მაღალი იყო. მაღალი გოგო დად უნდა გაიხადო, _ წარმოთქვა მან.

_ მართაც წმინდა გული გაქვს.

_ ხომ? მიტომაც მემახიან ღინალდო Pურისსიმო-ს

_ ღინალდო შპორცჰირრიმო!1

1 აქ ხუმრობა აგებულია იტალიური სიტყვების ფონეტიკურ მიმსგავსებაზე: Pუზისსიმო
_უწმიდესი, შპორცჰისსიმო უწმინდურესი.

_კარგი ბები, წავიდეთ, ვისადილოთ, მანამ კიდევ შემრჩენია სიწმინდე.

დავიბანე, თმა დავივარცხნე და დაბლაჩავედით. რინალდი შემთვრალი იყო. სასადილოში კერძი
ჯერ არა ჰქონდათ მზად.

_წავალ, კონიაკს ჩამოვიტან, _თქვა რინალდომ. ზემოთ ავიდა. მე მაგიდას მივუჯექი, რინალდი
მალევე დაბრუნდა და ბოთლი ჩამოიტანა. ნახევარ-ნახევარი ჭიქა კონიაკი დაასხა.

_ბევრი მოგვივა, _ვთქვი მე, ჭიქა ავიღე და მაგიდის ლამპაზე გავხედე.

_ცარიელი კუჭისთვის სულაც არ არის ბევრი. დიდებული რამეა. სულ ამოსწვავს გულ-ღვიძლს.
ამაზე უარესს ვერაფერს მოიგონებ შენთვის.

_რა გაეწყობა.

_თავის განადგურება ნელ-ნელა! _თქვა რინალდომ, _კუჭ-ნაწლავს სულ დაგიშლის და ხელების
კანკალს დაგაწყებინებს. სწორედ რომ დასტაქრის პაციენტი გახდები.

_მირჩევ?

_სულით და გულით. სხვა რამეს არც ვხმარობ. გადაჰკარი, ბები, და ელოდე ლოგინში ჩაწოლას.

ნახევარი დავლიე. დერეფანში მორიგის ხმა გაისმა: 'სუპი! სუპი მოდის!~

მაიორი შემოვიდა, თავი დაგვიკრა და დაჯდა. მაგიდასთან სულ დალეული გამოჩნდა.

_მეტი აღარა ვართ? _ იკითხა მან. მორიგემ სუპის ბადია დადგა მაგიდაზე და მაიორმაც მაშინვე
გაივსო მათლაფა.

_ყველანი აქა ვართ, _უპასუხა რინალდომ, _იქნებ მღვდელიც მოვიდეს. ფედერიკოს ჩამოსვლა
რომ იცოდეს, აქამდეც მოვიდოდა.

_სად არის? _ვკითხე მე.

_სამას შვიდში, _ მითხრა მაიორმა. სუპის ხვრეპით იყო გართული. პირი მოიწმინდა, აბზეკილ
ქარარა ულვაშებზე ფრთხილად გადაისვა ხელი, _ მე მგონი, მოვა. ვიყავი იქა და შენი ჩამოსვლის
ამბავიც დავუბარე.

_უჩვეულო სიწყნარეა სასადილოში და ყურს ეჩოთირება, _ვთქვი მე.

_ჰო, სიწყნარეა, _თქვა მაიორმა.

_მე ვიხმაურებ, _განაცხადა რინალდომ.

_ დალიე ღვინო, ენრიკო, _ მითხრა მაიორმა. ჭიქა შემივსო. სპაგეტი შემოიტანეს და ჭამით გავერთეთ. მღვდელი რომ მოვიდა, სპაგეტის ვათავებდით. ისეთივე იყო_ჩია, შავგვრემანი, დაჭიმული. წამოვდექი და ხელი ჩამოვართვი. მხარზე დამადო ხელი.

_ როგორც კი გავიგე, გამოვექანე, _ თქვა მან.

_ დაბრძანდით, _ უთხრა მაიორმა, _ დაიგვიანეთ.

_ სადამო მშვიდობისა, მამაო, _ ინგლისურად მიმართა რინალდომ. მღვდლის გამომჯავრებელ კაპიტანსა ბამავდენენ, რომელიც ინგლისურს ამტვრევდა.

_ სადამო მშვიდობისა, რინალდი, _ მიუგო მღვდელმა. მორიგემ სუპი მოუტანა, მაგრამ მღვდელმა თქვა, პირდაპირ სპაგეტით დავიწყებო.

_ როგორა ხართ? _ მკითხა მან.

_ მშვენივრად, _ ვუპასუხე მე, _ თქვენ კენ რა ამბებია?

_ ღვინო დალიეთ, ხუცესო, _ უთხრა რინალდომ, _ ცოტა შესვით, თქვენი კუჭის გასახარად. პავლე მოციქულის სიტყვებით, ხომ იცით!

_ ვიცი, _ თავაზიანად მიუგო მღვდელმა. რინალდომ ჭიქა შეუვსო.

_ ჰო, ეს პავლე მოციქული! _ შესძახა რინალდომ, _ მისგანა გვჭირს, რაცა გვჭირს. _ მღვდელმა გადმომხედა და გამიღიმა. შევნიშნე, რომ დაცინვა სულაც აღარ აბრაზებდა.

1 იგულისხმება პავლე მოციქულის სიტყვები: `ნუ წყალსა ხოლო ჰსუამ, არამედ ღვინოცა მცირედ იხმიე. სტომაქისათვის და ზედასზედა უმღურებისა შენისათვის`.

_ ოჰ, ეს პავლე მოციქული! _ შესძახა რინალდომ, _ თვითონ მუსუსი იყო და ქალი არ გაუშვია, ხოლო სისხლი რომ გაუცივდა, ასე არ ვარგაო, გამოაცხადა. როცა აღარაფერი შეეძლო, მაშინ დაგვიწერა კანონები ჩვენ, ვისაც კიდევ შეგვრჩა ცხელი სისხლი. მართალს არ ვამბობ, ფედერიკო?

მაიორმა გაიღიმა. ჩაშუშულ ხორცსა ვჭამდით ამ დროს.

_ შებინდების შემდეგ წმიდანებთან დავას ვერიდები, _ ვუთხარი მე. მღვდელმა გადმომხედა და გამიღიმა.

_ რაღა თქმა უნდა, ხუცესს აუბა მხარი, _ თქვა რინალდომ, _ სადა მყვანან ხუცესის ძველი მოქილიკეები?! სად არის კავალკანტი? ბრუნდისად არის? ჩეზარე სად არის? სხვების დაუხმარებლად, მარტოკამ, როგორ ვაქილიკო მღვდელი?!

_ კარგი მღვდელია, _ თქვა მაიორმა.

_კარგი მღვდელია, _ თქვა რინალდომ, _მაგრამ მაინც მღვდელია. როგორმე ძველებურად უნდა გამოვაცოცხო ეს სასადილო. ფედერიკო უნდა გავამხიარულო. ჯანდაბამდის გზა გქონია, ხუცესო!

შევიწმინდე, როგორ გადახედა მაიორმა და მიხვდა, რომ რინალდი მთვრალი იყო. გაცქინტული სახე სულ გათეთრებოდა. თეთრ შუბლს ზემოთ განსაკუთრებულად შავი მოუჩანდა თმა.

_ არა უშავს რა, რინალდი, _უთხრა მღვდელმა, _ არაფერია.

_ ჯანდაბამდის გზა გქონია! _ შესძახა რინალდომ, _ჯანდაბას, ყველა და ყველაფერი! _სკამს გადააწვა.

_ დამაბული მუშაობა შეხვდა და დაიქანცა, _მიუხრა მაიორმა. ხორცი შეჭამა და ახლა პური ამოუწყო საწებელში.

_ ფეხებზე მკიდია! - რინალდომ სუფრას გადახედა, _ჯანდაბას ყველა და ყველაფერი! _გამომწვევად გადახედა ყველას. თვალები გამოლენჩებული ჰქონდა, სახე _ გადატეტკილი.

_ აგრე იყოს, _ვთქვი მე, _ჯანდაბას ყველა და ყველაფერი!

_ დამაცა, დამაცა, _ თქვა რინალდომ, _ასე როგორ იქნება! როგორ იქნება! არ იქნება-მეთქი. გამომშრალი და გამოფიტული ხარ კაცი და მეტი არაფერი. მეტი არაფერი-მეთქი, გეუბნები. ერთი ნამცეცვი არა. ეს მე მკითხე. უსაქმოდ რომ ვარ, მაშინ ვგრძნობ ამას.

_ მღვდელმა თავი გააქნია. მორიგე ხორცის თევშები აალაგა.

_ რატომ სჭამ ხორცს? _მღვდელს მიუბრუნდა რინალდი, _არ იცი, რომ დღეს პარასკევია?

_ ოთხშაბათია, _ თქვა მღვდელმა.

_ სტყუი. პარასკევია. შენ ჩვენი მაცხოვრის ხორცსა სჭამ. ეს ღვთიური ხორცია. მე მკითხეთ ეს. ავსტრიელს გვამია. ავსტრიელის გვამსა სჭამთ.

_ თეთრი ხორცი ოფიცრებისაა, _ვთქვი ძველი ხუმრობა.

რინალდის გაეცინა. ჭიქა შეივსო.

_ ყურადღებას ნუ მომაქცევთ, _ თქვა მან, _მე ცოტათი ჭკუაზე შევიშალე.

_ შვებულებაში უნდა წახვიდე, _ უთხრა მღვდელმა.

მაიორმა წყენით გააქნია თავი. რინალდომ მღვდელს გახედა.

_ თქვენის აზრით, შვებულება მჭირდება, არა?

მაიორმა მღვდელს შეხედა და თავი გააქნია. რინალდიც შეჰყურებდა.

_ შენი ნებაა, _ უთხრა მღვდელმა. _ თუ არ გინდა, ნუ წახვალ.

_ ჯანდაბამდის გზა გქონიათ, _ შესძახა რინალდომ, _ თავიდან მიშორებენ. ყოველ ღამეს იმას ცდილობენ, რომ როგორმე თავიდან მომიშორონ. მე კი ჯერჯერობით ვიგერიებ. რა ვუყოთ, რომ ესა მჭირს! აბა, დამისახელეთ, ვის არა სჭირს! მთელს ქვეყანასასჭირს. ჯერ, _ განაგრძო მან ლექტორის კილოთი, _ პატარა ძიძიბო გაგჩნდება. მერე უცებ მკერდზე გამოგაყრის. მერე სულაც გაქრება. მთელს იმედებს სინდიყზე ამყარებ...

_ ან არადა სალვარსანზე, _ დამშვიდებით შეაწყვეტინა მაიორმა.

_ სინდიყის პრეპარატი, _ შესძახა რინალდომ. ახლა უკვე მგზნებარებით ლაპარაკობდა, _ ორჯერ მაგაზე უკეთესს გეტყვით. ძვირფასო ხუცესო, _ თქვა მან, _ შენ არასოდეს არ შეგეყრება. ბეიბის შეეყრება, ეს წარმოების ავარიაა. უბრალოდ ავარია.

მორიგემ ტკბილეული და ყავა შემოიიტანა. რაღაცნაირი პუდინგი იყო, შავ პურსა ჰგავდა, სქელ წვენიში ჩაედოთ. ლამპა ხრჩოლავდა. შუშას შავი ჭკარტლი დასდებოდა.

_ ლამპა წაიღეთ და ორისანთელი მოიტანეთ, _ თქვა მაიორმა.

მორიგემ ლამბაქზე დამაგრებული ორი ანთებული სანთელი შემოიტანა, ლამპა კი ჩააქრო და წაიღო. რინალდი დამშვიდდა. ეტყობოდა, გონს მოეგო. ცოტა კიდევ ვილაპარაკეთ და, ყავას რომ მოვრჩით, ვესტიბიულში გავედით.

_ შენ მღვდელთანა გაქვს სალაპარაკო, მე კი ქალაქში უნდა გავიდე, _ მითხრა რინალდომ, _ ღამე მშვიდობის, მამაო.

_ ღამე მშვიდობის, რინალდი, _ მიუგო მღვდელმა.

_ ისევ გნახავ, ფრედი, _ მითხრა რინალდომ.

_ ჰო, მალე მოდი, _ მივუგე მე.

გაიჭყანა და გავიდა, მაიორი ჩვენთან იდგა.

_ მეტისმეტად გადაიღალა და მოიშალა, _ თქვა მან, _ დაუჟინია, სიფილისი მჭირსო. არა მგონია, მაგრამ შეუძლებელიც არაფერია. მკურნალობს კიდევ სიფილისს. ღამე მშვიდობისა. გათენებამდე უნდა გაემგზავრო, ენრიკო.

_ ვიცი.

_ მაშ, ღამე მშვიდობისა, _ თქვა მან, _ ღმერთმა ხელი მოგიმართოთ. პედუცი გაგაღვიძებს და გამოგვეყვება კიდევ.

_ ნახვამდის, შიგნორ მაგგიორე.

_ ნახვამდის. ავსტრიელები შემოტევენ აპირებენო, მაგრამ არა მგონია. იმედი მაქვს არ გამართლდება. ყოველ შემთხვევაში, აქ არ შემოგვიტევენ. ჯინო გამბობს ყველაფერს. ტელეფონი უკეთ მუშაობს ახლა.

_ ხშირ-ხშირად დაგირეკავთ.

_ შენ იცი. ღამე მშვიდობისა. რინალდის ნუ დაანებებ ამდენი კონიაკის სმას.

_ ვეცდები.

_ ღამე მშვიდობისა, მამაო.

_ ღამე მშვიდობისა, შიგნორ მაგგიორე.

თავის კაბინეტისკენ გაემართა.

თავი XXVI

კარებს მივადექი და ქუჩაში გავიხედე. აღარ წვიმდა, მაგრამ ნისლი ჩამოწოლილიყო.

_ ჩვენთან არ ავიდეთ? _ ვკითხე მღვდელს.

_ დიდხანს ვერ დავრჩები.

_ ავიდეთ, არა უშავს.

კიბე ავიარეთ და ჩემს ოთხში შევედით. რინალდის ლოგინზე წამოვწექი. მღვდელი ჩემს გასაშლელ საწოლზე ჩამოჯდა, რომელიც მორიგე შემომიტანა. ოთახში ბნელოდა.

_ მართლა როგორა ხართ?

მკითხა მღვდელმა.

_ კარგად. ოღონდ ამაღამ დავიღალე.

_ მეც დავიღალე. თვითონ არ ვიცი, რატომ.

_ ომისას რას იტყვით?

_ მე მგონი, მალე გათავდება. ვერ გეტყვით, რატომ, მაგრამ გული მეუბნება.

_ მაინც რას გეუბნებათ გული?

_ ჩვენი მათორი ხომ ნახეთ, როგორ გამოიცვალა? როგორ მინაზდა? ბევრია ახლა ასე.

_ მეც ასე არა ვარ! _ ვუთხარი მე.

_ საშინელი ზაფხული იყო, _ თქვა მღვდელმა. ჩემს არყოფნაში იგი უფრო მტკიცე და თვითდაჯერებული გამხდარიყო. _ ვერც კი წარმოიდგენთ, რა ხდებოდა. აქ უნდა ყოფილიყავით და გენახათ. ბევრი მიხვდა ამ ზაფხულს, რაც არის ომი. მე რომ ზოგიერთ ოფიცერზე ვფიქრობდი, თავის დღეში ვერ მიხვდება-მეთქი, ისინიც კი მიხვდნენ.

_ რა მოხდება? _ საბანს ხელი გადავუსვი.

_ მაგას ვერ გეტყვით, მაგრამ არა მგონია, დიდხანს გასტანოს.

_ მაინც რა მოხდება?

_ ბრძოლას შეწყვეტენ.

_ ვინ?

_ ორივე მხარე.

_ ნეტა მართლა, _ ვთქვი მე.

_ არა გჯერათ?

_ არა მგონია, ორივე მხარემ ერთდროულად შეწყვიტოს ბრძოლა.

_ რა თქმა უნდა. ეგ ისეთი კარგი საქმეა, რომ არც მოელი. მაგრამ როცა ვხედავ, როგორ იცვლება ხალხი, ვფიქრობ, რომ დიდხანს ველარ გასტანს.

_ ამ ზაფხულს ვინ მოიგო ბრძოლა?

_ არავინ.

_ ავსტრიელებმა მოიგეს, _ ვთქვი მე, _ სან გაბრიელი არ დაანებეს იტალიელებს. იმათ მოიგეს. არც შეწყვეტენ ბრძოლას.

_ ჩვენნაირ გუნებაზე თუ არიან, შეწყვეტენ. მაგათაც ჩვენნაირი განსაცდელი არ გადახდათ?!

_ ვინც იმარჯვებს, ბრძოლა როდის შეუწყვეტია!

_ თქვენ მე გულს მიტეხთ.

_ რასაც ვფიქრობ, იმას გეუბნებით.

_ მაშ, თქვენის აზრით, უნდა გაგრძელდეს და გაგრძელდეს, ხომ? არაფერი არ უნდა მოხდეს?

_ რა ვიცი. ავსტრიელებმა გაიმარჯვეს და რატომღა შეწყვეტენ. ჩვენ დამარცხებამ გაგვაქრისტიანა.

_ ავსტრიელებიც ხომ ქრისტიანები არიან, ბოსნიანების გამოკლებით.

_ პირდაპირ კი ნუ გამიგებთ _ მე ვლავარაკობ ისეთ ქრისტიანებზე, როგორც ჩვენი მაცხოვარი იყო.

ხმა არ გაუღია.

_ ჩვენ დამარცხებამ გაგვანაზა. როგორი იქნებოდა მაცხოვარი, პეტრეს რომ ეხსნა ბაღში?

_ როგორც იყო, ისეთივე.

_ არა მგონია, _ ვუთხარი მე.

_ თქვენ მე გულს მიტეხთ, _ თქვა მან, _ მე მჯერა, რომ რამე მოხდება და ვლოცულობ კიდევ ამისთვის. ვგრძნობ, როგორ ახლოვდება ეს დღე.

_ იქნებ მართლაც მოხდეს რამე, _ ვუთხარი მე, _ მაგრამ ეს მარტო ჩვენ შეგვხდება. ისინიც რომ ჩვენნაირ გუნებაზე იყვნენ, მაშინ ჰო, მაგრამ კუდიტ ქვა გვასროლინეს. სად იმათი განწყობილება და სად ჩვენი.

_ ეგ დამარცხებაზე არ არის დამოკიდებული: მეტწილ ჯარისკაცებს სულ ასეთი განწყობილება ჰქონდათ.

_ იმიტომ რომ თავიდანვე დაამარცხეს _ სახლ-კარს მოსწყვიტეს და ჯარში უკრეს თავი. იმიტომაც გამოდის გლეხი ბრძენი _ თავიდანვე დაამარცხეს. აბა, ერთი ძალაუფლება მიეცი _ ნახავ, თუ ბრძენი არ იქნება.

ხმა არ გაუღია. ფიქრებში წავიდა.

_ მე თვითონვე მეწურება გული, _ ვთქვი მე, _ ამიტომაც არ ვფიქრობ ასეთ რამეებზე. არასოდეს არ ვფიქრობ, მაგრამ დავიწყებ თუ არა ლავარაკს, თავისით მოდის სიტყვები.

_ მე კიდევ რაღაცის იმედი მქონდა.

_ დამარცხებისა?

_ არა. უფრო დიდი რამის.

_ სხვა, აბა, არაფერია, გამარჯვების გარდა. გამარჯვება კი უარესია.

_ დიდხანს მქონდა გამარჯვების იმედი.

_ მეც.

_ ახლა კი მე თვითონვე ვერა გამიგია რა.

_ ან გამარჯვება უნდა იყოს, ან დამარცხება!

_ გამარჯვების იმედი აღარა მაქვს.

_ არც მე. მაგრამ არც დამარცხების იმედი მაქვს. თუმცა დამარცხება კი აჯობებდა.

_ მაშ, რისი იმედი გაქვთ?

_ ძილისა, _ ვთქვი მე. იგი წამოდგა.

_ მაპატიეთ, დიდხანს შეგაწყინეთ თავი. მაგრამ ძალიან მიყვარს თქვენთან ლაპარაკი.

_ მეც მომენტურა თქვენთან მუსაიფი. ძილი ისე ვახსენე, უაზროდ.

მეც წამოვდექი და სიბნელეში ხელი ჩამოვართვით ერთმანეთს.

_ ახლა სამას შვიდში ვიძინებ ხოლმე, _ თქვა მან.

_ ხვალ დილიდანვე მივდივარ საგუმბაგოზე.

_ როცა დაბრუნდებით, მოგინახულებთ.

_ გავიარ-გამოვიაროთ ხოლმე, ვისაუბროთ, _ კარებამდე მივაცილე.

_ დაბლა ნულარ ჩამოხვალთ, _ მითხრა მან, _ ძალიან გამიხარდა თქვენი დაბრუნება. თუმცა თქვენთვის ვერაფერი სასიხარულოა ეს. _ მხარზე დამადო ხელი.

_ ჩემთვის სულ ერთია, _ ვთქვი მე, _ დამე მშვიდობისა.

_ დამე მშვიდობისა. ჩიაოუ.

_ ჩიაოუ! _ ვუთხარი მე. თვალები მებლიტებოდა.

თავი XXVII

რინალდის შემოსვლაზე გამომეღვიძა, მაგრამ არ გამომლაპარაკებია და ისევ ჩამეძინა. ჯერ კიდევ არ იყო კარგად გათენებული, რომ ტანთ ჩავიცვი და გავემგზავრე. ისე გამოვედი გარეთ, რინალდის არც გაუღვიძია.

ჩემს დღეში არ მენახა ბაინზიცა, და ახლა უცნაური მეჩვენებოდა იმ ნაპირებზე სიარული, რომელიც ადრე ავსტრიელებს ეჭირათ. ეს იყო იმის გადაღმა, სადაც მე დამჭრეს. მთის დაქანებაზე ახალი გზა გაეყვანათ და საბარგო მანქანებით იყო გაჭედილი. როცა ავივაკეთ, გამოჩნდა ნისლში გახვეული ტყე და ციცაბო მთები. ეს ტყეები ერთბაშად აიღეს და ამიტომ განადგურება აღარ მოესწრო. უფრო იქით, საცა მთები არ იფარავდა, გზა ზემოდან და გვერდებიდან ჭილოფით ჰქონდათ შენიღბული. ეს გზა დანგრეულ სოფელში შედიოდა. ამის იქით უკვე ფრონტის ხაზი იწყებოდა. ირგვლივ არტილერია იყო განლაგებული. სახლები სულ დანგრეულ-დაღწეილი იყო, მაგრამ ფრონტზე ყველაფერი მოეწესრიგებინათ და ყოველ ფეხის ნაბიჯზე სანიშნე დაფები ჰქონდათ გამოკრული. მოვძებნეთ ჯინო, რომელმაც ცოტაოდენი ყავა

გვიშოვა, მერე კი თან გამოგვეყვა და საგუშაგოები დაგვათვალეირებინა, ხალხს შეგვახვედრა. მისგანვე გავიგე, რომ ინგლისელების მანქანები ბაინზიცას ქვემოთ მუშაობდნენ, რავენში. აღფრთოვანებული იყო ინგლისელებით. კანტიკუნტი სროლა არის, მაგრამ დაჭრილები ცოტა გვეყავსო. ახლა წვიმები დაიწყო და ავადმყოფები მოგვემატებინაო. ავსტრიელებზე ამბობენ, შეტევას დაიწყებენო, მაგრამ არა მგონიაო, თქვა მან. ჩვენზედაც კი თქვეს _ შეტევისთვის ემზდებიანო, მაგრამ ჯერ ერთი შენაერთიც არ გამოუზზავნიათ, ალბათ ეგეც ტყუილიაო. საკვების ნაკლებობას განიცდიდნენ, და ინატრა, ნეტა გორიციაში მაინც გამაძლოო. გუშინ სადილად რა გვაჭამეს? მე ვუპასუხე, და დიდებულიაო, მითხრა. განსაკუთრებით დოლცე1-მ მოახდინა შთაბეჭდილება. დაწვრილებით არ მითქვამს, რა ნამცხვრები გვაჭამეს, მარტო ისა ვთქვი _ დოლცემოგვართვეს-მეთქი და, ეტყობა, პურის პუდინგზე უფრო სანუკვარი რამე წარმოიდგინა.

1 ტკბილეული (იტალ.).

მე თუ ვიცი, საით უპირებენ გაგზავნას? მაგისი რამოგახსენო! ოღონდ ეს კი ვიცი, რომ რამდენიმე მანქანას კაპორეტოში აგზავნიან-მეთქი. ნეტა, მე გამაგზავნიდნენო. კოპწია ქალაქი იყო და ჯინოს ძალიან მოსწონდა ირგვლივ შემოჯარული მაღალი მთები. კარგი ბიჭი იყო, ეტყობოდა, ყველას უყვარდა. ნამდვილი ჯოჯოხეთის სან გაბრიელეში დატრიალდაო, თქვა მან, და კიდევ ლომოს იქით, სადაც ცუდად წავგივიდა საქმე. ტერნოვას მთაგრეხილის გასწვრივ მთებში სულ დიდი არტილერია უდგათ ავსტრიელებს და ღამით გზებზე საშინელ ცეცხლს გვიშენენო. საზღვაო ბატარეებაც უდგათ და პირდაპირ ნერვებს მიშლისო. დაბალი ტრაექტორიით გამოიცნობო. გაიგონებ თუ არა ბათქს, იმ წუთში წივილით წამოვა. ჩვეულებრივ, ორ-ორს გამოუშვებენ თურმე ერთად, ერთმანეთის მიყოლებით, და აფეთქების შემდეგ უშველებელ ნამსხვრევებს ისვრის აქეთ-იქით. მაჩვენა კიდევ გოჯის სისხო, დაკბილული ლითონის ნატეხი. ბაბიტსა ჰგავდა.

_ არა მგოია, ამითი რამეს გახდნენ, _ მითხრა ჯინომ. _ მაგრამ მაფეთებენ კი. ისეთი ზრიალით მოდის, გეგონება, თავზე გეცემაო. ჯერ დაიგრიალეებს, ერთბაშად წივილი მოჰყვება და აფეთქდება კიდევ. რაღა დაჭრილი და რაღა სასიკვდილოდ დაფეთებული!

მანვე მითხრა, რომ ჩვენს საპირისპიროდ თურმე კროატები და მადიარები იდგნენ. ჩვენი ჯარი ჯერ კიდევ შეტევის თადაროგით იყო მართული. ავსტრიელები რომ გადმოსულიყვნენ უცებ შეტევაზე, არც ტელეფონი გვექონია, რომ შტაბში შეგვეტყობინებინა, და უკან დასახევიც არ იყო. პატარა მთებში, პლატოს უკან, მშვენიერი გასამაგრებელი და თავდასაცავი ადგილებია, მაგრამ არავის შეუწყუხებია თავი, რომ თავდასაცავი ზღუდეებით გაემაგრებინათ. ბაინზიცა თუ მომეწონა?

მე უფრო ვაკე ადგილს მოველოდი, პლატოს მსგავსს. არც კი მიფიქრია, ასეთი დასერილ-დაგრეხილი თუ იყო.

_ ალტო პიანო-ა, _ თქვა ჯინომ, _ პიანო1 არ არის!

1 ზეგანია, ვაკე კი არ არის! (იტალ.).

იქიდან წამოვედით და იმ სახლის სარდაფში მივბრუნდით, სადაც მას ბინა ეჭირა. ვაკეზურგიანი მთაგრეხილი, ოდნავი სიღრმეც თუ აქვს, უფრო ადვილი გასამაგრებელი მეგონა, ვიდრე პატარა-პატარა მთების ჯაჭვი. მთაში ბრძოლა სულაც არ არის ბარში ბრძოლაზე ძნელი-მეთქი, მე ვამტკიცებდი.

_ მთსაც გააჩნია, _ თქვა მან, _ აბა, ერთი სან გაბრიელეს შეხედეთ.

_ მართალი ხართ, _ ვუთხარი მე, _ მაგრამ სან გაბრიელეს აღება სწორედ მაღლა გაუჭირდათ, საცა ვაკეა. ავაკებამდე შედარებით ადვილად ავიდნენ.

_ არცთუ ისე ადვილად, _ თქვა მან.

_ ჰო, მაგრამ მაგასაც თავისი მიზეზი ჰქონდა, _ ვუთხარი მე, _ ციხესიმაგრე უფრო იყო, ვიდრე მთა. წლების განმავლობაში ამაგრებდნენ ავსტრიელები.

მე ის მინდოდა მეთქვა, რომ სამხედრო ტაქტიკის თვალსაზრისით, მთაში გამაგრებას არავითარი უპირატესობა არა აქვს, რადგან ძალიან ადვილი ასაღებია. გადაადგილება-გადმოადგილების საშუალება უნდა გქონდეს, ეს კი მთაში ძნელია. ამას გარდა ზემოდან სროლაც ვერ არის ხელსაყრელი _ რადგან მთიდან ტყვიას მუდამ გადააცდენენ ხოლმე. თან, ფლანგები თუ დასძარი, საუკეთესო ძალები ყოველთვის უმაღლეს მწვერვალზე რჩება. მთაში ბრძოლების იმედი მაინცადამაინც არა მაქვს, ამაზე ბევრი მიფიქრია-მეთქი. შენ ერთ მთაზე გამაგრდები, ის _ მეორე მთაზე, მაგრამ როცა ნამდვილი ბრძოლა დაიწყება, შენც დაბლა უნდა ჩახვიდე და ისიც.

თუკი მთაში გადის საზღვრის ხაზი, მაშინ რა უნდა ქნაო, მკითხა.

ეგ საკითხი არ დამიმუშავებია-მეთქი, ვუთხარი, და ორივეს გაგვეცინა. _ მაგრამ ძველად სულ ცხვირ-პირს უნაყავდნენ ავსტრიელებს ვერონას მისადგომებში, _ ვთქვი მე, _ ჩამოიტყუებდნენ მინდორში, და ცხვირ-პირს უნაყავდნენ.

_ ჰო, მაგრამ მაშინ ფრანგები ებრძოდნენ, _ თქვა ჯინომ, _ სხვის ტერიტორიაზე კი ყოველთვის უფრო ადვილია სტრატეგიული პრობლემების გადაწყვეტა.

_ მართალია, _ დავეთანხმე მეც, _ საკუთარ მიწა-წყალზე ისე მეცნიერულად ვერ მოიმარჯვებ სტრატეგიას.

_ რუსებმა მოიმარჯვეს, ნაპოლეონი რომ გამოიჭირეს მახეში.

_ რუსებს დიდი მიწა-წყალი აქვთ. აბა, იტალიაში სცადე ნაპოლეონის შეტყუება. ხელადვე ბრინდიზიში ამოყოფ თავს.

_ საძაგელი ქალაქია, _ თქვა ჯინომ, _ ყოფილხართ?

_ გზად გამივლია.

_ ხომ პატრიოტი ვარ, _ თქვა ჯინომ, _ მაგრამ ეს ბრინდიზი და ტარანტო, რა ვქნა, არ მიყვარს.

_ ბაინზიცა გიყვართ? _ ვკითხე მე.

_ წმიდა მიწაა, _ მიპასუხა მან, _ მაგრამ, ნეტა, მეტი კარტოფილი მოდიოდეს. აქ რომ მოვედით, ავსტრიელების დათესილი კარტოფილი დაგვხვდა.

_ მართლა ცუდადა გაქვთ საკვების საქმე?

_ მე პირადად ერთხელაც არ გავმძღვრვარ, მაგრამ მე მაგარი მჭამელი ვარ. თუმცა შიმშილითაც არა ვკვდები. ოფიცრების სასადილოც ვერაფერი შვილია. ფრონტის ხაზზე კარგად აჭმევენ, ფრონტის დამხმარე ნაწილებს კი _ უფრო ცუდად. სადღაც ნამდვილად ურევენ. თავსაყარი უნდა იყოს საქმელი.

_ სპეკულანტები ჰყიდიან განზე.

_ ჰო, ფრონტის ბატალიონებს აძლევენ, რამდენიც უნდათ, ზურგში კი ხელმოჭერილები არიან. სულ შესანსლეს ავსტრიელების კარტოფილი, და წაბლიც გააწყვეს ტყეში. უკეთესად უნდა გვაჭმევდნენ. მაგარი მჭამელები ვართ. დარწმუნებული ვარ, სურსათი თავზე საყარი აქვთ. ჯარისკაცის დამშევა სად გაგონილა? ვერ ამჩნევთ, როგორ მოქმედებს აზროვნებაზე.

_ ასეა, _ ვთქვი მე, _ ომს ვერ მოგვაგებინებს ეს, წაგებით კი იქნებ წაგვაგებინოს.

_ წაგება-დამარცხებას ნულარ ვახსენებთ. ისედაც ბევრს ლაპარაკობენ დამარცხებაზე. რაც ზაფხულში გავაკეთეთ, როგორ შეიძლება ყველაფერი წყალში ჩაიყაროს.

კრინტი არ დამიძრავს. მუდამ მახსენებს ხოლმე სიტყვები _ წმიდა, დიდებული, მსხვერპლად მიტანა~, და გამოთქმა წყალში ჩაიყაროს~. ზოგჯერ წვიმაში ვმდგარვართ და ისე მოგვისმენია ეს სიტყვები, ნიავს მოუტანია კარგა მანძილიდან ცალკეული წამოძახილები, ანდა დაწერილი წაგვიკითხავს, როცა განცხადებების გამკვრელები სხვა აფიშებზე დაატყავებდნენ ხოლმე ზევიდან. ასეა, რაც თავი მახსოვს, მაგრამ წმიდა ჯერაც არაფერი მინახავს; რასაც დიდებულს ეძახიან, დიდებისა არა სცხია რა, და მსხვერპლად მიტანასაც ძალიან ხშირად ჩიკაგოს საყასბო მოუგონებია, იმ განსხვავებით, რომ ხორცს აქ პირდაპირ მიწაში ფლავენ. რამდენია ისეთი სიტყვები, როგორიცაა `დიდება, პატივი, გამირობა ანდა წმიდათა წმიდა, ზიზღს რომ გგვრის, ადგილის სახელწოდებებია ინარჩუნებენ ღირსებას. ზოგიერთ რიცხვსა თუ თარიღსაც შემორჩათ ეს ღირსება და, ადგილის სახელწოდებებთან ერთად, მათაც ადამიანურად წარმოთქვამ, ერთგვარი მნიშვნელობა აქვთ შენარჩუნებული. ისეთი განყენებული სიტყვები, როგორიცაა `დიდება, პატივი, გამირობა ანდა წმიდათა წმიდა~ _ სოფლების სახელწოდებების, გზების ნომრების, მდინარეების სახელების, პოლკების ნომრებისა და სხვადასხვა მოვლენათა თარიღების გვერდით უკვე ბილწი გეჩვენება. ჯინო პატრიოტი იყო და ისეთ რამეს იტყოდა ხოლმე, რომ ზოგჯერ სულ გავითიშებოდით ერთმანეთისაგან, მაგრამ თან კარგი ბიჭიც

გახლდათ და მე მესმოდა მისი პატრიოტობა. ეს პატრიოტიზმი თან დაჰყვა. ისა და პედუცი მანქანაში ჩასხდნენ და გორიციაში გაემგზავრნენ.

მთელი დღე ქარიშხალი მძვინვარებდა. ქარმა სულ დახლა ჩამორეცხა წვიმა და ყველგან გუბეები და ტალახი დააყენა. ჩამონგრეული სახლების ბათქაში სველი და რუხი ჩანდა. ნაშუადღევს წვიმამ გადაიღო და მეორე ნომერი საგუშაგოდან დავინახე შემოდგომის განძარცული, ნაწვიმარი მიწა, მთის წვერებზე ჩამოწოლილი ღრუბლები და გზებზე გადაფარებული სველი ჭილოფის ღერები, რომლებსაც წყალი ჩამოსწვეთავდა. ერთი პირობა მზემაც გამოიხედა ჩასვლის წინ და გატიტვლებული ტყე გაანათა მთაგრეხილზე. ავსტრიელებს ბევრი ზარბაზანი ედგათ ამ მთებში, მაგრამ მხოლოდ ზოგიერთი მათგანი ისროდა. შევეყურებდი, როგორ ერთბაშად გაიშლებოდა ცაში შრაპნელის კვამლი, დანგრეული ქოხების თავზე, ფრონტის ხაზის მახლობლად; რბილი კვამლის ქულა, შუაში ყვითლად აელვარებული. ჯერ გაელვებს მოჰკრავდი თვალს, მერე ტკაცანს გაიგონებდი, ბოლოს კი კვამლის ბურთი გამოგორდებოდა და თანდათანობით გათხელდებოდა ქარში. სახლის ნანგრევებსა და გზებზე, საგუშაგოების მახლობლად, პანტაპუნტად ეყარა შრაპნელის ტყვიები, მაგრამ იმ საღამოს საგუშაგოსთვის არ დაუშენიათ. ორი მანქანა დავტვირთეთ და სველი ჭილოფით შენღბულ გზას დავუყევით, მზის უკანასკნელი სხივები ჭილოფის ღერებში ატანდა. ღია გზაზე რომ გამოვედით, მზე უკვე ჩავიდა. გავიარეთ ღია გზა, და როცა შევუხვიეთ და კვლავ ჭილოფის თაღებში შევედით, ისევ წვიმა წამოუშინა.

ღამით ქარი ამოიჭრა, ხოლო დილის სამ საათზე კოკისპირულ წვიმას თან მოჰყვა მტრის ყუმბარებიც. კროატებმა გადმოლახეს ვაკეზურგიანი მთა და შეტევაზე გადმოვიდნენ. ბრძოლით მოიწვედნენ სიბნელესა და წვიმაში, მაგრამ მეორე საგუშაგოს კონტრიერიშით დამფრთხალნი უკუიქცნენ. ყუმბარა ყუმბარაზე მოდიოდა, წვიმაში შუშხუნები სკდებოდა და თოფები და ტყვიამფრქვევები მთელს ფრონტზე არა ცხრებოდა. მეორედ აღარ წამოსულან იერიშზე, დამშვიდდა იქაურობა, და ცოტათი რომ მიწყნარდებოდა წვიმა და ქარი, შორს, ჩრდილოეთიდან ზარბაზნების ქუხილი ისმოდა.

დაჭრილებმა იწყეს დენა საგუშაგოზე. ზოგი ჯალამბრებით მოჰყავდათ, ზოგი თვითონ მოდიოდა, ზოგსაც ველიდან დაბრუნებულები მოათრევდნენ ზურგით. გალუმპულები და დაფეთებულები იყვნენ. ორი მანქანა მძიმე დაჭრილებით დავტვირთეთ. ეს დაჭრილები საგუშაგოს სარდაფებში ჰყავდათ. მეორე მანქანის კარები რომ მივხურე და საკეტი გადავატრიალე, სახეზე თოვლი ვიგრძენი _ წვიმა თოვლად იქცა. თოვლის ფანტელები მძიმედ ეცემოდა წვიმის წვეთებთან ერთად.

როცა ინათლა, ქარი ისევ ისე უბერავდა, თოვა კი შეწყვეტილიყო. რაც ითოვა, სულ გამდნარიყო სველ მიწაზე და ახლა წვიმდა. მეორედაც გადმოვიდნენ შეტევაზე, სწორედ გათენებისას, მაგრამ ვერაფერს გახდნენ. მთელი დღე ველოდით ახალ შემოტევას, მაგრამ მზის ჩასვლამდე არაფერი მომხდარა. სროლა დაიწყეს სამხრეთით, სადაც უღრანი ტყით დაფარულ მთებში ავსტრიელებს არტილერიის დიდი შენაერთებისათვის მოეყარათ თავი. ჩვენც ველოდით ცეცხლს, მაგრამ ჩვენც არ ისროდნენ. ბნელდებოდა. ჩვენი ზარბაზნები სოფლის გადაღმა იდგა, მინდორზე, და მათგან გასროლილი ყუმბარების ზუილი სასიამოვნოდ ჟღერდა.

როგორც გავიგეთ, სამხრეთითაც ვერაფერს გახდნენ. იმ დამეს აღარ გადმოსულან შეტევაზე, მაგრამ ჩრდილოეთით კი გაურღვევიათ ფრონტი. დამით შეგვატყობინეს, უკან დახევისთვის მოემზადეთო. მე კაპიტანმა მითხრა ეს საგუშაგოზე. მას კი ბრიგადიდან მიეღო ცნობა. ცოტა ხნის შემდეგ ტელეფონიდან დაბრუნდა და თქვა, ტყუილი ყოფილაო. ბრიგადიდან ბრძანება მოსულიყო _რადაც უნდა დაგიჯდეთ, ბაინზიცა არ დასთმოთო. ფრონტის გარღვევის ამბავი ვკითხე. შტაბში ყური მოვკარი, თითქოს ოცდამეშვიდე არმიის კორპუსის ფრონტი გაურღვევიათ ავსტრიელებს, კაპორეტოს მიმართულებითო. ჩრდილოეთით მთელი დღე არ დამცხრალა მძვინვარე ბრძოლები.

_ თუ იმ ნახუშარებმა გამოუშვეს, ჩვენც დაგვანგრევენ, _თქვა მან.

_ გერმანელები უტევენ, _ თქვა სამედიცინო სამსახურის ოფიცერმა, _ გერმანელების ხსენება ყველას აძრწუნებდა. არასდიდებით არ გვინდოდა გერმანელებთან შეხვედრა.

_ გერმანელების თხუთმეტი დივიზია ჰყავთ იქა, _თქვა ექიმმა, _იმათ გაარღვიეს სწორედ, და ჩვენც გადაგვიჭრიან.

_ ბრიგადის შტაბში ამბობენ, ეს ხაზი უსათუოდ უნდა დავიცვათო. ისეთი საშინელი გარღვევა არ ყოფილაო, თქვეს, და მონტე მაჯორედან მოყოლებული, მთების გასწვრივ, სულ უნდა გავამაგროთ ეს ხაზი.

_ მაგათ საიდან გაიგეს?

_ დივიზიის შტაბიდან.

_ უკან დახევის ბრძანებაც დივიზიიდან იყო.

_ ჩვენ პირდაპირ არმიის შტაბს ვემორჩილებით, _ვთქვი მე, _მაგრამ აქ თქვენა ხართ ჩვენი უფროსი. როცა მეტყვით, გავემგზავრები. ოღონდ კარგად გაარკვიეთ, რა ბრძანებაა.

_ ბრძანებაა, აქ გავმაგრდეთ. თქვენ დაჭრილები უნდა გადაიყვანოთ განმანაწილებელ პუნქტზე.

_ ზოგჯერ განმანაწილებელი პუნქტიდან საველე ჰოსპიტლებში გადმოგვყავს ხოლმე, _ ვთქვი მე, _ესეც მითხარით _ ჩემს დღეში უკან დახევა არ მინახავს _მართლა თუ უკან დახევა იქნა, ამდენი დაჭრილი როგორ გადავიყვანოთ?

_ ყველას არ გადაიყვანთ. რამდენსაც მოახერხებთ, წაიყვანთ, დანარჩენს დატოვებთ.

_ მანქანებით რა უნდა წავიღო?

_ ჰოსპიტლის მოწყობილობა.

_ კარგი, _ ვთქვი მე.

მეორე დამეს უკან დახევა დაიწყო. გავიგეთ, რომ გერმანელებსა და ავსტრიელებს ჩრდილოეთით გაერღვიათ ფრონტი და ახლა მთის ხეობებით ჩივიდალესა და უდინისაკენ მოიწევდნენ. უკან

დახვევას წესრიგით ვაწარმოებდით, წვიმაში, უხმოდ. ღამით მძიმედ ვიხევდით უკან და ვხედავდით _ ამ გაჭედებულ გზაზე როგორ მიდიოდა წვიმით გალუმპული ჯარი, მიჰქონდათ ზარბაზნები, ცხენები ფურგონებს მიათრევდნენ, ჯორები მიჩაქჩაქებდნენ, საბარგო მანქანები მიედინებოდნენ, ფრონტის ხაზს შორდებოდნენ. იმაზე დიდი უწესრიგობა არ ყოფილა, რაც წინსვლის დროს არის ხოლმე.

ღამით სავსე ჰოსპიტლების დაცლას ვშველოდით, რომლებიც ნაკლებად დანგრეულ სოფლებში ჰქონდათ მოწყობილი, პლატოზე. დაჭრილები პლავაზე ჩაგვყავდა, მდინარის პირად. მთელი მეორე დღე კი წვიმაში დავეწრიალებდით და ჰოსპიტლებისა და პლავის განმანაწილებელი პუნქტის მოწყობილობა გადაგვექონდა. გადაუღებლივ წვიმდა და წვიმდა, და ბაინზიცის არმია, ამ ოქტომბრის წვიმაში, პლატოს ტოვებდა, მდინარესა სჭრიდასწორედ იმ ადგილას, სადაც იმავე წლის გაზაფხულზე უდიდესი გამარჯვებები მოიპოვეს. გორიცაში მეორე დღეს ჩავედით, სამხრობისას. უკვე აღარა წვიმდა და ქალაქი თითქმის დაცარიელებულ იყო. ქუჩაში რომ ჩავიარეთ, ვნახეთ, რომ ჯარისკაცთა საროსკიპოს ქალებსა სხამდნენ საბარგო მანქანაზე. შვიდი ქალი იყო _ პალტოები ეცვათ, ქუდები ეხურათ და ხელში პატარა ჩემოდნები ეჭირათ. ორი მათგანი ტიროდა. მესამე გაგვეჭყანა, ენა გამოგვიყო და ზევით-ქვევით დაუწყო ქიცინი. სქელი, სავსე ტუჩები და შავი თვალები ჰქონდა.

მანქანა გავაჩერებინე, გადმოვედი და დიასახლისს გამოველაპარაკე. ოფიცერთა საროსკიპოს ქალები დილითვე გადაიყვანესო, მითხრა. სად წაიყვანეს? კონელიანოში. საბარგო მანქანა აიძრა. გაბუსხულ ტუჩებიანმა გოგომ ისევ გამოგვიყო ენა. დიასახლისმა ხელი დაგვიქნია. ის ორი ქალი ისევ ისე ტიროდა. დანარჩენები ქალაქს ათვალთქვებდნენ ცნობისმოყვარეობით. მე ჩემს მანქანაში შევბრუნდი.

_ ჩვენც მაგათთან ერთად გვატარა, _ თქვა ბონელომ, _ მგზავრობა მაშინ იკითხეთ!

_ კარგი მგზავრობა გექნება, ფიქრი ნუ გაქვს! _ ვუთხარი მე.

_ მგზავრობა კი არადა _ ჯოჯოხეთი გვექნება.

_ მეც მაგას გეუბნები, _ ვთქვი მე. მოვუხვიეთ და ვილის კენ წავედით.

_ ერთი იქ მამყოფა, ეს ჩათქვირებული გოგოები რომ წამოკოტრიალდებიან და მაშინვე სკუპ-სკუპი შეიქნება!

_ ვითომ მაშინვე დაიწყებენ?

_ აბა, რა! მეორე არმიაში ყველა იცნობს მაგ დიასახლისს.

ვილას მივადექით.

_ დედა-წინამძღვარს ეძახიან, _ თქვა ბონელომ, _ გოგოები ახლები არიან, მაგრამ მაგას ყველა იცნობს. ეტყობა, მოიყვანეს ეს გოგოები და უკან დახვევაც დაიწყო.

_ მოესწრებიან.

_ მეც მაგას ვამბობ, მოესწრებიან-მეთქი. მინდა ერთი მუქტად დავერიო. ძალიან ბევრს იღებენ ამ სახლებში. მთავრობა გვლღეტს.

_ მანქანა გვერდზე მიაყენეთ და მექანიკოსს შეამოწმებინეთ, _ ვუთხარი მე, _ ზეთი გამოცვალეთ, დიფერენციალი გაუსინჯეთ, ბენზინიც ჩაასხით, და მერე ცოტათი წაიძინეთ.

_ მესმის, შიგნორ თენენტე.

ვილა დაცარიელებული დაგვხვდა. რინალდიც გაჰყოლოდა ჰოსპიტალს. მედპერსონალი შტაბის მანქანით წაეყვანა მაიორს. ჩემთვის ბარათი დაეტოვებინათ ფანჯარაზე_ მანქანა უნდა დამეტვირთა მოწყობილობით, რომელიც ვესტიბიულში იყო შეკრული, და პორდენონეში გაემგზავრებულებოდა. მექანიკოსები უკვე წასულიყვნენ. გარაჟში შევბრუნდი. მანამ მე ვილას მოვივლიდი, ის ორი მანქანაც მოვიდა, შოფრები იქვე იდგნენ. ისევ წვიმას აპირებდა.

_ ისე მეძინება... პლავიდან წამოსულს, სამჯერ წამთვლიმა, _ თქვა პიანიმ, _ რა უნდა გავაკეთოთ, შიგნორ თენენტე?

_ ზეთი უნდა გამოცვალეთ, ბენზინი ჩავასხათ, მერე ჰოსპიტლის წინ დავაყენოთ მანქანები და, რაც ხარახურა დაგვიტოვებს, დავტვირთოთ.

_ და გავსწიოთ კიდეც?

_ არა, ორი-სამი საათით წავიძინოთ.

_ აგაშენა ღმერთმა, _ თქვა ბონელომ, _ თორემ საჭეზე ჩამომეძინებოდა.

_ თქვენი მანქანა რა დღეშია, აიმო? _ ვკითხე მე.

_ არა უშავს.

_ ტყაპუჭი მომეცით, ზეთის გამოცვლას გიშველით.

_ ნუ შესწუხდებით, თენენტე _ თქვა აიმომ, _ რა დიდი საქმე ეგ არის. წაბრძანდით და თქვენი ბარგი ჩაალაგეთ.

_ ბარგი ჩალაგებული მაქვს, _ ვთქვი მე, _ წავალ და გამოვზიდავ, რაც დაუტოვებიათ. აქ რომ მორჩეთ საქმეს, მაშინვე მანქანები გამოიყვანეთ.

შესასვლელი კარების წინ დააყენეს მანქანები, და ჰოსპიტლის მოწყობილობით დავტვირთეთ: ყველაფერი შეეკრათ და ვესტიბიულში დაეტოვებინათ. მერე მანქანები ხეების ქვეშ ჩავამწკრივეთ, წვიმაში, და ჩვენ სახლში შევდით.

_ სამზარეულოში ცეცხლი დაანთეთ და ტანსაცმელი გაიშრეთ, _ ვთქვი მე.

_ ტანსაცმელს რას დავებებ, _ მითხრა პიანიმ, _ ისე მეძინება!

_ მე მაორის საწოლზე დავიძინებ, _თქვა ბონელომ, _ბერიკაცი რომ იკუნტებოდა, მეც ისე მოვიკუნტები.

_ ჩემთვის სულ ერთია, სადაც უნდა დავწვე, _თქვა პიანიმ.

_ აგერ ორი საწოლია, _ კარები შევაღე.

_ პირველადა ვარ ამ ოთახში, _თქვა ბონელომ.

_ ბებერი გომბეშოს ოთახია, _ თქვა პიანიმ.

_ თქვენ ორნი დაიძინებთ აქ, _ ვუთხარი მე, _ მე გაგაღვიძებთ.

_ თუ დროზე არ გაგეღვიძათ, ავსტრიელები გაგვაღვიძებენ, თენენტე, _თქვა ბონელომ.

_ გამეღვიძება, _ ვუთხარი მე, _ აი მო სადღაა?

_ სამზარეულოში გავიდა.

_ დაიძინეთ, _ ვთქვი მე.

_ ახლაც დავიძინებ, - თქვა პიანიმ, _ მჯდომარეს მძინავს მთელი დღე. ლამის თვალეზე ჩამომაწვეს კეფა.

_ ჩექმები გაიხადე. _ უთხრა ბონელომ, _ აი, გომბეშოს ლოგინი.

_ ფეხებზე არ მკიდია შენი გომბეშო!

პიანი ლოგინზე გაითხლარშა, ტალახიანი ჩექმები გასჭიმა, თავი მკლავზე დაასვენა. მე სამზარეულოში შევედი. აი მოს ღუმელში ცეცხლი გაეჩაღებინა და პატარა ქვაბით წყალი დაედგა.

_ ცოტა სპაგეტის მოვხარშავ-მეთქი, _ თქვა მან, _ ახალგაღვიძებულზე მოგვშივა.

_ არ გეძინებათ, ბართოლომეო?

_ არც ისე. წამოდულდება თუ არა, მაშინვე წავალ. მანამდე ცეცხლიც ჩაქრება.

_ ჯობდა დაგეძინათ, _ ვუთხარი მე, _ ყველსა და კონსერვს შევჭამდით.

_ ესა სჯობია, _თქვა მან, _ ცხელი საჭმელი გაახურებს ამ ჩვეს ორ ანარქისტს. თქვენ დაიძინეთ, თენენტე.

_ მაიორის ოთახშია საწოლი.

_ ჰოდა, იქ დაიძინეთ.

_ არა, მე ჩემს ძველ ოთახში ავალ, ზემოთ. ცოტას არ დალევთ, ბართოლომეო?

_ წასვლის წინ იყოს, თენენტე. ახლა რაში წამადგება!

_ ამ სამ საათში თუ გაგელვიძოთ და კიდე დაძინებული მნახოთ, უსათუოდ გამადვიდეთ. ხომ?

_ საათი არა მაქვს, თენენტე.

_ მაიორის ოთახში კედლის საათია.

_ კარგი.

გავიარე სასადილო, ვესტიბიული, მარმარილოს კიბეს ავუყევი და ჩემს ოთახში შევედი, საცარინალდისთან ერთად ვცხოვრობდი. გარეთ წვიმდა. ფანჯარასთან მივედი და გავიხედე. ბნელდებოდა და ქუჩაში თვალი მოვკარი ხეების ქვეშ ჩამწკრივებულ სამ მანქანას. ხეებიდან წვიმა წვეთავდა. ციოდა და ტოტებზე წვეთები ეკიდა. რინალდის ლოგინთან მივედი, დავწექი და ძილს მივეცი თავი.

წასვლის წინ სამზარეულოში დავნაყრდი. აიმოს სპაგეტოში ხახვი ჩაეშუშა და ზემოდან კონსერვის ხორცი მოეყარა. შემოვუსხედით სუფრას და ორი ბოთლი ღვინო დავცალეთ _ ჰოსპიტლის სარდაფში დაეტოვებინათ. გარეთ ბნელოდა და ისევ წვიმდა. პიანი ისე იჯდა მაგიდასთან, რომ ჯერაც ვერ გამოფხიზლებულიყო.

_ შეტევას უკან დახევა მირჩვენია, _ თქვა ბონელომ, _ უკან დახევისას ბარბერას ვსვამთ ხოლმე.

_ ბარბერა ახლა ჩაგვივარდა ხელში, თორემ ხვალ იქნებ წვიმის წყალიც არ დავიწუნოთ, _ თქვა აიმომ.

_ ხვალ უდინში ვიქნებით, შამპანურს დავლევთ. იქ მუქთახორებია თავმეყრილი. გაიღვიძე, პიანი! ხვალ უდინში შამპანურს დავლევთ!

_ მღვიძავს. _ თქვა პიანიმ. თევში სპაგეტოთა და ხორციტ გაივსო. _ პამიდვრის საწებელს ვერ იმოვიდი, ბართო?

_ არ იყო, _ მიუგო აიმომ.

_ უდინში შამპანურს დავლევთ, _ თქვა ბონელომ. ჭიქა ან კარა წითელი ბარბერათი გაივსო.

_ უდინში ჩასვლამდე... სხვა რამე არ ჩაგვაცეცხლონ, _ თქვა პიანიმ.

_ დანაყრდით, თენენტე? _ მკითხა აიმომ.

_ ბევრი გეახელით. ბოთლი მომაწოდეთ, ბართოლომეო.

_ თითო ბოთლი საგზულადაც მოგვაქვს, _ თქვა აიმომ.

_ სულ არ გემინათ?

_ ბევრი ძილი არ მიყვარს. თვალი მოვატყუე.

_ ხვალ მეფის ლოგინში გავიჭიმებით, _ თქვა ბონელომ. ძალიან კაი გუნებაზე იყო.

_ ხვალ იქნებ სხვა ადგილას გაიჭიმო... _ მიუგო პიანიმ.

_ მე დედოფალს მოვუწვები, _ თქვა ბონელომ. გადმომხედა, ხუმრობა როგორ მოეწონაო.

_ დედოფალთან არა და... იმასთან დაწვები... _ მთქნარებით უთხრა პიანიმ.

_ ლალატია, თენენტე, _ შესძახა ბონელომ, _ ლალატი არ არის?

_ გეყოფათ, _ ვუთხარი მე, _ ერთმა ბოთლმა ღვინომ როგორ გამოგასულელათ!

გარეთ თავსხმა იყო. საათზე დავიხედე. ათის-ნახევარი გამხდარიყო.

_ წასვლის დროა, _ ვთქვი და წამოვდექი.

_ ვის უნდა ჩაუჯდეთ მანქანაში, თენენტე? _ მკითხა ბონელომ

_ აიმოს. მერე თქვენ გამოგვეყვით. ბოლოს პიანი. კორმინსის გზას დავადგებით.

_ ვაითუ ჩამომეძინოს! _ თქვა პიანიმ.

_ კარგი. მე თქვენ ჩაგიჯდებათ. მერე ბონელო წამოვა. მერე _ აიმო.

_ ეგ ყველაფერს აჯობებს, _ თქვა პიანიმ, _ თორემ მეყვინთება.

_ ერთხანს მე დავჯდები საჭესთან და თქვენ დაიბინეთ.

_ არა. მართვით მე თვითონ ვმართავ. როცა ვიცი, გამომღვიძებელი მყავს, აღარ მეძინია.

_ მე გაგაღვიძებთ. სინათლეები ჩააქრეთ, ბართო.

_ ენთოს, რა, მე შენ გეტყვი, კიდევ დავბრუნდებით აქ! _ თქვა ბონელომ.

_ ოთახში პატარა ზანდუკი მაქვს, _ ვთქვი მე, _ არ ჩამომატანინებთ, პიანი?

_ ჩვენ თვითონვე ჩამოვიტანთ, _ მითხრა პიანიმ, _ წამო, ალდო.

წავიდა და ბონელოც წაიყვანა. მესმოდა მათი ფეხის ხმა კიბეზე.

_ კაი ქალაქი იყო, _ თქვა ბართოლომეო აიმომ. აბგაში ორი ბოთლი ღვინო და ნახევარი ყველი ჩაიღო, _ ამისთანა ქალაქს ვეღარ შევხვდებით. საით ვიხევთ, თენენტე?

_ ამბობენ, ტალიამენტოსკენო. ჰოსპიტალი და შტაბი პორდენონეში იქნება.

_ პორდენონეს ესა სჯობია.

_ პორდენონეში არა ვყოფილვარ, _ ვთქვი მე, _ გვერდით ჩამივლია.

_ ვერაფერიშვილი ქალაქია, _ თქვა აიმომ.

მივდიოდით და ვხედავდით, რომ წვიმასა და სიბნელეში გახვეული ქალაქი დაცალიერებული იყო, მხოლოდ ჯარის ნაწილები და ზარბაზნები მიედინებოდა მთავარი ქუჩით. სხვა ქუჩებშიაც შენიშნავდით კარგა ბლომად მანქანებსა და ფურგონებს, რომლებიც შემდეგ მთავარ გზატკეცილზე გადიოდნენ. სათრიმლავ ქარხანას გავსვდით და შარაგზაზე გავედით. ჯარის ნაწილები, საბარგო ავტომანქანები, ფურგონები და ზარბაზნები ერთ ფართო კოლონად მიიზღაზნებოდა. მძიმედ, მაგრამ შეუპოვრად მივემართებოდით წვიმაში, ჩვენი რადიატორი თითქმის ზედ ებჯინებოდა საბარგო მანქანას, რომელიც მომალლოდ დაეტვირთათ და ზემოდან ბრეხენტი გადაეფარებინათ. საბარგო მანქანა უცებ შერდა. მთელი კოლონა შედგა. ისევ დაიძრა მანქანა, ცოტა გავიარეთ და კვლავ შევჩერდით. ჩამოვხტი და დავწინაურდი, გზას მივიკვლევდი მანქანებსა, ფურგონებსა და ცხენების გაწუწულ ფაფრებს შორის. გზა სადღაც წინ ჩაკეტილიყო. გადავუხვიე, არხზე გადებულ საცალფეხო ფიცარზე გავედი და არხგაღმდინ დავუყევი მინდორს. მალ-მალე გავხედავდი ხეებს მიღმა გზას და ვხედავდი შერებულ კოლონას. ასე, ერთი მილი გავიარე, კოლონა არ იძვროდა, თუმცა გაქვავებული ტრანსპორტის იქით მიმავალ ჯარს ვხედავდი. ჩემს მანქანებთან დავბრუნდი. ვინ იცის, იქნებ უდინში ყოფილიყო გზა ჩაკეტილი. პიანის საჭეზე ჩასმინებოდა. გვერდზე მოვუჯექი და მეც დავიძინე. რამდენიმე საათი გავიდა და წინა საბარგო მანქანის დაქოქვის ხმა გავიგონე. გავალვძიე პიანი და ადგილიდან დავიძარით, გავიარეთ რამდენიმე იარდი და კიდევ შევჩერდით, მერე ისევ წავედით. წვიმდა და წვიმდა.

ღამით კოლონა ისევ დადგა და აღარც დაძრულა. მე გადავხტი და უკან წავედი, აიძოსა და ბონელოს სანახავად. ბონელოს საინჟინრო ნაწილის ორი სერჟანტი მოესვა გვერდზე. მე რომ მივედი, გამომეჭიმნენ.

_ რომელიღაც ხიდის შესაკეთებლად დაუტოვებიათ და ახლა თავიანთი შენართი ვეღარ უნახავთ, _ მითხრა ბონელომ, _ ავდექი და ჩავისხი.

_ თუკი ბატონი ლეიტენანტი ნებას დაგვრთავს!..

_ ისხედით, _ ვუთხარი მე.

_ ჩვენი ლეიტენანტი ამერიკელია, _ თქვა ბონელომ, _ არავის დაუშლის.

ერთ-ერთ სერჟანტს გაეცინა. მეორემ ბონელოსა ჰკითხა _ ჩრდილო თუსამხრეთ ამერიკელი იტალიელი არისო.

_ იტალიელი არ არის. ჩრდილო ამერიკელი ინგლისელია.

სერჟანტებმა თავაზიანად მოსმინეს, მაგრამ როდი დაიჯერეს. მათ გავეცალე და აიძოსთან მივედი. ორი გოგო მოესვა გვერდზე, თვითონ კუთხეში მიმჯდარიყო და პაპიროსს აბოლებდა.

_ ბართო, ბართო, _ მივმართე მე. გაეცინა.

_გამოელაპარაკეთ, თენენტე, _მიტხრა მან, _მე მაგათი არ მესმის. ჰეი! _ბარძაყზე დაადო ხელი და მეგობრულად მოუჭირა. გოგომ კიდევ უფრო შემოიტმასნა შალი და აიმოს ხელი მოიშორა. _ჰეი! _უთხრა მან, _აბა, ტენენტეს უთხარით, რა გქვიათ, ან აქ რას აკეთებთ.

გოგომ შემომიბღვრა. მეორეს ისევ ძირს ჰქონდა დახრილი თვალები. მე რომ მიყურებდა, იმ გოგომ რაღაც თქვა დიალექტზე, მაგრამ ერთი სიტყვაც ვერ გავიგე. ჩასუქებული, შავტუხა გოგო იყო, ასე, თექვსმეტი წლისა.

_შორელლა?1_კვითხე მე და მეორე გოგოზე ვანიშნე.

1 შენი დაა? (იტალ.).

თავი დააქნია და გაიღიმა.

_ძალიან კარგი, _ვთქვი მე და მუხლზე ხელი მოვუთათუნე. ვიგრძენი, როგორ მოიკუნტა ჩემი ხელის შეხებაზე. დას ერთხელაც არ აუწევია თავი. ერთი წლით უმცროსი იქნებოდა. აიმომ კიდევ დაადო ხელი უფროს დას ბარძაყზე და გოგომ ისევ მოიშორა. აიმომ გაუცინა.

_კარგი კაცია, _გულზე მიიდო ხელი, _კარგი კაცია, _ახლა ჩემზე ანიშნა. _ნუ შეგეშინდება.

გოგომ თვალები გადაუბრიალა. ველურ ჩიტებსა ჰგავდნენ.

_რაღას მომყვება, თუკი არ მოვწონვარ? _ იკითხა აიმომ, _ხელი დავუქნიე თუ არა, იმ წუთში ჩამისხდნენ მანქანაში, _გოგოს მიუბრუნდა, _ნუ გეშინია, _უთხრა მან, _არავინ არ... _უწმაწური სიტყვა თქვა, _ან სად უნდა... _შევატყვე, რომ გოგომ ის ერთი სიტყვა გაიგო, სხვა არაფერი. დაფეთებული შესცქეროდა აიმოს. კიდევ უფრო მჭიდროდ გაეხვია შალში. _მანქანა გაჭედილია, _განაგრძობდა აიმო, _როგორ მოვახერხებთ... სად უნდა?.. რამდენს ახსენებდა ამ სიტყვას, გოგო უფრო და უფრო იკუნტებოდა და იკუნტებოდა. მერე სულ მოიბუზა და აზლუქუნდა, ისე რომ თვალი არ მოუშორებია მისთვის. ჯერ ტუჩები აუთრთოლდა, მერე კი ცრემლები ჩამოუგორდა მსუქან ღაწვებზე. დას არც შეუხედავს, ისე მოჰკიდა ხელი და ისხდნენ ასე. დიდმა, ადრე თვალებს რომ აბრიალებდა, ახლა ქვითინი ამოუშვა.

_ეტყობა, შევაშინე, _თქვა აიმომ, _არ მიფიქრია შეშინება.

ჩანთა გადმოიღო და ორი ნაჭერი ყველი მოსჭრა. _აჰა, _უთხრა მან, _ნუღარ სტირი!

უფროსმა გოგომ თავი გააქნია და ტირილი განაგრძო, უმცროსმა კი გამოართვა და ჭამა დაიწყო. ცოტა ხნის შემდეგ უმცროსმა მეორე ნაჭერი უფროსს მისცა, და ახლა ორივენი ჭამდნენ. უფროსი ისევ ზლუქუნებდა ცოტ-ცოტას.

_მალე დამშვიდდება, _თქვა აიმომ.

რადაცამ გაუელვა თავში. _ ქალწული ხარ? _ ჰკითხა გვერდზე მჯდომს. გოგომ გამწარებით დაუქნია თავი. _ ესეც ქალწულია? _ დაზე მიუთითა. ორივემ დააქნია თავი, და უფროსმა რაღაც თქვა დიალექტზე.

_ კეთილი და პატიოსანი, _ თქვა ბართოლომეომ, _ კეთილი და პატიოსანი.

ეტყობოდათ, ორივენი გამხნევდნენ.

იქვე დავტოვე ისინი, კუთხეში მიყუჩულ აიმოსთან, და პიანის მანქანაში დავბრუნდი. ტრანსპორტი არ იძვროდა, ჯარი კი მიედინებოდა და მიედინებოდა. წვიმა ისევ კოკისპირულად მოდიოდა. და უცებ გავიფიქრე _ რამ შეაჩერა ეს მოძრაობა, მანქანებში ელექტროგაყვანილობა ხომ არ სველდება-მეთქი. ჭკუასთან ახლოს უფრო ის იყო, რომ ცხენებსა და ხალხს ჩამოყვინთებოდა. თუმცა რა _ ქალაქშიაც რამდენჯერ ჩახერგილა გზა, როცა ყველას ღვიძავს. არა, ავტოტრანსპორტი და ფურგონებია ერთმანეთში არეული და იმისგანა გვჭირს. ვერ ეწყობიან ერთმანეთს. ეს ურმებიც რომ გამოტყვერებიან ხოლმე! კაი გოგონები კი უზის ბართოს. უკან დახვევის დროს ქალწულები გაგონილა! ნამდვილი ქალწულები არიან. ალბათ, თავგადადებული მორწმუნეებიც! ომი რომ არ იყოს, ახლა, ალბათ, ლოგინში ვიქნებოდით ყველანი. ლოგინში ვწვები. ტახტის საწოლი. ტახტივით მაგარი. ქეთრინიც დაწოლილა და ორ ზეწარში გახვეულა _ ერთი ქვეშ უგია, ერთიც ზევიდან ხურავს. ნეტა რომელ გვერდზე წევს? იქნებ არცა სძინავს! იქნებ წევს და ჩემზე ფიქრობს. დაუბერე, დაუბერე, ქვენა ქარო. მართლა არ დაუბერა! მაგრამ ცოტათი კი არ წამოჟინჯულა, მაგრად წამოუშინა. მთელი ღამე იწვიმა. ხომ იცოდი, რომ ცა ფეხად წამოვიდოდა. აბა, გახედე! ღმერთო, ისევ ჩემს ლოგინში ჩამაწვინა და სატრფო გულში ჩამახუტა. ჩემი საყვარელი ქეთრინი. წვიმად დაეშვას ჩემი ტკბილი ქეთრინი. დაუბერე და ისევ აქ მომგვარე. აჰა, ერთადა ვართ. ყველანი აქ არიან და ეს წვრილი წვიმა ცეცხლს რას ჩააქრობს! `ღამე მშვიდობის, ქეთრინ~, ხმამაღლა ვუთხარი მე. `ტკბილად იძინე. ასე თუ ვერ მოისვენე, გადაბრუნდი, საყვარელო. ცივ-ცივ წყალს მოგიტან. მალე გათენდება კიდეც და მოისვენებ. მაგან როგორ უნდა შეგაწუხოს! სცადე, ჩემო ტკბილო, დაიძინე~.

მე სულ მეძინა, მითხრა ქეთრინმა. ძილში რაღაცას ბუტბუტებდი. ხომ კარგადა ხარ?

მართლა აქა ხარ?

ვერა ხედავ! არც მიგატოვებ. რაც უნდამოხდეს, ჩვენთვის სულ ერთია.

რა კარგი ხარ, რა ტკბილი! ხომ არ მიმატოვებ ღამით, ხომ არ წახვალ?

არსადაც არ წავალ. ფეხსაც არ მოვიცვლი. როცა არ უნდა დამიძახო, შენთან გავჩნდები.

_ ერთი შენი!.. _ შეიკურთხა პიანიმ, _ ისევ დაიძრა.

_ ცოტა წამთვლიმა, _ ვთქვი მე. საათს დავხედე. დილის სამი საათი იყო. ხელი უკან გადავწიე და ბარბერას ბოთლი გამოვაძვრე.

_ ხმამაღლა ლაპარაკობდით, _ მითხრა პიანიმ.

_ რაღაც მესიზმრა, ინგლისურად, _ ვთქვი მე.

წვიმამ ცოტათი იკლო, ჩვენ კი ისევ მივდიოდით. გათენებამდე ერთხელ კიდევ გავეჩხირეთ. როცა ინათლა, ვნახე, რომ გორაკზე ვიდექით და წინ მთელი უკანდასახევი გზა გადაჭიმულიყო, ყველაფერი გაქვავებული ჩანდა, გარდა ქვეითი ჯარისა, რომელიც მანქანებსა და ფურგონებს შორის მიძვრებოდა. ისევ დავიძარით, მაგრამ დღის შუქზე აშკარად გამოჩნდა, რა სისწრაფითაც მივდიოდით, დამიხვდით, რომ, თუკი საერთოდ იმედი გვქონდა უდინში ჩასვლისა, საჭირო იყო მთავარი გზატკეცილიდან გადაგვხვია და მოკლეზე მოგვექრა.

დამით მთავარ კოლონას სოფლის გზებიდან გლახებიც შემოუერთდნენ, რომელთაც ურმები საოჯახო ბარგი-ბარხანით დაეტვირთათ. ნაალებს შორის სარკეები გამოჩრილიყო და უკან ქათმები და იხვები გამოებათ. ჩვენს წინ საკერავი მანქანა შეენიშნე, რომელსაც ზედ აწვიმდა. რაც ყველაზე უფრო ფასეულად მიაჩნდათ, ის წამოეღოთ. აქა-იქ, ურემზე, ქალები მოყუყულიყვნენ და წვიმას ავარებდნენ თავს, სხვები გვერდზე მისდევდნენ ურმებს და ცდილობდნენ, რაც შეიძლება ახლოს ყოფილიყვნენ. ძაღლებიც შემორეოდნენ კოლონას, და ფურგონებს ქვეშ მიძუნძულებდნენ. გზაზე ტალახი იდგა, გზისპირა არხები წყლით გავსებულიყო, და გზის გასწვრივ ჩამწკრივებულ ხეებს გადაღმაც მიწდვრები ისე სველი და წყლით გაბუზბუზებული ჩანდა, რომ გადახვევა ძნელი გასაბედი იყო. ჩამოვხტი და ცოტა ფეხით გავიარე, გვერდზე გადასახვევ მარჯვე გზას ვეძებდი. ვიცოდი, რომ გზები ბევრი იყო, მაგრამ იმისთანა რა თ მინდოდა, თუკი არსად არ მიმიყვანდა. ვერ მომეგონებინა ასეთი მარჯვე გზა. რადგან მუდამ მანქანით ჩავუქროლებდი ხოლმე და ეს გზებიც ერთმანეთსა ჰგავდა. ისიც აშკარა იყო, რომ ასეთ გზას თუ ვერ მივაგნებდით, ადგილზე მშვიდობით მისვლის იმედი აღარ უნდა გვექონოდა. კაცმა არ იცოდა, სად იდგნენ ამჟამად ავსტრიელები, არც ის იყო გარკვეული, თუ როგორ მიდიოდა საქმე, მაგრამ დარწმუნებული ვიყავი, რომ წვიმა თუ შეწყდებოდა და კოლონას თვითმფრინავები გადაუფრენდნენ თავზე, დაღუპვა არ აგვცდებოდა. საკმარისი იყო, რამდენიმე შოფერი მოსცილებოდა თავის მანქანას, ან რამდენიმე ცხენი მოეკლათ, რომ გზა საბოლოოდ ჩაიხერგებოდა.

წვიმა ისე მაგრად აღარ უშენდა, და ვიფიქრე, ალბათ გამოიდარებს-მეთქი. ცოტა კიდევ გავიარე და როცა ტრიალმინდვრებში გაჭიმული ჩრდილოეთით მიმავალი ვიწრო გზა შევნიშნე, რომელსაც ორივე მხარეს ხეთა ცოცხალი ღობე ერტყა, გადავწყვიტე, ამ გზაზე გადახვევა აჯობებდა. პიანი გავაფრთხილე, გადაუხვით-მეთქი და ბონელოსა და აიმოს გასაფრთხილებლად წავედი.

_ თუ არსად გაგვიყვანა იმ გზამ, მოვბრუნდებით და ისევ კოლონას შევუერთდებით, _ ვთქვი მე.

_ ამათ რა ვუყო? _ მკითხა ბონელომ. ის ორი სერჟანტი ისევ იქ ჰყავდა. გაუპარსავეები იყვნენ, მაგრამ ამ დილაადრიანადაც კი მხედრული იერი ჰქონდათ.

_ მანქანის ამოთრევაში გამოგვადგებიან, _ ვუთხარი მე. მერე აიმოსთანაც მივედი და გავაფრთხილე, _ გადახვევას ვაპირებ-მეთქი.

_ ამ ქალწულების მოდგმას რაღა ვუყო? _ მკითხა მან. გოგონებს ჩასძინებოდათ.

_ ეგენი ბევრს ვერაფერს გაგიკეთებენ, _ ვუთხარი მე, _ სჯობს ისეთი ვინმე წამოიყვანო, მანქანას მოაწვეს და ამოგვათრევიოს.

_ ამათ ძარაში შეეყრი, _ თქვა აიმომ, _ ადგილი ბევრია.

_ თქვენი ნებაა, თუკი ვერ გემეტებათ, _ მივუგე მე, _ მაშინ ვინმე მხარბეჭიანი წამოიყვანე, მანქანას რომ მოაწვეს.

_ ბარსელიერები, _ გაიღიმა აიმომ, _ ყველაზე მხარბეჭიანები ბარსელიერები არიან. უზომავენ ხოლმე ბეჭებს. ისე როგორა ბრძანდებით, თენენტე?

_ დიდებულად. თქვენ როგორღა ხართ?

_ დიდებულად. ოღონდ ძალიან მომშივდა.

_ სადმე ხომ გაგვიყვანს ეს გზა, გაჭერდეთ და ვჭამოთ.

_ ფეხი როგორა გაქვთ, თენენტე?

_ დიდებულად. _ ვუთხარი მე.

საფეხურზე ვიდექი და წინ ვიყურებოდი. დავინახე, როგორ ჩამოსცილდა კოლონას პიანის მანქანა და როგორ გადაუხვია ვიწრო გზაზე, ცოცხალი ღობის გატიტვლებულ ტოტებს შორის მოჩანდა. ბონელომაც შეუხვია და პიანის გაჰყვა, მერე აიმომაც გადაიყვანა თავისი მანქანა, და ორივე მხრიდან ხეებით შემოჯარულ ვიწრო გზას დავადექით, წინა სანმანქანებს მივყევით. გზა ფერმაში მიდიოდა. ჩვენ რომ მივედით, პიანისა და ბონელოს მანქანები უკვე ფერმის ეზოში იდგა. სახლი დაბალი და წაგრძელებული იყო, კარებთან ვენახის ფანჩატური ჰქონდათ მოწყობილი. ეზოში ჭა იყო და პიანი რადიატორში ჩასასხმელად წყალს იღებდა. კარგა ხანს ვიარეთ ნელი სიჩქარით და წყალი სულ ამოდუღებულყო. სახლი დაეცარიელებინათ. უკან გავხედე გზას. სახლი პატარა ბორცვზე იდგა, ტრიალ მინდორში, და ირგვლივ ყველაფერი ჩანდა. დავინახეთ გზა, ღობეები, მინდვრები და იმ გზის გაყოლებაზე ჩამწკრივებული ხეები, რომლითაც უკან დახევა ხდებოდა. სერჟანტებმა მთელი სახლი გადააქოთეს, გოგონებმა გაიღვიძეს და ახლა ათვალეირებდნენ ეზოს, ჭას, სახლის წინ გაჩერებულ ორ დიდ სანმანქანას, და ჭასთან მოფუსფუსესამ შოფერს. ერთ-ერთი სერჟანტი გამოვიდა და კედლის საათი გამოიტანა.

_ უკანვე შეიტანეთ! _ ვუთხარი მე. გადმომხედა, სახლში შებრუნდა და უსაათოდ გამოვიდა.

_ თქვენი ამხანაგი სადღაა? _ ვკითხე მე.

_ ფეხსადგილშია.

მანქანაში შეძვრა, შეეშინდა, არ დამტოვონო.

_ არ ვისაუზმოთ, თენენტე? მკითხა ბონელომ, _ რამე გვეჭამა. ხელად დავნაყრდებოდი.

_ როგორა გგონიათ, იქით მხარეს რომ გავყვეთ ამ გზას, სადმე მიგვიყვანს?

_ რა თქმა უნდა.

_ მამ კარგი. ვჭამოთ. _ პიანი და ბონელო სახლში შევიდნენ.

_ წამოდით, _ უთხრა აიმომ გოგონებს. ხელი გაუწოდა მისაშველებლად. უფროსმა დამ თავი გააქნია. მიტოვებულ სახლში არ ინდომეს შესვლა. ჩვენ შემოგვყურებდნენ.

_ მაგათ რას გაუგებ, _ თქვა აიმომ.

ერთად შევედით სახლში, დიდი და ბნელი ჩანდა. იგრძნობოდა, რომ მიტოვებული იყო. ბონელო და პიანი სამზარეულოში გავიდნენ.

_ ბევრი არაფერია შესაჭმელი, _ თქვა პიანი, _ პირწმინდად გაუსუფთავებიათ.

ბონელო დიდ თეთრ ყველსა ჭრიდა სამზარეულოს მძიმე მაგიდაზე.

_ ყველი სადღა იყო?

_ სარდაფში. პიანი ღვინოსაც წააწყდა, ვაშლებსაც.

_ კარგი საუზმე გამოგვივიდა.

მანუღლით შემოწულ დიდ დოქს პიანი ხის საცობსა ხსნიდა.

_ სუნი კარგი აქვს, _ თქვა მან, _ რამე ჭურჭელი მონახე, ბართო.

სერჟანტებიც შემოვიდნენ.

_ ყველზე დაგვეწვიეთ, სერჟანტებო, _ მიმართა ბონელომ.

_ ბარემ წავსულიყავით, _ თქვა ერთმა მათგანმა, ყველი მოკბიჩა და ღვინო მოსვა.

_ წავალთ, ფიქრი ნუ გაქვს, _ უთხრა ბონელომ.

_ ჯარისკაცი კუჭით ცოცხლობს და კუჭით დადის, _ ვთქვი მე.

_ რაო? _ იკითხა სერჟანტმა.

_ კარგად უნდა დანაყრდე.

_ ჰო, მაგრამ დროც ძვირფასია.

_ ალბათ, უკვე მიირთვეს ნაბუმრებმა, _ თქვა პიანი. სერჟანტებმა მას გადახედეს. დასანახად ვეზარებოდით ყველანი.

_ გზა იცით? _ მკითხა ერთმა მათგანმა.

_ არა, _ ვუპასუხე მე. ერთმანეთს შეხედეს.

_ ყველაფერს აჯობებს, წავიდეთ, _თქვა პირველმა.

_ მივდივართ, _ ვუთხარი მე. კიდევ დავლიე ერთი ჭიქა წითელი ღვინო. ყველისა და ვაშლის შემდეგ ძალიან გემრიელი მეჩვენა.

_ ყველი წამოიღეთ, _ ვთქვი მე და გარეთ გამოვედი. ბონელომ დიდი დოქით ღვინო გამოიტანა.

_ მეტისმეტად დიდია, _ ვუთხარი მე. დანაბრით დახედა დოქს.

_ ვიცი, _ თქვა მან, _ მათარები მომეცით, გავავსებ. _ მათარები გაავსო, ცოტაოდენი ღვინო ეზოში დაფენილ ქვებზე დაიღვარა. მერე დოქი აიღო და შიგ შედგა.

_ ავსტრიელები კარების გაუტეხავად მიაგნებენ, _ თქვა მან.

_ დავიმრათ, _ ვთქვი მე. _ პიანი დამე წინ ვივლით. _ ის ორი სერჟანტი უკვე მოსჯდომოდა გვერდში ბონელოს. გოგონები ყველსა და ვაშლს შეეცეოდნენ. აიძო თუთუნსა სწევდა. დავადექით ვიწრო გზას. უკან მოვიხედე, ჩვენს ორ მანქანასა და გლეხის სახლს გავხედე. დაბალი, კოხტა, მაგრად ნაშენი სახლი იყო, ჭსაც კოხტად ერტყა რკინის ლარტყული. წინ ვიწრო და ტალახიანი გზა გვედო, რომელსაც ორივე მხარეზე მაღალი ცოცხალი ღობე ერტყა. უკან სულ ახლოს მოგვევებოდნენ მანქანები.

თავი XXIX

შუადღისას ლაფში ჩავიფალით, ჩვენი ვარაუდით, უდინიდან, ასე, ათი კილომეტრის დამორებით. წვიმამ ადრევე გადაიღო და ჩვენ სამჯერ გავიგონეთ თვითმფრინავების გუგუნე, თავზე გადაგვიქროლეს, ვუყურებდით, როგორ მიფრინავდნენ შორს, მარცხნივ, მერე კი მთავარი გზატკეცილის დაბომბვის ხმა შემოგვესმა. სასოფლო გზების ბადეში გავებით და ბარე ორჯერ დავადექით ისეთ გზას, რომელიც ჩიხი აღმოჩნდა, მაგრამ გავბრუნდებოდით ხოლმე, ვპოულობდით სხვა გზას და თანდათანობით ვუახლოვდებოდით უდინს. ახლა კი, ჩიხიდან უკან სვლით დაბრუნების დროს, აიძოს მანქანა ფაშარ მიწაში ჩაეფლო და ბორბლები, ერთ ადგილზე სრიალით, სულ უფრო და უფრო ღრმად წავიდა, ვიდრე თავისივე დიფერენციალს არ დაეყრდნო მანქანა. უნდა გამოგვეთხარა წინა ბორბლებისათვის მიწა, წნელები დაგვეყარა და ჯაჭვისთვის ამუშავების საშუალება მიგვეცა, თან, მანამ ამოვართევდით, ჩვენც უნდა მოვწოლოდით. ყველანი ძირს ვიყავით და მანქანას ვუტრიალებდით. სერჟანტებმა შეათვალიერეს და ბორბლები გაუსინჯეს. მერე შებრუნდნენ და, კრინტიც არ დაუძრავთ, ისე, გზას დაადგნენ. მე გამოვედევნე.

_ მობრუნდით, _ გავძახე მე, _ წნელები მოამტვრიეთ.

_ უნდა წავიდეთ, _ თქვა ერთმა მათგანმა.

_ ჩქარა! _ შევძახე მე. _ წნელები მოამტვრიეთ.

_უნდა წავიდეთ, _ თქვა ერთმა. მეორეს ხმაც არ გაუღია. წასვლას ეშურებოდნენ, მე არც კი მიყურებდნენ.

_ გიბრძანებთ, ახლავე მობრუნდეთ და წნელები მოამტვრიოთ! _ ერთი სერჟანტი მობრუნდა.

_უნდა წავიდეთ. ცოტა ხანში თქვენ გზას გადაგიჭრიან. რა უფლებით გვიბრძანებთ? სადაური ჩვენი უფროსი ხართ!

_ მე თქვენ გიბრძანებთ, წნელები მოამტვრიოთ! _ გავუმეორე მე. შებრუნდნენ და გზა განაგრძეს.

_ შესდექით! _ გავძახე. უკანაც არ მოუხედავთ. კვლავ მიჰყვებოდნენ ტალახიან გზას, რომელსაც აქეთ-იქით ცოცხალი ღობე ერტყა. _ შესდექით-მეთქი, გიბრძანებთ! _ ვუყვირე მე. ცოტა უფრო ააჩქარეს ფეხი. ბუდე გავხსენი, პისტოლეტი ამოვიღე და, ბევრს რომ ჭიჭყინებდა, იმას დავუმიზნე, და ფეხი გამოვუშალე. ავაცილე, და ისინიც გაიქცნენ. სამჯერ ვესროლე და ერთი წავაქციე, მეორე ცოცხალ ღობეს შეერია და თვალს მიეფარა. მინდორში რომ გავიდა, ხეებს გადაღმა ვესროლე. ტყვია გამოიღია და ახალი მჭიდვე ჩავდე. ამასობაში შორს წავიდა მეორე სერჟანტი და ტყვიას ვეღარ მივუწვდენდი. თავი დაბლა დაეხარა და მინდორში გარბოდა. დაცარიელებული მჭიდის დატენა დავიწყე. ბონელო მომიახლოვდა.

_ გამიშვით, გავათავებ, _ მითხრა მან. პისტოლეტი მივეცი. ქვემოთ დაუყვა გზას, სადაც საინჟინრო ნაწილის სერჟანტი ეგდო, გზის გარდიგარდმო, ლაფში ცხვირით ჩაფლული. ბონელო დაიხარა, პისტოლეტი თავზე დაადო და ფეხი გამოუშალა. არ გავარდა.

_ საკეტი გადასწიე, _ გავძახე მე. გადასწია და ორჯერ გაისროლა. მერე ფეხით დაითრია სერჟანტი და გვერდზე მიაგდო, ღობის ძირში. მობრუნდა და პისტოლეტი დამიბრუნა.

_ ძაღლიშვილო! _ თქვა მან. სერჟანტს გაჰყურებდა. _ ხომ ნახეთ, როგორ დავახალე, თენენტე?

_ ჩქარა წნელები შევაგროვოთ, _ ვთქვი მე, _ მეორეს სულაც ვერ მოვახვედრე?

_ მგონი, ვერა, _ მითხრა აიმომ, _ შორს იყო და პისტოლეტი ვერ მისწვდებოდა.

_ ნამუსგარეცხილი! _ ჩაილაპარაკა პიანიმ. ბუჩქებსა და ტოტებს ვამტვრევდით. მანქანიდან ყველაფერი გადმოვყარეთ. ბონელო მიწას უთხრიდა წინა ბორბლებს. როცა ყველაფერს მოვრჩით, აიმომ მანქანა აამუშავა და სიჩქარე ჩართო. ბორბლებმა სრიალი დაიწყო, ტალახსა და წნელების ნატეხებს ისროდა აქეთ-იქით. ბონელო და მე, რაც შეგვეძლო, ვაწვებოდით, მანამ კუნთებმა ტკაცანი არ დაიწყო. მანქანა ადგილიდან არ იძვროდა.

_ ცოტა უკან დასწი და მერე ერთბაშად გააქანე, ბართო. _ ვუთხარი მე.

უკანა სვლით დასძრა, მერე ისევ წინ გააქანა. მაგრამ ბორბლები ახლა უფრო ღრმად ჩაჯდა. ბოლოს ისევ დიფერენციალს დაეყრდნო მანქანა და ბორბლები თავისუფლად ასრიალდნენ მათ მიერვე ამოთხრილ ორმოებში. მე გავიმართე.

_ ბაწრით ვცადოთ.

_ არა მგონია, რამეს გავხდეთ, თენენტე. სად უნდა ჩაამწკრივო აქ მანქანები!

_ მაინც ვცადოთ! _ ვუთხარი მე, _ სხვა საშველი აღარ არის.

პიანისა და ბონელოს მანქანების ერთ ხაზად ჩამწკრივება მარტო გზის სიგრძივ შეიძლებოდა. გადავებით მანქანები ერთმანეთს და დაძვრა ვცადეთ. ისევ იმავე განაკვალში სრიალებდნენ ბორბლები.

_ ვერაფერი ხეირი გამოდის, _ გავძახე მე, _ მოეშვით.

პიანი და ბონელო თავიანთი მანქანებიდან ჩამოხტნენ და ისევ ჩვენთან მოვიდნენ. აიმოც ჩამოვიდა. გოგონები ყორეზე ჩამომსხდარიყვნენ, ორმოციოდე იარდის დაშორებით.

_ რას იტყვით, თენენტე? _ იკითხა ბონელომ.

_ ცოტათი გამოვუთხაროთ და ისევ წნელებითა ვცადოთ, _ ვთქვი მე. გზას გავხედე. სულ ჩემი ბრალი იყო. მე შემოვჩიხე აქ. მზე თითქმის გამოძვრა ღრუბლებიდან. სერჟანტის გვამი იქვე ღობის ძირას ეგდო.

_ მაგისი მაზარა და ლაბადა ამოვუდოთ, _ ვთქვი მე. ბონელო მოსატანად გაემართა. მე წნელები მოვამტვრიე. აიმომ და პიანიმ მიწა შემოუთხარეს ბორბლებს. ლაბადა გავჭერი, შუაზე გავფხრიწე და ბორბლებს ამოვუდევნი ტალახში. მერე წნელები დავაყარე. მოვამზადეთ ყველაფერი, აიმო მანქანაში შეძვრა და დაქოქა. ბორბლები დატრიალდნენ, ჩვენ, რაც შეგვეძლო, ვაწვებოდით და ვაწვებოდით უკანიდან. მაგრამ თქვენც არ მომიკვდით.

_ ოჰ, ამისი... _ ვთქვი მე, _ ისეთი ხომ არაფერი გრჩება მანქანაში, ბართო?

აიმო ძარაში შეძვრა ბონელოსთან ერთად, ჩამოიტანეს ყველი, ორი ბოთლი ღვინო და ლაბადა. ბონელო საჭეს მიუჯდა და სერჟანტის მაზარის ჯიბეებს დაუწყო ჩხრეკა.

_ გადააგდე ერთი ეს მაზარა, _ შევძახე, _ ბართოს ქალწულებს რა უნდა ვუყოთ?

_ ძარაში ჩასხდნენ, - თქვა პიანი, _ შორს მაინც ვერ წავალთ, ეტყობა.

სანმანქანის უკანა კარი გავადე.

_ აბა, _ მივმართე მე, _ ჩასხედით.

გოგონები ამჯრნენ და კუთხეში მიიყუჭნენ. ეტყობოდა, სროლას აინუნშიაც არ აგდებდნენ. უკან მოვიხედე. სერჟანტი იქვე ეგდო, გრძელსახელოებიანი, ჭუჭყიანი პერანგი ეცვა. პიანის მოვუჯექი გვერდში და დავიძარი. მინდვრის გადაჭრა დავაპირეთ. როცა მინდორს მიადგა გზა, ჩამოვხტი და მანქანებს წინ გავუძეხი. აქედან გასვლას თუ მოვახერხებდით, გადაღმა უკვე გზა იყო. ვერ მოვახერხეთ გადასვლა. მიწა სულ წყლით იყო გაბუჟუჟებული. ბორბლები ლაფში ჩაეფლო და საბოლოოდ გაგვეჭედა მანქანები. ჩამოვხტით და ფეხით გავსწიეთ უდინისაკენ. მანქანები მინდორში დავტოვეთ.

როცა გავედით გზაზე, რომელიც მთავარ გზატკეცილს უერთდებოდა, მე გოგონები გავახედე იქითკენ.

_ იქ წადით, _ ვუთხარი მე, _ იქ ხალხია.

შემომხედეს. საფულე ამოვიღე და ათ-ათი ლირა მივეცი. _ იქ წადით, _ ვუთხარი მე და ხელით ვანიშნე, _ მეგობრები! თქვენთანები!

გაგებით ვერაფერი გაიგეს, მაგრამ ფული მაგრად ჩაბლუჯეს და გზას გაუდგნენ. თან უკან იხედებოდნენ, თითქოს ემინოდათ, ფული ისევ არ წაგვართვასო. მე მათ შევეყურებდი, შალი მაგრად შემოეხვიათ ტანზე და მიდიოდნენ, ზოგჯერ შიშით გამოგვხედავდნენ ხოლმე. შოფრები იცინოდნენ.

_ მე რამდენსლა მომცემთ, თენენტე, იქით რომ წავიდე? _ მკთხა ბონელომ.

_ თუ გაბმა უწერიათ, ბარემ ხალხში გაებან, - ვთქვი მე.

_ ორასი ლირა მომეცით და პირდაპირ ავსტრიაში წავალ, _ თქვა ბონელომ.

_ წაგართმევენ, _ უთხრა პიანიმ.

_ იქნებ საშველი დაადგეს ომის გათავებას, _ თქვა აიმომ.

რაც ძალა და ღონე გვქონდა, სწრაფად მივდიოდით. მზე ღრუბლებიდან გამოჭყეტას ლამობდა. გზისპირას თუთის ხეები იყო ჩამწკრივებული. ხეებს იქით რომ გავიხედე, მინდორში ჩვენი ორი მანქანა დავინახე. პიანიმაც მიიხედა.

_ გზის გაყვანა გახდება საჭირო მაგათ გამოსათრევადა, _ თქვა მან.

_ ერთი, ველოსიპედები მოგვცა და მეტი არა მინდარა, _ თქვა ბონელომ.

_ ამერიკაშიაც დადიან ველოსიპედებით? _ იკითხა აიმომ.

_ უწინ დადიოდნენ.

_ აქ კარგი რამეა, _ თქვა აიმომ, _ დიდებულია ველოსიპედი.

_ ისვრიან? _ ვიკითხე მე. მომეყურა, თითქოს სადღაც შორს ისროდნენ.

_ არ ვიცი, _ მითხრა აიმომ. დააყურადა.

_ მგონი, ისვრიან, _ ვთქვი მე.

_ ყველაზე ადრე კვალერია გამოჩნდება, _ თქვა პიანიმ.

_ არა მგონია, კვალერია ჰყავდეთ.

_ ღმერთმა გისმინოს, _ მიუგო ბონელომ, _ ვერაფრად მეპიტნავენა, შუბი მატაკოს ვიღაც მ...
კავალერისტმა.

_ მარჯვედ კი მოარტყით იმ სერჟანტს, თენენტე, _ თქვა პიანიმ. ჩქარი ნაბიჯით მივდიოდით.

_ მე ჩავაძაღლე, _ თქვა ბონელომ, _ ჯერაც არავინ მომეკლა ომში, და ჩემი დღე და მოსწრება იმას
ვნატრობდი, ერთი სერჟანტი მომაკვლევინა-მეთქი.

_ რაღა იმის მოკვლა და რაღა დაბუდებული კრუხისა, _ უთხრა პიანიმ, _ მაინცდამაინც სწრაფად
ვერ მიჰქროდა, შენ რომ მოკალი.

_ მერე რა მოხდა. ეგ ისეთი საქმეა, რომ მუდამ მემახსოვრება. ხომ ჩავაძაღლე... სერჟანტი!

_ მღვდელს რაღას ეტყვი აღსარებაზე? _ ჰკითხა აიმომ.

_ პირდაპირ ვეტყვი: `მაკურთხე, მამაო, რამეთუ სერჟანტი მოვკალი მე`.

ყველას გაეცინა.

_ ეგ ხომ ანარქისტია; _ თქვა პიანიმ, _ ეკლესიაში რა უნდა!

_ პიანიც ანარქისტია, _ თქვა ბონელომ.

_ მართლა ანარქისტები ხართ? _ ვკითხე მე.

_ არა, თენენტე, სოციალისტები ვართ. ჩვენ ყველანი იმოლიდანა ვართ.

_ არასოდეს არა ყოფილხართ იქა?

_ არა.

_ ღვთის მადლმა, დიდებული ადგილია, თენენტე. ომი რომ გათავდება, ჩამოდით და კაი რამეებს
გაჩვენებთ.

_ ყველანი სოციალისტები ხართ, იქა?

_ სუყველანი.

_ კარგი ქალაქია?

_ საუცხოო. მაგისტანას მეორეს ვერ ნახავთ.

_ როგორ გახდით სოციალისტები?

_ ყველანი სოციალისტები ვართ. დიდიან-პატარიანა სოციალისტებად გაჩნდით.

_ ჩამოდით, თენენტე, და თქვენც გაგასოციალისტებთ.

ცოტა უფრო წინ გზა მარცხნივ უხვევდა, აქ იყო პატარა გორაკი და ქვის გალავნით შემოღობილი ვაშლის ბაღი. აღმართს რომ შევუდექით, დადუმდნენ. ერთმწკრივად მივდიოდით და ვცდილობდით, ჩქარა გვევლო.

თავი XXX

უფრო მოგვიანებით ჩვენ გავედით გზაზე, რომელიც მდინარესა ჰქრიდა. მთელს გზაზე, ზედ ხიდამდე, მიტოვებული საბარგო მანქანებისა და ფურგონების გრძელი მწკრივი იყო გადაჭიმული. კაცის ჭაჭანება არ ჩანდა. მდინარე მოდიდებულიყო, ხიდი კი შუა ადგილას ჩაენგრიათ. ქვის თაღი მდინარეში ჩაწოლილიყო და ზევიდან მღვრიე წყალი გადასდიოდა. ნაპირს შევეყვით, გადასასვლელ ადგილს ვეძებდით. ვიცოდი, რომ ზემოთ, სადღაც, რკინიგზის ხიდი იყო და იმედი მქონდა, იქ გადავიდოდით. ბილიკი სველი და ტალახიანი იყო. ჯარის ნაწილები არ გამოჩენილა, მიტოვებულ მანქანებსა და ქონებას ვხედავდით. მდინარის გაყოლებაზე არავინ და არაფერი არ ჩანდა, გალუმპული ბუჩქნარი და ტალახი იყო მხოლოდ. ავეყვით ნაპირს და ბოლოს რკინიგზის ხიდსა ვკიდეთ თვალი.

_ რა ლამაზი ხიდია! _ თქვა აიმომ. ეს იყო თითქმის ამომშრალ მდინარეზე გადებული გრძელი რკინის ხიდი.

_ ვიჩქაროთ და გადავიდეთ, მანამ აუფეთქებიათ, _ ვთქვი მე.

_ სადღაა ამფეთქებელი. _ თქვა პიანიმ, _ ყველა წავიდა.

_ დანადგომი იქნება, _ თქვა ბონელომ, _ პირველი თქვენ გადადით, თენენტე.

_ ანარქისტს დამიხედეთ! _ შესძახა აიმომ, _ პირველად სწორედ ეგ გაუშვით.

_ მე წავალ, _ ვთქვი მე, _ ისე არ დანადგმდნენ, რომ ერთი კაცის სიმძიმემ ააფეთქოს.

_ ხომ ხედავ, _ თქვა პიანიმ, _ ჭკუაც ამას ჰქვია! შენ რატომ არა გაქვს, ანარქისტო, ჭკუა?

_ ჭკუა რომ მქონდეს, აქაც არ ვიქნებოდი.

_ ეს კი კარგად გამოუვიდა, თენენტე, _ თქვა აიმომ.

_ კარგი იყო, _ დავეთანხმე მე. უკვე მივადექით ხიდს. ცა კვლავ ღრუბლებით დაიფარა და წამოჟინჟლა. გრძელი და მყარი ჩანდა ხიდი. მიწაყრილზე ავცოცდით.

_ თითო-თითოდ გავიდეთ, _ ვთქვი მე და ხიდზე შევდგი ფეხი. ყურადღებით ვათვალიერებდი განძელებსა და რელსებს. იქნებ მავთულს ან ნაღმის რაიმე ნიშანს წავაწყდე-მეთქი. მაგრამ არაფერი დამინახავს. დაბლა, განძელებს შორის, მღვრიე და სწრაფი მდინარე მოჩანდა. წინ,

სველი მინდვრების გადაღმა, წვიმაში გახვეული უდინი დავინახე. მანამ ხიდს გავივლიდი, უკან მოვიხედე. ცოტა ზემოთ კიდევ ერთი ხიდი მოჩანდა. ტალახისფერმა მანქანამ გაიარა. იმ ხიდს მაღალი მოაჯირები ჰქონდა და როგორც კი შევარდა მანქანა, ხელაღვე დაიმალა. მაგრამ მე მაინც ვხედავდი შოფრის, შოფრის გვერდზე მჯდომისა და უკანა სავარძელში მსხდომი ორი კაცის თავებს. გერმანული ჩაჩქანები ეხურათ. მანქანამ ხიდი გადაჭრა და ხეებსა და გზაზე მიტოვებულ ტრანსპორტს მიეფარა. მე ხელი დავუქნიე აიმოს, რომელიც უკვე ხიდზე იდგა, და დანარჩენებს _წამოდით-მეთქი. დაბლა ჩავინაცვლე და მიწაყრილის ძირში დავჯექი. აიმოც ჩამომყვა.

_ მანქანა დაინახე? _ ვკითხე მე.

_ არა. თქვენ გიყურებდით.

_ ზემოთა ხიდზე გერმანელთა შტაბის მანქანამ გაიარა.

_ შტაბის მანქანამ?

_ ჰო.

_ ო, ღვთიშობელო!

სხვებიც შემოგვიერთდნენ და მიწაყრილის ძირში მოვიკალათეთ, ტალახში, თან ზემოთ ვიყურებოდით და ვხედავდით ხეებს, თხრილსა და გზას.

_ ვითომ, გადაგვიჭრეს, თენენტე?

_ ვერ გეტყვით. მე მხოლოდ ის ვიცი, რომ გერმანელთა სამტაბო მანქანამ ჩაიარა.

_ უქეიფოდ ხომ არა ხართ, თენენტე? თავბრუ ხომ არ დაგეხვათ?

_ ნუ ლაზღანდარობ, ბონელო.

_ რა იქნება, რომ დავლიოთ?! _ თქვა პიანიმ, _ გადაჭრილები თუ ვართ, დავლიოთ მაინც. _ მათარა მოიხსნა და საცობი მოაძრო.

_ შეხეთ, შეხეთ! _ წამოიძახა აიმომ და გზისკენ გაგვახედა. ქვის მოაჯირის ზემოთ გერმანული ჩაჩქანები მოჩანდა. წინ გადახრილიყვნენ და თითქოს ზებუნებრივი სისწრაფით მიცურავდნენ. ხიდს რომ გასცდნენ, მთელი ტანით გამოჩნდნენ. ველოსიპედის ტოთა რაზმები იყო. პირველი ორის სახე გავარჩიე. დაჟღაჟა, ჯანიანი ბიჭები ჩანდნენ. ჩაჩქანი შუბლზე ჩამოფხატოდათ და ცოტათი სახესაც უფარავდათ. კარბინები ველოსიპედებზე დაემაგრებინათ. ქამრებზე ხელყუმბარები ჰქონდათ ჩამოკონწიალებული, ტარით დაბლა. ჩაჩქანები და რუხი ტანსაცმელი სულ დასველებოდათ და ლაღად მიდიოდნენ, თანაც აქეთ-იქით იყურებოდნენ. თავში ორი იყო, მერე ოთხი, მერე ისევ ორი, მერე თითქმის მთელი დუჟინი, რსაც კიდევ ერთი დუჟინი მიჰყვებოდა და მერე ერთი, განცალკევებით. ერთმანეთში არ ლაპარაკობდნენ, თუმცა რა _ მდინარე ისე ხმაურობდა, რომ ჩვენ მაინც ვერ გავიგონებდით. თვალს მიეფარნენ.

_წმიდაო მარია! _წარმოთქვა აიმომ.

_გერმანელები იყვნენ, _თქვა პიანიმ, - ავსტრიელები არ ყოფილან.

_რატომ არავინ არ შეაჩერა? _ვთქვი მე, _ხიდი რად არ ააფეთქეს? ტყვიამფრქვევები რატომ არ უდგათ მიწაყრილთან?

_ამას ჩვენ გვეუბნებით, თენენტე?! _მითხრა ბონელომ.

გული ყელში მომეზინა.

_ნუთუსულ დაგიჟდა ხალხი! ქვემოთ პატარა ბოგორი ააფეთქეს, აქ კი მთავარ გზატკეცილზე დაუტოვეს ხიდი! სად გადაიკარგნენ? ნუთუ შერებასაც აღარ ცდილობენ!

_ჩვენ გვეუბნებით, თენენტე?! _მითხრა ბონელომ. დაფუძი. მე რაში მეკითხებოდა. ჩემი საქმე მარტო ის იყო _პორდენონში ჩავსულიყავი და სამი სანიტარული მანქანა ჩამეყვანა. ეს ვერ მოვახერხე. ახლა კი ისლა დამრჩენოდა _როგორმე პორდენონემდე ჩამეღწია. მაგრამ, ეტყობა, უდინშიაც ვერ ჩავაღწევ. ჯანდაბას, თუ ვერ ჩავაღწევ! იმასლა უნდა ვეცადო, რომ ჩუმად ვიყო და როგორმე თავი არ მოვაკვლევიხო, ან ტყვედ არ ჩავვარდე.

_არ გახსენი ეს მათარა? _ვკითხე პიანის. გადმომაწოდა. კარგა ბევრი მოვსვი, _წავიდეთ ბარემ, _ვთქვი მე, _თუმცა საჩქაროც არაფერია. ხომ არ მოგშივდათ?

_აქ გაჩერება არ იქნება, _თქვა ბონელომ.

_კეთილი და პატიოსანი. წავიდეთ.

_ასე ვიაროთ, თვალს მოფარებული?

_სჯობს ზევით-ზევით ვიაროთ. ხომ შეიძლება, ამ ხიდზედაც გამოიარონ! თავზე რომ მოგვექცნენ, მანამ ჩვენ დავინახავთ, უარესი იქნება.

ლიანდაგს გავყევით. აქეთაც და იქითაც სველი მიწებები იყო გადაჭიმული. წინ, მიწდვრის გადაღმა, უდინის გორაკი მოჩანდა. გორაკზე, ციხის აქეთ-იქით, სახურავები გადაშლილიყო. სამრეკლო და საათის კოშკიც მოჩანდა. მიწდვრები სულ თუთის ხეებით იყო გადაჭრელებული. ცოტა რომ გავიარეთ, რკინიგზა აეყარათ. განძელებიც დაეთხარათ დამიწაყრილის ძირში დაეყარათ.

_ჩადით, ჩადით! _შესძახა აიმომ. მიწაყრილის გასწვრივ ჩავსრიალდით. ველოსიპედისტების მეორე რაზმი მიდოდა გზაზე. მიწაყრილის კიდიდან გავხედე და ვნახე, რომ ჩაიარეს.

_დაგვინახეს, მაგრამ მაინც ჩაიარეს, _თქვა აიმომ.

_ამოგვხოცავენ, თენენტე, _თქვა ბონელომ.

_მაგათ ჩვენ არ ვჭირდებით, _ვუთხარი მე, _რადაც სხვას გამოსდევნიან, უეცრად თუ წამოგვადგნენ თავზე, შენ მაშინ იკითხე.

_ მე მაინც დაბლა ვარჩევდი, მოფარებული ვიქნებოდი, _თქვა ბონელომ.

_ შენი ნებაა. ჩვენ კი რკინიგზას გავყვებით.

_ როგორა გგონიათ, ვითომ გავალწევთ? _ მკითხა აიმომ.

_ რაღა თქმა უნდა. ჯერ ცოტანი არიან. შეღამებისას მივალთ.

_ იმ შტაბის მანქანას რაღა უნდოდა?

_ უფალმა უწყის, _ ვთქვი მე. მივყვებოდით რკინიგზას, ბონელომ დაბლა, ტალახში სიარული სცადა, მაგრამ ისევ შემოგვიერთდა. რკინიგზა ახლა გზატკეცილს შორდებოდა და სამხრეთით უხვევდა... ამიტომ ველარ ვხედავდით, გზაზე რა ხდებოდა. არხზე გადებული ხიდი ჩაენგრიათ და, როგორც იქნა, ხიმინჯებზე გადავძვრით. წინიდან სროლის ხმა მოდიოდა. არხს რომ გავცდით, ისევ ზევით ავედით. ახლა უკვე პირდაპირ ქალაქისკენ მიემართებოდა ჩავარდნილ მინდვრებში გაჭრილი გზა. წინ სხვა რკინიგზის ხაზიც გამოჩნდა. ჩრდილოეთით _ მთავარი გზატკეცილი იყო, რომელზედაც ველოსიპედისტებმა ჩაიარეს, სამხრეთით - ორი მხრიდან ხეებით გადმოზღუდული ვიწრო გზა. ჩემი აზრით, უმჯობესი იქნებოდა სამხრეთით წავსულიყავით და ისევ შემოგვევლო ქალაქისათვის, მერე სასოფლო გზით კამპოფორმიოში მივიდოდით, ხოლო იქიდან მთავარი გზატკეცილით - ტალიამენტოში. ამრიგად, პატარა-პატარა გზებით შემოვუვლიდით უდინს, ხოლო უკან დახევის მთავარ გზას გვერდს ავუქცევდით. აქ, მინდორ-მინდორ, პატარა გზები ბლომად მეგულებოდა. მიწაყრილიდან დაბლა დავეშვი.

_ წავიდეთ, _ ვთქვი მე. პატარა გზას გავყვებით და ქალაქს სამხრეთით მოვექცევით-მეთქი, ვიფიქრე. სხვებიც დაეშენენ. უცებ სასაფლო გზიდან გვესროლეს. ტყვია მიწაყრილის ტალახში შეიჭრა.

_ დაიხიეთ! _ შევძახე მე. ისევ მიწაყრილზე დავიწყე აბობღება ტალახში. შოფრები ჩემს ზემოთ იყვნენ. რაც ძალა და ღონე მქონდა, გავქანდი და თავზე მოვექეცი მიწაყრილს. ხშირი ბუჩქნარიდან კიდევ წამოვიდა ორი ტყვია, და აიმო, რომელიც ლიანდაგზე გადიოდა, შეტოკდა, დაბარბაცდა და პირქვე ჩაემხო. მეორე მხრიდან გადავითრით და ზუგრზე დავასვენეთ. _ თავი მაღლა დაუჭირეთ, _ ვთქვი მე. პიანიმ შეაბრუნა. მიწაყრილის დაქანებაზე დავაწვინეთ, ფეხებით დაბლა. ყოველ ამოსუნთქვაზე სისხლს ადებინებდა. გარს შემოვეხვიეთ და სამივენი ჩავცუვქდით იმ წვიმაში. ტყვია კისერში მოხვედროდა, ზევით წამოსულიყო და ამ მარჯვენა თვალის უპეში გამოსულიყო. მანამ მე სისხლის შეჩერებას ვცდილობდი, მოკვდა კიდევ. პიანიმ თავი მიწაზე დაასვენა, პირისახე ჯალაშით მოუწმინდა და მიატოვა.

_ ძალიშვილები! _ გამოცრა მან.

_ გერმანელები არ ყოფილან, _ ვთქვი მე, _ იქ გერმანელებს რა უნდათ!

_ იტალიელები! _ ისე წარმოთქა ეს სიტყვა პიანიმ, თითქოს იგინებო. _ |ტალიანი!? _ ბონელოს არაფერი უთქვამს. აიმოს ეჯდა გვერდში, მაგრამ არ უყურებდა. აიმოს ქუდი მიწაყრილზე დაგორებულიყო, პიანიმ აიღო და სახეზე დააფარა. მერე მათარა მოხსნა.

_ არ დალევ? _ ბონელოს გაუწოდა მათარა.

_ არა, _ მიუგო ბონელომ. მე მომიბრუნდა: _ სულ რკინიგზაზე სიარულის ბრალია _ ყველა ჩვენგანს შეიძლებოდა ეს დამართოდა.

_ არა, _ მე ვუპასუხე, _ რკინიგზიდან რომ გადავუხვით მინდვრისკენ, სწორედ იმის გამო მოხდა.

ბონელომ თავი გააქნია, _ აიმო მოკლეს, _ თქვა მან, _ ახლა ვისი ჯერია, თენენტე? საით წავიდეთ ახლა?

_ იტალიელებმა მოკლეს, _ ვთქვი მე _ გერმანელები არ ყოფილან.

_ გერმანელები რომ ყოფილიყვნენ, სულ ამოგვჟლეტდნენ, _ თქვა ბონელომ.

_ იტალიელებისა გერმანელებზე უფრო უნდა გვემინოდეს ახლა, _ ვთქვი მე, _ არიერგარდს ყველაფერი აფრთხოვს. გერმანელებმა ის მაინც იციან, რას აკეთებენ.

_ თქვენ მართალს ამბობთ, თენენტე, _ თქვა ბონელომ.

_ ახლა საით წავიდეთ? _ იკითხა პიანიმ.

_ მანამ დაზნელებოდეს, ჯობს სადმე გავწვეთ. სამხრეთისაკენ თუ მოვახერხეთ გასვლა, აღარაფერი გვიჭირს.

_ აიღებენ და ერთიანად ამოგვუყავენ, რათა პირველი გასროლა გაამართლონ, _ თქვა ბონელომ, _ საალაღბედოდ ვერ გავიხდი საქმეს.

_ რამდენადაც შეიძლება, უდინს მივუახლოვდეთ და დაღამებამდე სადმე შევაფაროთ თავი, მერე კი სიბნელებში წავალთ.

_ მაშ, წავიდეთ ბარემ, _ თქვა ბონელომ.

მიწაყრილის ჩრდილოეთით დავეშვით. უკან მოვიხედე. აიმო ტალახში ეგდო, მიწაყრილის კუთხეში. სულ დალეულულიყო. ხელები გვერდების გაყოლებაზე ჰქონდა ჩამვებული, სახვევებში გახვეული წვივები და ტალახიანი ჩექმები გაეჭიმა, ქუდი სახეს უფარავდა. ძალიან მკვდარი ჩანდა. წვიმდა. იშვიათად თუ ვინმე შემითვისებია ცხოვრებაში აიმოსავით. მისი ქალაღები ჯიბეში მედო. ოჯახისათვის უნდა შემეტყობინებინა. წინ, მინდორზე, ხეებში ჩამჯდარი ფერმა გამოჩნდა. სახლს სათავსოებიც ჰქონდა მიშენებული, მეორე სართულის გასწვრივ სვეტებზე დაბჯენილი აივანი მიედგათ.

_ ჯობს ცალ-ცალკე ვიაროთ, ერთმანეთისაგან ცოტა დაშორებით, _ ვთქვი მე, _ წინ მე წავალ.

ფერმისკენ გავსწიე. მინდორში ბილიკი იყო გაკვალული.

მივდიოდი მინდორში და არ ვიცოდი, როდის მესროდნენ _ ან ეზოში აღმართული ხეებიდან და ან თვით სახლიდან. სახლს გავუპირდაპირე. მშვენივრად ვხედავდი ყველაფერს. მეორე სართულის აივანი პირდაპირ საბძელს უერთდებოდა და სვეტებში თივა გამოჩრდილიყო. ეზო ქვებით იყო

მოკირწყლული, ხეებიდან წვიმა წვეთავდა. ეზოში დიდი, ცარიელი ორთვალა იდგა, ხელნა მაღლა აშვერილიყო, წვიმაში. გადავჭერი ეზო და აივნის ქვეშ გადავიყუდრე. კარი ღია იყო და სახლში შევედი. ბონელო და პიანიც შემომყვნენ. სახლში ბნელოდა. სამზარეულოში გავედი. დიდ, ღია ბუხარში ნაცარი ეყარა. ნაცარს ზემოთ ქვაბები ეკიდა, მაგრამ ცარიელები იყო. მივიხედ-მოვიხედე, საჭმელი არაფერი ჩანდა.

_ საბძელში დავიცადოთ, _ ვთქვი მე, _ რას იტყვი, პიანი, საჭმელს ვერაფერს იპოვი და ვერ მოგვიტან იქა?

_ წავალ, მოვძებნი.

_ მეც მივეხმარები, _ თქვა ბონელომ.

_ კარგი, წადით, მე კიდევ მაღლა ავალ და საბძელს დავათვალიერებ, _ ვუთხარი მე. ქვის კიბეს წავაწყდი, რომელიც პირდაპირ საბძელში მიდიოდა. გომურიდან სიმშრალის სუნი გამოდიოდა, რაც განსაკუთრებით სასიამოვნო იყო წვიმაში. საქონელი აღარსად ჩანდა, ეტყობოდა, წასვლის წინ გაერეკათ. საბძელი ნახევრად გამოვსებული იყო თივით. ჭერს ორი ფანჯარა ჰქონდა დატანებული. ერთი ფიცრებით ამოეჭედათ, მეორე კი _ ჩრდილოეთით გამოჭრილი ვიწრო სარკმელი _ სამერცხული იყო. კედლიდან გომურში ღარი ეშვებოდა, რითაც საქონელს თივას უყრიდნენ ბაგაში. ერთ კუთხეში კოჭები გადაეჯვარედინებინათ და ურმებით მოტანილი თივა აქედან შემოჰქონდათ ხოლმე. მესმოდა სახურავიდან წვიმის ხმა, თივის სუნს ვიყნოსავდი, ხოლო დაბლა რომ დავეშვი, გომურში ხმელი ნეხვის სასიამოვნო სუნი მომივიდა. ერთ ფიცარს თუ მოგლეჯდი, სამხრეთის ფანჯრიდან მთელი ეზო ხელისგულივით ჩანდა. მეორე ფანჯარა, ჩრდილოეთით, მიწდორს გადაჰყურებდა, უცებ კიბე რომ გაუქმებულიყო, ორივე ფანჯრიდან შეგვეძლო სახურავზე გასვლა და იქიდან ეზოში დაშვება, ან არადა პირდაპირ ღარით ჩავცურდებოდით. დიდი საბძელი იყო, და ვინმეს ხმა რომ გაგვეგონა, თივაში დავიმალებოდით. საიმედო ადგილი ჩანდა. უსათუოდ გავაღწევდით სამხრეთით, სროლა რომ არ აეტეხათ. შეუძლებელია, აქ გერმანელები ყოფილიყვნენ. ისინი ჩრდილოეთიდან მოიწევენ, ჩივიდალეს გზით. სამხრეთიდან ვერ შემოაღწევდნენ. იტალიელები უფრო საშიშარნი გახდნენ. დაფეთებული არიან და რასაც კი მოჰკრავენ თვალს, მამინვე სროლას აუტეხენ. წუხელ, უკან დახევის დროს, ყური მოვკარით _ ჩრდილოეთით, უკან დახეულებს იტალიურ ფორმაში გამოწყობილი გერმანელებიც შეერივნენო. მე არ დამიჯერებია. ამისთანა რამეებს სულ იგონებენ ხოლმე ომის დროს. მტერი ჩადის ამას. აბა, იმას კი არ გეტყვიან, ვილაცამ გერმანული სამხედრო ფორმა ჩაიცვა ჯარში არევ-დარევის შესატანადო. იქნებ ეგეც ხდებოდეს, მაგრამ ასეთი ხმები ძნელად ვრცელდება. არა მგონია, გერმანელებს ეს გაეკეთებინათ. დარწმუნებული ვარ, არც გაუკეთებიათ. ან კი რად სჭირდებოდათ ჩვენი უკანდახეული ჯარის არევ-დარევა; ჯარის სიმრავლე და გზების სიმცირე იწვევს ამას, და გერმანელები რაღად გვინდოდა, ისედაც არეულ-დარეული იყო ყველაფერი. მაგრამ მაინც შეიძლებოდა, გერმანელები ვგონებოდით და დავებვრიტეთ. აიძო ხომ მოკლეს! თივას სასიამოვნო სუნი აქვს და საბძელში რომ წევხართ თივის ბულულებზე, ეს განვლილი წლები თითქოს სულაც გამქრალანო. ვკოტრიალობდით ხოლმე თივაზე, რაღაცას ვყებდობდით და ხელთოფათი ბელურებსა ვხოცავდით, რომლებიც კედლის ძგიდეზე ჩამოსკუპდებოდნენ, ზედ საბძლის სახურავთან. საბძელიც გაქრა, და ერთ

წელიწადს სულ გაკაფეს მათოთი, ნატყვევარზე მხოლოდ ძირკვები, ხმელი ტოტები და ფიჩხილა დარჩა. უკან ვერ დაბრუნდები. თუ წინაც არ წახვედი, რა მოხდება? მილანში დაბრუნებას ვეღარ ეღიარებ. თუ დაბრუნდი მილანში, მაშინ რაღა მოხდება? ჩრდილოეთით, უდინისაკენ, სროლის ხმა ისმოდა. ტყვიამფრქვევის კაკანს ვარჩევდი. ზარბაზნებს არ ისროდნენ. ეს თავისთავად რაღაცის ნიშანი იყო. ალბათ, ჯარის ნაწილები გამოიყვანეს ქუჩაში. დაბლა გადავიხედე და ბინდ-ბუნდში პიანი გავარჩიე, ილღიებში გრძელი ძეხვი, რაღაცნაირი ქილა და ორი ბოთლი ღვინო ამოქარა.

_ ამოდი, _ ჩავძახე მე, _ აგერ, კიბე. _ მერე გამახსენდა, შველა დასჭირდება-მეთქი, და მეც დაბლა დავეშვი. თივაში წოლით თავბრუ დამსხმოდა. თითქოს წამძინებოდა კიდევ.

_ ბონელო სადღაა?

_ ახლავე გეტყვით, _ მიპასუხა პიანი. კიბეს ავუყვით. ძეხვი და ღვინო თივაზე დავაწყვეთ. პიანიმ კორჰსაძრობიანი დანა ამოიღო და ღვინის ბოთლი გახსნა.

_ სანთლით დაუბეჭდავთ, _ თქვა მან, _ კარგი უნდა იყოს. _ გაიღმა.

_ ბონელო რა იქნა?

პიანიმ შემომხედა.

_ წავიდა, თენენტე, _ მითხრა მან, _ ტყვედ დავნებდებო.

ხმა არ გამიღია.

დაგვხოცავენო, ემინოდა.

ხელში ღვინის ბოთლი მეჭირა და ხმას არ ვიღებდი.

_ საერთოდ არ გვიყვარს ჩვენ ომი, თენენტე.

_ შენ რატომღა არ წახვედი?

_ თქვენი მიტოვება დამენანა.

_ საით წავიდა?

_ წავიდა კი, და საით წავიდა, არ ვიცი, თენენტე.

_ რა გაეწყობა, _ ვთქვი მე, _ ძეხვს არ დასჭრი?

პიანიმ ბინდ-ბუნდში შემომხედა.

_ უკვე დავჭერი, მანამ ვლავარაკობდით, _ მითხრა მან. დავსხედით თივაზე და ძეხვსა და ღვინოს შევექვეცით. ღვინო, ეტყობა, საქორწილოდ ჰქონდათ გადანახული. სიძველისაგან ფერიც დაჰკარგოდა.

_ შენ ამ ფანჯარაში იყურე, ლუიჯი, _ მივმართე მე_მე კიდევ მეორე ფანჯარასთან მივალ.

ღვინოს ცალ-ცალკე ბოთლიდან ვსვამდით. ჩემი ბოთლი ავიღე, ვიწრო სარკმელთან მივედი, წამოვწექი და სველ მინდორს გადავხედე. ვერ ვიტყვი, რის დანახვას მოველოდი, მაგრამ მინდვრების, გატიტვლებული თუთის ხეებისა და წვიმის მეტი არაფერი ჩანდა. ღვინოს ვსვამდი, მაგრამ გუნება მაინც ვერ გამომისწორა. ძალიან დიდხანს შეენახათ და ფერიც დაჰკარგოდა და გემოც. გარეთ ბნელდებოდა. სწრაფად წამოვიდი წყვდიადი. წვიმიანი და ბნელი ღამე იქნებოდა. რაღა აზრი ჰქონდა სიბნელეში ცქერას, ავდექი და პიანისკენ გადავინაცვლე. პიანი გამხლართულიყო და ეძინა. არ გამიღვიძებია, ერთხანს ისე მოვუჯექი გვერდში. ზორბა ბიჭი იყო და მაგრად ეძინა. ცოტა ხნის შემდეგ გავადვიძე და გზას გავუდექით.

ძალიან უცნაური ღამე იყო. არ ვიცი, რას მოველოდი _ სიკვდილს, ალბათ, სროლას, სიბნელეში სირბილს... მაგრამ არაფერი მომხდარა. მიწას გავეკარით თხრილის პირას, მთავარ გზატკეცილთან და გერმანელთა ბატალიონების გავლას ველოდით. როცა ჩაიარეს, გზა გადავჭერით და ჩრდილოეთით გავემართეთ. ორჯერ თითქმის ზედ წავადექით წვიმაში გერმანელებს, მაგრამ ვერ შეგვნიშნეს. ისე შემოვუარეთ ჩრდილოეთიდან ქალაქს, რომ ერთი იტალიელიც არ გვინახავს, მალე მთავარ გზაზე უკანდახეულებს შევუერთდით და მთელი ღამე ტალიამენტოს მიმართულებით მივდიოდით. ვერც კი წარმომედგინა, რა გიგანტური იყო ეს უკან დახევა. მთელი ქვეყანა დამრულიყო, არმიასთან ერთად. მთელი ღამე ვიარეთ, ტრანსპორტს გავუსწართ. ფეხი მტეხდა, დაღლილი ვიყავი, მაგრამ მაინც არ შეგვინელებია ნაბიჯი. რა სისულელე მოუვიდა ბონელოს, რომ ტყვედ ჩავარდნა გადაწყვიტა. არავითარი საშიშროება არ ყოფილა. ისე ჩავუარეთ ორივე არმიას, რომ არაფერი არ შეგვმთხვევია. აიძო რომ არ მოეკლათ, ისეთი წარმოდგენა გვექნებოდა, თითქოს არც არასოდეს ყოფილიყოს საშიშროება. არავის უხლია ხელი, რკინიგზას რომ მოვყვებოდით, სააშკარაოზე. მოულოდნელად და უაზროდ მოვიდა სიკვდილი. ნეტა, ბონელო სდ არის-მეთქი, ვვიქრობდი.

_ როგორა ხართ, თენენტე? _ მკითხა პიანიმ.

ტრანსპორტითა და ჯარით გაქედებულ გზის კიდეს მივყვებოდით.

_ მშვენივრად.

_ დამქანცა ამ სიარულმა.

_ ჰო, მაგრამ, მაგის მეტი საქმე არაფერი გვაქვს. არაფერი არ გვაწუხებს.

_ რა სისულელე მოუვიდა ბონელოს!

_ მართლაც სისულელე მოუვიდა.

_ ახლა რას უპირებთ, თენენტე?

_ არ ვიცი.

_ ხომ ვერ გაამჟღავნებთ, ტყვედ ჩაბარდაო?

_ არ ვიცი.

_ საქმე ისაა, რომ, ომი თუ გაგრძელდა, ოჯახს დაადგება ცუდი დღე.

_ ომი არ გაგრძელდება, _ თქვა ვილაც ჯარისკაცმა, _ ჩვენ შინ მივდივართ. ომი გათავდა.

_ ყველა შინ მიდის.

_ ყველანი შინ მივდივართ.

_ წავიდეთ, თენენტე, _ მითხრა პიანიმ. უნდოდა გასცლოდა ამათ.

_ ტენენტეო? ვინ არის ტენენტე? A ბასსო გლი უფფიციალი! 1 ძირს ოფიცრები!

1 ძირს ოფიცრები! (იტალ.).

პიანიმ ხელი მომკიდა. _ჯობს, სახელი დაგიძახოთ, _ მითხრამან, _ რამე არ აგიტეხონ. მოკლეს კიდეც რამდენიმე ოფიცერი. _ დავწინაურდით.

_ ისეთ პატაკს არ შევადგენ, ოჯახი რომ დაუსაჯონ, _ განვაგრძე დაწყებული საუბარი.

_ ომი თუ გათავდა, მაშინ სულ ერთია, _ თქვა პიანიმ, _ მაგრამ არა მჯერა ომის დამთავრება. მაგას ვინ ეღირსება!

_ მაგასაც მალე გავიგებთ, _ ვთქვი მე.

_ არა მჯერა ომის დამთავრება. ყველას ასე ჰგონია, მაგრამ მე არა მჯერა.

_ Vივა ლა Pაცე! 1 _ იყვირა ერთმა ჯარისკაცმა, _ ჩვენ შინ მივდივართ.

_ ნეტა მართლა შინ წავიდეთ! _ თქვა პიანიმ, _ არ გინდათ შინ დაბრუნება?

_ როგორ არ მინდა.

_ მაგას ვერ ვეღირსებით. არა მგონია, გათავებულიყოს.

_ Aნდიამო ა ცასა! 2 _ იყვირა ჯარისკაცმა.

_ თოფებსა ყრიან, _ თქვა პიანიმ, _ იხსნიან და სიარულშივე ყრიან, მერე კი ყვირიან.

_ ცუდსა შვრებიან. არ უნდა მოიშორონ თოფები.

_ თოფები თუ გადავყარეთ, ვეღარ გვაომებენო, ფიქრობენ.

სიბნელეში და წვიმაში მივყვებოდით გზის კიდეს და ვხედავდით, რომ ბევრს ისევ ისე ჰქონდა თოფი გადაკიდებული. ლაზადებს ზემოდან ულაცლაცებდათ.

_ რომელი ბრიგადაა? _ დაიძახა ოფიცერმა.

_ ბრიგატა დი პაცე!3 _ გასძახა ვილაცამ, - მშვიდობის ბრიგადა! _ ოფიცერს ხმა არ გაუღია.

1 გაუმარჯოს მშვიდობას!

2 შინისაკენ.

3 მშვიდობის ბრიგადა.

_ რაო? რაო, ოფიცერმა?

_ ძირს ოფიცრები! Vივა ლა Pაცე!

_ ცოტა აუჩქარეთ, _ მითხრა პიანიმ. ტრანსპორტში გაჭედულ ორ ინგლისურ სანიტარულ მანქანას ავუქციეთ გვერდი.

_ გორიციიდან არიან, _ თქვა პიანიმ, _ ვიცნობ მაგ მანქანებს.

_ ჩვენთვის გამოუსწრიათ.

_ ჩვენზე ადრე წამოვიდნენ.

_ ნეტა შოფრები სად არიან?

_ წინ იქნებიან.

_ გერმანელები უდინის მისადგომებთან შეჩერდნენ, _ ვთქვი მე, _ მდინარის გადალახვა მოგვიწევს.

_ ნამდვილად, _ თქვა პიანიმ, _ იმიტომაც ვამბობ, ომი გაგრძელდება-მეთქი.

_ გერმანელებს კიდევ უფრო წინ შეეძლოთ წამოსვლა, _ ვთქვი მე, _ ნეტა, რას უდგანან.

_ რა ვიცი; საერთოდ, ამ ომს ასავალ-დასავალი ვერ გავუგე.

_ ალბათ, ალაღს ელოდებიან.

_ რა მოგახსენოთ, _ თქვა პიანიმ. მარტოდ დარჩენილი, გაცილებით უფრო თავაზიანი გახდა. სხვები რომ ჰყავდა გვერდში, უწმაწური ლაპარაკი იცოდა.

_ ცოლშვილიანი ხარ, ლუიჯი?

_ აკი იცით, რომ ცოლშვილიანი ვარ.

_ იმიტომ არ დანებდი ტყვედ?

_ ნაწილობრივ ამიტომაც. თქვენ ცოლშვილიანი ხართ, თენენტე?

_ არა.

_ არც ბონელო.

_ ყველაფერს ამით ვერ ახსნი, მაგრამ, ასე მგონია, რომ დაოჯახებულ კაცს უფრო ეჩქარება ცოლთან დაბრუნება, _ ვთქვი მე. ცოლებზე ლაპარაკმა გამახალისა.

_ მართალია.

_ ფეხი როგორა გაქვთ?

_ კაი გვარიანად მტეხს.

ჯერ კიდევ არ იყო გათენებული, ტალიამენტოს სანაპიროს რომ მივადექით და ადიდებულ მდინარეს ქვემოთ დავუყევით, ხიდისკენ, რომელზედაც ჯარის გადაყვანა წარმოებდა.

_ ამ მდინარეზე კარგად უნდა გამაგრდნენ, _ თქვა პიანიმ. სიბნელეში მდინარე ძალიან ადიდებული ჩანდა. წყალი ბობოქრობდა და კალაპოტიც გაგანიერებულიყო. ხის ხიდი თითქმის სამი მეოთხედი მილის სიგრძისა იყო და მდინარე, რომელიც სხვა დროს სადღაც დაბლა, ქვის ფართო კალაპოტში ვიწროდ მიიკვლევდა გზას, ახლა ლამის ხის კოჭებსა სცემდა. დაუყევით მდინარის ნაპირს და მერე ჯგროს შევერიეთ, რომელიც ხიდზე გადიოდა. ბრბოში გაჭედნილები ძლივს მიჭანჩალებდით, ზემოდან გვაწვიმდა, ქვემოთ კი, სულ რამდენიმე გოჯით დაბლა, აქოთქოთებულ მდინარეს ხე და მიწა მიჰქონდა. ზედ ცხირწინ ყუმბარებით გატენილი ყუთი ჩაატარეს, მე თავი გვერდზე მქონდა მოღრეცილი და მდინარეს ვუყურებდი. ახლა, როცა იძულებული გახდით სხვისი ნაბიჯისთვის ამეწყო ფეხი, საშინელი დაღლილობა ვიგრძენი. დიდი გამოცოცხლება არა ყოფილა ხიდზე. ნეტა რა ამბავი დატრიალდება, დღისით რომ თვითმფრინავიდან ყუმბარა გადმოაგდონ-მეთქი.

_ პიანი, _ გავძახე მე.

_ აქა ვარ, თენენტე, _ ამ ჭყლეტაში ცოტათი წინ წასულიყო. კაციშვილი ხმას არ იღებდა. ყველა იმას ცდილობდა, რაც შეიძლება ჩქარა გადასულიყო, და სხვაზე არც არაფერზე ფიქრობდა. თითქმის გაღმა ვიყავით. ხიდის თავში, ზედ გადასასვლელთან, აქეთ-იქით ოფიცრები და კარაბინერები იდგნენ და ფარნებს ატრიალებდნენ. ცის ფონზე მათი სილუეტები შავად იკვეთებოდა. როცა მივუახლოვდით, შევნიშნე, რომ ერთმა ოფიცერმა კოლონაში ვიღაცაზე ანიშნა. კარაბინერი მივარდა და მკლავში ხელი სტაცა იმ კაცს. გზიდან გადაიყვანა. თითქმის გავუპირდაპირდით მათ. ოფიცრები ყველას გულმოდგინედ ათვალიერებდნენ კოლონაში, ზოგჯერ ერთმანეთს გადაულაპარაკებდნენ, ხან წინ გამოვიდოდნენ, რათა ვინმესთვის სახეში მიენათებინათ ფარანი. მანამ გავუპირდაპირდებოდით, კიდევ წაიყვანეს ვიღაც. მე ვხედავდი ამ კაცს. პოდპოლკოვნიკი იყო. ფარანი რომ მიანათეს, მკლავზე ვარს კვლავები შევნიშნე. ჭადრათმიანი, დაბალ-დაბალი, ჩასუქებული კაცი იყო. კარაბინერმა გვერდზე გაათრია, ოფიცრებს უკან. როცა გავუპირდაპირდით, შევნიშნე, რომ ორი კაცი მე მომშტერებოდა. მერე

ერთ-ერთმა ხელი მომაშვირა და კარაბინერს გადაულაპარაკა. კარაბინერი ჩემკენ წამოვიდა, ბრბოში გზა გამოიკვლია, მომადგა და ქეროში მწვდა.

_ რა მოგივიდათ? _ შევეყვირე და სახეში ვდრუზე. ქუდი ჩამოფხატოდა, ულვაშები ზემოთ ჰქონდა აბზეკილი და ღაწვებზე სისხლი სწვეთავდა. კიდევ ჩაყვინთა ვიღაცამ ბრბოში და ჩემკენ წამოვიდა.

_ რა მოგივიდათ? _ ვკითხე მე. ხმა არ გამცა. ხელსაყრელ მომენტს უცდიდა, რომ გავექაჩე. ხელი წელისკენ გავაცურე, რათა პისტოლეტი ამომეღო.

მეორემ უკანიდან დამიჭირა ხელი და ისე ძალა ამიქაჩა, ლამის ამომიგდო. იმას რომ მოვუბრუნდი, ახლა პირველმა მომხვია კისერზე ხელი. წვივებზე წიხლები დავუშინე და მარცხენა მუხლი ზედ ფენტხში ამოვკარი.

_ მიახვრიტე, თუ გაგიძალიანდეს! _ გავიგონე ვიღაცის ხმა.

_ გამაგებინეთ, რა მოხდა? _ ვცადე დაყვირება, მაგრამ ხმა აღარ მომეცა. ამასობაში გზიდან გადამიყვანეს.

_ მიახვრიტე, თუ გაგიძალიანდეს! _ თქვა ოფიცერმა, _ აქეთ გამოიყვანეთ.

_ ვინა ხართ?

_ მალე გაიგებთ.

_ ვინა ხართ?

_ საველე პოლიცია, _ მიპასუხა მეორე ოფიცერმა.

_ რაღა ეს აეროპლანები მომისიეთ, პირდაპირ მთხოვდით _ წამოდიო!

არაფერი უპასუხიათ. ანკი რა უნდა ეთქვათ. საველე პოლიცია იყო.

_ ეგეც სხვებს შეუერთეთ, _ თქვა პირველმა ოფიცერმა, _ ხომ ხედავთ, იტალიურს აქცენტით გამოთქვამს.

_ შენზე უხეიროდ მაინც არ ვლაპარაკობ, შე ძაღლის შვილო. _ მივახალე მე.

_ ეგეც სხვებს შეუერთეთ, _ თქვა პირველმა ოფიცერმა.

ოფიცრების მწკრივს უკან გამატარეს, გზიდან გადამახვევინეს და წყლის პირას გამიყვანეს, საცა ხალხი ჰყავდათ შექუჩებული. იმათკენ რომ გავემართეთ, სროლის ხმა გაისმა. დავინახე, როგორ დააკვესა ცეცხლმა და ბათქიც გავიგონე. ჩვენც იმ ხალხს შევუერთდით. ოთხი ოფიცერი ჩამწკრივებულყო და წინ ვიღაც კაცი ედგათ, რომელსაც თითო კარაბინერი ამოსდგომოდა აქეთ-იქით. იქვე ხალხის ერთი ჯგუფი იდგა, კარაბინერებით გარშემორტყმული. ოთხი სხვა კარაბინერი დამკითხავ ოფიცერთა მახლობლად კარაბინებს დაჰყრდნობოდა. ფართოქუდიანი კარაბინერები იყვნენ. ორმა, მე რომ გამქაჩა, ახლა ხელი მკრა და დაკითხვის მომლოდინე

ხალხთან მიმავლო. იმ კაცს შევხედე, ვის დაკითხვასაც აწარმოებდნენ. სწორედ ის პატარა, ჭადარათმიანი, ჩასუქებული პოდპოლკოვნიკი იყო, წელან კოლონიდან რომ გამოიყვანეს. დამკითხავი ოფიცრები დიდი ფორმალობით, გულცივობითა და თავდაჭერილობით ირჯებოდნენ, სწორედ ისე, როგორც იტალიელებს შეჰფერით, რომლებიც თვითონ კი ესვრიან, ხოლო იმას ადარ ფიქრობენ, ვაითუ ჩვენც გვესროლონო.

_ თქვენი ბრიგადა?

უთხრა.

_ პოლკი?

უთხრა.

_ თქვენს პოლკთან რატომ არა ხართ?

ეგეც უთხრა.

_ არ იცით, რომ ოფიცერი თავის ნაწილს არ უნდა მოშორდეს?

იცოდა.

მორჩა დაკითხვას. ახლა მეორე ოფიცერმა დაიწყო.

_ თქვენი და თქვენისთანების ბრალია, რომ ბარბაროსები სამშობლოს წმინდა მიწა-წყალზე შემოგვეჭრნენ.

_ მომიტევეთ... _ დაიწყო პოდპოლკოვნიკმა.

_ თქვენისთანა მოღალატეებმა დაგვაკარგვინეს გამარჯვების ნაყოფი.

_ ოდესმე უკან დახევა თუ შეგხვედრიათ? _ ჰკითხა პოდპოლკოვნიკმა.

_ იტალიისათვის უცხო უნდა იყო უკან დახევა.

წვიმაში ვიდექით და ამას ვისმენდით. ჩვენ ოფიცრებს შევეყურებდით სახეში, პატიმარი კი ჩვენს წინ იდგა, ოდნავ განზე.

_ დახვრეტას თუ მიპირებთ, _ მიმართა პოდპოლკოვნიკმა, _ ბარემ დამხვრიტეთ, მეტს ნუღარაფერს მკითხავთ. ეს სულელური დაკითხვაა. _ პირჯვარი გადაისახა. ოფიცრებმა ერთმანეთს გადაულაპარაკეს. ერთმა ოფიცერმა ბლოკნოტში ჩაიწერა რაღაც.

_ მიატოვა თავისი ნაწილი, დაიხვრიტოს! _ თქვა მან.

ორმა კარაბინერმა მდინარის ნაპირას გაიყვანა პოდპოლკოვნიკი. მიდიოდა ქუდმოხდილი ბერიკაცი წვიმაში, და აქეთ-იქით კარაბინერები ამოსდგომოდნენ. როგორ ესროლეს, არ შემიხედავს, ბათქი კი გავიგონე. ახლა სხვა გამოიყვანეს დასაკითხად. ესეც თავის ნაწილს ჩამოშორებული ოფიცერი იყო. თავისგამართლების ნებაც არ მისცეს. ტირილი მორთო, როცა

განაჩენი წაუკითხეს ბლოკნოტის ფურცელზე, ხოლო როცა იმას ხვრეტდნენ, ოფიცრებს უკვე სხვა გამოყევანათ დასაკითხად. ასე შვრებოდნენ ხოლმე, სიკვდილმისჯილს არც კი აცლიდნენ სიკვდილს-ალი გამოჰყავდათ. ამკარა იყო, არაფერი გამოვიდოდა. აღარ ვიცოდი, რა მექნა_დაკითხვისათვის დამეცადა, თუ ახლავე ვცდილიყავი გაქცევას. ბევრიჩიჩინი აღარ უნდოდა, რომ მე ვიყავი იტალიურ ფორმაში გამოწყობილი გერმანელი! აკი ვხედავდი, როგორ მუშაობდა მათი ტვინი, თუკი ჰქონდათ საერთოდ ტვინი, ან თუ ამუშავებდნენ ამ ტვინს. სულ ყმაწვილი კაცები იყვნენ და სამშობლოს ხსნისათვის იღვწოდნენ. მეორე არმიას ხელმეორედ ადგენ-აყალიბებდნენ ტალიამენტოს გაღმა. თავიანთ ნაწილებს ჩამოშორებულ მაიორებსა და უფრო მაღალი ხარისხის ოფიცრებს იქვე ხვრეტდნენ. ასევე განუკითხავად უსწორდებოდნენ იტალიურ მუნდირში ჩაცმულ გერმანელ აგიტატორებსაც. იმათ ფოლადის ჩაქქანები ეხურათ. ჩვენგან მხოლოდ ორსა ჰქონდა ფოლადის ჩაქქანი. ზოგი კარაბინერიც ასეთ ჩაქქანს ატარებდა. დანარჩენ კარაბინერებს ფართოფარფლებიანი ქუდები ეხურათ. მიტომაც ვეძახდით აეროპლანებს. წვიმაში ვიდექით, და დასაკითხავადა და დასახვრეტად თითო-თითო გავყავდით. აქამდე ვინც კი დაკითხეს, ერთიც არ გადარჩენია დახვრეტას. დამკითხველები ძალიან ერთგულად იცავდნენ სასტიკ კანონს და ადამიანებს სიკვდილით უმასპინძლდებოდნენ, ოღონდ ისე, რომ საკუთარ თავს ოდნავადაც არ იგდებდნენ საფრთხეში. ახლა სასაზღვრო ჯარების პოლკოვნიკის დაკითხვა წარმოებდა. ის იყო, სამი ოფიცერი კიდევ შემოგვიმატეს.

_ სად იდგა თქვენი პოლკი?

კარაბინერებს გადავხედე. ისინი ახალმოსულებს მიმტერებოდნენ. დანარჩენები პოლკოვნიკს შესცქეროდნენ. უცებ თავი ჩავეჩნდრე, ორ გუშაგს შორის გავიმურწე და, თავჩაღუნულმა, მდინარისაკენ გავკურცხლე. ზედ ნაპირთან რაღაცას წამოვდე ფეხი და წყალში მოვადინე ზღართანი. წყალი ძალიან ცივი იყო და სანამ შემეძლო, შიგვე დავრჩი. ვიგრძენი, როგორ დამატრიალეს ტალღებმა, მაგრამ ვიდრე არ გავიფიქრე, მეტს ველარ გავუძლებ-მეთქი, თავი აღარ ამომიყვია, ერთი წუთით ამოვეყურყუმელავდი, ჰაერი ჩავყლაპე და ისევ ჩავეშვი. ჩექმებითა და ტანსაცმლით დამძიმებულს, აღარ გამძნელებია წყალში გაჩერება. მეორედ რომ ამოვიყურყუმელავე, იქვე კუნძსა ვკიდე თვალი, იქითკენ გავცურე და ხელი მოვჭიდე. თავი კუნძს მოვაფარე და აღარც გამომიხედავს. აღარ მინდოდა ნაპირისკენ გახედვა. რომ გავიქეცი, მაშინვე ატეხეს სროლა და, პირველად რომ ამოვიყურყუმელავე, ისევ ისროდნენ. წყლის ზედაპირთან ახლოს რომ ვიყავი ამოტივტივებული, მაშინაც მესმოდა სროლის ხმა. ახლა აღარ ისროდნენ. კუნძი ირწეოდა და მე ცალი ხელი მქონდაჩავლებული. ნაპირისკენ გავიხედე. მომეჩვენა, თითქოს ძალიან სწრაფად ვშორდებოდი. მდინარეზე ხეები ტივტივებდნენ. წყალი ძალიან ცივა იყო. ბუჩქნარით დაფარულ კუნძულს ჩავუქროლე. ორივე ხელი ჩავჭიდე კუნძს და მივეყვი. ნაპირი უკვე აღარც ჩანდა.

როცა მდინარე სწრაფად მიდის, ველარც კი გრძნობ, რამდენი ხანი ხარ წყალში. თითქოს დიდი დრო გასულაო, სინამდვილეში კი იქნებ სულ ცოტა ხანს გაევილოს. წყალი ცივი იყო, თანაც ადიდებული. რაც კი რამ ადიდების დროს ნაპირიდან ჩემოერეცხა, ახლა სულ ამოტივტივებული მოჰქონდა. ბედიჩემი, რომ მძიმე კუნძს ჩავჭიდე ხელი! ვიწქეი ყინულივით ცივ წყალში, ნიკაპი ხეზე მქონდა დადებული, და ვცდილობდი, რაც შეიძლება მსუბუქად დავყრდნობოდი ხელებს. მეშინოდა, კრუნჩხვამ არ მომიაროს-მეთქი, და ნაპირზე გარიყვას ვნატრობდი. სულ კლაკვნით მივექანებოდით თავქვე. უკვე ისე ინათლა, რომ ნაპირზე ბუჩქნარს ვარჩევდი, წინ ბუჩქნარით დაფარული კუნძული გამოჩნდა და დინებამ ნაპირისაკენ წაგვიღო. ერთი პირობა ვიფიქრე, ჩექმებსა და ტანსაცმელს გავიხდი და ნაპირზე როგორმე ცურვით გავალ-მეთქი, მაგრამ ისევ გადავიფიქრე. ერთი წამითაც არ გადამიწყვეტია იმედი, რომ როდისმე ნაპირს მივალწევდი, და ჩექმები რომ გამეხადა, მერე ფეხშიშველა ცუდ დღეში აღმოვჩნდებოდი. როგორმე მესტრემდე უნდა მიმეღწია.

შევიწინე, რომ ნაპირი სულ უფრო და უფრო ახლოვდებოდა, მერე შორს წავიდა, მერე ისევ მოახლოვდა. ახლა უფრო ნელა მივცურავდით. ნაპირი სულ ახლოს მოვიდა. ტირიფის ბუჩქზე ყველა რტოს გაარჩევდი. კუნძი მძიმედ შემოტრიალდა, ასე რომ ზურგი შევაქციე ნაპირს, და მივხვდი, რომ მორევში შევცურეთ. ნელ-ნელა ვტრიალებდით. ისევ რომ დავინახე ნაპირი, და თანაც უფრო ახლოს, ცალი ხელი გავითავისუფლე და ვცადე, ფეხების დახმარებით, კუნძი ნაპირისკენ მიმეცურებინა, მაგრამ ოდნავაც კი ვერ დავძარი. შემეშინდა, მორევმა სიღრმეში არ ჩავვითრიოს-მეთქი, ის ერთი ხელი არც გამიშვია ისე, ფეხები შევატრიალე და კუნძს მივაბჯინე, მერე წიხლი ვკარი და ნაპირისკენ გავვარდი. ბუჩქებს იქვე ვხედავდი, მაგრამ ვერც ინერციის ძალამ, ვერც იმან, რომ, რაც ძალი და ღონე მქონდა, ხელებს ვუსვამდი, ვერ მიშველა, და დინებამ ისევ მომიტაცა. სულ ამ ჩექმების გამო უნდა დავიხრჩო-მეთქი, გავიფიქრე, მაგრამ ჩავყვინთე და გამწარებით მოვუსვი და მოვუსვი ხელები, ხოლო როცა მაღლა ავიხედე, ვნახე, რომ ნაპირი ჩემკენ დამრულიყო, და მანამ არ მივადექი, ცურვა არც შემინელებია, მიუხედავად იმისა, რომ დამძიმებული ფეხები უკან მეწეოდა. ტირიფის ბუჩქს წავატანე ხელი, მაგრამ ტანის ასაზიდად ძალა აღარ მეყო. ვიცოდი, რომ აღარ დავიხრჩობოდი. კუნძზე ჩაფრენილი რომ ვიყავი, ერთხელაც არ მიფიქრია, ვაითუ დავიხრჩო-მეთქი. ზედმეტი დამძულობისაგან გულგვამი ამომიტრიალდა, ვიყავი ბუჩქზე ხელებჩაფრენილი და ვიცდიდი. ცოტა რომ მოვსულიერდი, ბუჩქისკენ მივიწიე და ისევ შევისვენე, მკლავები ბუჩქზე მქონდა შემოვლებული და ხელები ტოტებზე მაგრად ჩაჭიდებული. მერე ნელ-ნელა ავცოცდი, ბუჩქს ავცდი და ნაპირზე ავედი. მიწაზე გავითხლარმე და მდინარისა და წვიმის ხმაურიღა მესმოდა.

ცოტა ხნის შემდეგ წამოვდექი და ნაპირს დავუყევი. ვიცოდი, რომ ლატისანამდი ხიდი არ იქნებოდა. ახლა, ალბათ, სან ვიტოს პირდაპირ უნდა ვყოფილიყავი. რა ვიღონო-მეთქი, ფიქრს მივეცი თავი. იქვე არხი შევიწინე, რომელიც მდინარეს ერთვოდა. იმ არხისაკენ გავემართე. აქამდე არავისათვის არ მომეკრა თვალი. ჩამოვჯექი თხრილის პირას ბუჩქთან, ჩექმები წავიდრე და წყალი გამოვასხი. მერე ტუნიკა გავიხადე, უბის ჯიბიდან საფულე გამოვიღე, რომელშიაც სულ მთლად დამბალი საბუთები და ფული მეწყო, და ტუნიკა გავწურე. მერე შარვალი გავიხადე და ისიც გავწურე, პერანგიცა და ქვედა საცვალიც გავწურე. ტანზე ხელები ვიტყაპუნე, კარგად დავიზილე და ისევ ჩავიცვი. ქუდი დამკარგოდა.

მანამ ტუნისს ჩავიცვამდი, სახელოზე ვარსკვლავები დავიჭერი და ფულთან ერთად უბის ჯიბეში ჩავიდე. ფული დამბალი კი იყო, მაგრამ არ დახეულიყო. დავთვალე. სამი ათას ლირაზე ცოტა მეტი აღმოჩნდა. სველი ტანსაცმელი ტანზე მიმეწება და ხელების ქნევას მოვეყვი, რომ სისხლი უფრო სწრაფად ამემოდრავენა. მატყლის საცვლები მეცვა და, თუ ვიმოდრავე, არ გავცივდები-მეთქი, გადავწყვიტე. პისტოლეთი გზაში ჩამომართვეს, და ბუდე ტუნისის ქვეშ მოვიქცე. ლაბადა არა მქონია და წვიმაში მცოდა. თხრილის ნაპირს შევეყვი. უკვე კარგად გათენდა და ირგვლივ ნესტი, ჟანტი და მოწყენილობა სუფევდა. მინდვრები განძარცული და სველი იყო. შორს, მინდვრის გადაღმა სამრეკლო გამოჩნდა. გზაზე გამოვედი. ჩემკენ მომავალი ქვეითი ჯარის ნაწილები დავინახე. კოჭლობით გადავედი გზის პირას და ისე ჩამიარეს, რომ არც შემოუხედავთ. მეტყვიამფრქვევეთა განაყოფი იყო და მდინარისაკენ მიემართებოდნენ. მე გზა განვაგრძე.

იმ დღეს ვენეციის ველი გავიარე. ისედაც ჩავარდნილი ადგილია, ხოლო წვიმაში კიდევ უფრო ჩარეცხილი ჩანდა, ზღვისკენ უხვად შეხვდები მლაშე ჭყანტობებს, გზებს კი იშვიათად გადაეყრები. მდინარის შესართავებს მიჰყვებიან ეს გზები და, ველის გადაჭრას თუ განიზრახავ, თხრილისპირ გაკვალულ ბილიკებს უნდა გაჰყვე. მე ჩრდილოეთიდან სამხრეთისაკენ მივემართებოდი და ორი რკინიგზის ხაზი და მრავალი გზა გადავკვეთე, ბოლოს კი ერთმა ბილიკმა მიმაყენარკინიგზას, რომელიც ჭყანტობს ირგვლივ უვლიდა. ეს იყო ვენეცია-ტრიესტის შემაერთებელი მთავარი ხაზი, მაღალი, მყარი მიწაყრილი, კარგად გამაგრებული ვაკისი და ორლიანდაგიანი გზა. ცოტა ქვემოთ საგუშაგო სადგური მოჩანდა, და გავარჩიე კიდევ გუშაგი ჯარისკაცები. წინ ხიდს შენიშნავდით, მდინარეზე, რომელიც პირდაპირ ჭყანტობში შედიოდა. ხიდზედაც დავინახე გუშაგი. ჩრდილოეთით რომ მივემართებოდი, შორიდან მოვკარი თვალი ამ ხაზზე მატარებელს, რომელიც ტრიალ მინდორში კარგად გამოჩნდა, და მაშინვე გამიელვა, იქნებ პორტოგრუაროდან მომავალმა მატარებელმაც გამოიაროს-მეთქი. გუშაგებს გადავხედე და მიწაყრილის დაფერდებზე გავწექი, ისე რომ ორივე ლიანდაგს ვხედავდი. ხიდის გუშაგი ცოტათი ჩემკენ გამოჰყვა ლიანდაგს, მერე შეტრიალდა და უკანვე გაბრუნდა ხიდისკენ. ვიწექი მშიერი და მატარებელს ველოდი. შორიდან რომ მატარებელს ვკიდე თვალი, ისე გრძელი იყო, ორთქლმავალი ძლივს მიათრევდა, და გული მომეცა, შევახტები-მეთქი. ლოდინით გული რომ გადამელია და ლამის იმედიც გადავიწყვიტე, უცებ მატარებელი დავინახე. რაც უფრო ახლოვდებოდა ორთქლმავალი, თანდათანობით დიდდებოდა და დიდდებოდა. ხიდის გუშაგს გავხედე. გამოღმა იყო, ოღონდ ლიანდაგს იქით. ასე რომ, მატარებლის ჩავლის დროს მოფარებული იქნებოდა. თვალს არ ვაშორებდი მოახლოებულ ორთქლმავალს. მძიმედ ქმინავდა. შევნიშნე, რომ ბევრი ვაგონი ება. ვიცოდი, მატარებელზედაც იქნებოდნენ გუშაგები, და მინდოდა დამენახა, სად იყვნენ, მაგრამ თვითონ ჩასაფრებული ვიყავი და ვერ მოვახერხე. ორთქლმავალი თითქმის გამიპირდაპირდა. ამ ვაკეზედაც კი საშინლად ქოთქოთებდა და ქმინავდა. როცა ჩამიარა და მემანქანე ვეღარ დამინახავდა, წამოვდექი და მიმავალ ვაგონებს მივუახლოვდი. კიდევ რომ ყოფილიყვნენ გუშაგები, ნაკლებ საეჭვოდ მოვეჩვენებოდი ზედ ლიანდაგთან მდგარი. რამდენიმე დახურულმა საბარგო ვაგონმა ჩაიქროლა. მერე ბრეხუნტით გადახურული დაბალი, ღია ვაგონი გამოჩნდა, რასაც აქ გონდოლებს ეძახიან. ვაცალე, მანამ სულ არ ჩამივლიდა, მერე შევახტი, უკანა კარების სახელოს ჩავეჭიდე და ტანი ავზიდე, ბუფერზე გავცოცდი და გონდოლისა და შემდეგი დიდი საბარგო ვაგონის შორის მოვთავსდი, ჯახარიდზე. არავის

დავუნახავარ-მეთქი, გავიფიქრე. სახელურს ხელი ჩავჭიდე და ჩავჯექი, ფეხები ქუროს მივაბჯინე. თითქმის გავუპირდაპირდით ხიდს. ახლად გამახსენდა გუშაგი. როცა ჩავიარეთ, შემომხედა, ზავში იყო, ჩაჩქანი ჩამოფხატოდა. მე ზიზღით გადავხედე და მანაც თავი მიაბრუნა. მატარებლის თანამშრომელი ვეგონე.

ჩავიარეთ. ისევ შეწუხებული ჩანდა. ახლა სხვა ვაგონებს შეჰყურებდა, და მეც გადავიხედე, ბრეზენტ როგორ არის-მეთქი დამაგრებული. რგოლები ჰქონდა დატანებული და ბოლოებში ბაწრით იყო მიკრული. დანა ამოვიღე, ბაწარი გადავჭერი და ხელი შევაცურე. რაღაც მაგარი მომხვდა, წვიმით დასველებული. თავი წამოვწიე და წინ გავიხედე. დიდ საბარგო ვაგონში გუშაგი დავინახე, მაგრამ ის წინ იყურებოდა. სახელურს ხელი ვუშვი და ბრეზენტის ქვეშ შევცურდი. შუბლი რაღაცას დავკარი, საშინლად გამამწარა, სახეზე სისხლი ვიგრძენი, მაგრამ მაინც შევძვერი და გავწიქე. მერე მივბრუნდი და ისევ დავამაგრე ბრეზენტი.

ზარბაზნებში აღმოვჩნდი. ზეთისა და ბენზინის სასიამოვნო სუნის იდგა. ვიწექი და ვისმენდი ბრეზენტზე წვიმის ტყაპუნს, ბორბლების დაგდაგს. გარედან მკრთალი სინათლე აღწევდა, მე ვიწექი და ზარბაზნებს შევყურებდი. თავ-თავიანთი ბრეზენტის შალითები ეკრათ. ალბათ, მესამე არმიისა-მეთქი, გავიფიქრე. შუბლზე კოპი დამაჯდა; გავისუსე, რომ სისხლი შემდედებოდა. მერე მიმხმარი სისხლი მოვიწმინდე, ოღონდ განაკაწრზე არ მომისვამს ხელი. აღარ მტკიოდა. ცხვირსახოცი არა მქონდა, მაგრამ ხელის ცეცებით ვატყობდი, სად მქონდა მიმხმარი სისხლი, და ბრეზენტიდან ჩამონაწვეთი წყლით ვიწმინდდი, მერე სახელოთი შევიმშრალე. არ მინდოდა, ვინმეს საეჭვო მოვჩვენებოდი. მესტრეში ჩასვლამდე უნდა ავბარგებულიყავი, რადგან ვიცოდი, რომ ზარბაზნებს მოაკითხავდნენ. სად იყო დასაკარგი ან დასავიწყებელი ზარბაზნები! ძალიან მშოდა.

თავი XXXII

ვიწექი ბრეზენტგადაფარებული საბარგო ვაგონის ფიცრულ იატაკზე, ზარბაზნების გვერდით, და ერთიანად გალუმპულს, საშინლად მცოდდა და მშოდა. ბოლოს გადავბრუნდი და მუცელზე დავწექი, თავი მკლავებზე დავასვენე. მუხლი დამიბუჟდა, მაგრამ საყვედური არ მეთქმოდა. ვალენტინიმ ჩინებულად შეასრულა თავისი საქმე. მისი მუხლით გამოვიარე ამოდენა გზა და ტალიამენტოც მისივე მუხლით გამოვცურე. მისი მუხლი ითქმოდა, აბა რა! ჩემი_მეორე მუხლი იყო. რას არ გიხიბანკებენ ექიმები და მერე უკვე შენი აღარც კი არის სხეული. თავი მე მეკუთვნიოდა, მთელი შიგნეულობაც, მუცლის ღრუში რაც კი რამ არის. ჰოი, როგორ მიწანწალებდა მუცელი! ვგრძნობდი, როგორ მიტრიალებდა შიგნით ყველაფერი. თავი მე მეკუთვნიოდა, მაგრამ რის მაქნისი იყო, ვერაფერს ფიქრობდა. ერთადერთი _ მოგონებისთვის, და მოგონებითაც ბევრს ვერაფერს იგონებდა.

შემემლო ქეთრინი მომეგონებინა, მაგრამ ისეთი მოგონება, როცა დარწმუნებული არ ვიყავი _ მოვახერხებდი თუ არა კვლავ ნახვას, ვიცოდი, რომ ჭკუიდან შემშლიდა. ვცდილობდი, არ

მეფიქრა მასზე, ცოტას ვფიქრობდი, ვაგონის ნელ რწევასა და ბორბლების გუგუნს ვაყოლებდი მასზე ფიქრს. ბრეზენტში მკრთალი სინათლე ატანს, მე კი ქეთრინთან ერთად ვაგონის ფიცრულ იატაკზე ვწევარ. ძნელია, ვაგონის მაგარ იატაკზე იწვე, არაფერს ფიქრობდე, და გრძნობდე მხოლოდ... წევხარ ამდენი ხნის დაშორებული, ერთიანად გალუმპული, ხანდახან იატაკის ფიცარი შეყანყალდება, გული ჩაწყვეტილი გაქვს, მარტოკა გდიხარ _ სველი პერანგოდა გწებება ტანზე და ცოლის მაგივრად ფიცრებს ჩაჰკონებხარ.

როგორ შეიძლება გიყვარდეს გადახსნილი საბარგო ვაგონის იატაკი ან შალითებში გახვეული ზარბაზნები, რომელთაც გაზეთილი ლითონის სუნი ასდით, ანდა წვიმით გაჟღენთილი ბრეზენტი... თუმცა ძალიან სასიამოვნო კია ზარბაზნების გვერდით წოლა, ბრეზენტქვეშ. შენ სულ სხვა გიყვარს და იმას ახლა ვერც კი წარმოიდგენ შენს გვერდით. ძალიან მკაფიოდ და ცივად გეჩვენება ყველაფერი შენს ირგვლივ. ცივად იმდენად არა, რამდენადაც მკაფიოდ და უაზროდ. მუცელზე გათხლარშულხარ და უაზროდ გაგიშტერებია თვალები, გუშინ კი მოწმე გახდი, როგორ იხევდა ერთი არმია უკან და როგორ მოიწევდა მეორე წინ. მანქანები და ჯარისკაცები დაჰკარგე, როგორც ნოქარი შთანთქმევინებს ხოლმე დუქანს ცეცხლს. ნოქარს დაზღვეული მაინცა აქვს დუქანი. ამ საქმეს დაუბვერი. აღარავითარი ვალდებულება არ გაწევს. თუ ხანძრის შემდეგ ნოქრებს დუქანშივე დახვრეტენ იმ აქცენტის გამო, რითაც ისინი მთელი თავიანთი დღე და მოსწრება ლაპარაკობდნენ, დუქნის აღდგენის შემდეგ იმ ნოქრებს დახლში რაღა გააჩერებს! სხვა სამუშაო უნდა ეძიონ, თუკი მოიპოვება სხვა რამე სამუშაო, და პოლიციაც თუ არ გაქაჩავს.

გაგულისება და მოვალეობის გრძნობა მდინარემ ჩამორეცხა. თუმცა ეს გრძნობა მაშინ ჩაკვდა, როცა კარაბინერმა ქეჩოში ჩამავლო ხელი. ძალიან მიწოდდა, გამეხადა მუნდირი, მიუხედავად იმისა, რომ გარეგნულ მხარეებს არაფრად არ ვაგდებდი. მართალია, ვარსკვლავები დავიძვრე, მაგრამ ასე უფრო ვამჯობინე და იმიტომ პატივი სულაც არ გამხსენებია მაშინ. არც ისინი შემძიულეებია. ეს იყო, რომ მოვრჩი ყველაფერს. ღმერთმა ყველას ხელი მოუშართოს. მათში კარგებიც ბევრი ერია, მამაცებიც, დინჯებიცა და ჭკვიანებიც, ასე რომ კეთილი სურვილები ალალი იყო მათთვის. მაგრამ მე რაღას მეკითხება ეს ამბები, ნეტა ეს ოხერი მატარებელი მივიდეს ბარემ მესტრეში, რომ შევჭამო რამე და ფიქრები მოვიშორო. ფიქრის მოშორება კი უსათუოდ მიწოდდა.

პიანი ამბავს მიიტანდა, დახვრიტესო. დახვრეტილებს ჯიბეებს უჩხრეკდნენ ხოლმე და საბუთები ამოჰქონდათ. ჩემს საბუთებს ვერ ჩაიგდებდნენ. იქნებ დახრჩობილად გამომაცხადეს. ნეტა შტაბში როგორ ჩაიტანენ ჩემს ამბავს! გარდაიცვალა ჭრილობებისა და სხვადასხვა მიზეზების გამო. ღმერთო, როგორ მომშვიდა. ნეტა ჩვენს მღვდელს რა მოუვიდა! ან რინალდის! ალბათ პორდენონეშია. იქიდანაც თუ არ დაიხიეს. მორჩა, ვეღარც ვნახავ მეტად. ვეღარავის ვნახავ იმათგან. ის დრო წავიდა. არა მგონია, სიფილისი ჰქონდეს. თუმცა დროზე თუ მიუსწარი, არც ისეთი საშინელი სენი ყოფილა, როგორც ამბობენ. მაგრამ თვითონ ძალიან შეწუხებული იყო. მე კი არ შევწუხდებოდი, ეს რომ შემეყოდა?! ვინ არ შეწუხდებოდა.

ფიქრისთვის არა ვყოფილვარ გაჩენილი. ჭამისთვის გაჩენილვარ. ასეა, მე და ჩემმა ღმერთმა. ჭამე, სვი და ქეთრინთან დაიძინე. იქნებ ამაღამაც ეღირსო. არა, ეს შეუძლებელია. ხვალ საღამოს კი შეიძლება. კარგი ვახშამი, ზეწრები, და აღარსადაც არ წახვალ უიმისოდ. წასვლა კი ძალიან

მალე მოგვიწევს. ისიც წამოვა. ვიცი, რომ წამოვა. როდის წავალთ? ამას დაფიქრება უნდა; ბნელდებოდა. ვიწექი და ვფიქრობდი, როდის წავალთ-მეთქი. წასასვლელს რა გამოლევს!

წიგნი მეოთხე

თავი XXXIII

შეანელა თუ არა მილანის სადგურში შესვლისას მატარებელმა სვლა, ჩამოვხტი. თენდებოდა. ლიანდაგი გადავჭერი, სახლებს შორის გავძვერი და ქუჩაში დავეშვი. ერთი სასაუზმე ვნახე ღია, და ყავის დასალევად შევედი. ადრიანი დილის სუნი იდგა, უკვე ახვეტილი მტვრის სუნი; საყავე ჭიქებში კოვზები ეწყო, ღვინის ჭიქებს მაგიდაზე სველი წრეები დაეჩნია. პატრონი დახლში იდგა. ერთ-ერთ მაგიდას ორი ჯარისკაცი მისჯდომოდა. მე დახლს მივადექი, ჭიქა ყავა დავლიე და ერთი ნაჭერი პური შევატანე. ყავა რძეს გაენაცრისფრებინა და პურის ნატეხით მოვაცალე ნაღები, სასაუზმის პატრონი მე შემომცქეროდა.

_ ერთ ჭიქა გრაპას არ დალევთ?

_ არა, გმადლობთ.

_ ჩემს ხარჯზე, _ თქვა მან, პატარა ჭიქა შეავსო და ჩემკენ მოსწია, _ ფრონტზე რა ამბებია?

_ არ ვიცი.

_ ეგენი მთვრალეები არიან, _ მითხა მან და თითი იმ ორი ჯარისკაცისაკენ გაიშვირა. ადვილი დასაჯერებელი იყო, სიმთვრალე ზედვე ეტყობოდათ.

_ მიამბეთ, _ თქვა მან, _ რა ამბებია ფრონტზე?

_ ფრონტისა არაფერი ვიცი.

_ მე დაგინახეთ, როგორ დაეშვით. მატარებლიდან ჩამოხტით.

_ უკან დახევას ბოლო არ უჩანს.

_ გაზეთებს ვკითხულობ. ალი რა ხდება? აღარ თავდება?

_ არა მგონია.

დაბალი ბოთლიდან გრაპა დაასხა, _ თურამე გასაჭირი გადგათ, _ მითხრა მან, _ მე შეგოფარებთ.

_ არაფერი გასაჭირი არ მადგას.

_ თუ გასაჭირი გადგათ, ჩემთან დარჩით.

_ მაინც სად?

_ ჩემს სახლში. ბევრნი არიან ჩემთან. ვისაც კი გასაჭირი დაადგება, ჩემთან გამორბის.

_ ბევრს ადგას გასაჭირი?

_ გასაჭირს გააჩნია. სამხრეთ ამერიკელი ხართ?

_ არა.

_ ესპანური იცით?

_ ცოტათი.

დახლი გადაწმინდა.

_ ძალიან გაძნელდა საზღვრის გადალახვა, მაგრამ შეუძლებელი არაფერია.

_ საზღვრის გადალახვა არც მივიქრია.

_ მანამ მოგწყინდებოდეთ, შეგიძლიათ ჩემთან იყოთ. თქვენ თვითონ ნახავთ, რა კაცია ვარ.

_ ახლა უნდა წავიდე, მაგრამ თქვენი მისამართი მეცოდინება.

თავი გააქნია. _თქვენ ისე ლაპარაკობთ, რომ აღარ დაბრუნდებით. მე მეგონა, მართლა გასაჭირი გადგათ.

_ გასაჭირი არ მადგას, მაგრამ მეგობრის მისამართი მაინც დასაფასებელია.

ათლირიანი დავდე დახლზე, ყავის საფასური.

_ გრაპაზე დამეწვიეთ.

_ ნუ შეწუხდებით.

_ თითო ჭიქა.

ორი ჭიქა გაავსო.

_ გახსოვდეთ, _ მითხრა მან, _ პირდაპირ აქ მოდით. სხვას ნურავის გაენდობით. აქ არაფერი გაგიჭირდებათ.

_ მჯერა.

_ მართლა გჯერათ?

_ დიახ.

სერიოზულად შემომხედა. _ მაშ, ერთ რამეს გეტყვით: ამ ტუნკით ნულარ ივლით.

_ რატომ?

_ სახელოზე თვალნათლივ გაჩნიათ ვარსკვლავების ანაგლეჯი. სულ სხვა ფერი ადევს.

არაფერი მიჰსახება.

_ საბუთებსაც მოგიხერხებთ, თუ არ გაქვთ.

_ რა საბუთებს?

_ შვებულებისას.

_ საბუთები არა მჭირდება. მაქვს.

_ ძალიან კარგი, _ თქვა მან, _ მაგრამ თუ რამე საბუთი დაგჭირდეთ, ყველაფერს გიშოვით.

_ რა დაჯდება ეგეთი საბუთები?

_ საბუთებს გააჩნია. ძვირს არ ფასობს.

_ ამჟამად არა მჭირდება.

მხრები აიჩქა.

_ ყოველგვარი საბუთი მაქვს.

გარეთ რომ გამოვდიოდი, მომამახა: `არ დაგავიწყდეთ, რომ თქვენი მეგობარი ვარ`.

_ არა.

_ ისევ გნახავთ, _ თქვა მან.

_ კეთილი, _ მე ვუპასუხე.

ქუჩაში გასულმა, სადგურს გვერდი ავუქციე, სამხედრო პოლიციელებს არ გადავეყარო-მეთქი, და პატარა ბაღთან ეტლი დავიქირავე. მეეტლეს ჰოსპიტლის მისამართი მივეცი. პირდაპირ შვეიცრის ოთახისკენ გავემართე. შვეიცრის ცოლი გადამეხვია. ქმარმა ხელი ჩამომართვა.

_ დაგვიბრუნდით! კარგადა ხართ!

_ დიახ.

_ ისაუზმეთ?

_ ვისაუზმე.

_ როგორ გიკითხოთ, თენენტე? როგორა ხართ? _ მკითხა ცოლმა.

_ მშვენივრად.

_ საუზმეზე არ დაგვეწვევით?

_ არა, გმადლობთ. ერთი ეს მითხარით, მისს ბარკლი ამჟამად ჰოსპიტალშია?

_ მისს ბარკლი?

_ აი, ინგლისელი მოწყალეების და.

_ ამისი გოგო, _ უთხრა ცოლმა. მკლავზე ხელი გადამისვა და გამიღიმა.

_ არა, _ მიპასუხა შვეიცარმა, _ წასულია.

გული ჩამწყდა. _ ნამდვილად? მაღალ-მარალ ქერა ინგლისელ ქალიშვილს გეკითხებით!

_ ნამდვილად. სტრეზას გაემგზავრა.

_ როდის წავიდა?

_ ორი დღის წინად. ისა და მეორე ინგლისელი გოგო.

_ რა გაეწყობა, _ ვთქვი მე, _ ერთ რამესა გთხოვთ: ნურავის ეტყვი, რომ მნახეთ. ამას ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს.

_ არავის არ ვეტყვი, - აღმითქვა შვეიცარმა. ათლირიანი მივაჩქე. უკანვე გადმომიგდო.

_ პატიოსან სიტვას გაძლევთ, არავის ვეტყვი-მეთქი, _ მითხრა მან, _ ფული რათ მინდა.

_ რითი შეგვიძლია გიშველოთ, სიგნორ თენენტე? _ მკითხა ცოლმა.

_ პირში წყალს ჩავიგუბებთ, _ მითხრა შვეიცარმა, _ შემატყობინეთ, დარაც კი შემიძლია, ყველაფერს გაგიკეთებთ.

_ უსათუოდ, _ ვუთხარი მე, _ ნახვამდის. კიდევ გნახავთ.

კარებში იდგნენ და შემომყურებდნენ.

ეტლში ჩავჯექი და მეტლეს სიმონსის მისამართი მივეცი. აი, იმ ნაცნობისა, სიმღერას რომ სწავლობდა.

სიმონსი ქალაქის ბოლოში ცხოვრობდა, პორტა მაჯენტას მახლობლად. მე რომ მივედი, ჯერ ისევ იწვა და ეძინა.

_ რა ადრე დგებით, ჰენრი, _ მითხრა მან.

_ დილის მატარებელს ჩამოვეყვი.

_ ეს უკან დახევა რაღა უბედურებაა? ფრონტზე იყავით? სიგარეტს არ მოსწევთ? კოლოფშია, მაგიდაზე.

დიდი ოთახი იყო. ერთ კედელთან საწოლი იდგა, მეორესთან როიალი, აქვე ედგა ერთი სატუალეტო და მეორე დიდი მაგიდა. მესკამზე ჩამოვჯექი, საწოლთან. სიმონსი ბალიშს მიაწვა და პაპიროსი გააბოლა.

_ ცუდ დღეში ვარ, სიმ, _ ვუთხარი მე.

_ მეც, _ თქვა მან, _ ანკი როდის ყოფილა ჩემი საქმე კარგად. არ მოსწევთ?

_ არ მინდა, _ ვუთხარი მე, _ შვეიცარიაში წასვლისათვის რა არის საჭირო?

_ თქვენთვის? იტალიელები არ გაგიშვებენ.

_ ეგ მეც ვიცი. შვეიცარიელები? არც ისინი მიმიღებენ?

_ ისინი დაგაკავებენ.

_ ვიცი. მაგრამ ამ საქმის მექანიკა ამიხსენი.

_ დიდი არაფერი. სულ უბრალო საქმეა. სადაც მოგეპრიანებათ, წახვალთ. ოღონდ, მე მგონი, აღრიცხვაზე უნდა გატარდეთ. დამაცა, პოლიცია ხომ არ მოგდევთ?

_ ჯერ გაურკვეველია ეს.

_ თუ გული გეთანადრებათ, ნურც მეტყვით. თუმცა საინტერესო კია. აქ ყველაფერი ძველებურადაა. პიაჩენცაში თავიან-ფეხებიანად ჩავფლავდი.

_ ძალიანა მწყინს.

_ მაშა... ცუდად წამივიდა საქმე. კარგად კი ვიმღერე. ახლა აქ უნდა ვცადო ბედი, ლირიკულში.

_ ნეტა მეც შემემლოს მოსმენა.

_ რა თავაზიანი ხართ! მართლა ცუდად ხომ არა გაქვთ საქმე?

_ არ ვიცი.

_ თუ გული გეთანადრებათ, ნუ მეტყვით. აქ როგორღა მოხვდით? იმ დასაქცევ ფრონტს როგორ დაუძვერით?

_ კმარა-მეთქი, გადავწყვიტე!

_ ყოჩად. მუდამ ჭკვიან კაცად მიმაჩნდით. შემიძლია რითიმე დაგეხმაროთ?

_ ძალიან მოუცლელი რომ ხართ!

_ სულაც არა, რას ამბობთ, ჩემო ძვირფასო ჰენრი. სულაც არა. ნეტა კი დაგეხმაროთ და!..

_ ჩვენ თითქმის ერთი სიმაღლისა ვართ. ვერ გამეგზავნებით და სამოქალაქო ტანსაცმელს ვერ მიყიდით? ტანსაცმელი კი მაქვს, მაგრამ რომში დავტოვე.

_ აჰ, თქვენც ცხოვრობდით იქა! მაგისტანა საზიზღარი ქალაქი მეორე არ იქნება! როგორა სძლებდით?

_ მინდოდა, არქიტექტორი გავმხდარიყავი.

_ მერედა, სად რომიდა სად არქიტექტურა! ტანსაცმლის ყიდვა რად გინდათ! მე მოგცემთ, რაც დაგჭირდებათ. ისე გამოგაწყობთ, რომ შემოხედვაც ვერ გაგბედონ. აგერ საგარდერობოში შედით და რაც მოგეწონოთ კარადაში, ჩამოიღეთ. ყიდვა რად გინდათ, ჩემო ძვირფასო!

_ მე მაინც ყიდვა მირჩევნია, სიმ.

_ მე კიდე, წასვლას და ყიდვას, მირჩევნია ჩემი ტანსაცმელი დაგიომოთ, ჩემო კარგო. პასპორტი გაქვთ? უპასპორტოდ ფეხსაც ვერ მოიცვლით.

_ კი. ძველი პასპორტი მაქვს.

_ მაშ, ჩაიცვით, ჩემო კარგო, და ძველი ჰელვეციისკენ გაემგზავრეთ.

_ ეგ არც ასე ადვილია. ჯერ სტრეზას უნდა ჩავიდე.

_ დიდებულია, ჩემო ძვირფასო მეგობარო! იქ ნავში ჩაჯდებით და იალა! სცენაზე გამოსვლას რომ არ ვაპირებდე, მეც წამოვიდოდი. წამოვალ კიდეც.

_ იქ იოდელურზე გადახვალთ.¹

1 სიმღერის თავისებური მანერა, დამახასიათებელი შვეიცარიისა და ტიროლის მთიელებისათვის.

_ ნამდვილად, ჩემო ძვირფასო მეგობარო. განა არ შემიძლია. უცნაური არ არის!

_ სანაძლეოს ჩამოვალ, რომ კარგად იმღერებთ.

კედელს მიეყრდნო და კიდეც გააბოლა.

_ დიდ სანაძლეოს ნუ ჩამოხვალთ. თუმცა სიმღერა მართლაც შემიძლია. სსაცცილოა, მაგრამ ასეა. მიყვარს სიმღერა. აბა, მომისმინეთ, _ ღრიალი ამოუშვა, `აფრიკელი ქალიდან` მღეროდა რაღაცას. კისერი გაუსივდა, ძარღვები დაებერა.

ფანჯარაში გადავიხედე.

_ ჩავალ და ეტლს გავუშვებ.

_ მალე ამოდით და ვისაუზნოთ, ჩემო ძვირფასო.

ლოგინიდან ჩამოვიდა, გაიმართა, ღრმად ჩაისუნთქა, ვარჯიშს მოჰყვა. მე დაბლა ჩავედი და მეეტლეს ქირა გადავუხადე.

თავი XXXIV

სამოქალაქო ტანსაცმელი რომ ჩავიცვი, თავი მასკარადზე მეგონა. ძალიან დიდხანს მეცვა სამხედრო მუნდრი და ახლა მეჭოთირა, გამოწვიპული რომ არ ვიყავი. შარვალი თითქოს ჩამოფანთხული მქონდა. მილანში სტრეზას ბილეთი ვიყიდე. ახალი ქუდის ყიდვაც დამჭირდა. სიმის ქუდი ვერ ვიგუე, ტანსაცმელი კი კარგად მომერგო. თამბაქოს სუნის ასდიოდა, და კუბეში რომ ვიჯექი და ფანჯრიდან ვიყურებოდი, ასე მეგონა, ჩემი ახალი ქუდი ძალიან ახალი ჩანს და ტანსაცმელი კი ძალიან ძველი-მეთქი. ისეთივე მოწყენილი ვიყავი, როგორც ეს ნესტიანი ლომბარდის ბუნება, რასაც მე ფანჯრიდან გავცქეროდი. კუბეში რამდენიმე მფრინავი იყო, რომელთაც თავიდანვე ამრეზით შემომხედეს. ჩემი ხნის კაცს რომ სამოქალაქო ტანსაცმელში მხედავდნენ, ზიზზს მაგრძნობინებდნენ. მე არ მიგრძნია შეურაცხყოფილად თავი. უწინ კარგად გამოგილანძღავდი და ჩხუბსაც ავტეხდი. გალარეტეში ჩავიდნენ და გამიხარდა, მარტო რომ დავრჩი. გაზეთი კი მქონდა, მაგრამ არ წამიკითხავს, აღარ მინდოდა ომის ამბების კითხვა. ვცდილობდი, დამევიწყებინა ომი. სეპარატული ზავი დავდე. საშინელი მარტოობა ვიგრძენი და გამიხარდა, როცა მატარებელი სტრეზას მიაღწა.

სადგურზე სასტუმროების დალაღებს ვნახავდი მეგონა, მაგრამ ერთიც არ გამოჩენილა. სეზონი დიდი ხნის გასული იყო და მატარებელს კაციშვილი არ დახვედრია. ჩამოვხტი ჩემი ჩემოდნით, ეს იყო სიმის ჩემოდანი, ძალიან მსუბუქი, რადგან ორი პერანგის მეტი შიგ არაფერი დებულა, და მატარებლის წასვლამდე სადგურის სახურავქვეშ გადავიყუდრე. ვაგზლის თანამშრომელმა ჩაიარა და ვკითხე, ხომ არ იცით, ახლა რომელი სასტუმრო მუშაობს-მეთქი. გრანდ ოტელი აღმოჩნდა ღია, აგრეთვე დეზილ ბორომე და სხვა წვრილ-წვრილი სასტუმროები, რომლებიც ზამთარ-ზაფხულ ღიაა. წავილე ჩემი ჩემოდანი და ამ წვიმაში დეზილ ბორომესაკენ გავსწიე. ქუჩაში მიმავალი კარეტა დავინახე და გამიჩერე-მეთქი, მეეტლეს ვანიშნე. კარეტით მისვლა სჯობდა. მივხრივინდით დიდი ოტელის შესასვლელთან და ხელადვე ქოლგიანი შვეიცარი გამომეგება, ძალიან თავაზიანად შემხვდა.

კარგი ნომერი დავიჭირე. დიდი იყო, ნათელი, და ტბას გადაჰყურებდა. ახლა ღრუბლები ჩამოსწოლოდა ტბას, მაგრამ მზიან ამინდში მშვენიერი სანახავი იქნებოდა. ცოლს ველოდები-მეთქი, განვუცხადე. დიდი, ორმაგი საწოლი იდგა, ლეტო მატრიმონიალე, და ზევიდან ატლასის საბანი იყო გადაფარებული. დიდებული სასტუმრო იყო. გრძლად გადაჭიმულ დერეფანს დავუყევი, ფართო კიბე ჩავიარე და ვესტიბიულიდან პირდაპირ ბარში შევედი. ბარმენს ვიცნობდი, მაღალ ტაბურეტზე დავჯექი, და დამარილებული ნუში და შემწვარი კარტოფილი მოვატანინე. მარტინი გრილი და სუფთა იყო.

_ ეს ბორგლესე1 რას ნიშნავს? _ მკითხა ბარმენმა, როცა მეორე მარტინიც მომიზადა.

_ შვებულებაში ვარ. გამოსაჯანსაღებელი შვებულება მაქვს.

_ აქ კაცის ჭაჭანებაც აღარ არის. რად არ კეტავენ ამ ოტელს, ვერ გამიგია.

_ ბევრი ითევზავთ?

1 სამოქალაქო ტანსაცმელი (იტალ.).

_ მშვენიერი კალმახები დავიჭირე. ამ დროს იცის ხოლმე კარგი კალმახები.

_ ჩემი გამოგზავნილი თამბაქო თუ მიიღეთ?

_ დიახ. ჩემი ბარათი არ მიგლიათ?

გამეცინა. თამბაქო ვერ ვუშოვე. ამერიკული ჩიბუხის თამბაქო მთხოვა, მაგრამ ჩვენებს აღარ გამოუგზავნიათ, ან იქნებ გზაში დააკავეს. ერთი სიტყვით, აღარ მიმიღია.

_ გიშოვით სადმე, _ ვთქვი მე, _ ერთი ეს მითხარით, ორი ინგლისელი ქალი ხომ არ შეგინიშნავთ ქალაქში? გუშინწინ ჩამოვიდნენ.

_ სასტუმროში არ მინახავს.

_ მოწყალების დები არიან.

_ ორი მოწყალების და კი შევნიშნე. დამაცადეთ, ახლავე მოგიძებნით.

_ ერთი იმათგანი ჩემი ცოლია, _ ვუთხარი მე, _ სწორედ მის სანახავად ჩამოვედი.

_ მეორე კიდე ჩემი ცოლია.

_ არ გეხუმრებით.

_ მაპატიეთ, ბრიყვული ხუმრობა გამომივიდა, _ თქვა მან, _ კარგად ვერ გაგიგეთ.

გავიდა და კარგა ხანს აღარც დაბრუნებულა. მე ზეთისხილს, დამარილებულ ნუშსა და შემწვარ კარტოფილს შევექცეოდი და თან სარკეში, რომელიც დახლის უკან იდგა, ჩემს თავს ვათვალიერებდი, სამოქალაქო ტანსაცმელში გამოწყობილს. ბარმენი დაბრუნდა.

_ პატარა სასტუმროში არიან, ვაგზლის მახლობლად, _ მითხრა მან.

_ სენდვიჩი არ გექნებათ?

_ ახლავე დავურეკავ. აქ აღარაფერი გვაბადია, ხომ ხედავთ, ხალხი აღარ დადის.

_ მართლა არავინ არის?

_ ძალიან ცოტა.

სენდვიჩი მოიტანეს. სამი ცალი შევჭამე და ორი მარტინი დავაყოლე. ასე გრილი და საამური ჯერაც არაფერი დამელია. თავი ისევ ცივილიზებულ ადამიანად წარმომადგენნა. სულ შავი ღვინით, პურით, ყველით, საზიზღარი ყავითა და გრაპით ვიჭყიპებოდი. ახლა კი, აგერ, მომალლოდ ვიჯექი ტაბურეტზე, ორგვლივ მშვენიერ წითელ ხეს, მოოქროვილ ბრინჯაოსა და სარკეებს შევყურებდი და არაფერზე არა ვფიქრობდი. ბარმენმა რაღაც მკითხა.

_ ომს ნუღარ მიხსენებთ, _ ვუთხარი მე.

_ ღმერთო ჩემო! - წამოიძახა მან.

ომისადღაც შორს იყო. იქნებ არავითარი ომიც არ არსებულა. აქ ნამდვილად არ იყო ომი. და ახლად მივხვდი, რომ ჩემთვის იგი დამთავრდა. თუმცა ისეთი გრძნობაც არა მქონია, თითქოს მართლა დამთავრებულიყოს. პატარა ბიჭივით ვიყავი _ რომელიც სკოლიდან გაპარულა და ფიქრობს, ნეტა ახლა სკოლაში რა ხდებოა.

ქეთრინი და ჰელენ ფერგიუსონი ვახშობდნენ, როცა მე მათთან მივედი სასტუმროში. დერეფნიდანვე შევნიშნე მაგიდასთან. ქეთრინი ჩემკენ ზურგით იჯდა და მე ვხედავდი მისი თმის მოხაზულობას, ლაწვებს, მის ლამაზ კისერსა და მხრებს. ფერგიუსონი ლაპარაკობდა. მე რომ შევედი, გაჩუმდა.

_ ღმერთო ჩემო! _ წამოიძახა მან.

_ ჰელო! _ მივმართე მე.

_ შენ ხარ?! _ წამოიძახა ქეთრინმა. სახე გაეზადრა. ისეთი ბედნიერი სახე ჰქონდა, რომ, ეტყობოდა, არა სჯეროდა. ვაკოცე, ქეთრინი წამოფაკლდა, მეც მივუჯექი სუფრას.

_ ლამის თავგზა ამებნეს, _ თქვა ფერგიუსონმა, _ აქ რა გინდათ?

_ ჭამეთ რამე?

_ არა.

ოფიციალტი გოგო შემოვიდა და, თევში მომიტანე-მეთქი, ვუთხარი. ქეთრინი სულ მე შემომყურებდა, თვალები ბედნიერებით უციმციმებდა.

_ ეს მუფტი1 რაღას ნიშნავს? _ მკითხა ფერგიუსონმა.

_ კაბინეტში ამირჩიეს.

_ ცუდი ხომ არა შეგემთხვათ რა?

_ გამხიარულდით, ფერჯი. გახსენით შუბლი.

_სულაც არ მახარებს თქვენი დანახვა. ვიცი, რა დღეშია ჩაადეთ ეს გოგო. თქვენი შეხედვა არავითარ სიხარულს არა მგვრის.

ქეთრინმა გამიღიმა, დამაგიდის ქვეშ ფეხი წამკრა.

_არავისაც არ ჩაუფიქრებოდა ცუდ დღეში, ფერჯი. მე თვითონ ჩავიგდე ჩემი თავი.

1 მუფტი _ საშინაო ტანსაცმელი, რომელსაც თანადებობის პირები ატარებენ სამსახურს გარეთ (ოსტ. - ინდ.)

_ვედარ ვიტან, - თქვა ფერგიუსონმა, _ დაგლუპათ თავისი გაიძვერული იტალიური ხრიკებით და მეტი არაფერი. ამერიკელები იტალიელებზე უარესები არიან.

_პატიოსნება შოტლანდიელებისა იკითხე! _ თქვა ქეთრინმა.

_მაგას არ გეუბნები. მე მაგის იტალიურ გაიძვერობაზე მოგახსენებდი.

_გაიძვერა ვარ, ფერჯი?

_ხართ. გაიძვერობა კიდევ ცოტაა. გველი ხართ. იტალიურ მუნდირში გამოწყობილი გველი. გარედან კი ლაბადა შემოგხვევიათ.

_ახლა ხომ აღარ მაცვია იტალიური მუნდირი.

_ეგეც თქვენი გაიძვერობის ნიშანია. მთელი ზაფხული სიყვარულობანას თამაშობდით და ბავშვი აკვიდეთ ამ გოგოს, ახლა კი, ალბათ, გაილაღებით.

ქეთრინს გავუღიმე და მანაც გამიღიმა.

_ჩვენ ორივენი გავილაღებით, _ თქვა მან.

_რალა თქმა უნდა, ერთმანეთს ტოლს არ დაუდებთ, - თქვა ფერგიუსონმა, _ შენს მაგიერ მე მრცხვენია, ქეთრინ ბარკლი. სირცხვილი შენ არ გაქვს და ნამუსი, რა გაიძვერაც ეგა ბრძანდება, შენც ისა ხარ.

_ნუ, ფერჯი. _ უთხრა ქეთრინმა და ხელზე ხელი გადაუსვა, _ ნუ გამომთათხე. შენც ხომ იცი, რომ ერთმანეთი გვიყვარს.

_ხელი აიღე, _ შეჰყვირა ფერგიუსონმა. სახეზე სულ წამოჭარხლებულიყო, _ სირცხვილის ნატამალი რომ შეგჩენოდეს, კიდევ ჰო! უფალმა უწყის, რამდენი თვის ორსული ხარ და მაინც ხუმრობა გგონია ყველაფერი. კიდევ ღიმილად იღვრება, რა არის _შემცდენელი დამიბრუნდაო! არც სირცხვილი გაქვს და არც გული!

ტირილი აუვარდა. ქეთრინი ადგა და ხელი მოჰხვია. ფერგიუსონის მოსაფერებლად რომ ადგა, მაშინ დავაკვირდი _ ტანზე არაფერი ცვლილება არ შემიმჩნევია.

_ მე რა მინაღვლება, _ ზღუქუნებდა ფერგიუსონი, _ მაგრამ ეს საშინელებაა.

_ ნუ, ნუ, ფერჯი, _ ამშვიდებდა ქეთრინი, _ ნახე, თუ არ ჩავვარდე სირცხვილში! ნუ ტირი, ფერჯი. ნუ ტირი, ჩემო კარგო ფერჯი.

_ არა ვტირი, _ ზღუქუნებდა ფერგიუსონი, - სულაც არა ვტირი. მაგრამ სხვა რაღა დამრჩენია. როცა გავიხსენებ, რა საშინელებაში გაეხვითე, _ მე შემომხედა, _ მძულხართ, _ მითხრა მან, _ ამანაც ვერ მომპარუნებინა თქვენზე გული. თქვე ბილწო და გაიძვერა გაიტალიელებული ამერიკელი, _ ტირილისაგან თვალები და ცხვირი დაუწითლდა.

ქეთრინმა გამიღიმა.

_ მე ხელსა მხვევ და იმას უცინი ხომ!

_ შენ სულელი ხარ, ფერჯი!

_ ეგ მეც ვიცი, _ ამოიზღუქუნა ფერგიუსონმა, _ მაგრამ ჩემს სიტყვებს ყურშიაც ნუ შეუშვებთ. ავღელდი. სულელი ვარ. განა არ ვიცი. მინდა, რომ ბედნიერები იყოთ.

_ ვართ კიდევ ბედნიერები, _ მიუგო ქეთრინმა, _ ჩემი საყვარელი ფერჯი!

ფერგიუსონი ისევ აქვითინდა. _ ეს რა ბედნიერებაა! ჯვარს რად არ იწერთ? სხვა ცოლი ხომ არა გყავთ, ჰა?

_ არა, _ ვუთხარი მე, ქეთრინმა გაიცინა.

_ სულაც არ არის სასაცილო, _ თქვა ფერგიუსონმა, _ რამდენსა ჰყავს სხვა ცოლი!

_ დავიწერთ ჯვარს, ფერჯი, _ უთხრა ქეთრინმა, _ შენ თუკი გაგიხარდება.

_ ჩემს გასახარად არა. შენ თვითონ უნდა გინდოდეს ჯვრის დაწერა.

_ ძალიან მოუცლელელები ვიყავით.

_ როგორ არა. ვიცი. ბავშვების კუთებაში იყავით გართული და მოცლა არა გქონდათ. _ მეგონა, ისევ ტირილს ამოუშვებდა, მაგრამ ახლა კბენა დაიწყო, _ ალბათ, ამდამვე გაჰყვები, არა!

_ რა თქმა უნდა, _ მიუგო ქეთრინმა, _ თუკი თვითონ მოისურვებს.

_ მე რაღას მიშვრები?

_ მარტო დარჩენისა გეშინია?

_ ჰო, მეშინია.

_ მაშინ შენთან დავრჩები.

_ არა, გაჰყევი. ახლავე გაჰყევი. ერთად რომ გიყურებთ, გული მერევა.

_ ბარემ სადილს მოვრჩეთ.

_ არა. ახლავე წადით.

_ ფერჯი, რას სულელობ!

_ ახლავე წადით-მეთქი. ორივენი წადით.

_ ავდგეთ და წავიდეთ, _ ვთქვი მე. თავი მომაბეზრა ფერჯიმ.

_ აი, ეგ გინდოდათ. უნდა მიმატოვოთ და სადილიც კი მარტოკას შემაჭამოთ. რამდენი ხანია იტალიური ტბის ნახვას ვნატრობ და აჰა, რა მივიღე. ოჰ, ოჰ, _ აზლუქუნდა, მერე ქეთრინს შეხედა და ტირილისაგან სუნთქვა შეეკრა.

_ ერთად ვისადილოთ, _ უთხრა ქეთრინმა, _ და თუ ჩემი აქ ყოფნა გინდა, არც მიგატოვებ. მარტოკას არ დაგტოვებ, ფერჯი.

_ არა, არა. მე მინდა, რომ წახვიდეთ. მე მინდა, რომ წახვიდეთ, _ თვალები ამოიწმინდა, _ რა სულელი ვარ! ყურს ნუ მათხოვებთ.

ოფიციალტი გოგო ძალიან აადელვა ამდენმა ტირილმა. ახლა კი, მეორე თავი საჭმელი რომ მოგვიტანა და დაშოშმინებული გვნახა, ეტყობოდა, გულზე მოეშვა.

ღამე სასტუმროში. ჩვენი ოთახი. ოთახს იქით გრძელი დერეფანი. დერეფანში, კარებთან, ჩვენი ფეხსაცმელები. იატაკზე სქელი ნოხი და ფანჯრებს მიღმა წვიმა. ოთახში კი სინათლე, მყუდროება და სიხარული. მერე სინათლე ქრება და რბილი ზეწრები გაღიზიანებს. ლოგინიც საამურია, ასე გგონია _ შინ დავბრუნდიო, მარტოკა აღარა ხარ, ღამით გაიღვიძებ და ისიც იქვე გყავს, არსად გამქრალა. სხვა აღარაფერი არსებობს ქვეყნად. დავიღლებოდით, ჩაგვეძინებოდა, და თუ გამოვიღვიძებდით, მეორეც გაიღვიძებდა, რომ მარტოობა არ გვეგრძნო. ხშირად კაცს მარტოობა მოუნდება ხოლმე, ქალსაც მოუნდება მარტოობა, და თუკი ერთმანეთის სიყვარული აქვთ, ამის გამო ერთიმეორეზე ეჭვიანობენ. ჩვენ ეს არასოდეს არ დაგვმართნია. როცა ერთად ვიყავით, სწორედ მაშინ ვგრძნობდი თავს მარტოდ, სხვებისაგან განცალკევებულად. ეს პირველად ვიგრძენი. რამდენ ქალთან ვყოფილვარ და ყოველთვის მარტოობა მიგრძნია, ყველაზე საშინელი მარტოობა ეგ არის. ჩვენ კი არასოდეს არ შევუწყუხებიათ მარტოობას, და ერთადყოფნის შიშიც არა გვქონია. ვიცი, რომ ღამე სხვაა და დღე სხვა: ყველაფერი გადასხვაფერებული გეჩვენება, ღამით მომხდარს დღისით ვერ ახსნი, რადგან დღისით ამისთანა რამე არ არსებობს, და თუკი კაცს მარტოობის გრძნობა დაეუფლა, მისთვის ყველაზე საშინელი სწორედ ღამე იქნება. ქეთრინისათვის კი დღეც კარგი იყო და ღამეც, იმ განსხვავებით, რომ ღამე კიდევ უფრო უკეთესი იყო. როცა ხალხი ამდენ მამაცობას ჩადის ქვეყნისათვის, წუთისოფელმა

ისინი უსათუოდ უნდამოკლას და გასტეხოს, და კლავს კიდევ. წუთისოფელი ყველასა სტეხს და ბევრს მერე ეს გადატეხილი ადგილი უფრო უმაგრდება. ვისაც ვერ გასტეხს, კლავს ხოლმე. განურჩევლად კლავს ყველაზე კეთილებს, ყველაზე ნაზებსა და ყველაზე მამაცებს. თუ არც ერთი არ ხარ, არხეინად ბრძანდებოდე. მაინც მოგკლავს, ოღონდ ისეთი აჩქარებით არა.

მახსოვს დილით გამოღვიძება. ქეთრინს ეძინა, ფანჯრიდან მზე შემოდოდა. წვიმას გადაელო, მე ლოგინიდან გამოვძვერი და ფანჯარასთან მივედი. დაბლა ბალი იყო, მართალია, ამჟამად განძარცული, მაგრამ, კოხტად დაგეგმილი, მაინც ლამაზი ჩანდა, _ ხვინჭამოყრილი ბილიკები, ხეები, ტბის გასწვრივ ქვის კედელი და მზის სხივებზე აელვარებული ტბა, რომლის გადაღმა მთები აღმართულან. ვიდეი ფანჯარასთან და ვიყურებოდი, ხოლო როცა მოვბრუნდი, ქეთრინს უკვე გაჰღვიძებოდა და მე შემომყურებდა.

_ როგორ ხარ, საყვარელო? _ მკითხა მან. _ რა მშვენიერი დღეა, არა?

_ შენ როგორ ხარ?

_ ძალიან კარგად. მშვენიერი ღამე იყო.

_ საუზმე არ გინდა?

უნდოდა საუზმე. მეც მინდოდა, და ლოგინშივე ვისაუზმეთ, ფანჯრიდან მზე იჭყიტებოდა და საუზმის ლანგარი მუხლებზე მედო.

_ გაზეთი არ გინდა? ჰოსპიტალში მუდამ კითხულობდი ხოლმე.

_ არა, _ ვუთხარი მე, _ ახლა აღარ მინდა.

_ ნუთუ ისე ცუდი იყო, რომ წაკითხვაც აღარ გინდა?

_ წაკითხვაც აღარ მინდა.

_ ნეტა მეც შენთან ვყოფილიყავი და მენახა, რა გადაგხდა თავს.

_ გაიმბობ როდისმე, თუკი ყველაფერი დავალაგე თავში.

_ ხომ არ დაგიჭერენ, უმუნდროდ რომ გნახონ?

_ ალბათ, დამხვრეტენ კიდევ.

_ მაშ, აქ ნუღარ გაჭერდებით. გავეცალოთ აქაურობას.

_ მაგაზე მეც ვფიქრობ.

_ წავიდეთ, გენაცვალე. საალაბედოდ რად უნდა გავიხადოთ საქმე! მითხარი, მესტრედან _ მილანში როგორ მოხვდი.

_მატარებლით ჩავედი. მაშინ მუნდირი მეცვა.

_საშიში არ იყო მაშინ?

_არც ისე. ძველი ნებართვა მქონდა. მესტრეში თარიღი გადავასწორე.

_აქ ყოველ წუთს შეუძლიათ დაგიჭირონ, ძვირფასო. არ მინდა ასე. აბა, რასისულებლა! რომ დაგიჭირონ, რა უნდა ვქნათ?

_მაგაზე ნულარ ვიფიქრებთ. დამალა მაგაზე ფიქრმა.

_რას იზამ, დასაჭერად რომ მოვიდნენ?

_ვესვრი.

_ხედავ, რა სულელი ხარ! მანამ აქა ვართ, ფეხს არ გაგადგმევინებ სასტუმროდან.

_მაინც საით ვაპირებთ?

_ასე ნუ დაიწყებ, გენაცვალე. საითაც იტყვი, იქით წავალთ. იღონდ ისეთი ადგილი შეარჩიე, რომ ახლავე შეიძლებოდეს წასვლა.

_შვეიცარია ამ ტბის მეორე მხარეს არის, იქ წავიდეთ.

_რა კარგი იქნება!

ისევ ჩამოწვა ღრუბლები და ტბა ჩაბნელდა.

_ნეტა სულ ასე ბოროტმოქმედივით არა გრძნობდე თავს კაცი!_ვთქვი მე.

_ასე ნუ დაიწყებ, გენაცვალე. რა დიდი ხანია, ბოროტმოქმედივით რომ ცხოვრობ! სულ ასე ხომ არ ვიქნებით; წინ ისეთი კარგი ცხოვრება გველის!

_ბოროტმოქმედი მგონია თავი. ჯარის დეზერტორი ვარ.

_გონს მოდი, ძვირფასო. ეს რა ჯარის დეზერტრობაა. ეს ხომ იტალიის არმიას!

გამეცინა. _რა კარგი გოგო ხარ! ისევ ჩავწვეთ. ლოგინში თავს მშვენივრად ვგრძნობ.

ცოტა ხნის შემდეგ ქეთრინმა მკითხა: _ახლა ხომ აღარ გგონია თავი ბოროტმოქმედი?

_არა, _მივუგე მე, _შენთან რომ ვარ, არა.

_რა სულელი ბიჭი ხარ, _თქვა მან, _მაგრამ მე მოგივლი. ხომ კარგია, საყვარელო, რომ დილაობით გული აღარ მერევა ხოლმე.

_დიდებულია.

_ რა კარგი ცოლი გყავს და შენ არც კი აფასებ. არა უშავს. ისეთ ადგილას წაგიყვან, რომ ვეღარ დაგიჭირონ, და მერე ტკბილად ვიცხოვრებთ.

_ ახლავე წავიდეთ.

_ ახლავე, ჩემო ძვირფასო. სადაც გინდოდეს და როცა გინდოდეს.

_ ნუღარ ვიფიქრებთ ნურაფერზე.

_ აგრე იყოს.

თავი XXXV

ქეთრინი ტბის სანაპიროს შეჰყვა პატარა სასტუმროს კენ, ფერგიუსონის სანახავად, მე კი ბარში დავჯექი და გაზეთის კითხა დავიწყე. მშვენიერი ტყავის სავარძლები იდგა ბარში, მეც ერთ სავარძელში მოვიკალათე და ბარმენის მოსვლამდე ვკითხულობდი. არმია ტალიამენტოსთან როდი შიქერებულებო, პიავესაკენ დაეხიათ. პიავე გამახსენდა. სან დონას მახლობლად კვებდა რკინიგზა და ფრონტისაკენ მიემართებოდა. ამ ადგილას ღრმა და ნელი იყო, და ძალიან ვიწრო. უფრო ქვემოთ ჭაობები და არხები იწყებოდა. რამდენიმე კოხტა ვილასაც შეხვდებოდი. ერთხელ, ომის დაწყებამდე, კორტინა დამპეცოში მივდიოდი და რამდენიმე საათი პიავეს ნაპირ-ნაპირ ვიარე, მთებში. ზემო წელში ჩქარა მიედინებოდა და, ეტყობოდა, კალმახი ეცოდინებოდა. ალაგ-ალაგ, კლდეების ჩრდილში, გუბეებიც გაჩენილებოდა. იქიდან გზა კადორესაკენ უხვევდა. ნეტა იქიდან ჯარი როგორ უნდა დაემუვას-მეთქი, ვფიქრობდი. ბარმენი შემოვიდა.

_ გრაფმა გრეფიმ გიკითხა.

_ ვინა?

_ გრაფმა გრეფიმ. მოხუცი კაცი არ გახსოვთ, წინა ჩამოსვლაზე რომ მოვიდა აქა?

_ აქ არის?

_ აქ არის, თავის ძმისწულთან ერთად. თქვენზე ვუთხარი, ჩამოვიდა-მეთქი. ბილიარდის თამაში სურს თქვენთან.

_ სად არის?

_ სასეირნოდ გავიდა.

_ როგორ არის?

_ გაახალგაზრდავებულია. წუხელ, სადილის წინ, სამი კოქტეილი შესვა შამპანურით.

_ ბილიარდში როგორა აქვს საქმე?

_ კარგად. მე მიგებს. თქვენი ჩამოსვლა რომ ვუთხარი, ძალიან გაუხარდა. ისეთი აღარავინ არის, რომ ეთამაშოს.

გრავი გრეფი მეტერნისის მომსწრე იყო, ოთხმოცდაათოთხმეტი წლის ჭაღარა წვერულვაშიანი მოხუცი. ლამაზი მანერები ჰქონდა. ადრე ავსტრიისა და იტალიის დიპლომატიურ სამსახურში ემუშავა და ახლა მისი ყოველი დაბადების დღე მთელი მოვლენა იყო მილანის ცხოვრებაში. ას წლამდე ცხოვრებას აპირებდა და ისეთი ლაღი მოქნილობით თამაშობდა ხოლმე ბილიარდს, რომ მისი ხნის კაცისათვის წარმოუდგენელი იყო. ერთხელ სეზონის მიწურულს შევხვდი სტრეზაში; თან ბილიარდს ვთამაშობდით, თან შამპანურსა ვსვამდით. ძალიან მოეწონა ეს ჩვეულება. ასში თხუთმეტი ქულა მომცა და მომიგო.

_ რატომ არ მითხარით, აქ თუ იყო?

_ დამავიწყდა.

_ სხვა ვინ არის აქა?

_ სხვებს არ იცნობთ. სულ ექვსი კაცია.

_ ახლა რას აკეთებენ?

_ არაფერს.

_ სათევზაოდ წავიდეთ.

_ ერთი საათით შემიძლია.

_ წავიდეთ. ანკესი წამოიღეთ.

ბარმენმა პალტო ჩაიცვა და გავსწიეთ. ნაპირზე ნავში ჩავსხედით. მე ნიჩბებს ვუსვამდი, ის კი კიჩოზე დაჯდა და ტბის კალმახის საჭერი ანკესი გადაუშვა, რომელსაც მძიმე სამირავი ტყვია ება. ნაპირის გასწვრივ მივცურავდით. ბარმენს ანკესის ძუა ეჭირა ხელში და ხანგამოშვებით შეარხევდა ხოლმე. ტბიდან სულ დაცარიელებული ჩანდა სტრეზა. მოჩანდა გატიტვლებული ხეების გრძელი მწკრივი, დიდი სასტუმროები და გამოკეტილი ვილები. იზოლა ბელასკენ მივმართე ნავი და ზედ მივადექი კედელს, სადაც ტბა ერთბაშად ღრმავდებოდა და გამჭვირვალე წყალში კარგად ამჩნევ ირიბად შეჭრილ ქვის კედელს. მერე შემოვბრუნდი და მეთევზის კუნძულისაკენ ავიღე გეზი. მზე ღრუბელში იმალებოდა, ჩამუქებული წყალი გლუვი და ძალიან ცივი იყო. ერთხელაც არ წამოეგო ანკესზე, მიუხედავად იმისა, რომ ზედაპირზე რამდენჯერმე გაკეთდა თევზისაგან წრე.

მეთევზის კუნძულს გავუპირდაპირდი, ნაპირზე ათრეული ნავები ჩანდა. იქვე მეთევზეები ბადეებს კუმსავდნენ.

_ არ დავლიოთ?

_ დავლიოთ.

ნავი ქვის ხიმინჯს მივაყენე, ბარმენმა ანკესის ძუა ამოიღო, დაახვია და ნავის ფსკერზე დადო, სპინერი კი ქიმს გამოაბა. გადავხტი და ნავი მივაბი. პატარა კაფემი შევედით, ხის შიშველ მაგიდას მივუჯექით და ვერმუთი დავუკვეთეთ.

_ ნიჩბის სმამ არ დაგლალათ?

_ არა.

_ იქითობისას მე მოვუსვამ, _ თქვა მან.

_ მიყვარს ნიჩბის სმა.

_ იქნებ თქვენ გაგიმართლოთ, ანკესს რომ დაიჭერთ.

_ აგრე იყოს.

_ ერთი ეს მითხარი, ომის საქმე როგორ მიდის?

_ საშინლად.

_ მე არ მეკუთვნის წასვლა. ბერიკაცი ვარ, გრაფ გრეფისავით.

_ იქნებ თქვენც მოგიწიოთ.

_ გაისად ჩემს თანრიგსაც გაიწვევენ, მაგრამ მე არ წავალ.

_ რანაირად?

_ საზღვარგარეთ გადავიხვეწები. ომში რა წამიყვანს. ერთხელ უკვე ვიყავი, აბისინიის ომში. მორჩა! თქვენ რაღამ წაგიყვანათ?

_ არ ვიცი. სულელი ვიყავი.

_ კიდევ დავლიოთ?

აქეთობისას ბარმენი უსვამდა ნიჩბებს. სტრეზას გავცდით და უკანვე დავბრუნდით, ნაპირს კი დიდად არ დავშორებოვართ. ხელში ანკესის კანაფი მეჭირა, ვგრძნობდი მბრუნავ სპინერის სუსტ ფეთქვას და გავცქეროდი უკაცრიელ ნაპირსა და ნოემბრის ჩამუქებულ ტბას. ბარმენი უფრო მაგრად უსვამდა დარამდენჯერაც წინ გავარდებოდა ნავი, ანკესის კანაფი იმდენს ატოკდებოდა. ერთხელ მოედო კიდევ, კანაფი დასჭიმა და უკან დასწია. მე ამოთრევეა დავიწყე და თითქოს ვიგრძენი კალმახის ცოცხალი სიმძიმე, მაგრამ ისევ აცახცახდა კანაფი. გამექცა.

_ დიდი ჩანდა?

_ კარგა მოზრდილი.

_ ერთხელ მარტოკა ვთევზაობ და კანაფი კბილებით მიჭირავს, დასწია უცებ და ლამის პირი გამომგლიჯა.

_ ყველას სჯობია, ფეხზე დაიმაგრო, _ ვთქვი მე, _ იგრძნობ კიდეც და არც კბილებს დაჰკარგავ.

წყალში ჩავყავი ხელი. ძალიან ცივი იყო. თითქმის გავუპირდაპირდით სასტუმროს.

_ უნდა წავიდე, - თქვა ბარმენმა, _ თერთმეტი საათისთვის იქ უნდა ვიყო. L' ჰეურე დუ ცოცკტაილ¹.

1 კოქტეილის საათი, დრო (ფრან.).

_ წადით.

კანაფი ამოვართიე და ორივე ბოლოში დაკბილულ ჯოხზე დავახვიე. ბარმენმა პატარა ხიმინჯზე მიაბა ნავი, კედელში ჯაჭვით დაამაგრა და ბოქლომი დაადო.

_ როცა კი მოგინდეთ, გასაღებს მოგცემთ, _ მითხრა მან.

_ გმადლობთ.

ავიარეთ სასტუმროს კიბე და ბარში შევედით. ასე ადრიანად მეტი დალევა აღარ მინდოდა და ჩვენი ოთახისკენ გავემართე. დამლაგებელ ქალს ის იყო დაემთავრებინა ოთახის დალაგება, ქეთრინი ჯერაც არ დაბრუნებულიყო. ლოგინზე წამოვწექი და ვცადე, არაფერზე მეფიქრა.

ქეთრინი რომ დაბრუნდა, ისევ გახალისდა ყველაფერი. დაბლა ფერგიუსონი გველოდებო. საუზმეზე წამოსულიყო.

_ ვიცოდი, რომ არ გეწყინებოდა, _ მითხრა ქეთრინმა.

_ რას ამბობ?!

_ რა მოგივიდა, ძვირფასო?

_ მე თვითონ არ ვიცი.

_ მე ვიცი. საქმე არაფერი გაქვს. ერთადერთი მე გყავარ, და მეც მიგატოვებ.

_ მართალი ხარ.

_ მაპატიე, გენაცვალე. წარმომიდგენია, რა საშინელება იქნება _ უცებ მოიხედავ და აღარაფერი შეგრჩენია.

_ მთელი ჩემი ცხოვრება სულ ფაცაფუცში ვიყავი ხოლმე, _ ვთქვი მე, _ ახლა შენ თუ ჩემთან არა ხარ, სხვა აღარაფერი დამრჩენია ქვეყნად.

_ მაგრამ მე ხომ მუდამ შენთან ვიქნები. სულ ორი საათით წავედი. ვერაფერს მოგონებ, რომ გაერთო?

_ ბარმენს გავყევი სათევზაოდ.

_ კარგი იყო?

_ კი.

_ როცა არა ვარ, ჩემზენუ ფიქრობ.

_ ფრონტზე ვცდილობდი ხოლმე ამას. მაგრამ იქ საქმეს რა გამომილევედა.

_ საქმე გამოელია ოტელოს, _ გამომაჯავრა მან.

_ ოტელო მავრი იყო, _ მე ვუპასუხე, _ თანაც, მე ეჭვიანი როდი ვარ. ისე შემიყვარდი, რომ სხვა აღარაფერი არსებობს ჩემთვის.

_ ხომ კაი ბიჭი იქნები? ფერგიუსონს ხომ კარგად მოექცევი?

_ როდის მოექცევივარ ცუდად, მანამ თვითონ არ დამიწყებს წყევლას!

_ კარგად მოექცევი. აბა, წარმოიდგინე _ ჩვენ ყველაფერი გვაქვს, იმას კი არაფერი.

_ არა მგონია, მაგასაც ის უნდოდეს, რაც ჩვენ გვაქვს.

_ რა ჭკვიანი ბიჭი ხარ და მაინც რამდენი რამე არ იცი.

_ კარგად მოვეპყრობი.

_ მაგის იმედი მაქვს. შენ ისეთი საყვარელი ბიჭი ხარ!

_ ოღონდ, მერე არ დარჩება, ხომ?

_ არა. მე მოვიშორებ.

_ და აქ ამოვალთ, ხომ?

_ რა თქმა უნდა. აბა, რა გეგონა!

დაბლა ჩავედით, რათა ფერგიუსონთან ერთად გვესაუზმა. ძალიან მოსწონებოდა სასტუმრო და რესტორნის მდიდრული მორთულობა. კარგად ვისაუზმეთ, ორი ბოთლი თეთრი კაპრიც დავლიეთ. რესტორანში გრაფი შემოვიდა და თავი დაგვიკრა. თან ძმისწული ახლდა, რომელიც ბეზიაჩემს მაგონებდა. ქეთრინსა და ფერგიუსონს გრაფის მთელი თავგადასავალი ვუამბე და ფერგიუსონზე დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა. ამხელასასტუმრო, ასე დიდებული, სულ ცარიელი იყო, მაგრამ საჭმელი გემრიელი ჰქონდათ, ღვინოც საამური, და საბოლოოდ ღვინომ მშვენიერ გუნებაზე დაგვაყენა. თუმცა ქეთრინს რად უნდოდა გუნების გამოსწორება. ძალიან ბედნიერი იყო. ფერგიუსონი გალალდა და გახალისდა. მეც მშვენიერ გუნებაზე დავდექი. ნასაუზმევს ფერგიუსონი თავის სასტუმროში დაბრუნდა. საუზმის შემდეგ ცოტა ხანს უნდა წამოვწვეო.

ნაშუადღევს, მოგვიანებით, ვიღაცამ კარებზე დააკაკუნა.

_ ვინ არის?

_ გრაფსა სურს გაიგოს, ბილიარდის თამაშს ხომ არ იწებებთო?

საათს დავხედე. ადრევე მქონდა მოხსნილი და ბალიშის ქვეშ ამოდებული.

_ უნდა წახვიდე, ძვირფასო? _ წამჩურჩულა ქეთრინმა.

_ მგონი, ასე აჯობებს. _ ხუთის თხუთმეტი იყო. ხმამაღლა გავმახე: `გრაფს მოახსენეთ, რომ სრულ ხუთ საათზე საბილიარდოში ვიქნები`.

ხუთს რომ თხუთმეტი აკლდა, ქეთრინს ვაკოცე გამოსამშვიდობებლად და სააბაზანოში შევედი ჩასაცმელად. ყელსახვევს რომ ვისკვნიდი, სარკეში ჩემივე თავი მეჩოთირა, სამოქალაქო ტანსაცმელში გამოწყობილი. კიდევ უნდა ვიყიდო პერანგები და წინდები-მეთქი, გავიფიქრე.

_ დიდი ხნით მიდიხარ? _ მკითხა ქეთრინმა. ლოგინში ლამაზი ჩანდა, _ ჯაგრისს ვერ მომაწოდებ?

შევცქეროდი, როგორ ივარცხნიდა თმას. თავი ისე გადაღრიცა გვერდზე, რომ მთელი თმა ერთ მხარეს ჩამოეშალა. გარეთ ბნელოდა და საწოლის თავში მდგარი სინათლე თმაზე, კისერსა და მხრებზე ეცემოდა. მივედი და ვაკოცე, ჯაგრისიანი ხელი დავუჭირე და თავი ისევ ბალიშზე დაუგორდა. კისერი და მხრები დავუკოცნე. ისე მომერია სიყვარული, რომ თავბრუ დამესხა.

_ არ მინდა წასვლა.

_ არც მე მინდა, რომ წახვიდე.

_ მაშ, არ წავალ.

_ არა. წადი. აკი ცოტა ხნით მიდიხარ და ისევ მალე დაბრუნდები.

_ აქ ვისადილოთ.

_ ნულარ ყოვნდები და ისევ დაბრუნდი.

გრაფი საბილიარდოში დამხვდა. თავისთვის ვარჯიშობდა და ბილიარდის თავზე დაშვებული სინათლის შუქზე ძალიან განაზებული მეჩვენა. იქვე ბანქოს მაგიდაზე, კუთხეში, ვერცხლის საყინულე ვედრო იდგა და ყინულებიდან ორი შამპანური ბოთლის ყელი და საცობები ამოჩრილიყო. ბილიარდს რომ მივუახლოვდი, გრაფი გასწორდა და ჩემკენ გამოემართა. ხელი გამომიწოდა.

_ ძალიან სასიამოვნოა, რომ აქა გხედავთ. დიდი პატივი დამდეთ, სათამაშოდ რომ ჩამოხვედით.

_ თქვენც დიდად დამავალეთ, რომ მომიპატიეთ.

_ ხომ კარგადა ხართ? იზონცოზე დაიჭრაო, მითხრეს. იმედი მაქვს, გამოჯანმრთელდებოდით.

_ უკვე კარგადა ვარ. თქვენ ხომ კარგად ბრძანდებით?

_ ო, მე მუდამ კარგადა ვარ. მაგრამ ვბერდები. უკვე ვგრძნობ სიბერის ნიშნებს.

_ ვერ დავიჯერებ.

_ ნამდვილად. ერთ ნიშანს გეტყვით, თუ გნებავთ. უკვე იტალიურად ლაპარაკს ვამჯობინებ. თავს ძალას ვატან, მაგრამ, როცა დავიღლები, იტალიური გაცილებით უფრო მიადვილდება. ასე რომ, ვბერდები და ეგ არის.

_ მაშ, იტალიურად ვილაპარაკოთ. ცოტათი მეც დავიღალე.

_ აჰ, თუ დაიღალეთ, თქვენთვის უფრო იოლი ინგლისური იქნება.

_ ამერიკული.

_ დიახ, ამერიკული. ამერიკულად ილაპარაკეთ. მომხიბლავი ენაა.

_ თითქმის ვეღარ ვხვდები ამერიკელებს.

_ მოგენატრათ, არა? ხელად მოგენატრება ხოლმე შენი ქვეყნის კაცი, განსაკუთრებით ქალი. მე თვითონ გამომიცდია. ვითამაშოთ, თუ ძალიან დაიღალეთ?

_ სულაც არ დავღლილვარ, ეს ისე ხუმრობით გითხარით. ჰენდიკაპს რას მაძლევთ?

_ ძალიან ბევრს თამაშობდით?

_ სულაც არა.

_ თქვენ ძალიან კარგად თამაშობთ. ათი ქულა იყოს?

_ ქათინაურებს მეუბნებით.

_ თხუთმეტი?

_ კარგი იქნება, მაგრამ მაინც მომიგებთ.

_ ფულზე ვითამაშოთ? თქვენ სულ ფულზე თამაშობდით ხოლმე.

_ მე მგონი, აჯობებს.

_ ძალიან კარგი. თვრამეტს გამლევთ. თითო ქულა _ თითო ფრანკი.

შესანიშნავად ითამაშა და ჰენდიკაპის მიუხედავად, ორმოცდაათზე მხოლოდ ოთხი ქულით ვიყავი წინ. გრაფმა კედელზე ზარის ღილაკს დააჭირა თითი, ბარმენს მოუხმო.

_ ერთი ბოთლი გაგვიხსენით, გეთაყვა, _ უთხრა მან და მერე მე მომიბრუნდა, _ გუნებას გამოგვიკეთებს. - ღვინო ყინულივით ცივი იყო, მშრალი და სასიამოვნო.

_ იტალიურად ვილაპარაკოთ? ძალიან ხომ არ გეწყინებათ? ახლა ეს არის ჩემი დიდი სისუსტე.

განვაგრძეთ თამაში. შიგადაშიგ ღვინოს ვწრუპავდით და იტალიურად ვლაპარაკობდით. მაგრამ, საერთოდ, ცოტას ვლაპარაკობდით. მთელი გულისყური თამაშისკენ გვქონდა. გრაფმა მესაე ქულა ჩააგდო. მე კი, ჩემი ჰენდიკაპის მიუხედავად, ოთხმოცდაათოთხმეტს ძლივს მივაღწიე. გამიღიმა და ბეჭებზე ხელი მომითათუნა.

_ ახლა მეორე ბოთლიც დავლიოთ და თქვენ ომის ამბებს მომიყევით, _ დამელოდა, მანამ დავჯდებოდი.

_ სხვა რამეზე ვილაპარაკოთ, _ ვუთხარი მე.

_ ომზე ლაპარაკს ერიდებთ? კეთილი. ამ ცოტა ხანში რა წაიკითხეთ?

_ არაფერი! _ ვუთხარი მე, _ ალბათ, სულ გამოვლენჩდი.

_ კარგით, ერთი! მაგრამ უნდა იკითხოთ.

_ მაინც რა დაიწერა ომის დროს?

_ La Fეუ1, ერთი ფრანგისა გახლავთ, ბარბიუსის. მერე, `მისტერ ბრიტლინგი ყველაფერს ხედავს`.

_ ვერაფერიც.

_ როგორ ვერაფერიც?

_ ვერაფერსაც ვერ ხედავს. ეს წიგნები ჰოსპიტალში გვქონდა.

_ მაშ, წაგიკითხავთ!

_ დიახ, მაგრამ ვერაფერიშვილია.

_ მე კი მგონია, რომ `მისტერ ბრიტლინგში` კარგად არის ნაჩვენები საშუალო ინგლისელის სული.

_ სულისა არაფერი გამეგება.

_ საბრალო ბიჭი. სულისა ვის რა ესმის. ჩროყანტ2-ი ხართ?

1 `ცეცხლი`, ანრი ბარბიუსის ცნობილი წიგნის სახელწოდება.

2 მორწმუნე (ფრანგ.).

_ დამდამობით.

გრამა გაიღმა და ჭიქა თითებით შეატრიალა.

_ რაც ხანში შევალ, უფრო ღვთისმოსავი გავხდები-მეთქი, ვფიქრობდი, მაგრამ რატომღაც ასე არ ხდება, _თქვა მან, _ ძალიან სამწუხაროა.

_ არ გინდათ სიკვდილის შემდეგაც იცოცხლოთ? ვკითხე მე და მაშინვე ვიგრძენი, რომ სისულელე მომივიდა _სიკვდილი ვახსენე. მაგრამ იმას აინუნშიაც არ ჩაუგდია.

_ გააჩნია, რასიცოცხლე იქნება. ეს სიცოცხლე ძალიან ტკბილია, ნეტა, მარადიულად ვიცოცხლებდე, _ გაიღმა, _ თითქმის მივაღწიე კიდეც ამას.

ტყავის დიდ სავარძელში ვისხედით და შუაში შამპანურიანი ყინულის ვედრო და ჭიქები გვედგა, მაგიდაზე.

_ ჩემოდენა თუ მოიყარეთ, ბევრი რამ უცნაურად მოგეჩვენებათ.

_ სულაც არ ჰგავხართ მოხუცს.

_ სხეული ბერდება. ზოგჯერ შემეშინდება, თითი არ წამატყდეს-მეთქი, როგორც ცარცს წასტეხენ ხოლმე წვერს. სული არ ბერდება, არც სიბრძნეს იძენს.

_ თქვენ ხომ ბრძენი ხართ!

_ არა. ეს დიდი გაუგებრობაა _ ბერიკაცის სიბრძნე ვინა თქვა! სიბრძნე როდი ემატებათ _უფრო ფრთხილი ხდებიან.

_ იქნებ სიბრძნეც ეგ იყოს.

_ ვერაფერი სახარბიელო სიბრძნეა. ყველაზე უფრო რას აფასებთ?

_ ვინც მიყვარს.

_ მეც ასე ვარ. ეს რა სიბრძნეა. სიცოცხლეს თუ აფასებთ?

_ ვაფასებ.

_ მეც. იმიტომ, რომ ესლა შემრჩა... და კიდეც დაბადების დღეები, _ გაეცინა, _ თქვენ, ალბათ, ჩემზე უფრო ბრძენი ხართ. დაბადების დღეებს არ იხდით.

ორივემ შეესვით.

_ ომზე რა აზრისა ხართ? _ ვკითხე მე.

_ ჩემი აზრით, სისულელეა.

_ ვინ მოიგებს?

_ იტალია.

_ რატომ?

_ უფრო ახალგაზრდა ვარ.

_ მუდამ ახალგაზრდა ვერ იქნები?

_ ერთხანს აქვს ამის უნარი.

_ მერე?

_ მერე უფრო ხანდაზმული გახდება.

_ აკი ბრძენი არ ვარო!

_ ეს რა სიბრძნეა, ჩემო ძვირფასო ჭაბუკო, ეს ცინიზმია.

_ მე კი დიდ სიბრძნედ მიჩვენება.

_ არც მაგდენი სიბრძნეა. შემეძლო საწინააღმდეგო მოსაზრების დამადასტურებელი მაგალითებიც ჩამომეთვალა. მაგრამ ეგეც კმარა. სულ გავათავეთ შამპანური?

_ თითქმის.

_ კიდევ დავლიოთ? მერე წავალ და ჩავიცვამ.

_ მეტი აღარ უნდა იყოს საჭირო.

_ მართლა არ გნებავთ?

_ არა. _ იგი წამოდგა.

_ ვისურვებ, რომ ძალიან იღბლიანი, ძალიან ბედნიერი და ძალიან, ძალიან ჯანმრთელი ყოფილიყო!

_ გმადლობთ. თქვენც მარადიულ სიცოცხლეს გისურვებთ.

_ გმადლობთ. მაინც ასე გამოდის. თუ ვინცობაა ღვთისმოსავი გახდეთ, ჩემთვისაც ილოცეთ, როცა მოვკვდები. რამდენიმე მეგობარს უკვე ვთხოვე ეს. მეგონა, მე თვითონ გავხდებოდი ღვთისმოსავი, მაგრამ ვერ გავხდი. _ მომჩვენა, თითქოს სევდიანად გაეღიმა. მაგრამ ვერ დავიჟინებ: სიბერისაგან ისე დანაოჭებული ჰქონდა სახე, და გაღიმებისას იმდენი ხაზი უნდა შერხეოდა, რომ გარდამავალი ელფერი იკარგებოდა.

_ იქნებ ძალიანაც ღვთისმოსავი გავხდე, _ ვთქვი მე, _ ყოველ შემთხვევაში, თქვენთვის ვილოცებ.

_ მეც სულ იმის მოლოდინში ვიყავი, ღვთისმოსავი გავხდები-მეთქი. ჩემს გვარში ისე არავინ მომკვდარა, ღვთისმოსავი არ ყოფილიყოს. მაგრამ რატომღაც მე ვერ ვეღირსე.

_ ჯერ ძალიან ადრეა.

- _ იქნებ ძალიანაც გვიან იყოს. მე, ალბათ, მოვინელებ ჩემი რელიგიური განცდანი.
- _ მე კი მარტო ღამით მეწვევიან.
- _ თქვენ შეყვარებულ იცა ხართ. ნუ გავიწყდებათ, რომ ეგეც რელიგიური გრძნობაა.
- _ ასე გგონიათ?
- _ რა თქმა უნდა, მაგიდის კენ გადადგა ნაბიჯი, დიდი პატივი დამდეთ, რომ მეთამაშეთ.
- _ ჩემთვისაც დიდი სიამოვნება იყო.
- _ ერთად ავიდეთ ზემოთ.

თავი XXXVI

ღამით ქარიშხალი ამოიჭრა, და ფანჯრის მინებზე წვიმის ტყლამუნმა გამომაღვიძა. ღია ფანჯარაში პირდაპირ ასხამდა. ვიღაცამ კარებზე დააკაკუნა. ფრთხილად მივედი კარებთან, ქეთონი რომ არ გამელვობებინა, და გავადე. ბარმენი იყო. პალტო ეცვა და სველი ქუდი ხელში ეჭირა.

_ შეიძლება მოგელაპარაკოთ, თენენტე?

_ რა ამბავია?

_ ძალიან სეროზული საქმეა.

მივიხედ-მოვიხედე. ოთახში ბნელოდა. ფანჯარასთან წყალი შევნიშნე იატაკზე, _ შემოდით, _ ვუთხარი მე. ხელი გამოვდე და სააბაზანოში შევიყვანე. კარი ჩავიკეტე და სინათლე ავანთე. აბაზანის ძგიდზე ჩამოვჯექი.

_ რა მოხდა, ემილო? ხომ არაფერი შეგემთხვათ?

_ მე არა. თქვენ, თენენტე.

_ მაინც რა?

_ დილით დაპატიმრებას გიპირებენ.

_ რას ამბობთ?!

_ ამის სათქმელად მოვედი. ქალაქში ვიყავი და კაფეში მოვკარი ყური.

_ გასაგებია.

იდეა გალუმპული, ხელშიაც სველი ქუდი ეჭირა და ხმას არ იღებდა.

_ რისთვის მაპატრონებენ?

_ რაღაცას ომს უკავშირებენ.

_ არ იცით, რას?

_ არა. მე მხოლოდ ის ვიცი, რომ ადრე აქ ოფიცრად გიცნობდნენ, ახლა კი ფორმა არ გაცვიათ. ამ უკან დახევის შემდეგ ყველას იჭერენ.

ერთი წუთით დაგვიქრდი.

_ რა დროს უნდა დამიჭირონ?

_ დილით. არ ვიცი, რომელ საათზე.

_ რას მირჩევთ, რა ვქნა?

_ ქუდი პირსაბანზე ჩამოსდო. სულ გაწუწული იყო და წყალი პირდაპირ იატაკზე იღვრებოდა.

_ თუ გული არ გეთანადრებათ, მაშინ დიდი არაფერი. თუმცა დაჭერა არასოდეს არ არის სასურველი _ მით უმეტეს, ახლა.

_ არ მინდა, რომ დამიჭირონ.

_ მაშინ შვეიცარიაში უნდა წახვიდეთ.

_ რანაირად?

_ ჩემი ნავით.

_ ქარიშხალი რომ არის! _ ვთქვი მე.

_ უკვე ჩადგა. ღელვა კი იქნება ცოტათი, მაგრამ თქვენ არ გაგიჭირდებათ.

_ როდის უნდა გავემგზავროთ?

_ ახლავე, იქნებ გათენებისას მოგაკითხონ.

_ ბარგს რაღა ვუყო?

_ ჩაალაგეთ. ქალბატონმა ჩაიცვას. ბარგს მე მოვუვლი.

_ თქვენ სად იქნებით?

_ აქვე დაგიცდით. არ მინდა, ვინმემ მნახოს დერეფანში.

კარი გამოვადე, ისევ მივხურე და საწოლ ოთახში გავედი. ქეთრინს ეღვიძა.

_ რა ამბავია, ძვირფასო?

_ არაფერი, ქეთ, _ ვუთხარი მე, _ არ გინდა, ახლავე ჩავიცვათ და ნავით შვეიცარიაში გავემგზავროთ?

_ შენ გინდა?

_ არა, _ მივუგე მე, _ მე მირჩევია, ისევ ლოგონში ჩავწვე.

_ რა მოხდა?

_ აგერ ბარმენი მეუბნება, დილით დაჭერას გიპირებენო.

_ ხომ არ შეიშალა?

_ არა.

_ მაშინ ვიჩქაროთ, ძვირფასო. ჩავიცვათ და წავიდეთ ბარემ, _ ლოგონზე ჩამოჯდა. ჯერ კიდევ არ გამოფხიზლებულიყო, _ ეს ბარმენი სააბაზანოშია?

_ ჰო.

_ მაშ, აღარ დავიბან. იქით მიიხედე, ჩემო კარგო. და ხელად ჩავიცვამ.

ღამის პერანგი რომ გაიხადა, მისი თეთრი ზურგი დავინახე და მერე მივბრუნდი, რადგან ასე სურდა. უკვე დაეტყო ცოტათი მუცელი, და მერიდებოდა ხოლმე. ვიცვამდი და თან ფანჯარაში წვიმის ხმა მესმოდა. ჩასალაგებელი ბევრი არაფერი მქონდა.

_ ჩემი ჩემოდანი თითქმის ცარიელია, ქეთ, თუ დაგჭირდეს.

_ მეც უკვე ჩავალაგე, _ თქვა მან, _ ძალიან სულები ვარ, გენაცვალე, მაგრამ მითხარი, ბარმენს სააბაზანოში რა ესაქმება?

_ ჩუ-უ. ჩვენ გველოდება, ბარგი უნდა ჩაიტანოს.

_ რა კარგი კაცი ყოფილა.

_ ძველი მეგობარია, _ ვუთხარი მე, _ ერთხელ ჩიბუხის თამბაქო კინაღამ გამოვუგზავნე.

ღია ფანჯრიდან გავხედე ბნელ ღამეს. ტბა არ ჩანდა. მარტო წვიმასა და სიბნელეს ვხედავდი, ქარი ცოტათი დამცხრალიყო.

_ მე მზადა ვარ, ჩემო ძვირფასო, _ თქვა ქეთრინმა.

_ ძალიან კარგი, _ სააბაზანოში შევედი, _ ჩემოდნები მზად არის, ემილიო, _ ვუთხარი მე. ბარმენმა ჩემოდნები აიღო.

_რა პატივი დაგვდეთ, რომ დაგვეხმარეთ!_უთხრა ქეთრინმა.

_მაგდენიც არაფერი, ქალბატონო, _მიუგო ბარმენმა, _ჩემთვისაც სასიამოვნოა, დაგვეხმაროთ, ოღონდ ისე, რომ თვითონვე არ გავეხვიო ფათერაკში. მომისმინეთ, _მომმართა მე, _მე ამ ჩემოდნებს უკანა კარებიდან გავიტან და პირდაპირ ნავისკენ გავსწევ. თქვენ კი დინჯად ჩამოდით, თითქოს სასეირნოდ მიდოდეთ.

_კაი სასეირნო ღამე კია, _თქვა ქეთრინმა.

_ღამე მართლაც ვერ არის რიგიანი.

_კიდევ კარგი, ქოლგა მაქვს, _თქვა ქეთრინმა.

დერეფანი გავიარეთ და სქელნოხგადაფარებულ ფართო კიბეზე დავეშვიტ. კიბის ძირში, კარებთან, შვეიცარი იჯდა. ჩვენ რომ დაგვინახა, სახტად დარჩა.

_ქუჩაში უნდა გახვიდეთ, სერ? _მკითხა მან.

_ჰო, გავივლით, ტბაზე ქარიშხალს ვნახავთ, _ვუთხარი მე.

_ქოლგა არა გაქვთ, სერ?

_არა, ჩემი პალტო წვიმას არ ატარებს.

დაეჭვებით შემათვალიერა. _ქოლგას მოგართმევთ, სერ. _თქვა მან. გავიდა და დიდი ქოლგა მოიტანა. _ცოტა არ იყოს, დიდი კია, _თქვა მან. ათლირიანი ვაჩუქე. _ო, თქვენ ძალიან კეთილი ხართ, სერ. დიდ მადლობას მოგახსენებთ. _კარი გაგვიღო და ჩვენ წვიმაში გავედით. ქეთრინს გაუღმა და ქეთრინმაც გაუღმა. _დიდხანს ნუ გაჩერდებით ქარიშხალში, _მოგვამახა. _დასველდებით, სერ და ლედი, _დამხმარე შვეიცარი იყო და ინგლისურში ჯერ კიდევ ვერ გაწაფულიყო _იტალიურიდან პირდაპირ თარგმნიდა გამოთქმებს.

_მალე მოვბრუნდებით, _ვუთხარი მე.

გავშალეთ ვეებერთელა ქოლგა და ბილიკს დავადექით, მერესველი, ჩაბნელებული ბაღი გადავჭერით და გზაზე გავედით, იქიდან კი, კვლავ ბილიკით, მესერშემოვლელ ტბის სანაპიროს დაუყვევით. ქარი ახლა ნაპირიდან უბერავდა. ნოემბრის ცივი, ნესტიანი ქარი იყო და ვიცოდი, რომ მთებზე უკვე დათოვდა. ჩავუარეთ ჯაჭვებით მიბმულ ნავეს და ვარაუდით მივადექი იმ ადგილს, საცა ჩვენი ბარმენის ნავი შეგულეობდა. წყალი ქვაზედაც უფრო შავი იყო. ხეივნიდან ბარმენი გამოვიდა.

_ჩემოდნები ნავშია. - თქვა მან.

_ნავის ფული უნდა გადაგიხადოთ, _ვუთხარი მე.

_რამდენი გაქვთ ფული?

_არც ისე ბევრი.

_ მაშ, მერე გამომიგზავნეთ. ასე აჯობებს.

_ რამდენი?

_ რამდენიც მოგეგუნებოთ.

_ მაინც რამდენი?

_ თუ მშვიდობით ჩახვედით, ხუთასი ფრანკი გამომიგზავნეთ. ოღონდ მშვიდობით იმგზავრეთ, და მაგისი დარდი ნუ შეგაწუხებთ.

_ კეთილი.

_ ამაში სენდვიჩებია, _ პარკი გადმომცა, _ მეტი აღარაფერი მქონდა ბარში. სულ აქ არის. აგერ ერთი ბოთლი კონიაკი და ბოთლით ღვინოც. _ ჩემს ჩემოდანში ჩავაწყვე.

_ ამის ფული მაინც გადამახდევინეთ.

_ როგორც გნებავთ _ ორმოცდაათი ლირა მიბოძეთ.

გადავუხადე. _ კარგი კონიკია, _ თქვა მან, _ თამამად შეგიძლიათ თქვენს ქალბატონს დაალევინოთ. ბარემ ჩაბრძანდეს ნავში. _ ნავი დაიჭირა, რომელიც ხან მაღლა ამოიწევდა, კედლის გასწვრივ, ხან ისევ დაენარცხებოდა. მე ქეთრინს მივაშველე ხელი. კიჩოზე ჩამოჯდა და ლაბადაში გაეხვია.

_ გზას ხომ გაიგნებთ?

_ აღმა უნდა შევყვე.

_ სადამდე?

_ მანამ ლუინოს გავცდებოდე.

_ ლუინო, კანერო, კანობიო, ტრანცანო. ბრისაგოდან იწყება შვეიცარია. მონტე თამარაც უნდა გაიაროთ.

_ რომელი საათია? _ იკითხა ქეთრინმა.

_ ჯერ თერთმეტია, _ ვუთხარი მე.

_ თუ შეუჭერებლივ იცურეთ, დილის შვიდი საათისთვის მიაღწევთ.

_ ასე შორსაა?

_ ოცდათხუთმეტი კილომეტრია.

_ როგორ გავიკვლევთ გზას? ამ წვიმაში კომპასი მაინც მოგვცა.

_ რად გინდათ. იზოლა ბელასკენ აიღეთ გეზი. იზოლა მადრეს რომ გასცდებით, ქარს მიჰყევით. ქარი პალანცაში მოგიყვანთ. სინათლეებს დაინახავთ. მერე კი ნაპირს გაჰყევით.

_ ქარი თუ შეიცვალა?

_ არ შეიცვლება, _ თქვა მან, _ სამ დღეს ასე იქროლებს. მატრონედან უბერავს. აგერ ჯამიც, წყლის ამოსახაპად.

_ ცოტას მაინც გადაგიხდით ნავის საფასურს.

_ არა. მირჩენია ასე საალაღბედოდ დარჩეს. მშვიდობით თუ გააღწევთ, ბარემ ერთბაშად გადამიხადეთ.

_ კეთილი.

_ არა მგონია, დაიხრჩოთ.

_ ღმერთმა ნუ ქნას.

_ ქარის მიმართულება აიღეთ, შეღმა.

_ კარგი, _ ნავში ჩავხტი.

_ სასტუმროს ფული დასტოვეთ?

_ დიახ, კონვერტში ჩავდე და ოთახში დავტოვე.

_ მაშ, ასე. ბედნიერი მგზავრობა, თენენტე.

_ ბედნიერად. ათას მადლობას გიძღვნი.

_ მადლობა მაშინ იკითხეთ, თუ დაიხრჩვეთ.

_ რაო? _ მკითხა ქეთრინმა.

_ ბედნიერი მგზავრობაო.

_ თქვენც ბედნიერად იყავით, _ უთხრა ქეთრინმა, _ დიდი მადლობა.

_ მზადა ხართ?

_ კი.

დაიხარა და ხელი გვკრა. ნიჩაბი წყალში ჩავუშვი და ცალი ხელი დავუქნიე. გაფრთხილდიო, ხელით მანიშნა. სასტუმროს სინათლეებს გავხედე და ნიჩბები მოვუსვი, მანამ თვალს არ მიეფარნენ, სულ პირდაპირ მიმყავდა ნავი. ირგვლივ ნამდვილი ზღვა ბობოქრობდა, მაგრამ ჩვენ ქარის მიმართულებას მივეყვებოდით.

სიბნელეში ვუსვამდი ნიჩბებს და სახე ქარისთვის მქონდა მიშვერილი. წვიმამ გადაიღო. მხოლოდ ხანდახან თუ წამოუშენდა ქართან ერთად. ძალიან ბნელოდა და ცივი ქარი ქროდა. ქეთრინს შეეცურებდი კიჩოზე, წყალს კი, რომელშიც ნიჩბებს ვუშვებდი, ვერა ვხედავდი. გრძელი ნიჩბები იყო და დასამაგრებელი ღვედები არ ჰქონია. ჩავუშვებდი წყალში, ამოვწევდი, წინ გადავიხრებოდი. ამოვკრავდი, ისევ ჩავაყურყურებოდა და ისევ ამოვკრავდი. ვცდილობდი, რაც შეიძლება მსუბუქად მემოძრაებინა. რაკი ქარი მეხმარებოდა, ბრტყლად მოსმა აღარ დამჭირვებია. ვიცოდი, რომ ხელისგულები, როცა იქნებოდა, გადამეყვლიფებოდა, და ვცდილობდი, რაც შეიძლება გვიან მომსვლოდა. ნავი მსუბუქი იყო და კარგად მომყვებოდა. მივაპობდი და მივაპობდი ჩამუქებულ წყალს. ვერაფერს ვხედავდი, მაგრამ იმედი მქონდა, რომ პალანცას მალე გავუპირისპირდებოდი.

მანც ვერ ვეღვრეთ პალანცის ნახვას. ზენა ქარი უბერავდა და ისე ჩავუარეთ კონცხს, რომელიც პალანცას ფარავს, რომ სინათლეები არ დაგვიანახავს. როცა ბოლოს და ბოლოს რაღაც სინათლეები გამოჩნდა, ოღონდ გაცილებით უფრო შორს და თითქმის ზედ ნაპირზე, ეს უკვე ინტრა იყო. მაგრამ ეს შემდეგ, ადრე კი ისე გაიარა კარგმა ხანმა, ერთი სინათლისათვის არ შეგვივლია თვალი, არც ნაპირი დაგვიანახავს, გულმოდგინებით ვუსვამდით ამ სიბნელეში ნიჩბებს და აზვირთებულ ტალღებსა ვსერავდით. ზოგჯერ ტალღა მალა შეისროდა ხოლმე ნავს და სიბნელეში ნიჩბებს ტყუილ-უბრალოდ ვატრიალებდი ჰაერში. ტბა ბოზოქრობდა, მაგრამ კვლავ შეუსვენებელივ განვაგრძობდი ნიჩბების მოსმას. წყალში შემოზრდილ კლდეს კინაღამ შევენარცხეთ; ზვირთები მაგრად ეხეთქებოდა ამ შვერილს, ჰაერში სხლტებოდა და უკანვე ეცემოდა. მე მაგრად დავაწევი მარჯვენა ნიჩბს, მარცხენა სწრაფად დავატრიალე და ისევ ტბის სიღრმეში გავედით. შვერილი თვალს მიეფარა და ჩვენც გზა განვაგრძეთ.

– უკვე გადავსერეთ ტბა, – ვუთხარი ქეთრინს.

– აკი პალანცა უნდა გაგვევლო?

– გვერდზე ჩამოვიტოვეთ.

– შენ როგორ ხარ, ძვირფასო?

– დიდებულად.

– ცოტა ხნით მეც შემეძლო ნიჩბის მოსმა.

– არა. მშვენივრად ვარ.

– საწყალი ფერგიუსონი, – თქვა ქეთრინმა, – დილით მოგვაკითხავს სასტუმროში და წასულები დავხვდებით.

_ ეგ დიდად არ მაწუხებს, _ ვთქვი მე, _ შენ ისა თქვი, შვეიცარიის სანაპირო ხაზს როგორ მივაღწიოთ გათენებამდე, რომ საბაჟოს გუშაგებმა არ შეგვნიშნონ.

_ კიდევ შორს არის?

_ ოცდაათამდე კილომეტრია.

მთელი ღამე მივცურავდით. ბოლოს და ბოლოს ისე გადამეყვლიფა ხელები, რომ ნიჩბებს ძლივს ვუჭერდი. რამდენჯერმე ნაპირს კინაღამ მივწარცხეთ. ვცდილობდი, რაც შეიძლებოდა ახლოს ვყოფილიყავი ხმელეთთან, მეშინოდა, გზა არ ამებნას და დრო არ დაგვკარგო-მეთქი. ზოგჯერ ისე მივუახლოვდებოდით, რომ სანაპიროს ხეივანსა და გზასაც კი ვხედავდი, რომელთაც მთები გადმოჰყუდებოდნენ. წვიმამ გადაიღო, ქარმა ღრუბლები გადაჰყარა, მთვარემ გამოანათა და უკან რომ მივიხედე, კასტანოლას გრძელი, ჩამუქებული კონცხი დავინახე, წამოქოჩრილი ზვირთები თეთრად ელავდნენ და მთის მაღალ მწვერვალებზე მთვარე შემომჯდარიყო. მერე ისევ ჩამოვფარა მთვარეს ღრუბლები და მთაცა და ტბაც გაქრა, ოღონდ ახლა უწინდელზე გაცილებით უფრო მეტი ნათელი იდგა და ნაპირი ჩანდა. ძალიან გარკვევითაც კი ჩანდა, და ცოტა უფრო ღრმადაც შევედი _ ვაითუ პალანცას გზაზე საბაჟოს გუშაგები იყვნენ და შეგვნიშნონ-მეთქი. როცა ისევ გამოჩნდა მთვარე, ჩვენ დავინახეთ მთის კალთებზე შეფენილი თეთრი ვილები და ხეებს შორის მოკაფე თეთრი გზა. ვუსვამდი და ვუსვამდი ნიჩბებს, ერთხელაც არ შემისვენია.

ტბა თანდათანობით გაფართოვდა და იქითა მხარეს, მთის ძირში, სინათლეები დავინახეთ. ეს ლუინო უნდა ყოფილიყო. გაღმა, მთებს შორის, პალოსებური ნაპრალი შევნიშნე და გადავწყვიტე, ნამდვილად ლუინოა-მეთქი. თუ მართლა ლუინო იყო, კარგი გზა გამოგვივლია. ნიჩბები ნავში ამოვათრიე და უკან გადავწეე. ქანცი გამწყდა. მკლავები, ზურგი, მხრები სულ მტკიოდა და ხელებიც გადაყვლეფილი მქონდა.

_ მოდი, ქოლგას გაეშლი, _ თქვა ქეთრინმა, _ ქარს მივუშვიროთ და თავისით წავალთ.

_ მართვა იცი?

_ მე მგონი, კი.

_ ამ ნიჩაბს მკლავით გადააწეე, ნავის გვერდს მიეკარ და ისე მართე, მე კი ქოლგას დავიჭერ.

კიჩოსკენ გადავინაცვლე და ვაჩვენე, როგორ უნდა სჭეროდა ნიჩაბი, მერე, შვეიცარმა რომ მომცა, ის დიდი ქოლგა ავიღე, ნავის ჭვინტისკენ მივბრუნდი და გავშალე. ქოლგამ გაიწკაპუნა. ტარი სკამზე მივაბი, ზედ გადავაჯექე და აქეთ-იქით ხელები ჩავკვიდე. პირდაპირ შიგასცემდა ქარი. და ნავიც გაქანდა. რაც ძალი და ღონე მქონდა, მაგრად მეჭირა ხელებით, რადგან ქარი მტაცებდა. სწრაფად გაცურდა ნავი.

_ დიდებულად მივდივართ, _ თქვა ქეთრინმა. ქოლგის წკირების მეტს ვერაფერს ვხედავდი. ქოლგა დაიჭიმა, გაიბერა და თითქოს ჩვენც მასთან ერთად მივქროდით. ფეხები გავჩაჩხე და ქოლგის ნაპირები კიდევ უფრო მაგად გადავკვიმე. ერთბაშად გაიღუნა და წკირმა შუბლზე

გადამიტაცუნა. ვცადე, წვეროსთვის წამეველო ხელი, რომელსაც ქარი ღუნავდა, მაგრამ უცებ ყველაფერი ამოტრიალდა, მე ტარზე დავრჩი გადამჯდარი, ხოლო ქარით გაბერილი იალქანი, რომელსაც ხელებით ძლივს ვამაგრებდი, ნაფლეთებად იქცა. ტარი მოვხსენი, ქოლგა ჭვინტზე დავაგდე და ქეთრინისაკენ გადავედი ნიჩბისათვის. იგი იცინოდა, ხელში ჩამჭიდა ხელი და იცინოდა და იცინოდა.

_ რა მოგივიდა? _ ნიჩაბი ავიღე.

_ ისე სასაცილოდ იყავი გადაჩახული!

_ წარმომიდგენია.

_ კი ნუ გამიბრაზდი, გენაცვალე, ისე სასაცილო იყო! ოცი ფუტის სიგანეზე მაინც იყავი გადაჩახული, და ისე გამწარებით ჩაფრენოდი ქოლგას... _ სიცილით სუნთქვა შეეკრა.

_ ისევ ნიჩბებს დავიჭერ.

_ ცოტა დაისვენე და დალიე. დიდებული ღამეა და კარგი ძალიც გავიარეთ.

_ ნავი უნდა შევებრუნოთ ტალღების მიმართულებით.

_ ბოთლს ამოგიღებ, მერე კი ცოტა დაისვენე, ძვირფასო.

ნიჩბები ავიღე, ტალღებზე რწევა დაგვაწყებინა. ქეთრინი ჩემოდანს აღებდა. კონიაკის ბოთლი მომაწოდა. საცობი ამოვამძვრე ჯიბის დანით და კარგა ბევრი გადავყლურწე. ცხარე დასასიამოვნო იყო, მთელ ტანში დამიარა, გამათბო და გამახალისა. _ მშვენიერი კონიაკია, _ ვთქვი მე. მთვარე ისევ ღრუბლებში იყო, მაგრამ ნაპირს ვხედავდი. წინ კვლავ გამოჩნდა ტბაში გრძლად შეჭრილი კლდის შვერილი.

_ თბილადა ხარ, ქეთ?

_ დიდებულად ვარ. ოღონდ ცოტათი ფეხები დამიბუჟდა.

_ წყალი ამოხაპე და თავისუფლად გაშლი ფეხებს.

ისევ დავიწყე მუშაობა, მესმოდა ჭრაჭუნი და თუნუქის სახაპავის ფხაკუნის კიჩოს სკამის ქვეშ.

_ სახაპავი მომაწოდე, წყალი უნდა დავლიო, _ ვუთხარი მე.

_ საშინლად ჭუჭყიანია.

_ არა უშავს, გამოვავლებ.

გავიგონე, როგორ გამოავლო წყალი ქეთრინმა. მერე წყლით სავსე მომაწოდა. კონიაკმა მომაწყურა, და ყინულივით იყო წყალი, ისე ცივი, რომ კბილები ამიკაწკაწა. ნაპირს გავხედე. გრძელ შვერილს ვუახლოვდებოდით. ყურეში სინათლეები მოჩანდა.

_ გმადლობ, - ვუთხარი მე და თუნუქის სახაპავი გადავეცი.

_ თქვენთვის არაფერი არა გვშურს, _თქვა ქეთრინმა, _ იქნებ კიდევ ინებოთ!

_ არა გშია?

_ არა. მალე მომშივა, და იმ დროისათვის გამოვიზოგოთ.

_ აგრე იყოს.

შორიდან რომ კლდის შვერილი გვეჩვენებოდა, კარგა გრძელი და მაღალი კონცხი გამოდგა. ღრმად შევიჭერი ტბაში, რომ გვერდი ამეცცია. ტბა გაცილებით დავიწროვდა. მთვარე ისევ გამოჩნდა. ჩუარდია დი ზინანზა¹ თუ გამოიხედავდნენ ნაპირიდან, ჩვენს ნავს ადვილად შენიშნავდნენ.

1 საბაჟოს გუშაგები (იტალ.).

_ როგორა ხარ, ქეთ? _კვითხე მე.

_ კარგად. სადა ვართ?

_ რვა მილზე მეტი აღარ უნდა გვექონდეს დარჩენილი.

_ რამდენი ხანია არ შეგისვენია! საწყალი ჩემი ბიჭი. არ მოკვდი?

_ რას ამბობ! მშვენივრად ვარ. ოღონდ ეს არის, ხელები გადამეყვლითა.

ისევ აღმა მივცურავდით. მარჯვნივ მთაგრეხილი გაწყვეტილიყო და თანდათანობით დაბლდებოდა ნაპირი. ჩემი ფიქრით, ეს უნდა ყოფილიყო კანობიო. ისევ ღრმად შევიჭერი ტბაში, რადგან ამ ადგილას მეტი შიში გვმართებდა, უფრო ადვილად შეგნიშნავდნენ გუშაგები. მეორე ნაპირზე, ცოტა მოშორებით, მაღალგუმბათიანი მთა გამოჩნდა. დავიქანცე. ბევრი აღარ გვექონდა გასავლელი, მაგრამ არაქათი რომ გამოგელევა, ცოტაც კი ბევრი მოგჩვენება. იმ მთასაც რომ გავცდებოდით, შვეიცარიაში მისვლამდე, სულ ცოტა, ხუთი მილი მაინც დაგვრჩებოდა გასავლელი. მთვარე ჩასვლაზე იყო, მაგრამ მანამ ჩავიდოდა, ცა ისევ ღრუბლებით დაიფარა და ჩამოსკვარამდა. მე კვლავ ღრმად ვიყავი შეჭრილი ტბაში, დროდადრო შევისვენებდი ხოლმე და ნიჩბებს ისე ამოვწევდი, რომ ქარი პირდაპირ მოხვედროდა.

_ ცოტა ხნით შეგეშველება, _ მითხრა ქეთრინმა.

_ არა მგონია, შენთვის შეიძლებოდეს.

_ რა სისულელეა. მომიხდება კიდევ. ხელ-ფეხი აღარ დამიბუჟდება.

_ არა მგონია, შეიძლებოდეს, ქეთ.

_ რა სისულელეა. ძალიან არ უნდა გადაიქანცო, თორემ ნიჩბების ზომიერი მოსმა სასარგებლოც კია ორსული ქლისათვის.

_ კარგი, მაშ ზომიერად მოუსვი. მე შენს ადგილს დავიჭერ, შენ კი მერე აქეთ გადმოდი. ოღონდ ნავს ჩასჭიდე ხელი გადმოსვლისას.

კიჩოზე ვიჯექი, პალტოს საყელო აწეული მქონდა, და ქეთრინის მოძრაობას შევყურებდი. ძალიან მარჯვედ უსვამდა, მაგრამ ნიჩბები მეტისმეტად გრძელი იყო და ცოტათი ხელს უშლიდა. ჩემოდანი გავხსენი, ორი სენდვიჩი შევჭამე და კონიაკი დავაყოლე. ერთბაშად გამოვცოცხლდი და ცოტა კიდევ მოვსვი.

_ რომ დაიღალო, მითხარი, _ და ცოტა ხნის მერე დავსძინე, _ ფრთხილად, ნიჩბები მუცელში არ იკრა.

_ ასე რომ მოხდეს, _ სვენებ-სვენებითა თქვა ქეთრინმა, _ ცხოვრება გაცილებით უფრო გამარტივდებოდა.

კიდევ მოვსვი კონიაკი.

_ როგორაა საქმე?

_ კარგად.

_ რომ მოგწყინდეს, მითხარი.

_ ბეტყვი.

კიდევ მოვსვი კონიაკი, ნავის ნაპირებს ჩავჭიდე ხელი და წინ გადავინაცვლე.

_ არ მინდა. შესანიშნავად ვარ.

_ კიჩოზე გადადი. მე დიდებულად დავისვენე.

ერთხანს, კონიაკის წყალობით, მსუბუქად და კარგად მივაცურებდინავს. მერე, თანდათანობით, ხელები ამებლანდა და არეულად ვიწყე მოსმა, პირში ნაღვლის მწარე გემო ვიგრძენი; ეს იმიტომ, რომ კონიაკის შემდეგ ერთბაშად მაგრად ვიმუშავე.

_ ცოტა წყალს ვერ დამალევენებ?

_ ადვილი სამსახურია, _ მითხრა ქეთრინმა.

გათენების წინ წამოჟინჟლა. ქარი ჩადგა, ან იქნებ მთები გვიფარავდა, რომლებიც ტბის უსწორმასწორო ნაპირს შემორტყმოდნენ. დღის მოახლოება რომ ვიგრძენი, კარგად მოვეწყვე და ნიჩბები მაგრად ავამუშავე. არ ვიცოდი, სად ვიყავით და მინდოდა, ჩქარა მიმეღწია შვეიცარიის საზღვრამდე. როცა ინათლა, ნაპირთან სულ ახლოს ვიყავით. კარგად ვხედავდი კლდოვან ნაპირსა და ხეებს.

_ ეს რა არის? _ თქვა ქეთრინმა. ნიჩბები გავაჩერე და დავაყურადე. ტბაზე მოტორიანი ნავი მიქოთქოთებდა. ჩვენი ნავი ზედ ნაპირს მივაყენე და გავიტრუნეთ. მოტორიანი ნავის დაგდაგი კიდევ უფრო მოახლოვდა. მერე თვითონ ნავიც დავინახეთ კიჩოს მხარეს, წვიმაში, ჩვენგან ცოტათი მოშორებით. ოთხი გუარდია დი ფინანზა ჩამომჯდარიყო კიჩოზე, თავიანთი ალპინი1 შუბლზე ჩამოფხატოდათ, მაზარის საყელოები წამოეწიათ და კარაბინები ზურგზე მოეფდოთ. მიღმორეულები ჩანდნენ ამ დილაადრიან. ქუდზე ყვითელი რაღაც ებნათ და საყელოებზედაც ყვითელი ნიშნები მოუჩანდათ. ნავმა ჩაგვიარა და ქოთქოთით მიეფარა თვალს.

1 საგანგებო ქუდები ალპიელი მსროლელებისა.

ისევ გავედით ტბაში. საზღვარი აქ სადღაც ახლოს უნდა ყოფილიყო და არავითარი სურვილი არა მქონდა სასაზღვრო გუშაგებს შევეჩერებინეთ. იმ სიშორეზე გავედით, რომ ნაპირი თვალთაგან არ დაგვკარგოდა, და სამი მეოთხედი საათი კიდევ ვიცურეთ წვიმაში. ისევ გავიგონეთ მოტორიანი ნავის ხმა, და მანამ გუგუნნი არ მიწყდა, გატრუნულები ვიდექით.

_ მგონი, შვეიცარიაში უნდა ვიყოთ, ქეთ.

_ მართლა?

_ დანამდვილებით ძნელია თქმა, მანამ შვეიცარიის არმიას არ დავინახავთ.

_ ან შვეიცარიის ფლოტს.

_ შვეიცარიის ფლოტს ნუ ეხუმრებით, ბოლოს რომ მოტორიანი ნავის ხმა გავიგონე, ალბათ ის იქნებოდა შვეიცარიის ფლოტი.

_ თუ მართლა შვეიცარიაში ვართ, ბარემ რიგიან-პირიანად ვისაუზნოთ. საუცხოო ფუნთუშები, კარაქი და მურაბა იციან შვეიცარიაში.

უკვე კარგად გათენდა და კარგა გვარიანდაც წვიმდა. ქარი ისევ უბერავდა ნაპირიდან და ტბა თეთრად აიქოჩრა, ეჭვი აღარ იყო, რომ შვეიცარიას მივალწიეთ. ნაპირზე, ხეებს უკან, სახლები გამოჩნდა, ცოტა უფრო მოშორებით _ მთელი სოფელი, სულ ქვის სახლები, გორაკებზე ვილები და ეკლესია. ნაპირის გასწვრივ გაჭიმულ გზას გავხედე, გუშაგები ხომ არ არიან-მეთქი, მაგრამ არავინ დამინახავს. გზა ზედ ტბასთან მოვიდა და მე გზისპირა კაფედან გამოსული ჯარისკაცი შევნიშნე. მონაცრისფრო-მომწვანო ფორმა ეცვა და ისეთივე ჩაქანი ეხურა, როგორსაც გერმანელები ატარებენ. სახეზე ჯანიანი ბიჭი ჩანდა, კბილის ჯაგრისისნაირი ულვაშები ჰქონდა. შემოგვხედა.

_ ხელი დაუქნე, _ ვუთხარი ქეთრინს. ქეთრინმა დაუქნია.

ჯარისკაცმა დარცხვენილად გაიღმა და თვითონაც დააქნა ხელი. მე შევანელე სვლა. სოფლის გასწვრივ მივცურავდით.

_ ეტყობა, კაი ხანია, რაც საზღვრებში შემოვედით, _ ვთქვი მე.

_ კრვად უნდა გავიგოთ, ძვირფასო, ღმერთმა ნუ ქნას, რომ საზღვრიდან უკანვე გაგვაბრუნონ.

_ საზღვარი უკვე შორსა გვაქვს მოტოვებული. ეს, ალბათ, საბაჟო ქალაქია. დარწმუნებული ვარ, ბრისაგო იქნება.

_ მერე იტალიელები არ იქნებიან აქა? საბაჟო ქალაქებში ორივე ქვეყანის ხალხი ირევა ხოლმე.

_ ომის დროს ასე არ არის. არა მგონია, იტალიელები შემოუშვან.

კოპწია ქალაქი იყო. ნავსადგომი მეთევზეთა ნავებს გაეჭედა, ხირხალებზე ბადეები ჰქონდათ გაფენილი. ცრიდა ნოემბრის წვიმა, მაგრამ აქ წვიმაშიაც კი სიფაქიზე და სიხალისე იგრძნობოდა.

_ მაშინ იქნებ ნაპირზე გადავსულიყავით და გვესაუზმა.

_ გადავიდეთ.

მარცხენა ნიჩაბს დავაწეკი და ნაპირს მივუახლოვდი, მერე, ზედ ნავსადგომთან, ისევ გავასწორე ნავი და გვერდით მივადექით. ნიჩბები ამოვზიდე და ნავში ჩავყარე, რკინის რგოლი ავიღე, სველ ქვას დავადგი ფეხი და შვეიცარიაში ამოვყავი თავი. ნავი ხიმინჯს მივაბი და ქეთრინს გავუწოდე ხელი.

_ გადმოდი, ქეთ. დიდებულ გუნებაზე ვარ.

_ ჩემოდნებს რა ვუყოთ?

_ ნავში დავტოვოთ.

ქეთრინმა გადმოაბიჯა, და ახლა ორივენი შვეიცარიაში ვიყავით.

_ რა ლამაზი ქვეყანაა! - თქვა მან.

_ ხომ დიდებულია?

_ წავიდეთ, ვისაუზნოთ.

_ ხომ მართლა დიდებული ქვეყანაა? ფეხს რომ ადგამ, რაღაც სასიამოვნო გრძნობა მოგიცავს ხოლმე.

_ მე ისე მაქვს ფეხები დაბუჟებული, რომ ველარაფერსა ვგრძნობ. მაგრამ მართლაც ბრწყინვალე ქვეყანა ჩანს. წარმოგიდგენია, რას ვეღირსეთ, ჩემო ძვირფასო! აქა ვართ! ძლივს არ მოვშორდი იმ ოხერ ქვეყანას!

_ მართლაც რას ვეღირსეთ! ასეთი შვება ჯერაც არ მიგრძნია!

_ აბა, სახლებს შეხედე. მშვენიერი მოედანი არ არის?! აი, იქ უნდა ვისაუზმოთ?

_ წვიმაც ხომ მშვენიერია? იტალიაში სად ნახავ ამისთანა წვიმას. ხალისიანი წვიმას!

_ და ჩვენც აქა ვართ. ჩემო საყვარელო! წარმოგიდგენია? აქა ვართ!

კაფეში შევედით და ხის სუფთა მაგიდას შემოვუსხედით. მთვრალეზივით ვიყავით ატაცებული. წინსაფარაკრული საუცხოო სუფთა ქალი გამოვიდა და გვკითხა, რას ინებებთო.

_ ფუნთუშები, მურაბა და ყავა, _ უთხრა ქეთრინმა.

_ მაპატიეთ, მაგრამ ომია და ფუნთუშები არა გვაქვს.

_ მაშინ პური იყოს.

_ ხრაშუნა კვერებს დაგიცხობთ.

_ კეთილი.

_ ერბო-კვერცხიც მინდა.

_ რამდენი კვერცხისა ნებავს ბატონს?

_ სამი იყოს.

_ ოთხი დაუკვეთე, გენაცვალე.

_ ოთხი კვერცხი.

ქალი გავიდა. მე ქეთრინს ვაკოცე და მაგრად მივიკარი მისი ხელი. ხან ერთმანეთს შევხედავდით, ხან აქეთ-იქით ვიყურებოდით.

_ ჩემო საყვარელო! ხომ კარგია, ჩემო სიყვარულო?

_ დიდებულია, _ ვუთხარი მე.

_ რა ვუყოთ, რომ ფუნთუშები არა აქვთ, _ თქვა ქეთრინმა, _ მთელი ღამე ფუნთუშები მელანდებოდა. მერე რა მოხდა. მაინც არ დამწყვეტია გული. სულაც არ დამწყვეტია გული.

_ ალბათ, მალე დაგვიჭერენ.

_ მერე რა მოხდა, გენაცვალე. ჯერ ვისაუზმოთ, ნასაუზმევს თუ დაგვიჭერენ, არა უშავს რა. ეგვიც რომ არ იყოს, რას დაგვაკლებენ!

_ მე ბრიტანეთის ქვეშევრდომი ვარ, შენ _ ამერიკისა. ყველაფერი რიგთანად გვაქვს.

_ პასპორტი გაქვს?

_ რა თქმა უნდა. ეჰ, მაგაზე ნულარ ვილაპარაკებთ. ბედნიერები ვიყოთ.

_ ამაზე მეტი ბედნიერი როგორღა უნდა გავხდე, _ ვთქვი მე.

კუდაპრეხილმა მსუქანმა ნაცრისფერმა კატამ ოთახი გადმოჭრა და ჩვენს მაგიდასთან მოვიდა, ჩემს ფეხთან მოიკალათა და რამდენს გამეხახუნებოდა, იმდენს კრუტუნს ამოუშვებდა. დავიხარე და ხელი გადავუსვი. ქეთრინმა ბედნიერად გამიღიმა. _ ყავაც მოაქვთ, _ თქვა მან.

ნასაუზმევს დაგვიჭირეს. სოფელში გავისეირნეთ ცოტაზე და ნავსადგომში მივედით ჩემოდნების წამოსადებად. ჩვენს ნავთან ჯარისკაცი დაეყენებინათ.

_ თქვენი ნავია?

_ დიახ.

_ საიდან მოდიხართ?

_ გალმიდან.

_ მაშ გთხოვთ, გამოგვყვეთ.

_ ჩემოდნებს რა ვუყოთ?

_ შეგიძლიათ წამოიღოთ.

მე ჩემოდნები მიმქონდა, ქეთრინი გვერდზე მომყვებოდა. ჯარისკაცი კი უკან მოგვდევდა. ძველ საბაჟოში მივედით, სადაც მეტისმეტად გამხდარმა და მხედრულად გამოჭიმულმა ლეინტენანტმა დაგვკითხა.

_ რა ეროვნებისა ხართ?

_ ამერიკელი და ინგლისელი.

_ პასპორტები მიბოძეთ.

მე ჩემი პასპორტი მივეცი, ქეთრინმა თავისი ამოიღო ხელჩანთიდან.

დიდხანს ათვალიერებდა.

_ ასე რატომ შემოხვედით შვეიცარიაში, ნავით?

_ მე სპორტსმენი ვარ, _ მივუგე მე, _ ნიჩბოსნობა ყველაფერს მირჩევნია. როგორც კი მოვახელთებ, მუდამ ნავში ვზივარ ხოლმე.

_ აქ რატომ მოხვედით?

_ ზამთრის სპორტში უნდა მივიღო მონაწილეობა. ტურისტები ვართ.

_ აქ ზამთრის სპორტს რა უნდა?!

_ ვიცი, და ჩვენც იქით უნდა წავიდეთ, სადაც ზამთრის სპორტია.

_ იტალიაში რას აკეთებდით?

_ მე არქიტექტურას ვსწავლობდი, ჩემი ბიძაშვილი _ ხელოვნებას.

_ რატომ წამოხვედით იქიდან?

_ ზამთრის სპორტში უნდა მივიღოთ მონაწილეობა. არქიტექტურის თავი ვიღასა აქვს, ომია!

_ ცოტა ხანს აქ მოითმინეთ, _ გვითხრა ლეიტენანტმა. უკანა ოთახში გავიდა და პასპორტებიც თან გაიტანა.

_ რა დიდებული რამა ხარ, ძვირფასო! _ მითხრა ქეთრინმა, _ ასევე განაგრძე. ზამთრის სპორტისთვის ჩამოხვედი.

_ შენ თუ გაგეგება რამე ხელოვნებისა?

_ რუბენსი.

_ ზონზროხა და მსუქანი, _ ვუთხარი მე.

_ ტიცინი, _ თქვა ქეთრინმა.

_ ტიცინის თმა! - ვუთხარი მე, _ მანტენია იცი?

_ ძნელ კითხვებს ნუ მამღლევ. _ თუმცა ეგ კი ვიცი. საშინელი რამეა.

_ ძალიან. სულ ლურსმნით დაჩხვლეტილი.

_ ხომ ხედავ, რა კარგი ცოლი გეყოლება, _ მითხრა ქეთრინმა, _ შენს კლიენტებს ხელოვნებაზე საუბარს გავუბამ.

_ აჰა, მოდის, _ ვთქვი მე. გამხდარი ლეიტენანტი უკანა ოთახიდან გამოვიდა და ჩვენი პასპორტები გამოიტანა.

_ ლოკარნოში უნდა გადაგაგზავნოთ, _ გვითხრა მან, _ შეგიძლიათ ეტლი დაიქირავოთ, ჯარისკაციც გამოგყვებათ.

_ კეთილი, _ ვუთხარი მე, _ ნავს რაღა ვუყვით.

_ ნავი ჩამოგერთმევით. ამ ჩემოდნებში რა გაქვთ?

გაგვიჩხრიკა ჩემოდნები და პატარა ბოთლი კონიაკი ამოაძრო.

_ იქნებ დამეწვიოთ?

_ არა, გმადლობთ. _ იგი გაიჭიმა, _ ფული რამდენი გაქვთ?

_ ორი ათას ხუთასი ლირა.

ამან კარგი შთაბეჭდილება მოახდინა. _ თქვენს ბიძაშვილს რამდენილა აქვს?

ქეთრინს ათას ორასზე მეტი აღმოაჩნდა. ლეიტენანტი კმაყოფილი დარჩა. ჩვენს მიმართ ქედმაღლობაც ცოტათი გაუნელდა.

_ საზამთრო სპორტი თუ გინდათ, _ თქვა მან, _ ვენგენია ზედგამოჭრილი. მამაჩემს მშვენიერი სასტუმრო უდგას ვენგენში. ზამთარ-ზაფხულ ღია აქვს.

_ დიდებული საქმეა, _ ვთქვი მე, -მისამართს ვერ მომცემთ?

_ ახლავე დაგიწერთ, _ დიდი მოწიწებით გადმომცა ბარათი.

_ ჯარისკაცი გაგყვებათ ლოკარნოში. პასპორტებიც მას ექნება. ძალიან ვწუხვარ, მაგრამ რა გაეწყობა. დარწმუნებული ვარ, ან ვიზას მიიღებთ ლოკარნოში, ან პოლიციის ნებართვას.

ჯარისკაცს გადასცა პასპორტები, ჩვენ ჩემოდნები ავიღეთ და ეტლის დასაქირავებლად სოფლისკენ გავსწიეთ.

_ ეი! _გამოსძახა ლეიტენანტმა ჯარისკაცს და რაღაც უთხრა გერმანულ დიალექტზე. ჯარისკაცმა თოფი მხარზე მოიგდო და ჩვენს ჩემოდნებს დასტაცა ხელი.

_ დიდებული ქვეყანაა! _ვუთხარი მე ქეთრინს.

_ რა კარგი საცხოვრებელია!

_ დიდ მადლობას მოგახსენებთ, _მივმართე ლეიტენანტს. მან ხელი დაგვიქნია.

_ მზად ვარ, გემსახუროთ! _თქვა მან. ჩვენ ჯარისკაცს გავყევით სოფელში.

ლოკარნოში ეტლით გავემგზავრეთ, ჯარისკაცი მეეტლეს მოუჯდა კოფოზე. არც ლოკარნოში წასულა ურიგოდ საქმე. დაკითხვით დაგვკითხეს, მაგრამ ძალიან თავაზიანად გვექცოდნენ, რადგან პასპორტებიც გვქონდა და ფულიც. არამგონია, ჩვენი ნათქვამი თუნდაც ერთი სიტყვა დაეჯერებინოთ, და რა სისულელეა-მეთქი ვფიქრობდი, მაგრამ სასამართლოსავით იყო. არავითარი ჭკვიანური მსჯელობა საჭირო არ იყო _ისე ფორმალურად ასრულებდნენ მოვალეობას და ბევრი განმარტებაც არ დაგვჭირვებია. ჩვენ გვქონდა პასპორტებიც და ფულიც, რომელიც უნდა დაგვეხარჯა. ასე რომ, დროებითი ვიზები მოგვცეს. როცა მოესურვებოდათ, შეეძლოთ უკანვე წაეღოთ ეს ვიზები. სადაც კი მივდიოდით, ყველგან პოლიციაში უნდა გამოვცხადებულიყავით.

ყვალგან წასვლის უფლება გვაქვს? დიახ, მაინც სად ვაპირებთ?

_ საით აპირებ, ქეთ?

_ მონტრეში.

_ ძალიან ლამაზი ადგილია _ თქვა მოხელემ, - ალბათ, თქვენც მოგეწონებათ.

_ ლოკარნოც ძალიან ლამაზი ქალაქია, _თქვა მეორე მოხელემ, _დარწუნებული ვარ, ძალიან მოგეწონებათ ლოკარნო. ძალიან მომხიბვლავი ქალაქია ლოკარნო.

_ ჩვენ იმისთანა ადგილი გვინდა, საცა საზამთრო სპორტია.

_ მონტრეში რა საზამთრო სპორტია!

_ უკაცრავად! _ შეესიტყვა მეორე მოხელე, _ მე თვითონ მონტრეელი ვარ. მონტრე-ობერლანდ-ბერნუას რკინიგზის ხაზზე მშვენიერი ადგილებია საზამთრო სპორტისათვის! თქვენგან ამის უარყოფა არაკეთისლინდისიერება იქნება.

_ მე არ უარვყოფ. მე მხოლოდ ისა ვთქვი, მონტრეში საზამთრო სპორტს არ მისდევენ-მეთქი.

_ ვერ დაგეთანხმებით, _ შეესიტყვა მეორე, _ მაგაში ვერ დაგეთანხმებით.

_ მე კი ამას ვამტკიცებ.

_ ვერ დაგეთანხმებით. მე თვითონ მილუგავნია მონტრეს ქუჩებში. ერთჯერ და ორჯერ კი არა. ლუგაობა ზამთრის სპორტია, აბარა არის!

ახლა მე მომიბრუნდა მეორე მოხელე.

_ თქვენ ლუგაობა გნებავდათ, სერ? დამერწმუნეთ, რომ მშვენივრად მოეწყობით ლოკარნოში: ჰავა _ ჯანსაღი, ბუნება _ მომხიბლავი. ძალიან მოგეწონებათ.

_ ბატონმა თვითონვე გამოთქვა მონტრეში წასვლის სურვილი.

_ ლუგაობა რას ნიშნავს? _ ვკითხე მე.

_ ხომ ხედავთ, პირველად ესმის ლუგაობა.

ამან დიდი შვება აგრძნობინე მეორე მოხელეს. ძალიან კმაყოფილი დარჩა.

_ იგივე ტობოგანია, _ მითხრა პირველმა.

_ ნურას უკაცრავად, - თავი გააქნია მეორემ _ ისევ უნდა შემოგედავოთ. სად ტობოგანი და სად ლუგი. ტობოგანს კანადაში ბრტყელი თამასებისაგან აკეთებენ, ლუგი კი ჩვეულებრივი მარხილია, ოღონდ კავები აქვს გვერდებზე. აქ სიზუსტეა მთავარი.

_ ტობოგანებით ვერ ვიცურავებთ? _ ვკითხე მე.

_ როგორ არა, _ მიპასუხა პირველმა, _ დიდებულად იცურავებთ. მონტრეშივე იშოვით შესანიშნავ კანადურ ტობოგანებს. ძმები ოქსები ვაჭრობენ ტობოგანებით. თვითონვე შემოაქვთ გასაყიდად.

მეორე მოხელე შებრუნდა. _ ტობოგანს, _ თქვა მან, _ საგანგებო პისტე1 სჭირდება. მონტრეს ქუჩებში ტობოგანებით სრიალი სად თქმულა! აქ სადა გაქვთ ბინა?

1 აქ. _ ბილიკი (ფრანგ.).

_ ჯერ არ ვიცით, _ ვუპასუხე მე, _ ეს არის, ბრისაგოდან ჩამოვედით. ეტლი გარეთ გველოდება.

_ მონტრემი წასვლით არ ინანებთ, _ თქვა პირველმა მოხელემ, თქვენ თვითონვე ნახავთ, რომ მშვენიერი და საამური ჰავაა. საზამთრო სპორტისთვისაც შორს წასვლა არ დაგჭირდებათ.

_ თუ მართლა საზამთრო სპორტი გაინტერესებთ, _ თქვა მეორე მოხელემ, _ ენგადინში უნდა წახვიდეთ, ან მიურენში. აქ მონტრემი წასვლას გირჩევენ, საზამთრო სპორტისათვის, მაგრამ მე წინააღმეგი ვარ.

_ მონტრეს თავზე, ლეუ-ავანში, შესანიშნავი ადგილებია ყოველნაირი საზამთრო სპორტისთვის!

_ მონტრეს პატრიოტმა თავის მეტოქეს გადაუზღვრა.

_ ბატონებო, _ ვთქვი მე, _ სამწუხაროდ, უნდა წავიდეთ. ჩემი ბიძაშვილი საშინლად დაღლილია. ჯერ მონტრეს მოვსინჯავთ.

_ მოგილოცავთ! _ პირველმა მოხელემ ხელი ჩამომართვა.

_ მერწმუნეთ, რომ ინანებთ ლოკარნოდან წასვლას, _ მითხრა მეორე მოხელემ, _ ყოველ შემთხვევაში, მონტრეს პოლიციაში უნდა გამოცხადდეთ.

_ პოლიციაში არავითარი უსიამოვნება არ შეგხვდებათ, _ გამამხნევა პირველმა, _ თქვენი თვალით ნახავთ, რა თავაზითა და მეგობრობით შეგხვდებიან იქაურები.

_ განუზომელ მადლობას მოგახსენებთ ორივეს, _ ვთქვი მე, _ დიდად ვაფასებ თქვენს რჩევას.

_ მშვიდობით ბრძანდებოდეთ, _ თქვა ქეთრინმა, _ თქვენი დიდი მადლობელი ვართ.

კარებამდე მოგვაცილეს და თავი დაგვიკრეს, ლოკარნოს პატრიოტმა, ცოტა არ იყოს, ცივად. კიბეზე დავეშვით და ეტლში შევედით.

_ ღმერთო ჩემო! _ ამოიხვნეშა ქეთრინმა, _ მანდედან ცოტა უფრო ადრე წამოსვლა არ შეიძლებოდა? _ მეეტლეს იმ სასტუმროს მისამართი მივეცი, სად დაბინავებაც ერთ-ერთმა მოხელემ გვორჩია. მან სადავეები მოსწია.

_ არმია სულ გადაგავიწყდა! _ მითხრა ქეთრინმა. ჯარისკაცი ეტლთან იდგა. ამოვიღე და ათლირიანი ვაჩუქე. _ შვეიცარიული ფული ჯერ არამაქვს, _ ვუთხარი მე. მადლობა გადამიხადა, სამხედრო სალამი მომცა და წავიდა. ეტლი აიძრა და მალე სასტუმროს მივადექით.

_ მონტრე რაში გაგახსენდა? _ ვკითხე ქეთრინს, _ მართლა ხომ არ გინდა იქ წასვლა?

_ სხვა ვერაფერი მოვიფიქრე უცებ, _ თქვა მან, _ ცუდი ადგილი როდია. სადმე მთაში დავბინავდეთ.

_ გეძინება?

_ უკვე მძინავს.

_ გემოზე გამოვიძინებთ. საბრალო ქეთ, რა საშინელი ღამე გაათენა წუხელ!

_ მშვენიერი დრო გავატარე, _ თქვა ქეთრინმა, _ განსაკუთრებით, ქოლგაზე გადაჩახხულს რომ გიყურებდი.

_ არა მჯერა, რომ შვეიცარიაში ვარ.

_ მე კიდევ მეშინია _ რომ გავიღვიძებ, ვაითუ სიზმარი გამოდგეს-მეთქი.

_ მეც.

_ მაგრამ ხომ სინამდვილეა, ძვირფასო?! მილანის ვაგზლისკენ ხომ აღარ მივდივართ შენს გასაცვილებლად!

_ არა მგონია.

_ ასე ნუ ლაპარაკობ. ნუ მაშინებ. იქნებ მართლა შენს გასაცვილებლად მოვდიოდე!

_ მთვრალივითა ვარ და მე თვითონ არ ვიცი, რას ვამბობ, _ ვუთხარი მე.

_ აბა, ხელები მაჩვენე.

ხელები გავუშვირე. სულ გადაყვლეფილი მქონდა.

_ ოღონდ გვერდში არა მაქვს ჭრილობა, _ ვთქვი მე.

_ ნუ მკრეხელობ!

დადლილობისაგან თავბრუ მესხმოდა. ყველაფრის ხალისი წამერთო. ეტლი ქუჩაში მირახრახებდა.

_ საწყალი ხელები! - თქვა ქეთრინმა.

_ ხელი არ დამაკარო, _ ვუთხარი მე, _ ღმერთმანი, არც კი ვიცი, სადა ვართ. სად მივდივართ, მეეტლევ? _ მეეტლემ ცხენი შეაჩერა.

_ მეტროპოლში. ასე არ მითხარით?

_ ჰო, _ ვთქვი მე, _ ყველაფერი მოგვარებულია, ქეთ.

_ არა უშავს, ძვირფასო, დამშვიდდი. კარგად გამოვიძინებთ და ხვალ აღარ იქნები მთვრალივით.

_ მაგარი მთვრალი ვარ, - ვთქვი მე, _ ნამდვილი კომიკური ოპერა იყო დღეს. იქნებ მშია!

_ დადლილი ხარ და მეტი არაფერი, ძვირფასო, ისევ კარგად გახდები. _ ეტლი სასტუმროს წინ გაჩერდა. ვიღაც გამოვიდა ჩემოდნების წასადებად.

_ უკვე კარგადა ვარ, _ ვთქვი მე. მოკირწყლულ ბილიკზე ვიდექით და სასტუმროში შევდიოდით.

_ ვიცი, რომ კარგად გახდები. გადაიქანცე. არ გამოგიძინა.

_ რაც მთვარია, აქა ვართ!

_ ჰო, ნამდვილად აქ ვართ!

ბიჭი, რომელსაც ჩვენი ჩემოდნები მიჰქონდა, სასტუმროში შეგვიძღვა.

წიგნი მეხუთე

თავი XXXVIII

თოვლმა ძალიან დაიგვიანა იმ შემოდგომაზე. ჩვენი წაბლისფერი ხის სახლი ფიჭვებში იყო ჩადგმული, მთის კალთაზე. ღამღამობით ყინავდა და დილით, პირსაბანთან, დოქებში წყალს სიფრიფანა ყინული ჰქონდა მოდებული. მისის გუტინგენი დილაადრიან შემოაღებდა ხოლმე ჩვენი ოთახის კარებს, ფანჯრებს დაკეტავდა და შორენკეცის მაღალ ღუმელში ცეცხლს გააჩაღებდა. ფიჭვის შეშა ტკაცატკუცით ისროდა ნაპერწკლებს და მალე ღუმელი აგუგუნდებოდა. მეორედ რომ შემოვიდოდა მისის გუტინგენი, მსხვილ ნაპობ შეშასა და დოქით ცხელ წყალს შემოიტანდა; გათბებოდა ოთახი, და საუზმესაც მოგვართმევდნენ. წამოვჯდებოდით ლოგინში, საუზმეს შევექცეოდით და გავყურებდით ტბასა და გაღმა, ტბის გასწვრივ, საფრანგეთის სანაპიროზე აღმართულ მთებს. მთის მწვერვალებზე თოვლი იდო და ტბას მორუხო-მოლურჯო ფერი გადაჰკრავდა.

გარეთ, ზედ შალეს წინ, მთის გზა გადიოდა. ურმის ნაკვალევი და თვლებისაგან ამოხნექილი მიწა ყინვას რკინასავით გაემაგრებინა, გზა მტკიცედ მიძვრებოდა ზემოთ, ველზე გადამდგარ ტყესა კვეთდა, მთას ირგვლივ ერტყმოდა, გაივლიდა ტყისპირ მდელოებში ჩადგმულ ქოხმახებს და ველს ერთვოდა. ველი ჩაღრმავებული იყო და შუაში მდინარე ჩასდიოდა, რომელიც შემდეგ ტბას ერთვოდა. როცა ველს ქარი ჩამოუქროლებდა, ჩვენამდეც აღწევდა ქვებზე მდინარის რაკრაკი.

ზოგჯერ გზიდან გადავუხვევდით და ბილიკს ფიჭვნარში შევყვებოდით. მიწა რბილი იყო ტყეში, ყინვას გზასავით ვერ გაემაგრებინა, მაგრამ გზის სიმაგრე ჩვენ სულაც არ გვანაღვლებდა, რადგან ფეხსაცმლის ლანჩებსა და ქუსლებზე ლურსმნები გვეკრა, ლურსმნები გაყინულ ნაკვალევში ესობოდა და სასიამოვნო იყო გზაზე სიარული, ერთგვარად გვამხნევებდა კიდეც. არც ტყეში გავლა ყოფილა ნაკლებ მომხიბლავი.

ჩვენი სახლიდან მთა ციცაბოდ ეშვებოდა ტბისპირა პატარა მდელოზე. მზე რომ გამოანათებდა, სახლის აივანზე გამოვიდოდით და გადავყურებდით მთის კალთაზე დახვეულ გზას, უფრო

დაბალ მთის ფერდობზე ტერასებად გაშენებულ ვენახს. ზამთარს ერთიანად გაეხმო ვაზი, მინდვრები ყორეებით იყო დაყოფილი. ვენახს ქვემოთ, ტბისპირა ვიწრო ველზე ქალაქი იწყებოდა. ტბაში პატარა კუნძული იყო და ორი ხე მეთევზეთა ნაგებობის იალქნებით მოჩანდა ამ კუნძულზე. გაღმა მთები ციცაბო და წაწვეტებული იყო, ტბის ბოლოში, ორ მთაგრეხილს შორის, რონის ხეობა მიემართებოდა, სულ ზემოთ კი, საცა ხეობას მთები ეზღუდებოდა, დან-დიუმიდი მოჩანდა მაღალი თოვლიანი მთა, რომელიც მთელ ხეობაში ბატონობდა, მაგრამ ისე შორს იყო, რომ ჩრდილს არა ქმნიდა.

მზიან ამინდში აივანზე ვსაუზმობდით, სხვა დროს კი ზემოთ, პატარა ფიცრულ ოთახში, რომელსაც ერთ კუთხეში დიდი ბუხარი ჰქონდა ამოყვანილი. ქალაქში წიგნები და ჟურნალები ვიყიდეთ, აგრეთვე ჰოილი, 1 და ათასნაირი კარტის თამაში ვისწავლეთ. დღისით იმ პატარა, ბუხრიან ოთახში ვიყავით ხოლმე. აქ იდგა ორი მშვენიერი სავარძელი და წიგნებისა და ჟურნალების მაგიდა, კარტს სასადილო მაგიდაზე ვთამაშობდით, როცა აალაგებდნენ. მისტერ და მისის გუტინგენები დაბლა ცხოვრობდნენ, და ღამით ზოგჯერ მათი მუსაიფი გვესმოდა ქვემოდან. ისინიც ძალიან ბედნიერები იყვნენ. კაცი ადრე უფროსი ოფიცინტი ყოფილა და ქალიც იმავე სასტუმროში მსხურობდა თურმე დამლაგებლად, ფულს თანდათანობით ზოგავდნენ და მერე ეს კარ-მიდამო შეიძინეს. ერთი შვილი ჰყოლიათ და ისიც უფროსი ოფიცინტის ხელობასა სწავლობდა ციურისის ერთ-ერთ სასტუმროში. ქვემოთ ოთახი ჰქონდათ საგანგებოდ, სადაც ღვინოსა და ლუდს ჰყიდდნენ. სადამოობით, ზოგჯერ, გვესმოდა ხოლმე, როგორ გაჩერდებოდა ჭიშკართან ეტლი, მამაკაცები კიბეს ამოივლიდნენ და ღვინის გადასახუხავად იმ ოთახში შედიოდნენ.

1 ოთახის თამაშობანთა ენციკლოპედია, შედგენილი ე დ მ ო ნ დ ჰ ო ი ლ ი ს მიერ.

დერეფანში, ჩვენი პატარა ოთახის პირდაპირ, დიდი ყუთი იდგა, შეშით სავსე, და ცეცხლი რომ განელდებოდა, შეშა იქიდან შემომქონდა. მაგრამ ადრე ვწვებოდით. ჩვენს დიდ საწოლ ოთახში სინათლეს არც კი ვანთებდით, სიბნელებში შევდიოდით, გავიხდიდი ტანსაცმელს, ფანჯარას გამოვადებდი, გადავხედავდი ღამეს, ცივ ვარსკვლავებს, ფანჯრის ქვემოთ მდგარ ფიჭვის ხეებს, და ხელადვე ლოგინში შევვარდებოდი. სასიამოვნო იყო ლოგინში წოლა, რადგან ირვლივ ცივი და სუფთა ჰაერი იდგა, ფანჯრის იქით კი ღამეს გავცქეროდით. მაგრამ გვეძინა, და თუ გამომეღვიძებოდა, ვიცოდი, რომ მხოლოდ ერთი რამის გამო: ბუმბულის საბანს ფრთხილად გადაწვევდი _ ქეთრინი არ გავადვიძო-მეთქი, და ისევ შეწვევბოდი. თბილად და ლაღად ვიყავი თხელ საბანში. ომი ისევე შორს გვეწვენებოდა, როგორც ფეხბურთის თამაში რომელიღაც კოლეჯში. მაგრამ გაზეთებიდან ვიგებდი, რომ ბრძოლები კვლავ გრძელდებოდა, რადგან მთაში ჯერაც არ მოსულიყო თოვლი.

ზოგჯერ მთიდან დავეშვებოდით დამონტრეში ჩავიდოდით. ბილიკიც ჩადიოდა. მაგრამ მეტისმეტად შვეული იყო და ჩვენ ყინვისაგან გამაგრებულ ფართო გზით ჩასვლას ვარჩევდით. გადავკვეთდით მინდვრებს, ყორეებით შემოზღუდულ ზვრებს გავცდებოდით და სოფლებში

გავივლიდით. სამი სოფელი იყო: შერნე, ფონტანივანი დამესამის სახელი აღარ მახსოვს. იქიდან გასულები მთის შვერილზე აღმართულ ქვის ძველებურ ციხესიმაგრეს ჩავუვლიდით, ტერასებზე გაშენებულ ვენახებს შორის, სადაც ყოველი ვაზი ჭიგოზე იყო მიკრული, ვაზები გამხმარ-გამურულები იყო. მიწათოვლს ელოდა, ხოლო ქვემოთ ტბა გლუვი და ფოლადივით რუხი გამხდარიყო. ციხესიმაგრიდან გზა თავქვე ეშვებოდა, ცოტა ხნის შემდეგ მარჯვნივ უხვევდა და აქედან მონტრემდე, ყველაზე უფრო შვეული ნაწილი გზისა, მოკირწყლული იყო.

ნაცნობები არა გვყოლია მონტრემში. დაფუყვებოდით ტბას და შევეყურებდით გედებს, ურიცხვ თოლია და ქარიშხალას, რომლებიც ჩვენს მიახლოებაზე წამოფრინდებოდნენ და როცა ზემოდან დახედავდნენ წყალს, ჩხავილით იქაურობას იკლებდნენ. შორს, ტბის სიღრმეში, იხვების გუნდები მოჩანდა, პატარები და შავები იყვნენ და ცურვის დროს წყალზე კვალსა ტოვებდნენ. ქალაქში მთავარ ქუჩას გავყვებოდით და მაღაზიების ვიტრინებს ვათვალიერებდით. აქ იყო ბევრი დიდი სასტუმრო, რომლებიც ახლა დაეკეტათ, მაღაზიების უმრავლესობა კი ღია იყო და ჩვენი დანახვა ყველგან უხაროდათ. ერთი კარგი საპარიკმახერო იყო და ქეთრინი იქ იკეთებდა ხოლმე თმას. დიასახლისი ძალიან ხალისიანი ქალი ჩანდა და მთელ ქალაქში ის იყო ჩვენი ერთადერთი ნაცნობი. მანამ ქეთრინი საპარიკმახეროში იჯდა, მე ზემოთ ავუხვევდი და ლუდხანაში შევდიოდი, ვსვამდი შავ მიუნხენურ ლუდს და გაზეთებს ვათვალიერებდი. ვკითხულობდი ჩორრიერე დელლასერას და პარიზიდან მიღებულ ინგლისურ-ამერიკულ გაზეთებს. განცხადებები სულ საღებავით იყო გათხუპნული, ალბათ შიშობდნენ, მტერთან ამით კავშირი არ დაიჭირონო. კარგი არაფერი ეწერა გაზეთებში. ყველგან შავად მიდიოდა საქმე. ვიჯექი კუთხეში, ხელში შავი ლუდით სავსე დიდი ტოლჩა მეჭირა, იქვე ქალაქის პარკიდან ნამცხვარს ვიღებდი და ვჭამდი, რადგან პრეტცელის მომლამო გემო მომწონდა, ლუდს ძალიან უხებოდა, თან ათასნაირი უბედურების ამბავს ვკითხულობდი. მეგონა, ქეთრინი გამომივლიდა, მაგრამ არ გამოიარა, ასე რომ გაზეთები ისევ თაროზე დავაწყვე, ლუდის ფული გადავიხადე და ქეთრინისაკენ გავემართე. ზამთრის ცივი და ბნელი დღე იყო, სახლის ქვებიც კი ცივი ჩანდა. ქეთრინი იქვე დამხვდა. პარიკმახერი ქალი თმას უხვევდა. მეც ჩამოვჯექი და ქეთრინს დავუწყე ყურება. მაღელვებდა მისი ცქერა, და ქეთრინს გაელმა, გამომელაპარაკა, აღელვებისაგან ხმა, ცოტა არ იყოს, ჩამეხრჩნა. თმის დასახვევი სასიამოვნოდ ტკაცუნებდა, სამ სარკეში ვხედავდი ქეთრინს, ოთახში ბნელოდა და საამური სამყოფი იყო. პარიკმახერმა მოათავა თავისი საქმე, ქეთრინმა სარკეში ჩაიხედა და ცოტათი შეისწორა თმა, ზოგან ამოაძრო და ზოგან დაიმაგრა სარკი. მერე წამოდგა.

_ ძალიან ვწუხვარ, რომ დიდხანს გალოდინე.

_ მონსიეურ დიდი ინტერესით გიყურებდათ. ხომ მონსიეურ? _ ქალმა გაიღიმა.

_ დიახ, _ მივუგე მე.

გამოვედით და ქუჩას დავუყევით. ნამდვილი ზამთრის სიცივე იდგა, ქარიც ქროდა. _ ო, როგორ მიყვარხარ, ძვირფასო, _ ვუთხარი მე.

_ რა კარგად მოვეწყვეთ, არა? _ თქვა ქეთრინმა, _ მოდი, ჩაის მაგიერ, სადმე შევიდეთ და ლუდი დავლიოთ. პატარა ქეთრინს ძალიან არგებს. მეტისმეტად არ გაიზრდება.

_ პატარა ქეთრინი, _ ვთქვი მე, _ დიდი უქნარა ვინმეა!

_ ძალიანაც კარგია, _ თქვა ქეთრინმა, _ სულ არ გვაწუხებს. ექიმმა მითხრა, ლუდი შენ გარგებს და ბავშვის ზრდას ხელს შეუშლისო.

_ თუ მართლა ასე პატარა შეინარჩუნე და ბიჭი გამოდგა, იქნებ ჟოკეი გახდეს.

_ ბავშვი თუ დაგვებადა, მართლა ვიქორწინოთ, _ თქვა ქეთრინმა. ჩვენ ლუდხანაში ვისხედით, კუთხეში. გარეთ ჩამობნელდა. ჯერ არ იყო ასე გვიან, მაგრამ საერთოდ მოღუშული დღე იდგა და ბინდი ადრე ჩამოწვა.

_ ბარემ ახლავე ვიქორწინოთ, _ ვუთხარი მე.

_ არა, _ თქვა ქეთრინმა, _ ახლა უხერხულია. ამკარად მატყვია. ასე სად უნდა გამოვჩნდე.

_ ნეტა, ადრევე გვექორწინა.

_ მართლაც აჯობებდა, მაგრამ მაგისი თავი სადა გვქონდა, ძვირფასო?!

_ რა ვიცი.

_ ერთი რამ კი ვიცი, ასე ჯვრისდასაწერად ვერ გამოვჩნდები, შვილებით დაყურსულ დედაკაცსა ვგავარ.

_ დედაკაცს, აბა, რა გიგავს?!

_ ნამდვილი დედაკაცი ვარ, ჩემო ძვირფასო. პარიკმახერმა მკითხა, პირველი შვილია? მე ვუთხარი, კიდევა მყავს ორი გოგო და ორი ბიჭი-მეთქი.

_ როდისღა ვიქორწინოთ?

_ როცა გინდა, ოღონდ ჯერ გავხდე. დიდებული ქორწილი უნდა გადავიხადოთ. რა ერთიმეორეზე უკეთესი ახალგაზრდები არიანო, ყველა ამას უნდა ფიქრობდეს!

_ ჰო, მაგრამ, არ გაწუხებს ეს?

_ რატომ უნდა მაწუხებდეს, ჩემო კარგო? ერთადერთი მილანში შევიქენი ცუდად, თავი რომ კახპად წარმოვიდგინე, სულ შვიდ წუთს მქონდა ასეთი გრძნობა. და მაშინაც ოთახის მორთულობამ იმოქმედა. რა, არა ვარ კარგი ცოლი?

_ მშვენიერი ცოლი ხარ.

_ ჰოდა, რაღა ფორმალობას გამოვეკიდოთ. ძველებურადვე გავხდები თუ არა, მაშინვე ვიქორწინოთ.

_ აგრე იყოს.

_ რას იტყვი, კიდევ დავლიოთ! ექიმმა მითხრა, მენჯი ცოტათი ვიწრო გაქვს და რაც უფრო პატარა იქნება მეორე ქეთრინი, ის აჯობებსო.

_ სხვა რა გითხრა?

_ არაფერი. საუცხოო სისხლის წნევა მაქვს, ჩემო კარგო. აღფრთოვანებული იყო ჩემი წნევით.

_ ვიწრო მენჯი რომ გაქვს, ამაზე რა გითხრა?

_ არაფერი. სულ არაფერი. თხილამურებზე ნუ შედგებიო.

_ სწორია.

_ აქამდე თუ არ გივლია, ახლა დაწყება მეტისმეტად დაგვიანებულიაო. თხილამურზე შედგომა კი შეიძლება, ოღონდ დაცემა არ შეიძლებაო.

_ კაი ხუმარა ექიმი ყოფილა.

_ მართლაც მშვენიერი კაცია. ბავშვის დაბადების დროსაც ის მოვიყვანოთ.

_ თუ ვიქორწინოთო, ეს აღარ ჰკითხე?

_ არა. ოთხი წლის ჯვარდაწერილები ვართ-მეთქი, ვუთხარი. მაინც სულ ერთია, ჩემო ძვირფასო. მენ თუ მოგთხოვდი, ამერიკის ქვეშევრდომი უნდა გავხდე, ხოლო ამერიკული კანონის მიხედვით, როცა უნდა იქორწინო, ბავშვი კანონიერად ითვლება.

_ საიდან გაიგე?

_ ნიუ-იორკის `უორლდ ალმანაკი` ვნახე ბიბლიოთეკაში.

_ რა კარგი გოგო ხარ!

_ ძალიან მიხარია, რომ ამერიკელი გავხდები და ამერიკაში წავალთ. ხომ წავალთ, საყვარელო? ნიაგარის ჩანჩქერი მინდა ვნახო.

_ რა კარგი გოგო ხარ!

_ კიდევ მინდოდა რაღაცის ნახვა, მაგრამ ვეღარ მომიგონებია.

_ სასაკლაო?

_ არა. აღარ მახსენდება.

_ ვულვორთის ცათამბჯენი?

_ არა.

_ დიდი კანიონი?

_ არა. მაგრამ ეგეც კი მაინტერესებს.

_ მაინც რა იყო?

_ ოქროს ჭიშკარი!1 გამახსენდა. სად არის ოქროს ჭიშკარი?

1 სრუტეა სან-ფრანცისკოსთან, ამერიკის დასავლეთ სანაპიროზე.

_ სან-ფრანცისკოში.

_ წავალთ. სან-ფრანცისკოს ნახვა ისედაც მინდა.

_ კარგი, წავიდეთ.

_ ახლა კი მთის მწვერვალზე ავიდეთ. კარგი?

_ ხუთზე და რაღაც წუთებზე მატარებელი იქნება.

_ მაგ მატარებელს გავყვით.

_ გავყვით. ერთი ლუდი კიდევ დავლიოთ.

გარეთ რომ გამოვედით დასადგურის კიბეზე შევდგით ფეხი, სიცივემ აგვიტანა. რონის ხეობიდან მსუსხავი ქარი უბერავდა. მაღაზიების ვიტრინები განათებული იყო. ჯერ მეტისმეტად შვეული კიბით სხვა ქუჩაზე გავედით. იქიდან კი მეორე კიბით პირდაპირ სადგურში ამოვყავით თავი. სულ მთლად გაჩახჩახებული ელექტრომატარებელი გასვლას ელოდა. გამოკრულ ციფერბლატზე გასვლის დრო იყო ნაჩვენები. დახატული ისრები ექვსის ათ წუთს უჩვენებდა. სადგურის საათს შევხედე. ხუთ წუთში გავიდოდა. ვაგონში რომ შევდიოდით, მემანქანე და კონდუქტორი დავინახე, სადგურის ბუფეტთან გამოვიდნენ. დავსხედით და ფანჯრები გავადეთ. მატარებელს ელექტროენერგიით ათბობდნენ და შეხუთული ჰაერი იდგა, მაგრამ ფანჯრიდან ცივი ნიავი შემოიჭრა.

_ დაიღალე, ქეთ? _კვითხე მე.

_ არა, მშვენივრად ვარ.

_ მალე მივალთ.

_ მიყვარს მატარებელი, _ მითხრა მან, _ ჩემზე ნუ წუხარ, საყვარელო, მშვენივრად ვარ.

შობამდე სამი დღეა იყო დარჩენილი, თოვლი რომ მოვიდა. ერთ დილას გამოგვეღვიძა და თოვდა. ერთხანს აღარ ავმდგარვართ ლოგინიდან, ბუხარში ცეცხლი გიზგიზებდა, ჩვენ კი

ვიწექით და თოვლის ცვენას შევყურებდით. მისის გუტინგენმა საუზმის ლანგრები აალაგა და ცეცხლს შეუკეთა. ეს იყო ნამდვილი ქარბუქი. შუაღამისას ამოვარდაო, მისის გუტინგენმა გვითხრა. წამოვდექი და ფანჯრიდან გადავიხედე, მაგრამ გზის იქით ვერაფერი გავარჩიე. გამწარებით ქროდა და თოვლა. ისევ ლოგინში შევძვერი და მუსაიფი გავაბით.

_ ნეტა თხილამურებით სრიალი შემეძლოს, _ თქვა ქეთრინმა, _რა გულდასაწყვეტია, რომ თხილამურებზე შედგომა არ შემეძლია!

_ ბოხსლეი1 ვიშოვოთ და გზაზე დავეშვათ. ეს შენთვის მანქანით მგზავრობაზე საშიში არ იქნება.

1 მოკლე და პატარა მარხილი, რომელსაც საჭე აქვს დამაგრებული.

_ არ დამანჯღრევს?

_ ვნახოთ.

_ ნეტა არ დამანჯღროს.

ცოტა ხნის შემდეგ თოვლში გავისეირნოთ.

_ საუზმის წინ, _თქვა ქეთრინმა, _მადის მოსაყვანად.

_ მე მუდამ მშია ხოლმე.

_ მეც.

გავედით თოვლში, მაგრამ ისე მოაყარა ნამქერი, რომ ფეხი არ მოგვაცვლევინა. სადგურისაკენ გავემართეთ, მე წინ მივდიოდი, გზასა ვკვალავდი, მაგრამ მანამ მივალწევდით, დიდი ხანი გავიდა. ისე მოჰქონდა ქარს თოვლი, რომ თვალი არ გაგვახელინა. პატარა სამიკიტნოში შევედით, სადგურთან ახლოს, ცოცხით ჩამოვფერთხეთ ერთმანეთს თოვლი, მაგიდას მოვუსხედით და ვერმუთი მოვატანინეთ.

_ დიდი ქარბუქია, _ თქვა ოფიცინტმა ქალმა.

_ მაშა.

_ ძალიან დაიგვიანა თოვლმა წელს.

_ მაშა.

_ შოკოლადის ფილა ხომ არ შევჭამო? _ იკითხა ქეთრინმა, _თუ საუზმის დროც მოახლოვდა? სულ მშია და მშია.

_ ერთი ფილა შეჭამე, _ ვუთხარი მე.

_ თხილით შევჭამ, _თქვა ქეთრინმა.

_ ძალიან გემრიალია, _ თქვა გოგომ, _მეც ყველაფერს მირჩევნია.

_ მე მეორე ვერმუთს გადავკრავ.

გარეთ რომ გამოვედით და უკან დავბრუნდით, ჩვენი ნაფეხურები სულ ჩაეჩუმქრა, აქა-იქ თუ შენიშნავდი ოდნავ ჩაღრმავებულ ნაკვალევს. თოვლი ცხვირ-პირში გვცემდა და თვალებს ძლივძლივობით ვახელდით. თოვლი ჩამოვიფერთხეთ და სასაუზმოდ შევედით. საუზმე მისტერ გუტინგენმა მოგვართვა.

_ ხვალ სათხილამურო ამინდი იქნება, _თქვა მან, _დადიხართ თხილამურებით, მისტერ ჰენრი?

_ არა. მაგრამ ვისწავლო მინდა.

_ თქვენ სულ ადვილად ისწავლით. ჩემი ბიჭი ჩამოდის საშობაოდ და ის გასწავლით.

_ დიდებულია. როდის ჩამოვა?

_ ხვალ საღამოს.

ნასაუზმევს პატარა ოთახში ვისხედით ბუხართან და ფანჯრიდან თოვას ვუყურებდით. უცებ ქეთრინმა მითხრა:

_ იქნებ უჩემოდ გაემგზავრო სადმე, ძვირფასო, და მამაკაცებთან ერთად იცურაო თხილამურებით.

_ არა. რათ მინდა!

_ ზოგჯერ იქნებ უჩემოდაც გინდოდეს-მეთქი ხალხში გასვლა.

_ შენ გენატრება ხოლმე სხვა ხალხის ნახვა?

_ არა.

_ არც მე.

_ ვიცი. მაგრამ შენი მდგომარეობა მაინც სხვა არის. მე ბავშვი უნდა გამიჩნდეს და ამით ვსულდგმულობ. განა მე კი ვერა ვგრძნობ, რომ სულ გამოვტუტუცდი და ენად გავიკრიფე?! იქნებ აჯობოს, ცოტ-ცოტა ხანით წახვიდე და ჩემგან მოისვენო.

_ შენ გინდა, რომ წავიდე?

_ არა. მე მინდა, სულ ჩემთან იყო.

_ მეც ასე ვაპირებ.

_ ჩემთან მოდი, კოპი უნდა გაგისინჯო, _ მითხრა მან, _ რამხელა კოპია! _ თითებით მოსინჯა _ არ გინდა, რომ წვერი მოუშვა, საყვარელო?

_ შენ გინდა, მოვუშვა?

_ ისე, გასართობად. მინდა, წვერიანი გნახო.

_ კარგი. მოვუშვებ. ახლავე, ამ წუთშივე დავიწყებ მოშვებას. რა კარგი რამე მოიფიქრე! საქმე გამიჩნდება.

_ მოგწყინდა ხომ უსაქმოდ?

_ სულაც არა. მირჩევნია კიდევ. დიდებულად ვგრძნობ თავს. შენ?

_ მეც დიდებულად. მაგრამ, ასე რომ გავიბერე, ვაითუ თავი მოვაწყინე-მეთქი!

_ ო, ქეთ. შენ არც კი იცი, რა გაგიჟებით მიყვარხარ!

_ ასეთიც?

_ სწორედ ასეთი, ახლა რომ ხარ. დიდებულად ვგრძნობ თავს. ხომ კარგია ასე?

_ ძალიან. მაგრამ ხანდახან თითქოს მოსვენებას კარგავ.

_ არა. ზოგჯერ ფრონტი და ნაცნობი ხალხი გამახსენდება, მაგრამ არაფერია. დიდხანს საერთოდ არაფერზე არ ვფიქრობ.

_ მაინც ვინ გაგონდება?

_ რინალდი, მღვდელი... და ათასი ვინმე. მაგრამ დიდხანს არ ვფიქრობ ხოლმე. ომზე ფიქრს ვერიდები. აღარაფერი მესაქმება ომთან.

_ ახლა რაზე ფიქრობ?

_ არაფერზე.

_ არა, რაღაცაზე ფიქრობ. მითხარი.

_ მე იმას ვფიქრობდი, რინალდის მართლა სიფილისი ხომ არ სჭირდა-მეთქი.

_ სულ ეგ იყო?

_ სულ.

_ სიფილისი სჭირს?

_ არ ვიცი.

_ რა კარგია, რომ შენ არა გჭირს. შენ ხომ არაფერი გჭირვებია ამნაირი?

- _ გონორეა მჭირდა.
- _ გაგონებაც არ მინდა. ძალიან მტკივნეული იყო?
- _ ძალიან.
- _ ნეტა მეც მჭირვებოდა.
- _ მაგას გულით არ ამბობ.
- _ გულით ვამბობ. შენი სატკივარი მეც მინდა მქონდეს. მინდა, თავი მოვუყარო იმ ქალებს, ვისაც შენ ოდესმე შეხვედრიხარ, და შენივე თანდასწრებით მასხარად ავიგდო.
- _ კარგი სანახავი კი იქნება!
- _ აბა, ის არის კარგი, გონორეა რომ გჭირდა?!
- _ მართალი ხარ. შეხედე, როგორ თოვს.
- _ მე მირჩევნია, შენ გიყურო. რატომ თმას არ გაიზრდი, ჩემო ძვირფასო?
- _ როგორ თუ გავიზრდი?
- _ ცოტა რომ დაიგრძელო!
- _ ისედაც ჩამომიგრძელდა.
- _ არა, ცოტათი დაიგრძელე, მე ჩემსას შევიჭრი და ორივეს ერთნაირი თმა გვექნება, ოღონდ ერთისა ქერა იქნება, მეორისა _ შავი.
- _ მე კიდე, არ დაგანებებ თმის შეჭრას.
- _ სასაცილო იქნება. თავი მომაბეზრა, გულს მიწყალებს ღამით, ლოგინში.
- _ მე თუკი მომწონს.
- _ შეჭრილი არ მოგეწონება?
- _ შეიძლება მომეწონოს. მაგრამ ასე მირჩევნია.
- _ იქნებ შეჭრილი უფრო მომიხდეს. ორივეს ერთნაირ თმა გვექნება. ო, ჩემო ძვირფასო, ისე მიყვარხარ, რომ მინდა ერთ არსებად ვიქცეთ.
- _ მაგას რაღა ნატვრა უნდა. ერთი არსება არა ვართ!
- _ ვიცი. ღამით მართლაც ერთი არსება ვართ.
- _ ღამე დიდებულია.

_ ნეტა სულ ერთმანეთში ვიყოთ გათქვეფილი. განამართლა მინდა შენი წასვლა. ეს ისე გითხარი. შენ თუ გინდა, წადი. მაგრამ მალევე დაბრუნდი. როცა ჩემთან არა ხარ, ასე მგონია, არც ვსულდგმულობ-მეთქი.

_ არსადაც არ წავალ, _ ვუთხარი მე, _ უშენოდ არ ვარგივარ, ჩემი სიცოცხლე სიცოცხლეს არა ჰგავს.

_ მე კი მინდა, რომ სიცოცხლე გქონდეს. ნამდვილი, მშვენიერი სიცოცხლე. მაგრამ ეს ხომ ჩვენი საერთო სიცოცხლეც იქნება, არა?

_ ბარემ მითხარი, მოვუშვა წვერი თუ შევაჩერო?

_ მოუშვი, გაიზარდოს. დაგშვენდება. იქნებ სახალწლოდაც გაგეზარდოს.

_ ჭადრაკი არ ვითამაშოთ?

_ სხვანაირი თამაში მირჩევნია.

_ არა. ჭადრაკი ვითამაშოთ.

_ და მერე ის, არა?

_ თანახმა ვარ.

დაფა გადმოვიღე და ფიგურები დავაწყვე. გარეთ კი თოვდა და თოვდა.

ერთხელ, ღამით გამომეღვიძა და ვხედავ, ქეთრინსაც ღვიძავს. გარეთ მთვარე ანათებდა და ფანჯრის ჩარჩოს ჩრდილი ლოგინს ეცემოდა.

_ გღვიძავს, ჩემო საყვარელო?

_ მღვიძავს. ძილი გაგიკრთა?

_ ეს არის გავიღვიძე და ვფიქრობდი, რა გიჟივით ვიყავი-მეთქი, პირველად რომ შეგხვდი. გახსოვს!

_ ცოტათი მართლაც ჰგავდი გიჟს.

_ ახლა ის აღარა ვარ. ახლა დიდებული ქალი გავხდი. შენ გიყვარს ხოლმე ამ სიტყვის თქმა და ძალიან გიხდება. თქვი `დიდებული`.

_ დიდებულია.

_ ო, ჩემო საყვარელო. ახლა უკვე აღარა ვარ გიჟი. ახლა ძალიან, ძალიან, ძალიან ბედნიერი ვარ.

_ დაიძინე, _ ვუთხარი მე.

_ კარგი. ერთდროულად დავიძინოთ.

_კარგი.

მაგრამ ვერ გამოგვივიდა. კიდევ დიდხანს მეღვიძა და ათასი ფიქრი მიტრიალებდა, თან მძინარე ქეთრინს შეეყურებდი, სახეზე მთვარის სხივები დასთამაშებდა. მერე მეც ჩამეძინა.

თავი XXXIX

შუა იანვრისათვის წვერი უკვე წამომეზარდა. დადგა ნამდვილი ზამთარი _ ცივი, მოწმენდილი ღლეები და სუსხიანი ღამეები. ისევ გამოვედი შარაგზაზე. მარხილებმა დამთიდან ჩამოცურებულმა მორებმა თოვლი გატკეპნეს და გაამაგრეს. ირგვლივ სულ თოვლი იდო, თითქმის მონტრემდეც უწევდა. ტბის გაღმა მთები თეთრად გადაჰენტილიყო და რონის ველიც თოვლს დაეფარა. ჩვენ კარგა შორს გავდიოდით სასეირნოდ, გაღმა მთაზე, ბენ-დე-ლალიაზამდე ავდიოდით. ქეთრინი დალურსმნულ ფეხსაცმელებს ჩაიცვამდა, ლაზადას მოისხამდა და ხელში რკინის ბუნკიან ჯოხს დაიჭერდა. ლაზადამი გახვეულს ფეხმძიმობა აღარ ეტყობოდა. ძალიან ჩქარა არ დავდიოდით. როცა დაიღლებოდა, შევდგებოდით და გზის პირას მორებზე ჩამოვსხდებოდით ხოლმე.

ბე-დე-ლალიაზში ერთი სამიკიტნო იდგა, შიგ ხეებში ჩაფლული. აქ ტყის მუშები მოდიოდნენ და ღვინოსა სვამდნენ. ჩვენც მოვუსხდებოდით ხოლმე მაგიდას ღუმელით გაღულუნებულ ოთახში და ლიმონითა და სანელებლით შეზავებულ ცხელ წითელ ღვინოს ვწრუპავდით. გლუჰქეინ-ს ეძახდნენ ამგვარად დამზადებულ ღვინოს და კარგიც იყო _ გასათბობდაც და ისე, თავშესაქცევადაც. ჩაბნელებული სამიკიტნო კვამლით იყო გამოცხებული, და გარეთ რომ გამოვიდოდით, ცივი ჰაერი ფილტვებს გვიჩხვლევდა, ჩასუნთქვისას ცხვირი გვეთოშებოდა. უკან გავხედავდით ხოლმე სამიკიტნოს და განათებულ ფანჯრებს დავინახავდით, ტყის მუშების ცხენები წარამარა თავს აქიცინებდნენ და ტორებსა სცემდნენ, რათა ცოტათი მაინც გამთბარიყვნენ. ჩივირის ბეწვებზე ორთქლი შეჰყინვოდათ, და ცხენების ამონაფშვინი ჰაერშივე იყინებოდა. შინსკენ რომ გავსწევდით, გზა ერთხანობას გლუვი და სლიპი იყო, ცხენების შარდისაგან თოვლს ფორთოხლის ფერი დასდებოდა. მოსახვევიდან კი, საცა მორების დასაცურებელი ბილიკი გვერდზე უხვევდა, გზა ფიქტი თოვლით იყო დაფარული და ტყეში გადიოდა. შინ დაბრუნებულებმა, სადამო ხანს ერთი-ორჯერ მელასაც მოვკარით თვალი.

მშვენიერი სოფელი იყო და მუდამ ხალისით გამოვდიოდით გასავლელად.

_ბრწყინვალე წვერი გაქვს. _მითხრა ქეთრინმა, _ნამდვილი ტყის მჭრელი ხარ. ის კაცი თუ ნახე, პატარა ოქროს საყურეებიანი?

_ქურციკებზე მონადირეა, _ვთქვი მე, _საყურეებს იმიტომ ატარებენ, რომ ასე უფრო კარგად გვესმისო, ამბობენ.

_მართლა? არა მჯერა. მე მგონი, თავმოსაწონებლად ატარებენ _შეგხედეთ, ქურციკებზე მონადირეები ვართო. აქ ახლომახლო თუა ქურციკები?

_ არის, დან-დე-ჟანამის გადაღმა.

_ რა კარგი იყო, მელა რომ ვნახეთ.

_ ძილის დროს კუდში გაეხვევა ხოლმე, დაჩათბუნებულია.

_ რა სასიამოვნო გრძნობა იქნება!

_ ნეტა იმისთანა კუდი მქონდეს-მეთქი, ვნატრობდი ხოლმე. სასაცილო არ იქნება, მელიას კუდეები რომ გამოგვებას?

_ ტანსაცმლის მორგება აღარ გვინდა?!

_ საგანგებო ტანსაცმელს შევიკრავდით, ან ისეთ ქვეყანაში ვიცხოვრებდით, სადაც სულ ერთი იქნებოდა ყველაფერი.

_ იმისთანა ქვეყანაში ვცხოვრობთ და ეგ არის. ხომ დიდებულია, რომ არავისა ვხვდებით. შენ ხომ არავისი ნახვა არ გსიამოვნებს, ძვირფასო?

_ არა.

_ რა იქნება, ცოტა ხანს ჩამოვსხდით! ძალიან დავიღალე.

მორზე ჩამოვსხედით, ერთმანეთს მიხუტებულები. ამას იქით გზა ტყეში უხვევდა.

_ ის სულაც არ შეგვიძლის ხელს, ხომ? ჩვენი პატარა გოგო.

_ არა. მაგის ნებას ვინ მისცემს!

_ ფულის საქმე როგორა გაქვს?

_ ფული ჩქჩქივით არის. უკვე გავინაღდე უკანასკნელი ქვითარი.

_ თქვენები ძებნას არ დაგოწყებენ? ხომ გაიგეს, რომ შვეიცარიაში ხარ!

_ ალბათ. რამეს მივწერ.

_ ჯერ არ მიგოწერია?

_ არა. მარტო ქვითარი გავაგზავნე ხელმოსაწერად.

_ მადლობა ღმერთს, რომ მეც შენი ნათესავი არა ვარ.

_ დეპეშას გავუგზავნი.

_ სულაც არ გენაღვლებიან?

_ ადრე მენაღვლებოდა, მაგრამ მერე იმდენი ვიჩხუბეთ, გულიც გაცივდა.

_ მე კი მგონია, რომ შემიყვარდება ისინი. ალბათ, ძალიან შემიყვარდება.

_ მოდი, მოვეშვათ იმათზე ლაპარაკს, თორემ ახალი საფიქრალი ამეშლება, _ ცოტა ხნის შემდეგ დავბინე, _ თუ დასივნი, წავიდეთ ბარემ.

_ დავისვენე.

განვაგრძეთ გზა. უკვე ბნელოდა და ფეხქვეშ თოვლი ჭრაჭუნობდა. ღამე იყო მშრალი, ცივი და მოწმენდილი.

_ შენი წვერი შემიყვარდა, _ მითხრა ქეთრინმა, _ დიდი მიღწევაა. როგორი მაგარი და ჩხვლეტია ჩანს, და ძალიან რბილი და სასიამოვნო კია.

_ ასე სჯობს თუ უწვეროდ?

_ მგონი, ასე სჯობს. იცი რა, ძვირფასო, პატარა ქეთრინის დაბადებამდე, თმას აღარ შევიჭრი. ისე დავსქელდი, რომ ნამდვილ დედაკაცს დავემსგავსე. ბავშვი რომ დაიბადება, ისე გავხდები, თმასაც შევიკრეჭ და სულ სხვა, ახალი მშვენიერი გოგო გეყოლები. ერთად წავიდეთ შესაჭრელად. ან არა და, მარტო წავალ და სიურპრიზს გაგიზადებ.

არაფერი მიპასუხია.

_ შენ ხომ არ დამიშლი?

_ არა. ალბათ, ამაღელვებს კიდევ.

_ რა საყვარელი ხარ! იქნებ უფრო გავლამაზდე, გენაცვალე, ისეთი გამხდარი და მომხიბლავი ვიქნები, რომ სულ თავიდან შემიყვარებ და შემიყვარებ.

_ ღმერთო ჩემო, _ ვთქვი მე, _ ისედაც მაგრად მიყვარხარ. მეტი რაღა გინდა? თავგზა უნდა ამიბნო?

_ ჰო, თავგზა უნდა აგიბნო.

_ კარგი, მეც სწორედ ეგ მინდა.

თავი XL

მშვენიერი ცხოვრება გვქონდა. ასე გავატარეთ მთელი იანვარი და თებერვალი. ზამთარიც მშვენიერი იყო და ჩვენც ბედნიერები ვიყავით. ზოგჯერ თბილი ქარი წამოუქროლებდა, თოვლი გარბილდებოდა, ჰაერში გაზაფხულის სუნთქვა დატრიალდებდა, იწყებოდა დნობა, მაგრამ ისევ იმძლავრებდა სუსხი, ცა მოიწმინდებოდა და კვლავ ზამთარი ბრუნდებოდა. პირველად მარტში გატყდა ზამთარი. ღამით წვიმა დაიწყო. დილითაც წვიმდა, თოვლი ატალახდა, მთები მოიღუშა, ტბასა და ველებს ღრუბლები ჩამოაწვა. მაღლა მთებში წვიმდა. ქეთრინმა მძიმე კალოშები წამოიცვა, მემისტერ გუტენგენის რეზინის ჩექმებში ჩავყავი ფეხები, ხელში ქოლგა დავიჭირეთ

და ამ თოვლ-ჰყაპსა და ლანქერში, რომელიც ყინულს რეცხდა გზაზე, ფეხით გავსწიეთ სადგურის მახლობლად მდებარე სამიკიტნოსკენ, რათა საუზმის წინ თითო ჭიქა ვერმუთი დაგველია. გარედან წვიმის ხმა შემოდის.

_ რას იტყვი, ქალაქში ხომ არ გადავბარგდეთ?

_ შენ თვითონ რაღას იტყვი? _ მკითხა ქეთრინმა.

_ თუკი ზამთარი გავიდა და ასეთი წვიმები დაიჭირა, აღარ-ფერი სასიამოვნო არ იქნება აქ. პატარა ქეთრინის მოსვლას რამდენი აკლია?

_ თითქმის მთელი თვე. იქნებ ცოტამეტიც.

_ შეგვიძლია მონტრემში ჩავინაცვლოთ.

_ რატომ ლოზანეში არა? საავადმყოფო ხომ ლოზანეშია!

_ ლოზანეში იყოს. ვიფიქრე, ძალიან დიდი ქალაქია-მეთქი.

_ დიდ ქალაქში კიდევ უფრო განცალკევებული ვიქნებით და ლოზანეში, ალბათ, ისედაც კარგად მოვეწყობით.

_ როდის წავიდეთ?

_ ჩემთვის სულ ერთია. როცა შენ გინდოდეს, გენაცვალე. სულაც ნუ წავალთ, შენ თუ აქ გირჩევნია.

_ ამინდს დავუცადოთ.

მთელი სამი დღე იწვიმა. სადგურს ქვემოთ, მთის კალთაზე, სულ ჩარეცხა თოვლი. გზა ატალახებული თოვლ-ჰყაპის ნიაღვრად იქცა. გარეთ საშინელი ნესტი და ლაფი იდგა. წვიმის დაწყებიდან მესამე დილას ქალაქს გამგზავრება გადაწყვიტეთ.

_ რასა ბრძანებთ, მისტერ ჰენრი, _ მითხრა გუტინგენმა, _ წინასწარ გაფრთხილება რა საჭირო იყო. ამინდი რომ შეიცვალა, არც კი მიფიქრია, აქ გაჩერდებიან-მეთქი.

_ ხომ იცით, ქალბატონი რა დღეშია, საავადმყოფოსთან ახლოს უნდა ვიყოთ, _ კუთახრი მე.

_ მესმის, _ თქვა მან, _ მერე იქნებ თქვენი პატარატი გვესტუმროთ?

_ რა თქმა უნდა, თუკი ოთახს მოგვიხერხებთ.

_ გაზაფხულზე ისევ კარგი ამინდები დაგვიდგება დამობრძანდით, მშვენიერი სამყოფელია. თქვენს პატარასა და ძიძას დიდ ოთახში დავაბინავებთ, თქვენ და ქალბატონი კი ისევ იმ ოთახში მოვეწყობით, ტბას რომ გადაჰყურებს.

_ წინასწარ მოგწერთ, _ ვუთხარი მე. ჩავალაგეთ ბარგი და ნასაუზმევს რომ მატარებელი გადიოდა, იმას გავყევით. მისტერ დამისის გუტინგენმა სადგურამდე გაგვაცილეს. ჩვენი ბარგი გუტინგენმა ჩააცურა ტლაპოში მარხილით. იდგნენ წვიმაში ბაქანზე და ხელს გვიქნევდნენ.

_ სასიამოვნო ხალხია, _ თქვა ქეთრინმა.

_ კარგად გვეპყრობოდნენ.

მონტრედან ლოზანეს მატარებელს გავყევით. ჩვენს ძველ სახლს გავხედეთ, მაგრამ არაფერი ჩანდა, მთა ღრუბლებში გახვეულიყო. მატარებელი ვევეში გაჩერდა, მერე ისევ განაგრძო გზა, ერთ მხარეს ტბა მოჩანდა, მეორე მხარეს _ წყლით გაბუჟუჟებული მურა ველები, გატიტვლებული ტყეები და სველი სახლები. ჩავედით ლოზანეს და ერთ პატარა სასტუმროში დავბინავდით. ისე გავიარეთ ქუჩები და სასტუმროშიც ისე მივედით, წვიმას არ გადაუღია. კონსიერჟი, ქურთუკზე გამობმული თითბრის გასაღებებით, ლიფტი, იატაკებზე ნოხები, თეთრი პირსაბანები და მათი ბრჭყვიალა მოწყობილობანი, რკინის საწოლი და დიდი კეთილმოწყობილი ოთახი _ ეს ყველაფერი გუტინგენების შემდეგ დიდ ფუფუნებად მოგვეჩვენა. ფანჯრები გადაჰყურებდა ნაწვიმარ ბაღს, რომელსაც გალავანი ერტყა, გალავნის თავზე კი რკინის მესერი გასდევდა. მეორე მხარეს, შვეულად დაკიდული ქუჩის გადაღმა, ასეთივე გალავან და მესერშემოვლებული სხვა სასტუმრო იდგა. ფანჯარასთან ვიდექი და გავყურებდი, როგორ ეცემოდა წვიმის წვეთები შადრევნის აუზში.

ქეთრინმა, რაც კი სინათლე იყო, სუყველა გააჩახჩახა და ბარგის ამოლაგებას შეუდგა. მე სოდიანი ვისკი დავუკვეთე, ლოგინზე წამოწექი და სადგურში ნაყიდი გაზეთები გავშალე. 1918 წლის მარტი იდგა და გერმანელები საფრანგეთს უტევდნენ. მანამ ქეთრინი ბარგს ალაგებდა და ოთახში დაფუსფუსებდა, მე სოდიან ვისკის ვწრუპავდი და გაზეთებს ვკითხულობდი.

_ იცი, რა უნდა მოვამზადოთ, ძვირფასო? _ მითხრა ქეთრინმა.

_ რა?

_ ბავშვის ჩასაცმელები. იშვიათად თუ შეხვდები ქალს, რომ ასეთ დროს ბავშვის რამეები მომზადებული არა ჰქონდეს.

_ ყიდვა შეიძლება.

_ ვიცი. და ხვალვე ვიყიდი კიდევ. ჯერ უნდა გავიგო, რა არის საჭირო.

_ ეგ ისედაც უნდა იცოდე. შენ ხომ მოწყალების და ხარ.

_ მართალია, მაგრამ ჯარისკაცებს იშვიათად უჩნდებოდათ ბალები ჰოსპიტალში.

_ მე ხომ გამიჩნდა.

ბალიში ჩამარტყა და სოდიანი ვისკი სულ დამიღვარა.

_ ახლავე მოვატანინებ, _ მითხრა მან, _ მაპატიე, რომ დაგიღვარე.

- _ ცოტადა იყო დაჩენილი. აქ მოდი, ჩემთან.
- _ არა. ჯერ ეს ოთახი დაემსგავსოს რამეს.
- _ მაინც რას?
- _ ჩვენს სახლს.
- _ ანტანტის დროშები გამოჰკიდე.
- _ კარგი ერთი, ენა დაიმოკლე.
- _ აბა, გაიმეორე.
- _ ენა დაიმოკლე.
- _ ისე მორიდებით ამბობ, თითქოს ფრთხილობ, არავის ვაწყენინო.
- _ არაფერც.
- _ მაშ, ჩემთან მოდი, ლოგინში.
- _ კარგი, _ მოვიდა და ლოგინზე ჩამომიჯდა, _ ვიცი, რომ უკვე აღარ ვარ შენი მოსაწონი, გენაცვალე. ფქვილის კასრს დავემსგავსე.
- _ სულაც არა. ისეთი ლამაზი და კარგი ხარ.
- _ რამ შეგართვევინა ასეთი მოლაღებული დედაკაცი!
- _ არაფერც. რაც დრო გადის, სულ უფრო და უფრო მშვენიერდები.
- _ მაგრამ ისევ მალე გავხდები.
- _ ახლაც გამხდარი ხარ.
- _ ეტყობა, დაგილევია.
- _ ერთი ჭიქა სოდიანი ვისკი.
- _ მეორე ჭიქასაც ახლავე მოიტანე, _ თქვა მან, _ მერე კი სადილი ამოვატანინო.
- _ კარგი იქნება.
- _ გარეთ გასვლა აღარ დაგვჭირდება, ხომ? საღამოს შინ გავატარებთ.
- _ და ვითამაშებთ.
- _ მე ცოტა ღვინო უნდა დავლიო, _ თქვა ქეთრინმა, _ არაფერც არ მომივა. იქნებ აქაც ჰქონდეთ ჩვენი თეთრი კაპრი.

_ უსათუოდ ექნებათ, _ ვუთხარი მე, _ ამისთანა სასტუროებში იტალიურ ღვინოებს რა გამოლევს.

ოფიცინტა კარზე დააკაკუნა. ჭიქით ყინულიანი ვისკი მოიტანა და იმავე ლანგრით სოდაც მოაყოლა, პატარა ბოთლში.

_ გმადლობთ, _ ვუთხარი მე, _ აქ დადგით. იქნებ სადილიც აქ ამოგვიტანოთ და ორი ბოთლი ყინულში ჩაცივებული თეთრი კაპრი.

_ სუპს ხომ არ მიირთმევდით?

_ გინდა სუპი, ქეთ?

_ იყოს.

_ ერთი სუპი მოიტანეთ.

_ გმადლობთ, სერ. _ გავიდა და კარი გაიხურა. მივუბრუნდი ისევ გაზეთებს, და ომს _ გაზეთების ფურცლებზე. თან სოდას ნელ-ნელა ვისხამდი ვისკიან ჭიქაში. უნდა გამეფრთხილებინა, ყინულს ჭიქაში ნუ ჩაადებთ-მეთქი. ცალკე უნდა მოიტანონ. გეცოდინება მაინც, რამდენი ვისკია ჭიქაში და სოდით აღარ გააწყალებ. ბოთლით უნდა ვიყიდო ვისკი, სოდას და ყინულს კი აქ მოვატანინებ. ეს უფრო ჭკიანური იქნება. ძალიან სასიამოვნოა კარგი ვისკი. ერთ-ერთი სასიამოვნო რამეცხოვრებაში.

_ რაზე ფიქრობ, ჩემო ძვირფასო?

_ ვისკიზე.

_ მაინც?

_ კარგია-მეთქი ვისკი.

ქეთონი გამეჭყანა, _ კარგი, _ თქვა მან.

სამი კვირა გავატარეთ ამ სასტუმროში. და კმაყოფილებიც ვიყავით. რესტორანი მუდამ ცარიელი იყო, და სადამოობით, ხშირად, ჩვენს ოთახშიც ვსადილობდით. ვსეირნობდით ქალაქში, უჩიში ტრამვაით დავდიოდით და ტბის სანაპიროზეც გავივლიდით ხოლმე სასეირნოდ. დათბა და გამოზაფხულდა. ერთი პირობა, ვნატრობდით კიდეც, ნეტა ისევ მთებში აგვიყვანაო, მაგრამ სულ რამდენიმე დღეს გასტანა გაზაფხულის ამინდებმა, ისევ დაგვიბრუნდა გატეხილი ზამთრის ნესტიანი სიცივე.

ბავშვისთვის რაც კი რამე იყო საჭირო, ქეთონმა ყველაფერი იყიდა ქალაქში. მე გიმნასტიკის დარბაზში დავდიოდი სხეულის გასავარჯიშებლად, კრივში ვვარჯიშობდი ხოლმე. დილდილაობით დავიარებოდი, მანამ ქეთონი ლოგინში იწვა. კრივისა და შხაპის შემდეგ, ამ ადრეულ გაზაფხულზე ძალიან სასიამოვნო იყო ქუჩებში გავლა, ვისუნთქავდი გაზაფხულის

ჰაერს, კაფეში შევივლიდი, დავჯდებოდი, ვერმუთს ვწრუპავდი, გაზეთებს ვკითხულობდი და ხალხს ვათვალისწინებდი, მერე სასტუმროში ვბრუნდებოდი და ქეთრინთან ერთად ვსაუბრობდი. ვარჯიშის მასწავლებელი, ულვაშა კაცი, ძალიან მოქნილი იყო და ზუსტი მოქნივა იცოდა, მაგრამ შენ თუ გადახვიდოდი შეტევაზე, შიშით თავგზასა ჰკარგავდა. ძალიან სასიამოვნო კი იყო სავარჯიშო დარბაზში ყოფნა. საუცხოო ჰაერი, სინათლე... მაგრამ ვვარჯიშობდი_თოკზე ხტომა, თავდაცვა, შეტევა, მუცლის კუნთების ვარჯიში იატაკზე გაწოლით, ღია ფანჯრიდან შემოსულ მზის სხივებზე; მერე მასწავლებლის დაფრთხობა კრივში. პირველად მიჭირდა თავდაცვაში ვარჯიში მაღალი და ვიწრო სარკის წინ, რადგან მუშტმოღერებულ წვერიან კაცს რომ დავინახავდი, მიხამუშებოდა. მერე კი შევეჩვიე და მეცინებოდა. პირველად, კრივი რომ დავიწყე, წვერის მოპარსვა დავაპირე, მაგრამ ქეთრინმა არ დამანება.

ზოგჯერ მე და ქეთრინი ეტლში ჩავსხდებოდით და ქალაქგარეთ გავისეირნებდით. სასიამოვნო იყო კარგ ამინდში გასეირნება, და ორ საუცხოო ადგილსაც მივაგენით, სადაც საუნძის ჭამა შეიძლებოდა. ქეთრინს უკვე უჭირდა სიარული და ძალიან მსიამოვნებდა მასთან ერთად ეტლით გასეირნება. როცა დარი იდგა, ბრწყინვალედ ვატარებდით დროს, და არც მახსოვს, უკმაყოფილო დავბრუნებულეოთ. ვიცოდით, რომ ბავშვი სულ ახლოს იყო და ისეთი გრძნობა მოგვიცავდა, თითქოს რაღაც გვაჩქარებს და დროის დაკარგვა აღარ შეიძლება _ რაც შეიძლება დიდხანს უნდა ვიყოთ ერთმანეთთანო.

თავი XLI

ერთხელ, დილის სამი საათი იქნებოდა, გამომეღვიძა და ვნახე, ქეთრინი ლოგინში წრიალებდა.

_ ცუდად ხომ არა ხარ, ქეთ?

_ თითქოს ტკივილები დამეწყო, გენაცვალე.

_ რეგულარულად?

_ არა, არც ისე.

_ ოდნავ მაინც რეგულარულად თუ გრძნობ, საავადმყოფოში უნდა წავიდეთ.

ისევ ძილმა წამართვა თავი. ცოტა ხნის შემდეგ კიდევ გამომეღვიძა.

_ იქნებ ექიმის გამოძახება იყოს საჭირო, _ მითხრა ქეთრინმა, _ მგონი, უნდა მეწყებოდეს.

ტელეფონთან მივედი და ექიმს დავურეკე. _ რა სიხშირით წამოუვლის ტკივილები? _ მკითხა მან.

_ რა სიხშირით წამოგივლის ტკივილები, ქეთ?

_ დაახლოებით, ყოველ თხუთმეტ წუთში.

_ ახლავე უნდა წახვიდეთ საავადმყოფოში, _ თქვა ექიმმა, _ მეც ჩავიცვამ და პირდაპირ იქ მოვალ.

მილი დავიდე და მერე გარაჟში დავრეკე, სადღურთან ახლოს, ტაქსი გამომიგზავნეთ-მეთქი. დიდხანს არავის გაუცია ხმა. მერე ვიღაც კაცმა გამაგონა და აღმითქვა, ახლავე გამოგიგზავნიო. ქეთრინი იცვამდა. ჩემოდანში უკვე ჩალაგებული ჰქონდა ყველაფერი, რაც საავადმყოფოში დასჭირდებოდა მასა და ბავშვს. დერეფანში ლიფტს დავურეკე. არავინ მიპასუხა. დაბლა ჩავედი. ღამის დარაჯის მეტი, კაციშვილი არ იყო. მე თვითონ ავიყვანე ლიფტი, ქეთრინის ჩემოდანი შიგ შევიტანე, ქეთრინიც შემოვიდა და დავეშვიტე. ღამის დარაჯმა კარი გაგვიღო, ჩვენ გარეთ გამოვედით და ტაქსის მოლოდინში კიბეზე ჩამოვჯექით. მოწმენდილი ღამე იყო, ცა ვარსკვლავებით მოჭედული. ქეთრინი ძალიან ღელავდა.

_ მადლობა ღმერთს, რომ დაიწყო, _ თქვა მან, _ ცოტა კიდევ და ყველაფერი გათავდება.

_ შენ ყოჩაღი გოგო ხარ.

_ სულაც არ მეშინია. ოღონდ მოვიდეს ბარემ ტაქსი.

გავიგონე კიდევ მანქანის ხმა, და მაშინვე სინათლემაც მოგვანათა. ჩვენთან ჩამოდგა. ქეთრინს ხელი მივაშველე, შოფერმა ჩემოდანი გვერდზე მოიღო.

_ საავადმყოფოში, _ ვუთხარი მე.

მანქანა მობრუნდა და აღმართს შეუდგა.

სავადმყოფოსთან რომ მივედით, მე ჩემოდანს დავავლე ხელი და შევედით. დაბლა, მაგიდასთან ქალი იჯდა, რომელმაც დავთარში ჩაიწერა ქეთრინის გვარი, წლოვანება, მისამართი, ნათესაური მდგომარეობა და რელიგიასთან დამოკიდებულება. არც ერთ რელიგიას არ ვეკუთვნიო, ქეთრინმა უთხრა, და ქალმა ამ კითხვის გვერდით ხაზი გაუსვა. გვარი_ჰენრი ჩააწერინა, ქეთრინ ჰენრი.

_ ახლა თქვენს ოთახში ავიყვანთ, _ თქვა ქალმა. ლიფტით ავედით. ქალმა ლიფტი დაყენა, გამოვედით და დერეფანს დავუყვევით. ქეთრინი მკლავში მყავდა ჩაფრენილი.

_ აი, თქვენი ოთახი, _ თქვა ქალმა, _ გაიხადეთ და დაწექით. ეს ღამის პერანგი.

_ მე ჩემი ღამის პერანგი მაქვს, _ უთხრა ქეთრინმა.

_ ეს გირჩევნიათ, უფრო ხალვათია.

მე გარეთ გამოვედი და დერეფანში სკამზე ჩამოვჯექი.

_ შეგიძლიათ მობრძანდეთ, _ კარის ზღურბლიდან დამიძახა ქალმა. ქეთრინი ვიწრო საწოლზე იწვა, ეცვა უბრალო, კვადრატულად გამოჭრილი ღამის პერანგი, ასე გეგონებოდა, ხამი ზეწრიდან გამოუკრავთო. გამიღიმა.

_ უკვე მაგრად წამომიარა, _ თქვა მან. ქალს მისი მაჯა ეჭირა და შეტევების სიხშირეს ამოწმებდა.

_ახლა მაგარი შეტევა მქონდა, _თქვა ქეთრინმა. სახეზეც შევატყვე.

_ექიმი სადღაა? _ვკითხე ქალს.

_დაბლა სძინავს. ამოვა, როცა საჭირო იქნება. ახლა რაღაც უნდა გავუკეთო ქალბატონს, _თქვა მომვლელმა ქალმა, _ცოტა ხნით ვერ გაბრძანდებით?

დერეფანში გავედი. სავსებით ცარიელი იყო დერეფანი. ორი ფანჯარა ჰქონდა დატანებული და კარები თავიდან ბოლომდე სულ დაკეტილი. საავადმყოფოს სუნი იდგა. სკამზე ჩამოვჯექი, იატაკს ჩავაშტერდი და ქეთრინზე ლოცვას მოვყევი.

_შეგიძლიათ შემობრძანდეთ, _გამომძახა მომვლელმა. შევედი.

_მოხვედი, ძვირფასო! _მითხრა ქეთრინმა.

_როგორ არის საქმე?

_სულ უფრო და უფრო მიხშირდება.

სახე დაემანჭა. მერე გამიღიმა.

_ეს კი ნამდვილი იყო. ისევ ვერ დამადებთ ხელს ზურგზე?

_თუკი დაგიაშობთ... _მიუგო მომვლელმა ქალმა.

_შენ წადი, გენაცვალე, _მითხრა ქეთრინმა, _წადი და რამე ჭამე, აგერ ექთანი ამბობს, იქნებ ძალიან გაჭიანურდესო.

_პირველი მშობიარობა საერთოდ გრძელდება ხოლმე, _თქვა მომვლელმა ქალმა.

_წადი და რამე ჭამე, გენაცვალე, _მითხრა ქეთრინმა, _მე კარგადა ვარ. მართლა.

_ცოტას დავიცდი.

ტკივილები უკვე თანაბარი სიხშირით დაეწყო. მერე ცოტათი შეუწედა. ქეთრინი ძალიან ღელავდა. როცა მაგრად წამოუვლიდა, კარგაო, ამბობდა. როცა შეუწელებოდა, გული დასწყდებოდა და შწუხდებოდა.

_წადი, ჩემო ძვირფასო, _თქვა მან, _ასე მგონია, შენთან უფრო უხერხულად ვარ-მეთქი. _სახე დაეღმიჭა. _აი, ეს უკეთესი იყო. როგორ მინდა, კარგი ცოლი ვიყო და ისე, უცერემონიოდ გავაჩინო ბავშვი. წადი და ისაუზმე, გენაცვალე, და მერე ისევ მოდი. არ მოვიწყენ უშენოდ. აგერ, მომვლელიც ისეთი მშვენიერი შემხვდა!

_საუზმისთვის ბევრი დრო გაქვთ, _მითხრა მომვლელმა.

_მაშ, წავალ. ნახვამდის, ძვირფასო.

_ნახვამდის, _თქვა ქეთრინმა, _კარგად ისაუზმე, ჩემ მაგიერაც.

_სად შეიძლება კაცმა ისაუზმოს?_კვითხე მომვლელს.

ამ ქუჩას დაუყვევით და მოედანთან კაფე გახლავთ, მითხრა მან, _ღია იქნება, მგონი.

თენდებოდა. ცარიელ ქუჩას გავეყვი და კაფეს მივადექი. ფანჯრიდან სინათლე გამოდიოდა. შევედი და თუთიაგადაკრულ დახლს მივადექი. მოხუცმა კაცმა ერთი ჭიქა თეთრი ღვინო და ბრიოში მოიტანა. გუმბინდელი ბრიოში იყო. ღვინოში ჩავაწე და მერე ყავა დავაყოლე.

ამ უთენია რამ გამოგიყვანათ? მკითხა ბერიკაცმა.

_ცოლი მშობიარობს საავადმყოფოში.

_აჰა. მშვიდობით მორჩენილიყოს!

_კიდევ დამისხით ერთი ჭიქა ღვინო.

ერთბაშად გადმოსწია ბოთლი და ღვინო თუთიის დახლზე დაიღვარა. ეს ერთი ჭიქაც დავლიე, ფული გადავიხადე და გამოვბრუნდი. ქუჩაში, ყოველი სახლის წინ, სანაგვე თუნუქები იყო გამოდგმული, მენაგვის მოლოდინში. ერთ თუნუქაში ძაღლს ჩაეყო ცხვირი.

რას ეძებ? კვითხე მე და თუნუქაში ჩავიხედე, თუ რამეა ამის საკბილო, ამოვუღებ-მეთქი. ყავის ნალექისა, ნაგვისა და მკვდარი ბუზების მეტი ზემოდან არაფერი ჩანდა.

არაფერი ყოფილა, ძაღლო, ვთქვი მე. ძაღლი იქითა მხარეს გადავიდა. საავადმყოფოში ფეხით ავეყვი კიბეს, დერეფანი გავიარე და ქეთრინის ოთახს მივადექი. კარზე დავაკაკუნე. არავინ მიპასუხა. შევადე კარი. ოთახი ცარიელი იყო; მარტო ქეთრინის ჩემოდანი იდო სკამზე, და ხალათი კედელზე ეკიდა, დერეფანში ავიარ-ჩავიარე, იქნებ ვინმე ვნახო-მეთქი. ერთ ექთანს შევხვდი.

_ქალბატონი ჰენრი სად არის?

_ახლახან გაატარეს ვიღაც ქალი სამშობიაროსკენ.

_სამშობიარო სადღაა?

_ახლავე გაჩვენებთ.

დერეფნის ბოლოში მიმიყვანა. სამშობიაროს კარი შეღებული იყო. დავინახე ქეთრინი, მაგიდაზე იწვა და ზეწარი ეხურა. აქეთ ექთანი იდგა, იქით კი, რაღაც ცილინდრებთან _ექიმი. ცალ ხელში მილაკზე მიმაგრებული რეზინის ნილაბი ეჭირა.

ხალათს მოგცემთ და შედით, მითხარა მომვლელმა ქალმა, _აქეთ მობრძანდით.

თეთრი ხალათი ჩამაცვა და უკან ინგლისური ქინძისთავით შემიკრა.

_შეგიძლიათ შებრძანდეთ, _ მითხრა მან. შევედი.

მოხვედი, გენაცვალე! დაძაბული ხმით მითხრა ქეთრინმა, _ღარ მადგება საშველი.

_ მისტერ ჰენრი ბრძანდებით? _ მკითხა ექიმმა.

_ დიახ. როგორ არის საქმე, ექიმო?

_ ძალიან კარგად. აქ გადმოვიყვანეთ, რომ შეტევების დროს გაზი მივცეთ.

_ მომეცით ბარემ, _ თქვა ქეთრინმა. ექიმმა რეზინის ნიღაბი სახეზე დააფარა და ციფერბლატი გადასწია, ვხედავდი, როგორ ღრმად და სწრაფად სუნთქავდა ქეთრინი. მერე მოიგლიჯა ნიღაბი, ექიმმა მაშინვე გამორთო.

_ ეს უფრო ნაკლები იყო. ამის წინ ძალიან ძლიერი მქონდა. ექიმი ცდილობს, არც კი მაგრძნობინოს. ხომ, ექიმო? - უცნაური ხმა გაუხდა. `ექიმი` უფრო ხმაძალა წარმოთქვა.

ექიმს გაეღიმა.

_ კიდევ მომეცით, _ თქვა ქეთრინმა. მაგრად მიიკრა ნიღაბი სახეზე და სუნთქვას უხშირა. გავიგონე, როგორ წამოიკვნესა. მერე მოიგლიჯა ნიღაბი და გაიღიმა.

_ ახლა ძლიერი იყო, _ თქვა მან, _ ძალიან ძლიერი იყო. შენ ნუ სწუხარ, გენაცვალე. წადი. წადი და კიდევ ისაუზმე.

_ დავიცდი, - ვთქვი მე.

დილის სამი საათი იქნებოდა, საავადმყოფოში რომ მივედი. შუადღისას ისევ სამშობიარო ოთახში იყო ქეთრინი. ტკივილები კვლავ შეუწელებდა, ძალიან დაღლილი და გაწამებული ჩანდა, მაგრამ ცდილობდა, მხნედ ყოფილიყო.

_ არ ვვარგებულვარ, ძვირფასო, _ თქვა მან, _ რა ღმერთი მიწყრება! მეგონა ადვილად მოვიშორებდი. მაგრამ... აჰა, ისევ... _ ნიღაბს გადასწვდა და სახეზე დაიდო. ექიმმა ციფერბლატი გადასწია და ქეთრინს დააკვირდა. მალე გადაუარა.

_ არც ეს იყო ძლიერი, _ თქვა ქეთრინმა. გაიღიმა. _ ამ გაზზე ვგიჟდები. საუცხოო რამეა.

_ სახლშიაც წავიღოთ ცოტაოდენი, _ ვთქვი მე.

_ ის ე ვ მ ე წ ყ ე ბ ა, _ სულმოუთქმელად თქვა ქეთრინმა, ექიმმა ციფერბლატი გადასწია და საათზე დაიხედა.

_ რა სიხშირით მოსდის? _ ვკითხე მე.

_ წუთგამომშვებით.

_ საუზმე არ გინდათ?

_ ახლავე წავალ და ვისაუზმებ.

_ რამე უნდა შეჭამოთ, ექიმო, _ თქვა ქეთრინმა, _ რა მომდის. ასე როგორ გამიჭიანურდა. ჩემი ქმარი ვერ მომაწოდებს გაზს?

_ თქვენი ნებაა, _ თქვა ექიმმა, _ ორიანზე უნდა დააყენოთ.

_ ვხედავ, _ ვუთხარი მე, _ ციფერბლატზე ისარი იყო და პატარა ლილაკით უნდა გადაგეტრიალებინა.

_ კ ი დ ე ვ მ ი ნ დ ა, _ თქვა ქეთრინმა. მჭიდროდ მიიკრა ნილაბი სახეზე. ისარი ორიანზე დავაყენე და ქეთრინმარომ მოიგლიჯა ნილაბი, ისევ გადმოვწიე. დიდი სიკეთე მიყო ექიმმა, რომ საქმე გამიჩინა.

_ შენ მომეცი გაზი, გენაცვალე? _ მკითხა ქეთრინმა. მაჯაზე ხელი გადამისვა.

_ მე მოგეცი.

_ რა კარგი ხარ.

გაზმა ცოტათი დაათრო.

_ მე გავალ და მეორე ოთახში ვისაუზმებ, _ მითხრა ექიმმა, _ რამე რომ იყოს, იმ წუთში დამიძახებთ.

ვხედავდი როგორ ჭამდა, ცოტა ხნის შემდეგ დავინახე, რომ წამოწვა და პაპიროსი გააბოლა. ქეთრინი სულ ფრო და უფრო იქანცებოდა.

_ როგორ გგონია, ველარ გავაჩენ ამ ბავშვს?

_ რა თქმა უნდა, გააჩენ.

_ რაც შემიძლია, ვცდილობ. ვიჭინთები და ვაწვები, მაგრამ გვერდზე სხლტება. ა ჰ ა, მ ე წ ყ ე ბ ა. მ ო მ ე ც ი.

ორ საათზე წავედი და ვისაუზმე. კაფეში რამდენიმე კაცი დამხვდა. მაგიდაზე ყავა და კორში ედგათ ჭიქებით. ერთ-ერთ მაგიდას მივუჯექი.

_ არაფერს მომიტანთ? _ ვკითხე ოფიციანტს.

_ საუზმის დრო უკვე გავიდა.

_ გამზადებული არაფერი გაქვთ?

_ შუკრუტს მოგართმევთ.

_ შუკრუტი და ლუდი.

_ ნახევარი, თუ მთელი ტოლჩა?

_ ნახევარი იყოს, ღია ფერისა.

ოფიციალური მომიტანა კომბოსტოს წნილი ლორის თხელი ნაჭრით, დასოსის ღვინოში დამზალი ჩაშუშული კომბოსტოთი. ვჭამე და ლუდი დავაყოლე. ძალიან მოშივებული ვიყავი. მაგიდასთან მიმხდარ ხალხს გადავხედე. ერთ მაგიდაზე კარტს თამაშობდნენ. მეზობელ მაგიდასთან ორი კაცი საუზმობდა და პაპიროსს აბოლებდა. კაფე კვამლით იყო გამოვსებული. თუთიის დახლში, სადაც მე დილით ვისაუზმე, ახლა სამნი იდგნენ: ის ბერიკაცი, ჩასუქებული ქალი, რომელიც სალაროსთან იჯდა და თვალყურს ადევნებდა, მაგიდაზე რა კერძები მიაქეთო, და წინსაფრისანი ბიჭი. გავიფიქრე, ნეტა იმ დედაკაცს რამდენი შვილი ჰყავს და როგორ გააჩინა-მეთქი.

შუკრუტს რომ მოვრჩი, საავადმყოფოში დავბრუნდი. ქუჩები უკვე დაესუფთავებინათ. ჭიშკრებთან აღარ იდგა სანაგვე თუნუქები. ღრუბლიანი დღე იყო, მაგრამ მზე გამოჰყეტას ცდილობდა. ლიფტით ავედი, დერეფანში გავიარე და ქეთრინის ოთახში შევედი. აქ თეთრი ხალათი მქონდა დატოვებული. ჩავიცვი და კისერთან ქინძისთავით შევიკარი. სარკეში ჩავიხედე და გავიფიქრე, წვერ-მოშვებულ ყალთაბანდ ექიმ ვგავარ-მეთქი. ისევ დერეფანში გამოვედი და სამშობიარო ოთახისკენ გავსწიე. კარები მიკეტილი იყო და დავაკაკუნე. არავის უპასუხია. კარის სახელური გადავწიე და შევედი. ექიმი ქეთრინის მახლობლად იჯდა. ექთანი ოთახის მეორე კუთხეში რაღაცას აკეთებდა.

_ აგერ, ქმარიც მოგივიდათ, - თქვა ექიმმა.

_ ო, გენაცვალე, რა შესანიშნავი ექიმი მყავს! _ ძალიან უცნაური ხმით თქვა ქეთრინმა, _ რაღაც საოცარ ამბავს მომიყვა, ხოლო ტკივილმა რომ ძალიან წამომიარა, ისე დამიამა, თითქოს არაფერიო. შესანიშნავი კაცია. შესანიშნავი კაცი ხართ, ექიმო!

_ შენ დაითვერი, _ ვუთხარი მე.

_ მეც ვიცი, _ თქვა ქეთრინმა, _ მაგრამ მაგისი შეხსენება რაღაცაა ჩიროსა! _ მერე: ჩ ქ ა რ ა, ჩ ქ ა რ ა მ ო მ ე ც ი თ. _ ნიღაბს ჩააფრინდა და წყვეტილ-წყვეტილი, აჩქარებული სუნთქვა დაიწყო, რესპირატორს ტკაცანი დააწყებინა. ბოლოს ამოიხვნეშა და ექიმი მარცხენა ხელით გადასწვდა, ნიღაბი ააცალა.

_ ახლა ძალიან ძლიერი იყო, _ თქვა ქეთრინმა. ძალიან უცნაური ხმა გაუხდა. _ აღარ მოვკვდები, გენაცვალე. სიკვდილის პირას ვიყავი, და მორჩა, გაიარა. არ გიხარია?

_ ნულარ მიხვალ სიკვდილის პირას.

_ აღარ მივალ. თუმცა არც მეშინია. არ მოვკვდები, გენაცვალე.

_ მაგისთანა სისულელეს თქვენ არ იზამთ, _ უთხრა ექიმმა, _ არ მოკვდებით, ქმარს არ დასტოვებთ!

_ აჰ, არა. არ მოვკვდები. რათ უნდა მოვკვდე! სიკვდილი სისულელეა. ისევ მეწყება ჩ ქ ა რ ა! მ ო მ ე ც ი თ!

ცოტა ხნის შემდეგ ექიმმა მითხრა: _რამდენიმე წუთით გაბრძანდით, მისტერ ჰენრი, უნდა გავსინჯო.

_უნდა ნახოს, როგორ არის საქმე, _თქვა ქეთრინმა, _მერე ისევ შეგიძლია შემოსვლა. ხომ ექიმო?

_რა თქმა უნდა, _უპასუხა ექიმმა, _მე თვითონ შევუთვლი და მოვაყვანინებ.

დერეფანში გამოვედი და იმ ოთახისკენ გავსწიე, სადაც ქეთრინი უნდა შეეყვანათ, ბავშვის დაბადების შემდეგ. სკამზე ჩამოვჯექი და ოთახში მივიხედ-მოვიხედე. ჯიბეში გაზეთი მქონდა, სასაუბროდ რომ წავედი, მაშინდელი ნაყიდი, და იმ გაზეთის კითხვა დავიწყე. უკვე ბინდი ჩამოწვა და სინათლე ავანთე. ცოტა ხნის შემდეგ კითხვას თავი გავანებე, სინათლე ჩავაქრე და ფანჯრიდან დავიწყე მზერა, როგორ თანდათანობით ბნელდებოდა. ნეტა, ექიმმა რატომ არ შემომითვალა. იქნებ ჩემი იქ არყოფნა ჯობდა, ალბათ განგებ გამომიშვა. საათს დავხედე. ათ წუთში თუ არ შემომითვალა, ავდგები და მე თვითონ წავალ.

ჩემო საბრალო ქეთ. რა ძვირი დაგიჯდა ლოგინში ერთად ძილი. აჰა, რა სცოდნია ხაფანგის ასხლეტას. რა სცოდნია ერთმანეთის სიყვარულს. მადლობა ღმერთს, გაზი მაინც არის. აბა, უწინ რა იქნებოდა, მანამ ანესთეზიას მოიგონებდნენ? რაკილა ერთხელ დაიწყებოდა, თითქოს დოლაბში მოჰყოლიხარო. ქეთრინს კარგი ორსულობა ჰქონდა. არა უშავდა რა. გულისრევა თითქმის არც კი ჰქონია. უკანასკნელ დღემდე ისე ძალიან არ შეწუხებულა. მაგრამ ბოლოს მაინც უწია. ტყუილია, ისე ვერ დააღწევ თავს. ჯოჯოხეთს ვერ დაუძვრები! ორმოცდაათჯერაც რომ გვექორწინა, ბოლო მაინც ეგ იყო, რომ მოკვდეს?! არ მოკვდება. დღეს მშობიარობას ვინ მოუკლავს. ასე ფიქრობენ ხოლმე ქმრები. ჰო, მაგრამ, რომ მოკვდეს? არ მოკვდება. რა ვუყოთ, რომ ცუდ დღეშია. პირველმა მშობიარობამ ასეთი გაჭიანურება იცის. ცუდ დღეშია და ეგ არის. მერე გავიხსენებთ, რა ცუდ დღეში ვიყავითო, ქეთრინი მაინც იტყვის, მაგდენიც არაფერი ყოფილაო. მაგრამ მართლა რომ მოკვდეს? არა არ მოკვდება. ჰო, მაგრამ, რომ მოკვდეს? არა-მეთქი, არ შეიძლება. რასა ჩმახავ! რა ვუყოთ, რომ ცუდ დღეშია. კაცი წამებისათვის არის გაჩენილი. პირველი მშობიარობაა და ასე იმიტომ გაჭიანურდა. ჰო, მაგრამ, რომ მოკვდეს? არ შეიძლება მოკვდეს. რათ უნდამოკვდეს? რამიზეზით. უბრალოდ, ბავშვი უნდა დაიბადოს _მილანში გატარებული ტკბილი ღამეების უნებური ნაყოფი. ვაი-უბედურებაში ჩაგაგდებს, დაიბადება, მერე ზედ უნდა გადაჰყვე და იქნებ შეგიყვარდეს. მაგრამ, რომ მოკვდეს? არ მოკვდება. რასჭირს სასიკვდილო. ჰო, მაგრამ, რომ მოკვდეს? არ შეიძლება, არ მოკვდება. და მაინც რომ მოკვდეს? ჰო, მაშინ, მაშინ? რას იზამ, რომ მოკვდეს?

ოთახში ექიმი შემოვიდა.

_ექიმო, რა პირი უჩანს საქმეს?

_არაფერი პირი არ უჩანს, _მიპასუხა ექიმმა.

_მაინც?

_ ისე. გავსინჯე... _ დაწვრილებით განმიმარტა გასინჯვის შედეგები. _ მერე დაველოდე. მაგრამ არაფერი გამოდის.

_ რას მირჩევთ?

_ ორი გზა გვაქვს. ან მაყაშები უნდა ვიხმაროთ, რაც ბავშვისთვისაც სახიფათო იქნება და, განსაკუთრებით, ქალისთვის _ შეიძლება ყველაფერი დააგლიჯოს _ ან არადა კეისრული კვეთა.

_ კეისრული კვეთა სახიფათოა?

რომ მოკვდეს?!

_ ჩვეულებრივ მშობიარობაზე საშიში არ არის.

_ თქვენ თვითონვე გააკეთებთ?

_ დიახ. სულ ერთი საათი მომიხდება მოსამზადებლად და დამხმარე ხალხის მოსაყვანად. იქნებ ამდენიც არ დამჭირდეს.

_ თქვნი აზრით, რომელი აჯობებს?

_ მე კეისრულ კვეთას გირჩევთ. ჩემი ცოლი რომ იყოს, კეისრულს გავუკეთებდი.

_ რა შედეგი შეიძლება მოჰყვეს?

_ არავითარი. ნაჭრილობევი დააჩნდება.

_ ინფექცია?

_ მაყაშებით გამოყვანის დროს მეტი საშიშროებაა.

_ რომ არაფერი გავაკეთოთ და კიდევ ველოდოთ?

_ ადრე იქნება თუ გვიან, რამე მაინც უნდა ვიღონოთ. მისის ჰენრიმ ისედაც დიდი ენერჯია დაკარგა. რაც უფრო ჩქარა გავკვეთთ, მით უფრო უხიფათო იქნება.

_ მაშ, ეცადეთ ჩქარა გავუკეთოთ, _ ვუთხარი მე.

_ ახლავე წავალ და თადარიგს დავიჭერ.

სამშობიარო ოთახში შევედი. მომვლელი ქალი იქვე დამხვდა. ქეთრინი იწვა მაგიდაზე, ილაჯწართმეული და გადატეტკილი, ზეწრის ქვეშ დიდი მოჩანდა.

_ მიეცი ნება? _ მკითხა მან.

_ ჰო.

_ კარგი გიქნია. ერთ საათში ყველაფერი გათავდება. აღარაფრის თავი არა მაქვს, გენაცვალე. სულ მოვიშალე. მ ო მ ე ც ი თ, თ უ ღ მ ე რ თ ი გ წ ა მ თ. აღარ მშველის. ვ ა ი, ა ღ ა რ მ შ ვ ლ ი ს.

_ ღრმად ჩაისუნთქე.

_ ვსუნთქავ. ვაი, სულ აღარ მშველის. აღარ მშველის.

_ მეორე ცილინდრი მომეცით, _ ვუთხარი მომვლელს.

_ ეს ახალია.

_ რა სულელი ვარ, გენაცვალე, _ თქვა ქეთრინმა, _ მაგრამ სულ აღარ მშველის. _ ტირილი წასკდა.

_ როგორ მიწოდდა, ეს ბავშვი გამეჩინა, არავინ არ შემეწუხებინა, მაგრამ მორჩა. სულ მოვიშალე.

ეგეც აღარ მშველის. ვაი, სულ აღარ მშველის, გენაცვალე. ოღონდ კი გამიყუჩდეს და თუნდა მოვკვდე, აღარ დავებებ. ო, თუ ღმერთი გწამთ, გამიყუჩეთ. გამიყუჩეთ, იწამეთ ღმერთი. აჰა, წა
მომიარა. ოჰ, ოჰ, ოჰ! _ სლუკუნით სუნთქავდა ნილაბქვეშ. _ აღარ მშველის. აღარ მშველის. აღარ
მშველის. ჩემზე ნუ დარდობ. მესულ მთლად მოვიშალე და ეგ არის. ჩემო საბრალო, ჩემო
საყვარელო. როგორ მიყვარხარ! ისევ გავმაგრდები. ახლა კი გავმაგრდები. მ ე ტ ი ა რ ა ფ ე რ ი ა ქ
ვ თ, რ ო მ მ ი შ ვ ე ლ ო ნ? იქნებ მიშველონ რამე!

_ ისე დავაყენებ, რომ გიშველის. ბოლომდე გადააწევ.

_ აბა, მომეცი.

ბოლომდე გადააწეე ისარი, და ღრმად და მაგრად რომ ჩაისუნთქა, ნილაბზე ჩაჭიდებული ხელი მოუდუნდა, გაზი დაკვეტე და ნილაბი ავაცალე, სადღაც ძალიან შორიდან დაბრუნდა.

_ რა მშვენიერი იყო, საყვარელო! ო, რა კარგი ხარ!

_ ცოტა უფრო ყოჩაღად. მუდამ ბოლომდე კი ვერ გადავწევ. ამან შეიძლება მოგკლას.

_ რაღა ყოჩაღად! გავტყდი. გამტეხეს.

_ ყველას ასე ემართება.

_ ჰოი, რა საშინელებაა. მანამ არ გაგტეხენ, არ მოგემშვებიან.

_ ერთი საათიც და ყველაფერი გათავდება.

_ რა კარგია! ხომ არ მოვკვდები, საყვარელო, ხომ არა?

_ არა. პატოსან სიტყვას გამლევ, რომ არა.

_ არ მიწადა მოვკვდე და მარტო დაგტოვო. მაგრამ ძალა აღარ მაქვს და ასე მგონია, ნამდვილად მოვკვდები.

_ სისულელეა. ყველას ასე ჰგონია.

_ ზოგჯერ გავიფიქრებ, მოვკვდები-მეთქი.

_ ეგ არ მოხდება. არას დიდებით.

_ რომ მოგვკვდე?

_ მე არ დაგანებებ.

_ ჩქარა! ჩქარა მომეცი!

და ცოტა ხნის შემდეგ:

_ არ მოგვკვდები. მე თვითონვე არ დავანებებ ჩემს თავს.

_ რა თქმა უნდა, არ მოგვკვდები.

_ შენ ხომ ჩემთან იქნები?

_ ოღონდ არ შემოგხედავ.

_ არა, ისე იყავი.

_ ვიქნები. ფეხსაც არ მოვიცვლი.

_ ო, რა კარგი ხარ. აჰა! მომეცი. ცოტა მოუმატე. არ ამშველის!

ისარი ჯერ სამზე დავაყენე, მერე ოთხზე. ექიმის დაბრუნება მეჩქარებოდა. ორიანზე ზევით გადაწევისა მეშინოდა.

ბოლოს ვიღაც ახალი ექიმი მოვიდა და ორი მომვლელი ქალი მოჰყვა. ქეთრინი გორგოლაჭებიან ჯალამბურზე დააწვინეს, და დერეფანში გაიყვანეს. სწრაფად გაატარეს დერეფანი და ჯალამბური ლიფტში შეაგორეს. კედლებს აეკრა ყველა, რათა ადგილი დაეთმო; ლიფტი ზემოთ ავიდა, მერე კარები გაიღო, გამოვედით, რეზინის გორგოლაჭებიანი ჯალამბურით დერეფანი გაატარეს და საოპერაციოში შეიყვანეს. ნილაბაკრული და ჩაჩიანი ექიმი ვეღარ ვიცანი. იქვე იყო მეორე ექიმი, სხვა მომვლელი ქალებიც.

_ მიშველონ, რამე მომეცი! მომეცი რამე! იწამეთ ღმერთ, ექიმო. იმდენი ჩამასუნთქეთ, რომ მიშველოს.

ერთ-ერთმა ექიმმა სახეზე ნილაბი დაადო. ოთახში რომ შევიხედე, საოპერაციოს პატარა, ნათელი ამფითეატრი დავინახე.

_ მეორე კარებიდან შედით და იქ დაბრძანდით, _ მითხრა მომვლელმა ქალმა.

მოაჯირს იქით მერხები იდგა, რომლებიც თეთრ მაგიდასა და ლამპებს გადმოჰყურებდა. ქეთრინს შევხედე. სახეზე ნილაბი ეფარა და ახლა დამშვიდებული ჩანდა. ჯალამბური წინ გამოაგორეს. გამოვბრუნდი და დერეფანში გავედი. გალერეის შესასვლელის კენ ორი მომვლელი მიეშურებოდა.

_ საკეისროა, _ თქვა ერთმა, _ საკეისროს აკეთებენ.

მეორემ გაიცინა, _კარგ დროს მოვსულვართ. ბედი გვქონია!_გალერეის კარებში შევიდნენ.

ახლა სხვა მომვლელი გამოჩნდა. ისიც მოემზურებოდა.

_შედიტ, ბარემ, შედიტ, _მითხრა მან.

_გარეთ ვიქნები.

სწრაფად შევიდა. დერეფანში დავიწყე წრიალი. შიგ შესვლისა მეშინოდა. ფანჯარაში გადავიხედე. ბნელოდა, მაგრამ ფანჯრიდან გაჭრილ შუქზე გავარჩიე, რომ წვიმდა. დერეფანს დავუყუევი და სულ ბოლო ოთახში შევედი. მინის კარადაში ეტიკეტისანი ბოთლები შევათვალიერე. მერე გამოვედი, დერეფანში დავდექი და საოპერაციოს კარებს მივაშტერდი.

ექიმი გამოვიდა და მომვლელი ქალი გამოჰყვა. ექიმს ახალგატყავებული კურდღლის მსგავსი რაღაც მოჰქონდა, სწრაფად გადაჭრა დერეფანი და მეორე კარებში შევიდა. მეც იქითკენ გავემართე. ახალდაბადებულ ბავშვს დასტრიალებდნენ. ექიმმა ასწია და დამანახვა. ქუსლებით ეჭირა, ხელი მოუთათუნა.

_კარგად არის?

_დიდებული ბიჭია. ხუთი კილო გამოვა.

არავითარი გრძნობა არ აღმძვრია. თითქოს არაფერი მაკავშირებდა მასთან. მამობრივი გრძნობა არ განმიცდია.

_არ ამაცობთ თქვენი ბიჭით? _მკითხა მომვლელმა. ბანდნენ და რაღაცაში ხვევდნენ. დავინახე პატარა შავი სახე და შავი ხელები, მაგრამ მისი არც განძრევა შემიმჩნევია, არც ხმა გამიგონია. ექიმი კიდევ უტრიალებდა. შეწუხებული ჩანდა.

_არა, _ ვუთხარი მე, _დედა კინაღამ მოკლა.

_მერე რა პატარა საყვარელი ბიჭის ბრალია. ბიჭი არ გინდოდათ?

_არა, _ვთქვი მე. ექიმი ისევ საქმეში იყო გართული. ქუსლებით ასწევდა და ხელს უთათუნებდა ხოლმე. იქ აღარ გავჩერებულვარ. ისევ დერეფანში გამოვბრუნდი. ახლა შემეძლო შესვლა და ნახვა. კარებში შევედი და რამდენიმე ნაბიჯი გადავდგი. მოაჯირთან მსხდარმა მომვლელებმა ხელით მანიშნეს, აქ მოდიო. მე თავი გავაქნიე. აქედანაც კარგად ვხედავდი.

მეგონა, ქეთრინი მკვდარი იყო. მკვდარსა ჰგავდა. სახეზე, _იმ ნაწილზე, რასაც მე თვალი მოვკარი, _მწის ფერი ედო. ქვემოთ, სინათლის შუქზე, ექიმი კერავდა გრძლად გადაჭიმულ, ჩქიფებით გადახლეჩილ ჭრილობას. მეორე, ნიღაბაკრული ექიმი ნარკოზს აძლევდა. ორი ნიღაბაკრული მომვლელი ქალი ინსტრუმენტებს აწვდიდა. ინკვიზიციის სურათსა ჰგავდა. ვიცოდი, რომ თავიდანვე შემეძლო მიეყურებინა, და კიდევ კარგი, არ ვუყურე. ალბათ, ვერ გავუძლებდი გაკვეთის ცქერას, ახლა კი შევეყურებდი, როგორ შეჰკრა ჭრილობამ პირი და ამოხნექილი ნაწიბური გაჩნდა, რასწრაფად ედებოდა ნაკერი, თითქოს მჭექმე მუშაობსო, _ და

კმაყოფილი ვიყავი. ამოკერვა რომ დამთავრდა, დერეფანში გამოვედი და ისევ აღმა-დაღმა წრიალს მოვეყევი. ცოტა ხანში ექიმიც გამოვიდა.

_ როგორ არის?

_ კარგად. ნახეთ?

დაქანცული ჩანდა.

_ ამოკერვას ვუყურე. ძალიან გრძელი ჩანს ჭრილობა.

_ ვითომ?

_ დიახ. გაუსწორდება ნაწიბური?

_ რა თქმა უნდა?

რამდენიმე ხნის შემდეგ ჯალამბერი გამოაგორეს და სწრაფად გააქანეს ლიფტისკენ. მე გვერდზე გავეყევი. ქეთრინი კვნესოდა. დაბლა ჩაიყვანეს და თავის ოთახში დააწვინეს. მე სკამზე ჩამოვჯექი, საწოლის ბოლოში. მომვლელიც ოთახში იყო. მერე ავდექი და ლოგინთან დავდექი. ოთახში ბნელოდა. ქეთრინმა ხელი გადმოსწია.

_ აქა ხარ, ძვირფასო? _ თქვა მან. დაღლილი და მისუსტებული ხმა ჰქონდა.

_ აქა ვარ, ჩემო საყვარელო.

_ როგორი ბავშვია?

_ ჩ-ჩუ-უ... ნუ ლაპარაკობთ, _ თქვა მომვლელმა.

_ ბიჭია. გრძელი, ზორბა და შავგვრემანი.

_ კარგად არის?

_ კარგად, _ ვუთხარი მე, _ მშვენიერი ბიჭია.

შევნიშნე, რომ მომვლელმა ქალმა გაკვირვებით გადმომხედა.

_ სულ გავსავათდი, _ თქვა ქეთრინმა, - ყველაფერი მტკივა. შენ კარგადა ხარ, გენაცვალე?

_ მშვენივრად. ნუ ლაპარაკობ.

_ რა კარგი ხარ. ო, რა საშინლად მტკივა ყველაფერი. როგორი ბიჭია?

_ გატყავებულ კურდღელს ჰგავს და ბერიკაცის დაპრანჭული სახე აქვს.

_ ახლა წაბრძანდით, _ მითხრა მომვლელმა, _ ქალბატონ ჰენრის ლაპარაკი არ შეიძლება.

_ გარეთ ვიქნები, _ ვთქვი მე.

_ წადი და ჭამე რამე.

_ არა. გარეთ დავიცდი.

ვაკოცე. მიწისფერი ედო, დაღლილი და დასუსტებული იყო.

_ შეიძლება რაღაც გითხრათ? _ მივმართე მომვლელ ქალს. დერეფანში გამომყვა. ცოტა ქვემოთ ჩავინაცვლე.

_ ბავშვი როგორ არის? _ ვკითხე მე.

_ არ გაგიგიათ?

_ არა.

_ ცოცხალი არ ყოფილა.

_ მკვდარი დაიბადა?

_ სუნთქვა ვერ მოუბრუნეს. ჭიპლარი თუ რაღაც შემოხვეოდა ყელზე.

_ ერთი სიტყვით, მკვდარია!

_ დიახ. სამარცხვინო ამბავი დაგვემართა. რა დიდი და მშვენიერი ბიჭი იყო. მე მეგონა, იცოდით.

_ არა, ვთქვი მე, ქალბატონს მიხედეთ.

მაგიდასთან დავჯექი, რომელზედაც ექთანების ანგარიშები ელაგა, ერთიერთმანეთზე დაწყობილი და მავთულში გაყრილი. მერე ფანჯარაში გადავიხედე. ვერაფერი დავინახე, გარდა სიბნელისა და წვიმისა, რომელიც ფანჯრიდან გაჭრილ შუქს ეცემოდა. აჰა, ამ ამბის თავი და ბოლო. ბავშვი მკვდარი დაბადებულა. ექიმსაც მიტომ ჰქონდა დაღლილი სახე. მაშ, რაღას დასტრიალებდნენ თავს იმ ოთახში? ალბათ, იმედი ჰქონდათ, იქნებ მობრუნდეს და სუნთქვა დაიწყოსო. მორწმუნე არა ვყოფილვარ, მაგრამ ვგრძნობდი, რომ მონათვლა იყო საჭირო. იქნებ ერთხელაც არ ამოუსუნთქავს! ასეც იყო. ერთი წუთითაც არ უცოცხლია. მხოლოდ ქეთრინთან ერთად. ხშირად მიგვრძნია, როგორ იტლინკებოდა იქ. ბოლო კვირას კი აღარ შემიმჩნევია. იქნებ მთელი კვირა დამხრჩვალა იყო. საბრალო ბაღლი. ნეტა მეც შენსავით დავმხრჩვალაყავი. თუმცა რატომ. ამდენ სიკვდილს მაინც არ შევესწრებოდი. აგერ ქეთრინიც მოკვდება. აი, რას ეწიე. მოკვდი. ასავალ-დასავალიც ვერ გაუგე. ველარც კი ასწრებ, რომ გაიგო. პირდაპირ შეგაგდებენ, კანონებს გეტყვიან და, ერთხელ თუ ფეხი დაგისხლტა, მაშინვე მოგგუდავენ. ან უმიზეზოდ ჩაგამაღლებენ, აიმოსავით. ან არადა, სიფილისს შეგყრიან, რინალდის მსგავსად. მოკვლით კი, ადრე თუ გვიან, უსათუოდ მოგკლავენ, არხეინად იყავი. ახლოს გაუჩერდი და მოგკლავენ.

ერთხელ, ლაშქრობის დროს, ჭიანჭველებით გამოტენილი კუნძი დავადე ცეცხლზე. ცეცხლი რომ მოეკიდა, ჭიანჭველები გამომძვრნენ და ჯერ ცეცხლის გულისკენ აიღეს გეზი, მერე კი მობრუნდნენ და კუნძის ბოლოსკენ გაემუზნენ. ბევრი შეიხორხლა ერთად და პირდაპირ ცეცხლში იწყეს ცვენა. ზოგმა თავი დააღწია, თუმცა ნახევრად დაიწვნენ და დაისრისნენ, და

სადღაც გაცოცდნენ, თვითონაც არ იცოდნენ, საით. უმრავლესობა კი ჯერ ცეცხლისკენ მიძვრებოდა. მერე უკნა გაბრუნდა და საბოლოოდ ცეცხლში ჩაიხრუკა. მახსოვს, ერთი პირობა ვიფიქრე, აჰა ქვეყნის დასასრული-მეთქი, და ბრწყინვალე საშუალება მეძლეოდა, მესია გავმხდარიყავი_კუნძისთვის ხელი მეტაცა და შორს გადამეგდო. ჭიანჭველები მშვიდობიანად გავიდოდნენ მიწაზე. მაგრამ ასე არ მოვქცეულვარ, ავიღე და კუნძზე თუნუქის ტოლჩა გადმოვაპირქვავე, რათა გამეცალა და მერე ვისკი ჩამესხა, წყალში გასაზავებლად. აგიზგიზებულ კუნძზე დასხმული წყალი, ალბათ, სულ დაფუფქავდა ჭიანჭველებს.

ერთი სიტყვით, ვიჯექი დერეფანში და ქეთრინის ამბავს ველოდი. მომვლელი არ გამოვიდა. ცოტა ხანს ვუცადე, მერე კი მივედი, კარი ძალიან ფრთხილად შევაღე და შევიხედე. პირველად ვერაფერი გავარჩიე. რადგან დერეფანი გაჩახჩახებული იყო, ოთახში კი ბნელოდა. მერე მომვლელი დავინახე. ლოგინთან იჯდა, ქეთრინს ბალიშზე ედო თავი, იწვა და ზეწრის ქვეშ არც კი ჩანდა. მომვლელმა ტუჩზე თითი მიიღო, მერე წამოდგა და კარებთან მოვიდა.

_ როგორ არის? _ ვკითხე მე.

_ კარგად, _ მიპასუხა მომვლელმა, _ წასულიყავით და გევახშმათ, მერე ისევ დაბრუნდებით, თუკი მოისურვებთ.

დერეფანს დავეყევი, კიბე ჩავიარე, წვიმაში გავედი და ჩაბნელებულ ქუჩას გავყევი კაფესაკენ. გაჩახჩახებული კაფე ხალხით იყო გაჭედილი. დასაჯდომი ადგილიც კი ვერ დავინახე. ოფიცინანტი მოვიდა, დასველებული პალტო და ქუდი გამომართვა და ადგილი დამანახვა ერთ მაგიდასთან, რომელსაც მოხუცი კაცი მისჯდომოდა, ლუდსა სვამდა და საღამოს გაზეთს კითხულობდა. ჩამოვჯექი და ოფიცინანტს ვკითხე, პლატ დუ ჯოურ1 რა გაქვთ-მეთქი.

_ ჩამუშული ხბოს ხორცი _ მაგრამ გათავდა.

_ რა შეიძლება კაცმა ჭამოს?

_ ერბო-კერცხი ლორით, ყველი და კვერცხი, ან შუკრუტი.

_ შუკრუტი უკვე ვჭამე, შუადღისას.

_ მართალი ბრძანდებით, _ თქვა მან, _ მართალი ბრძანდებით. შუკრუტი უკვე მიირთვით. _ შუახნის კაცი იყო, მოტვლეპილ თავზე საფეთქლებიდან გადმოეტანა მოხერხებულად თმა. კეთილი სახე ჰქონდა.

_ რას ინებებთ. ლორიან ერბო-კვერცხს თუ კვერცხსა და ყველს?

_ ლორიანი ერბო-კვერცხი იყოს, და ლუდი.

_ დემი-ბლონდე?2

1 მორთვი კერძი (ფრანგ.).

2 იგულისხმება ღია ფერის ლუდი.

_ დიახ, _ ვუთხარი მე.

_ როგორ დამახსოვდა! - თქვა მან, _ წელანაც ძემი-ბლონდე მიირთვით.

ერბო-კვერცხი და ლორი შევჭამე და ლუდი დავაყოლე. მათლაფით მომიტანა, ქვეშ ლორი იყო, ზემოდან კი ერბო-კვერცხი. მეტისმეტად ცხელი იყო და პირველი ლუკმა რომ ჩავიდევინე, გასაგრელებლად ლუდის მოსმა დამჭირდა. მოშვივებული ვიყავი და კიდევ დავუკვეთე. რამდენიმე ჭიქა ლუდი დავლიე. არაფერზე არ ვფიქრობდი, გაზეთს ვკითხულობდი მხოლოდ, რომელიც ჩემს მეზობელს ეჭირა ხელში. ინგლისის ფრონტი გაიარღვაო, წერდნენ. როცა შენიშნა, მის გაზეთს ვკითხულობდი, უკუღმა შეაბრუნა. მიხლოდა, ოფიციალისთვის მეთხოვა გაზეთი, მაგრამ ამის თავიც აღარ მქონდა. კაფეში ცხელოდა და შეხუთული ჰაერი იყო. მაგიდებთან მსხდომთა უმრავლესობა ერთმანეთს იცნობდა. აქა-იქ კარტს თამაშობდნენ. ოფიციალტებს მოჰქონდათ და მოჰქონდათ სასმელები დახლიდან. ორი კაცი შემოვიდა, მაგრამ ადგილი ვერ იშოვეს. ზედ ჩემი მაგიდის პირდაპირ გაჩერდნენ. კიდევ მოვატანინე ლუდი. ჯერ არ მიხლოდა წასვლა. საავადმყოფოში დაბრუნება ძალიან ნაჩქარევი იქნებოდა, ვცდილობდი, არაფერზე მეფიქრა და მშვიდად ვმჯდარიყავი. ახალშემოსულები ერთხანს იდგნენ; რაკი არავინ აპირებდა გასვლას, თვითონვე წავიდნენ. კიდევ დავლიე ლუდი. ჩემს წინ თეფშების გროვა დადგა! ჩემმა მეზობელმა სათვალე მოიხსნა, ბუდეში ჩადო, გაზეთი დაკეცა, ჯიბეში შეინახა, ლიქიორის ჭიქას ხელი ჩასჭიდა და დარბაზი მიათვალ-მოათვალიერა. უცებ გამიელვა, ახლავე უნდა დავბრუნდე მეთქი. ოფიციალტს დავუძახე, ფული გადავიხადე, პალტო ჩავიცვი, ქუდი დავიხურე, გამოვედი და იმ წვიმაში საავადმყოფოსაკენ გავსწიე.

დერეფანში მომვლელ ქალს შევხვდი.

_ ეს არის, სასტუმროში დაგირეკეთ, _ მითხრა მან. მკერდში რაღაც ჩამწყდა.

_ რა მოხდა?

_ მისის ჰენრის სისხლისდენა აუტყდა.

_ შესვლა შეიძლება?

_ არა, ჯერ არა. ექიმია.

_ საშიშია?

_ ძალიან საშიშია. _ ოთახში შებრუნდა და კარი მიიხურა. მე დერეფანში ჩამოვჯექი. ერთიანად გამოვიფიტე. არაფერზე არა ვფიქრობდი. ფიქრს თავს ვერ ვუყრიდი. ვგრძნობდი, რომ კვდებოდა და ვლოცულობდი, ნუ მოკვდება-მეთქი. ღმერთო, ნუ მოკლავ. გევედრები, ნუ მოკლავ, ღმერთო. რასაც გინდა გაგიკეთებ, ოღონდ ნუ მომიკლავ. ღმერთო, ღმერთო, ღმერთო, ნუ მომიკლავ, ღმერთო. ღმერთო დიდებულო, ნუ მოკლავ. გევედრები ღმერთო, ღმერთო, ნუ მოკლავ. ღმერთო

დიდებულო, ნუ მომიკლავ. რასაც მთხოვ, გავაკეთებ, ოღონდ ამას ნუ მომიკლავ. ბავშვი ხომ წაიყვანე, ამას ნულარ ერჩი. ის იკმარე, ამას ნულარ მომიკლავ. გევედრები, ღმერთო, ღმერთო, ნუ მოკლავ.

მომვლელმა კარი გამოაღო და ხელით მანიშნა, მოდიო. ოთახში შევეყევი. როცა შევედი, ქეთრინს არ გამოუხედავს. სასთუმალთან მივედი. ექიმი იქითა მხარეს იდგა. ქეთრინმა შემომხედა და გამიღიმა. დავიხარე და ტირილი წამსკდა.

_ ჩემო საბრალო, _ წაიჩურჩულა ქეთრინმა. მიწისფერი ედო.

_ კარგად გახდები, ქეთ, _ ვუთხარი მე, _ მალე მორჩები.

_ ვკვდები, _ თქვა მან. და ცოტა ხნის შემდეგ: _ როგორ არ მინდა!

ხელი მოვკიდე.

_ ნუ მკიდებ ხელს, _ თქვა მან. მე ხელი ვუშვი. გაიღიმა, _ ჩემო საბრალო. მომკიდე, რამდენიც გინდოდეს.

_ მალე მორჩები, ქეთ. ვიცი, რომ მალე მორჩები.

_ მინდოდა შენთვის წერილი დამეტოვებინა... რამე რომ დამემართოს-მეთქი. მაგრამ ვერ მოვახერხე.

_ მღვდელს ხომ არ მოვუხმო, ან იქნებ ვინმე გინდა?

_ შენს მეტი არავინ. _ და ცოტა ხნის შემდეგ: _ კი არ მეშინია. ისე, არ მინდა.

_ ამდენს ნუ ლაპარაკობთ, _ უთხრა ექიმმა.

_ აღარ ვილაპარაკებ, _ თქვა ქეთრინმა.

_ ხომ არაფერი გინდა, ქეთ? რამე მოგიტანო?

ქეთრინმა გაიღიმა, _ არა. _ და ცოტა ხნის შემდეგ: _ მე რომ მეუბნებოდით ხოლმე, იმ სიტყვებს სხვა ქალს ნუ ეტყვი. კარგი?

_ არასოდეს.

_ თუმცა, მინდა, რომ ქალებში იარო.

_ მე არ მინდა.

_ ძალიან ბევრს ლაპარაკობთ, _ თქვა ექიმმა, _ მისტერ ჰენრი უნდა გავიდეს. ცოტა ხნის შემდეგ ისევ შემოვა. სასიკვდილო რა გაქვთ! რასისულებლა.

_კარგი, _თქვა ქეთრინმა, _ღამდამობით მოვალ შენთან. _ძალიან უჭირდა ლაპარაკი.

_ცოტა ხნით მიბრძანდით, - მითხრა ექიმმა, _არ შეიძლება ლაპარაკი. _ქეთრინმა გამიღიმა. მიწისფერი ედო.

_ მივდივარ, _ ვთქვი მე.

_ ნუ იდარდებ, ძვირფასო, _თქვა ქეთრინმა, _სულაც არ მეშინია, ოღონდ საზიზღრობაა!

_ ნუ, ჩემო კარგო, ყოჩაღო გოგონი!

დერეფანში ვიცდიდი. დიდხანს ვიცდიდი. მომვლელი ქალი გამოვიდა.

_ ძალიან ცუდად არის მისის ჰენრი, _თქვა მან, _ვაითუ რამე მოუვიდეს!

_ მოკვდა?

_ არა, მაგრამ გრძნობა დაკარგა.

ზედიზედ მოსვლოდა სისხლისდენა. ვერასდიდებით ვერ შეუჭერეს. ოთახში შევედი და ქეთრინის სასთუმალთან დავდექი, მანამ მოკვდებოდა. გონს აღარ მოსულა, არც დიდხანს უწყვალა.

გარეთ, დერეფანში ექიმსა ვკითხე:

_ ამაღამ რამე არის საჭირო?

_ არა. არაფერი. სასტუმრომდე მიგაცილებთ.

_ გმადლობთ. ცოტა ხანს აქ დავრჩები.

_ ვიცი, რომ აღარაფერია სათქმელი. ვერც კი წარმოიდგენთ...

_ რა საჭიროა, _ ვუთხარი მე, _ სათქმელი აღარაფერია.

_ ნახვამდის, _თქვა მან, _სასტუმრომდე არ მიგაცილოთ?

_ არა, გმადლობთ.

_ სხვა გზა აღარ იყო, _თქვა მან, _ოპერაციამ ცხადყო.

_ აღარ მინდა მაგაზე ლაპარაკი.

_ მინდოდა, სასტუმრომდე მიმეცილებინეთ.

_ არა. გმადლობთ.

იგი დერეფანს დაუყვა. მე ოთახის კარი შევაღე.

_ ჯერ არ შეიძლება, _თქვა ერთმა მომვლელმა.

_ შეიძლება, _ ვუთხარი მე.

_ ჯერ არ შეიძლება. ნუ შემოდისხართ.

_ თქვენ თვითონ გადით, _ ვუთხარი მე, _ ესეც.

მაგრამ როცა ისინი გარეთ გავყარე, კარი მივხურე და სინათლე ავანთე, მივხვდი, რომ მართლაც არ შეიძლებოდა. ეს ქანდაკებასთან გამოთხოვებასა ჰგავდა. ცოტა ხანში ოთახიდან გამოვედი, დაბლა დავეშვი, და წვიმაში სასტუმროსკენ წავედი.